

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL
SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ»
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΙΣΤΟΡΙΑ

**"Η συμβολή του αμερικανικού παράγοντα στην εδραίωση της
Μοναρχίας στην Ελλάδα από τον Β' Παγκόσμιο μέχρι τον πρώιμο
Ψυχρό πόλεμο"**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Βασιλική Χρυσοστομίδου

A.M: 1115M048

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
Προκόπης Παπαστράτης

Αθήνα 2018

Στον αγαπημένο μου σύντροφο Σταύρο Καλλώνη (1965-2017)

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	7
ΑΓΓΛΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	7
1.1 Οι δύο ανάδοχοι της αναβαπτισμένης μοναρχικής Ελλάδας.....	7
1.2 Το αυξανόμενο ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την «ελευθερία και την ευημερία της Ελλάδος».....	10
1.3 Η πολιτική της ανακούφισης και της ευγνωμοσύνης.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	20
Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΟ «ΒΡΕΤΑΝΙΚΟ ΨΥΓΕΙΟ».....	20
2.1 Η παρακολούθηση των αεροδρομίων για την αποτροπή της βασιλικής απόδρασης.....	20
2.2 Η μοναρχία εγγυητής για τη διατήρηση των προνομίων της αστικής τάξης.....	21
2.3. Η προβολή του Γεωργίου από το Βρετανικό παράγοντα : ένα σισύφειο έργο.....	27
2.4. Ο δύσβατος δρόμος προς το ελληνικό δημοψήφισμα.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	34
ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ 1946.....	34
3.1 Η παραβίαση του άρθρου 9 της Συμφωνίας της Βάρκιζας.....	34
3.2 Το ζήτημα της εγκυρότητας του δημοψηφίσματος.....	40
3.3 Οι αναφορές του Norton για το δημοψήφισμα.....	43
3.4 Η αμφισβήτηση του κύρους του δημοψηφίσματος.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	48
Η ΕΠΑΝΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	48
4.1 Με αεροπλάνα και βαπόρια και με τους φίλους τους παλιούς.....	48
4.2 Οι ανταποκρίσεις από τη Μόσχα για το δημοψήφισμα.....	51
4.3 Το πρόγραμμα του Γεωργίου ενόψει της επιστροφής του στην Ελλάδα.....	52
4.4. Ο Γεώργιος και το διαδοχικό ζεύγος Παύλου και Φρειδερίκης στην Ελλάδα.....	56
4.5 Η λευκή τρομοκρατία.....	60
4.5 Η σκιά της εξάρτησης στις ΗΠΑ.....	64
4.6 Η δικαίωση του Churchill.....	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	66
ΑΝΤΙΜΟΝΑΡΧΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ.....	66
5.1 Ο Εθνικός Κήρυξ της Νέας Υόρκης.....	66
5.2 Το Ελληνοαμερικανικόν Βήμα της Νέας Υόρκης.....	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	81
Η ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΜΙΑΣ ΡΑΧΙΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ.....	81

<i>6.1 Η Φρειδερίκη «ελπίς δια πάσαν αντιξοότητα της ανθρωπίνης μοίρας»</i>	81
<i>6.2 Οι παιδοπόλεις</i>	88
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	101
ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ	101
<i>7.1 Κοινωφελή Ιδρύματα και Σωματεία</i>	101
<i>7.1.1 Near East Foundation – NEF</i>	102
<i>7.1.2 Αμερικανική Κογκρεγκασιοναλιστική Επιτροπή Χριστιανικής Διακονίας</i>	109
<i>7.1.3 C.A.R.E</i>	112
<i>7.2 Ελληνοαμερικανικοί δεσμοί</i>	113
<i>7.2.1 Ελληνοαμερικανική δράσις «Ελλάμδρα»</i>	113
<i>7.2.2 Παρελάσεις, Εορτασμοί, Εκδηλώσεις</i>	119
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	125
ΥΙΟΘΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΟΧΕΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΣΤΙΣ ΗΠΑ	125
<i>8.1 Υιοθετώντας το ρόλο του παγκόσμιου ευεργέτη</i>	125
<i>8.2 Ανάδοχοι Γονείς: Υπερατλαντικές σχέσεις στοργής δι' αλληλογραφίας</i>	143
“THE QUEEN WHO MADE THE GOOD”	149
<i>9.1 Όψεις της Φρειδερίκης στον Αμερικάνικο τύπο</i>	149
<i>9.2 Η οικογένεια καταφύγιο και η βασίλισσα – μητέρα</i>	171
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	179
ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	181

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

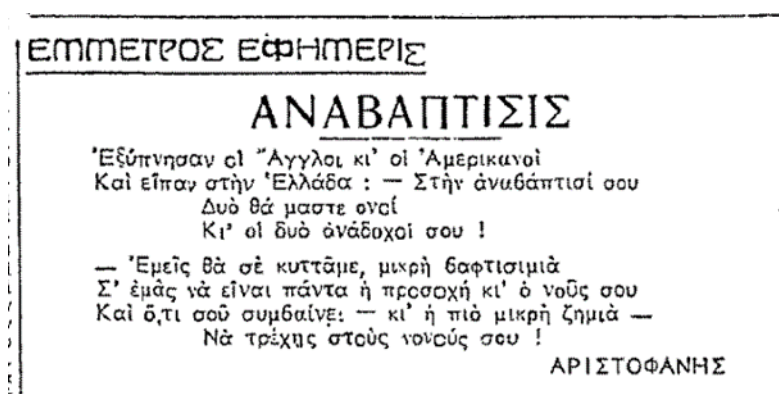
Η παρούσα έρευνα σκοπό έχει να διερευνήσει τις σχέσεις του αμερικανικού παράγοντα με την ελληνική μοναρχία και να ανιχνεύσει τους όρους της συνεργασίας της «μεγάλης Συμπολιτείας της Αμερικής, η οποία δεν ε γνώρισε ποτέ βασιλέα» με την ελληνική μοναρχική δυναστεία. . Εξετάζει τον κομβικό ρόλο του βρετανικού παράγοντα στην επαναφορά της μοναρχίας στην Ελλάδα, αλλά και στη διαμόρφωση του μεταπολεμικού πολιτικού σκηνικού στη χώρα και στην ανάθεση του ελέγχου της Ελλάδας ,αλλά και της ευρύτερης περιοχής της ανατολικής Μεσογείου στις ΗΠΑ. Εξετάζει ,επίσης, τη στάση της αντιμοναρχικής μερίδας του Ελληνοαμερικανικού παράγοντα απέναντι στην επαναφορά της μοναρχίας, όπως αποτυπώνεται στην αρθρογραφία δύο εφημερίδων της ομογένειας , τη χρονική περίοδο του δημοψηφίσματος του 1946. Η έρευνα εστιάζει στο πρόσωπο της βασίλισσας Φρειδερίκης και προσπαθεί να καταδείξει τη συμβολή της στο δύσκολο έργο της στερέωσης της μοναρχίας στην Ελλάδα στην κρίσιμη περίοδο του εμφυλίου πολέμου, καθώς και την επιλογή της να προβάλλει τη μοναρχία ως το μόνο αταλάντευτο σύμμαχο και υπερασπιστή των συμφερόντων των ΗΠΑ στη χώρα , στο κατώφλι του Ψυχρού Πολέμου.

Σε αυτήν την κατεύθυνση ,στρέφεται στο πεδίο της κοινωνικής πρόνοιας , που αποτέλεσε το όχημα ανάδειξης της Φρειδερίκης σε «Μητέρα του Έθνους». Θέτει ερωτήματα σχετικά με το βάθος και το εύρος της καθοδήγησης και της παροχής τεχνογνωσίας από τον αμερικανικό παράγοντα στην ελληνική μοναρχία σε ζητήματα διαχείρισης κρίσεων και παροχής φιλανθρωπικού έργου μέσω πλήρως ελεγχόμενων προνοιακών δομών. Αναζητά τις αιτίες που προκάλεσαν το φαινόμενο των μαζικών υιοθεσιών από την Ελλάδα στις ΗΠΑ μέσω των Ιδρυμάτων της Βασιλικής Πρόνοιας . Τέλος ,προσπαθεί να ανιχνεύσει τις συνάφειες στις ιδεολογικές κατευθύνσεις της νέας ψυχροπολεμικής εποχής στις ΗΠΑ με τις συντηρητικές εκφάνσεις της εθνικοφροσύνης , που εκπροσωπεί η Φρειδερίκη και έχουν ως αποτέλεσμα την προβολή της από τα δημοφιλέστερα έντυπα του Αμερικάνικου Τύπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΑΓΓΛΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.1 Οι δύο ανάδοχοι της αναβαπτισμένης μοναρχικής Ελλάδας

Εμπρος 4-3-1947, σ. 2

Το σατιρικό ποιηματάκι, δημοσιευμένο στην εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ το Μάρτιο του 1947, λίγο πριν την επίσημη διατύπωση του δόγματος Τρούμαν και την ανάληψη της ευθύνης της Ελλάδας από τις ΗΠΑ, είναι ενδεικτικό για τη μεταπολεμική θέση της Ελλάδας στον κόσμο. Η Ελλάδα αναβαπτίζεται στην ψυχροπολεμική εποχή, πλήρως εξαρτημένη από τους αναδόχους της, τις δυτικές δυνάμεις. Η πρόσφατα αποκαταστημένη μοναρχία μετά το αμφιλεγόμενο δημοψήφισμα του 1946, με προεξάρχοντες το διαδοχικό ζεύγος Παύλου -Φρειδερίκης αναπτύσσει μια νέα δυναμική, θέτοντας τις βάσεις για σθεναρή συμμετοχή της στη διακυβέρνηση της χώρας.

Μέχρι την παράδοση της σκυτάλης της εξάρτησης της Ελλάδας στις ΗΠΑ στις αρχές του 1947, η Μεγάλη Βρετανία εξακολουθεί να αφήνει τις πολιτικές και οικονομικές της παρακαταθήκες στην Ελλάδα. Στην ομιλία του στη Βουλή, στις 23 Ιανουαρίου του 1947, ο πρωθυπουργός και Υπουργός εξωτερικών Τσαλδάρης, ενώ ενημερώνει για την επίσκεψή του στις ΗΠΑ και τις «κυοφορούμενες» ελληνοαμερικανικές συμφωνίες, δεν παραλείπει να παινέσει τους συμμάχους Βρετανούς : *«Αλλά θα ήτο ελλιπής η έκθεσίς μου εν προκειμένω, αν δεν εμνημόνευον και το αδιάπτωτο δια την ανέλιξιν των οικονομικών μας πραγμάτων ενδιαφέρον της βρετανικής Κυβερνήσεως, εκδήλωσιν του οποίου απετέλεσεν η τελευταία χειρονομία αυτής να προβή εις άμεσον καταβολήν προς την Ελλάδα του ποσού των πέντε εκατομμυρίων λιρών έναντι του εκκρεμούντος υπολοίπου του λογαριασμού απαιτήσεων και ανταπαιτήσεων των δύο κυβερνήσεων και ν' ανακοινώση την απόφασίν της όπως αποστείλῃ λίαν συντόμως στην Αθήνα αντιπρόσωπό της επί τω σκοπώ του διακανονισμού του λογαριασμού τούτου»*.¹

Ο βρετανικός παράγοντας πρωτοστάτησε στην επαναφορά της μοναρχίας στην Ελλάδα αναπτύσσοντας πολύπλευρες δράσεις και πρωτοβουλίες και προετοιμάζοντας το έδαφος για την επιστροφή του Γεωργίου και για την εδραίωση της μοναρχίας στη χώρα μετά το δημοψήφισμα του 1946. Κληροδότησε την κηδεμονία της Ελλάδας στις ΗΠΑ, ορίζοντας παράλληλα την κατεύθυνση των πολιτικών επιλογών των νέων κηδεμόνων προς τη μοναρχία και τους συντηρητικούς κύκλους της εθνικοφροσύνης. Ο αμερικανικός παράγοντας ακολούθησε τα χνάρια της βρετανικής πολιτικής και επέλεξε να στηρίξει ολόπλευρα τη μοναρχία στην Ελλάδα κάτω από όρους πλήρους υποταγής και συναίνεσής της στις επιταγές και τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Το νέο «αφεντικό» της Ελλάδας έγινε αποδεκτό με ανακούφιση από τη δεξιά και από την κεντρώα παράταξη που υποστήριξαν ότι η κατάσταση αυτή αποτελούσε αναγκαία συνέπεια του μεταπολεμικού διεθνούς σκηνικού. Το καπιταλιστικό κοινωνικοοικονομικό μοντέλο δυτικού τύπου προβλήθηκε ως το βασικό κίνητρο για την πρόσδεση της Ελλάδας στο αμερικάνικο άρμα.²

Οι Βρετανοί είχαν κληρονομήσει την Μεσόγειο ως θέατρο για τις πολεμικές τους επιχειρήσεις. Από το 19ο αιώνα το βρετανικό υπουργείο Εξωτερικών θεωρούσε το

¹ Δημητρίου Κ. Σφαέλλου «Αι Έλληνο – Αμερικανικαί Συμφωνίαι», Αθήναι 1949, σελ. 18

² Ζηνοβία Λιαλιούτη «Ο αντιαμερικανισμός στην Ελλάδα, 1947-1989», Εσδ. Ασίνη, Αθήνα 2016 σ.σ 67-78

βρετανικό έλεγχο στην Ελλάδα σημαντικό για την προστασία της «αυτοκρατορικής ζωτικής γραμμής , επικοινωνίας», ειδικά τους θαλάσσιους δρόμους προς την Ινδία και τα πετρέλαια της Μέσης Ανατολής. Ο κυρίαρχος ρόλος της Βρετανίας σε κεφαλαιώδη εθνικά θέματα, όπως αυτά της οικονομίας και της ασφάλειας από τη δεκαετία του '30, αλλά και στον ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940-41, είχαν δώσει στη βρετανική κυβέρνηση μια μοναδική ευκαιρία να επηρεάσει τις μελλοντικές εξελίξεις στην Ελλάδα.

Ο Winston Churchill και το Foreign Office πίστευαν ότι η μεταπολεμική κυριαρχία της Βρετανίας στην Ελλάδα θα εξασφαλιζόταν καλύτερα εάν δρούσε μέσω της ελληνικής μοναρχίας, ένα θεσμό προς τον οποίο και οι ίδιοι ένιωθαν μια δυνατή συναισθηματική προσκόλληση.³ Ο Churchill , πάντως , παραδεχόταν κυνικά ότι η βρετανική εξωτερική πολιτική επέλεγε τους συμμάχους της ανεξάρτητα από την ιδεολογία τους, με μόνο κριτήριο την εξυπηρέτηση των σκοπιμοτήτων της. Με αυτή τη λογική , ο Churchill δήλωνε ότι στην Ελλάδα υποστηρίζει έναν Βασιλιά και στη Γιουγκοσλαβία έναν Κομμουνιστή. Επίσης, έδειχνε τη συμπάθειά του στο φασίστα δικτάτορα της Ισπανίας , Φράνκο, ξεκαθαρίζοντας ότι δεν ήταν δουλειά των Βρετανών να αναμειχθούν στις εσωτερικές υποθέσεις του.⁴

Η εξόριστη κυβέρνηση του βασιλιά Γεωργίου, λοιπόν, όφειλε την ίδια της ύπαρξη στη βρετανική υποστήριξη . Οι βασικές αρετές του Γεωργίου που έχαιραν ιδιαίτερης εκτίμησης από τους Βρετανούς ήταν η αφοσίωσή του στους Συμμάχους και η συνέπειά του.⁵

Η βρετανική εξωτερική πολιτική εκδήλωνε το ενδιαφέρον της για την Ελλάδα με τη μορφή πατερναλιστικής , ανιδιοτελούς προσφοράς σε μια μικρή και αδύναμη χώρα. Ήταν, ωστόσο, κοινό μυστικό ότι το ενδιαφέρον για την Ελλάδα στηριζόταν κυρίως στη γεωστρατηγική της θέση. Το Φεβρουάριο του 1945 το αμερικανικό περιοδικό LIFE τονίζει: «Δεν ήταν απαραίτητο για τον Churchill προκειμένου να υπερασπιστεί

³ Λώρενς Γουίτνερ «Η Αμερικανική επέμβαση στην Ελλάδα 1943- 1949», εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991, σ.15

⁴ "In one place (Greece) we support a King, in another (Yugoslavia) a Communist. There is no attempt by us to enforce particular ideologies" said Mr. Churchill. To prove it he appealed outright for kinder feelings toward Franco, the fascist dictator of Spain, in whose internal affairs "it is not for us to meddle" Editorial LIFE 5-6-1944, s.30

⁵ Κρις Γουντχάουζ «Το μήλον της έριδος. Η ελληνική αντίσταση και η πολιτική των μεγάλων δυνάμεων», εκδ. Εξάντας, σ.85

την πολιτική του στην Ελλάδα, να υποκρίνεται ότι η Βρετανία δεν έχει ειδικό ενδιαφέρον σε αυτή τη χώρα. Το ειδικό ενδιαφέρον της Βρετανίας για την Ελλάδα ξεκινά από τους ναπολεόντειους χρόνους.⁶» Στο ίδιο άρθρο εκδηλώνεται σαφέστατα και το αμερικανικό ενδιαφέρον για την Ελλάδα και προτείνεται συντονισμένη συμμαχική παρέμβαση προκειμένου να απομακρυνθεί η υποψία ότι οι δυνάμεις κινούνται από εγωιστικά ελατήρια.

1.2 Το αυξανόμενο ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την «ελευθερία και την ευημερία της Ελλάδος»

Φαίνεται ότι οι ΗΠΑ δεν είχαν ποτέ ψευδαισθήσεις σχετικά με το ρόλο του Γεωργίου και των μοναρχικών σε όλη τη διάρκεια της Κατοχής. Σε μονογραφία που διδάσκεται στη σχολή των ανώτερων στρατιωτικών σπουδών στο Κάνσας των ΗΠΑ αναφέρεται ότι ο ΕΔΕΣ υποστήριξε σθεναρά το βασιλέα Γεώργιο και ότι κάποια μέλη του πρόσφεραν στους Γερμανούς πληροφορίες, που τους επέτρεψαν να εντοπίσουν τάγματα του ΕΛΑΣ.⁷ Ο αμερικανικός παράγοντας βρίσκει το βασιλέα Γεώργιο επικίνδυνο και τον υποψιάζεται για δικτατορικό πραξικόπημα. Λίγο πριν τερματιστούν οι συγκρούσεις των Δεκεμβριανών, ο Churchill δεν παύει να διαβεβαιώνει το State Department ότι ο βασιλιάς δεν θα επιστρέψει αιφνιδιαστικά και προκρίνεται η λύση της κυβέρνησης Πλαστήρα.⁸ Η απενεργοποίηση του ΕΑΜ και ο αφοπλισμός του ΕΛΑΣ είναι το κύριο μέλημα του Βρετανικού παράγοντα.⁹ Τον

⁶ LIFE MAGAZINE 5-2-1945

– Editorial- “The lesson of Greece. It showed that allied occupation policies should be joint. That means U.S Troops”.

⁷ “Unlike the KKE, EDES supported King George and the Greek government-in exile”

“Members of EDES offered the Germans information that allowed them to track down ELAS units.”

Major Frank J. Abbot, Military Intelligence “The Greek Civil War, 1947-1949: Lessons for the operational artist In Foreign Internal Defense”, A monograph, School of Advanced Military Studies, United States Army Command and General Staff College Fort Leaven worth, Kansas, May 6 1994, p .p 4-5

⁸ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII

868.00/1-345: Telegram

The Ambassador in Greece (MacVeagh) to the Secretary of State
ATHENS, January 3, 1945—2 p.m.

[Received January 4—8:30 a.m.]

⁹ “He said that while he would do everything he could in order to persuade ELAS leaders to revise their decision on hostages the most important thing to be done in Greece was to persuade ELAS to lay down their arms” FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/1-1545: Telegram

Ιανουάριο του 1945 προτείνεται να χορηγείται σε κάθε Ελασίτη που καταθέτει τα όπλα του βεβαίωση υπογεγραμμένη από το Δαμασκηνό (με τυπωμένο ένα σταυρό στην κορυφή και μια αντεστραμμένη μίτρα στη βάση της σελίδας), ότι ο κάτοχός της δεν πρόκειται να προσαχθεί για καμία υπόθεση από τις πρόσφατες ταραχές των Δεκεμβριανών.¹⁰ Στο μεταξύ η Δεξιά έχει αποχαλινωθεί και το κλίμα δυναμιτίζεται τόσο , που ο Kirk, πολιτικός σύμβουλος του Harold Alexander, ανώτατου διοικητή των συμμαχικών δυνάμεων της Μεσογείου, αναφέρει ότι ο Υπουργός Αεροπορίας Macmillan ισχυρίζεται ότι τα πράγματα στην Ελλάδα δεν πάνε τόσο καλά αφού «η κυβέρνηση Πλαστήρα και ο Δαμασκηνός «ρέπουν ολοένα και περισσότερο προς τα δεξιά και ότι έπρεπε «να τους χτυπήσει στο κεφάλι». Ωστόσο, ο Macmillan προσθέτει ότι ενώ ο Πλαστήρας και ο Δαμασκηνός δεν είναι ευχαριστημένοι από την παρέμβασή του, θα συμφωνήσουν με τις ιδέες της Βρετανικής Κυβέρνησης.¹¹ Ο πρεσβευτής των ΗΠΑ MacVeagh αρνείται το αίτημα των Παρτσαλίδη, Σιάντου και Τσιριμώκου για άμεσο σχηματισμό «κυβέρνησης αντιπροσωπευτικής, στο πνεύμα της συμφωνίας της Γιάλτας». Ο MacVeagh επικαλείται τις αρχές της χώρας του που δεν συμβάλλουν στο σχηματισμό κυβερνήσεων σε απελευθερωμένες χώρες. Διαβεβαιώνει ωστόσο , ότι η Αμερικανική κοινή γνώμη δεν υποστηρίζει τυραννία

Mr. Alexander C. Kirk, Political Adviser to the Supreme Allied Commander, Mediterranean Theater, to the Secretary of State
Caserta , January 15, 1945—5 p.m.
[Received January 16—8:50 a.m.]

¹⁰ Ο.π

¹¹ «Macmillan stated on his return from Athens yesterday that Greek situation was going not so well. He said that Plastiras government and Damaskinos were veering more and more to the right and that he had had to “crack them on the head”. He said that while neither Plastiras nor Damaskinos were particularly pleased with his intervention nevertheless he thought they would go along with the ideas of British Government. FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII

868.00/3-845: Telegram

Mr. Alexander C. Kirk, Political Adviser to the Supreme Allied Commander, Mediterranean Theater, to the Secretary of State

Caserta , March 8, 1945—midnight.

κανενός είδους. Παράλληλα, διατυπώνει την άποψη ότι οι ΗΠΑ ενδιαφέρονται κυρίως για την ελευθερία και την ευημερία της Ελλάδας.¹²

Οι Αμερικανοί, ωστόσο, γνωρίζουν ότι η ελληνική κυβέρνηση δεν τηρεί τους όρους της Συμφωνίας της Βάρκιζας. Στα τέλη Μαρτίου του 1945 οι Βρετανοί παραδέχονται ότι αναγκάζονται να παρεμβαίνουν συνεχώς προκειμένου να φροντίζει να τηρεί η ελληνική κυβέρνηση τις δεσμεύσεις της. Παράλληλα, αναφέρουν ότι η χώρα σαρώνεται από ένα κύμα αντίδρασης από τους Δεξιούς, που θεωρούν ότι η κυβέρνηση Πλαστήρα τους επιβλήθηκε με την υποστήριξη των Βρετανών και ζητούν εκδίκηση. Γνωρίζουν επίσης ότι η κυβέρνηση Πλαστήρα «δε βγάζει το μήνα».¹³ Πράγματι, ο Πλαστήρας εξαναγκάζεται σε παραίτηση στις 8 Απριλίου 1945 μετά τη δημοσίευση από το φιλομοναρχικό «Ελληνικό Αίμα» της επιστολής του προς τον Έλληνα πρέσβη στην κυβέρνηση του Βισύ στη Γαλλία, το Σεπτέμβριο του 1941, όπου υποστήριζε ότι η Ελλάδα δεν έπρεπε να εμπλακεί σε πόλεμο εναντίον της Ιταλίας και της Γερμανίας, αλλά ότι έπρεπε μετά την έναρξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου να δεχθεί τις προτάσεις της Γερμανίας για ανακωχή, με αντάλλαγμα την προσάρτηση της βορείου Ηπείρου.

¹² “I told them that American opinion will never support tyranny of any kind but that my Government is not creating governments in liberated countries, and that what it hopes is that the Greeks may get together to insure America’s chief interest here namely the freedom and welfare of the Greek people.»

FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/3-1045: Telegram
The Ambassador in Athens (MacVeagh) to the Secretary of State
ATHENS, March 10, 1945—4 p.m.

¹³ “He stated that a wave of reaction was sweeping country and now that the Right felt the Government was firmly installed with British backing they were out for revenge. Macmillan added that Plastiras “would not do” and in about a month’s time will have to resign.»

FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/3-2245: Telegram

Mr. Alexander C. Kirk, Political Adviser to the Supreme Allied Commander, Mediterranean Theater, to the Secretary of State

CASERTA, March 22, 1945—midnight.

Η αμερικανική πλευρά ενεπλάκη σε ένα διπλωματικό παιχνίδι αμέσως μετά την αντικατάσταση του Πλαστήρα από το Βούλγαρη. Ένα δημοσίευμα για δήλωση του Αμερικανού Υπουργού εξωτερικών ότι ο Δαμασκηνός δεν τον συμβουλευτηκε στο ζήτημα της αλλαγής της ελληνικής κυβέρνησης, αλλά συμβουλευτηκε μόνο το Βρετανό υπουργό Εξωτερικών, προκάλεσε θύελλα νέων δημοσιεύσεων από τα «Αθηναϊκά Νέα», την «Ελεύθερη Ελλάδα» και το «Ριζοσπάστη». Ειδικά ο Ριζοσπάστης θριαμβολογεί για «την αμερικάνικη βόμβα που εξερράγη χθες και προκάλεσε πανικό στους λακέδες του Γλύξμπουργκ και στα ξένα στοιχεία που αναμείχθηκαν». Ο Δαμασκηνός αναγκάζεται να απολογηθεί για τις ενέργειές του μέσω του διευθυντή του πολιτικού του Γραφείου, Ι. Γεωργάκη, για να εισπράξει την απάντηση ότι η αμερικανική εξωτερική πολιτική δεν αναμειγνύεται στις εσωτερικές υποθέσεις της Ελλάδας. Ο MacVeagh στην αναφορά του στον Υπουργό εξωτερικών των ΗΠΑ , πάντως , δεν παραλείπει να εκφράσει την άποψη ότι η παραίτηση του Πλαστήρα μετά τις κατηγορίες των μοναρχικών εναντίον του, θα μπορούσε να αποφευχθεί με λίγη αυτοσυγκράτηση και υπομονή, αφού ο Πλαστήρας –αν και όχι τόσο ευφυής - απολάμβανε την αποδοχή από όλες τις πλευρές. Αντίθετα, ο Βούλγαρης με το παρελθόν του , τις σχέσεις του με το Μποδοσάκη και τις δολοπλοκίες του στη Μέση Ανατολή δεν εμπνέει στους Αμερικανούς εμπιστοσύνη για την ακεραιότητά του.¹⁴

Η απάντηση του Υπουργού Εξωτερικών Stettinius ότι τα δημοσιεύματα για δυσαρέσκεια των ΗΠΑ σχετικά με την απόφαση του Δαμασκηνού είναι εσφαλμένα και ανακριβή¹⁵ , δεν αναιρεί την έκρυθμη κατάσταση και το κλίμα πόλωσης που επικρατεί στην Ελλάδα μετά την παραίτηση του Πλαστήρα. Τον Ιούνιο του 1945 οι Αμερικανοί δέχονται την πρόσκληση των Βρετανών να συμμετέχουν σε επιτροπή

¹⁴ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/4-1145: Telegram

*The Ambassador in Greece (MacVeagh) to the Secretary of State
Athens , April 11, 1945—7 p.m.
[Received April 11—5:55 p.m.]*

¹⁵ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/4-1145: Telegram

*The Secretary of State to the Ambassador in Greece (MacVeagh)
Washington , April 13, 1945—3 p.m.*

Συμμαχικής επίβλεψης των ελληνικών εκλογών και του δημοψηφίσματος.¹⁶ Μετά την αποδοχή του αιτήματος από τις ΗΠΑ , οι Βρετανοί εκφράζουν την ικανοποίησή τους και διατυπώνουν την πρόθεσή τους να ζητήσουν από την ελληνική κυβέρνηση να ζητήσει και τη συμμετοχή της ΕΣΣΔ σε μια τριμερή επιτροπή επίβλεψης. Διαφαίνεται ότι απώτερος στόχος αυτής της ενέργειας είναι να δημιουργηθεί ένα προηγούμενο, ώστε η τριμερής αυτή επιτροπή να επιβλέπει τις εκλογές και στις χώρες του σοβιετικού μπλοκ. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο η άρνηση της ΕΣΣΔ να συναινέσει θεωρείται αναπόφευκτη.¹⁷

Στις 29 Ιουνίου του 1945 , στο ενημερωτικό έγγραφο του State Department αναφέρεται ότι οι ΗΠΑ πρέπει να γίνουν ενεργός μεσολαβητής παρά να αφήσουν όλες τις ελληνικές υποθέσεις στη Μεγάλη Βρετανία. Στο ίδιο έγγραφο , μάλιστα, δηλώνεται η άποψη ότι «μια δημοκρατική μορφή προσφέρει περισσότερες πιθανότητες για ένα ειρηνικό μέλλον παρά η επιστροφή σε μια μοναρχία που έχει ήδη στιγματιστεί από τον ολοκληρωτισμό».¹⁸ Την εποχή αυτή οι ΗΠΑ στιγματίζουν την αποικιοκρατική , ιμπεριαλιστική πολιτική της Μεγάλης Βρετανίας και ενδιαφέρονται για τη μεταπολεμική αποκατάσταση και σταθεροποίηση της Ελλάδας σε μια αβασίλευτη δημοκρατία. Ωστόσο οι ΗΠΑ είναι απρόθυμες να εκδηλώσουν ανοιχτά το ενδιαφέρον τους για την Ελλάδα , για να μη βαθύνουν το χάσμα που υπάρχει μεταξύ των απόψεων των Δυτικών συμμάχων και της Ρωσίας, πάνω στο ζήτημα αυτό. Ενδεικτική είναι η άρνηση του Υπουργού εξωτερικών Byrnes να καλέσει το Δαμασκηνό στις ΗΠΑ. Ο Byrnes ζητά από τον MacVeagh να αποτρέψει μια επίσκεψη του Δαμασκηνού στην Ουάσιγκτον, αμέσως μετά την επίσκεψή του στο Λονδίνο , προκειμένου να μην υπάρξει σύνδεση μεταξύ των δύο αυτών

¹⁶ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/6-1645

The British Embassy to the Department of State 65
Aide-Mémoire

¹⁷ «Tripartite supervision in Greece would establish a good precedent for similar supervision in Soviet-controlled countries, but for this very reason we think it inevitable that the Soviet Government will refuse.»

FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/6-2945

The British Embassy to the Department of State

¹⁸ State department Briefing Book paper June 29, 1945. St. Xydis "Greece and the Great Power 1944 - 1947 Prelude to the Truman Doctrine" Inst. For Balkan Studies, Thessaloniki 1963

επισκέψεων.¹⁹ Πράγματι , ο πρεσβευτής των ΗΠΑ στη Μόσχα ,Harriman, αναφέρει «αδυσώπητη καμπάνια» του σοβιετικού Τύπου εναντίον της ελληνικής κυβέρνησης με δημοσιεύματα περί «οργίου μοναρχοφασιστικής τρομοκρατίας».²⁰

1.3 Η πολιτική της ανακούφισης και της ευγνωμοσύνης

Η αλλαγή της κυβέρνησης στη Μεγάλη Βρετανία, με τους Εργατικούς να αναλαμβάνουν την εξουσία τον Αύγουστο του 1945, δεν επέφερε καμία ουσιαστική διαφοροποίηση της βρετανικής πολιτικής στην Ελλάδα. Βασικός στόχος παρέμεινε η διατήρηση των ζωτικών συμφερόντων της Βρετανίας στην ανατολική Μεσόγειο που εξυπηρετούνταν από την απομάκρυνση της Ελλάδας από την επεκτεινόμενη Σοβιετική τροχιά.²¹ Στις 20 Αυγούστου 1945 ο Υπουργός Εξωτερικών της κυβέρνησης των Εργατικών στη Βρετανία, Bevin, δήλωνε ότι θα συνέχιζε την πολιτική που είχε επεξεργαστεί η κυβέρνηση Churchill ,δηλαδή μια αντικομμουνιστική πολιτική, μια πολιτική ευπρόσδεκτη στους συντηρητικούς.²² Άλλωστε, ο Bevin είχε εκδηλώσει την αντίθεσή του στον κομμουνισμό από τις

¹⁹ 1. Not printed. In his telegram 932, August 28, 1945, 7 p.m., the Ambassador in Greece had commented favorably in reporting that he had "received indirect intimation" from the Regent to the effect that the latter would welcome an invitation to visit Washington after the projected London visit (868.00/8-2845). In replying the Secretary of State said in telegram 899, September 1, 1945, noon: "In spite of our esteem for Regent and appreciation of his leadership during critical period, Dept see no practical purpose to be served by visit to US at this time. Regent will undoubtedly see me and Dept representatives in London so that little further could be accomplished here. No convincing reason for his presence here could be announced and ensuing speculation linking his London and Washington visits would tend to emphasize present unfortunate cleavage between Western Allies and Russia on Greek problems. In addition we doubt wisdom of Regent's prolonged absence from Greece at this critical juncture. Consequently I hope you will seek suitable opportunities tactfully to discourage this idea." (868.00/8-2845)↵

²⁰ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/9-545: Telegram

*The Ambassador in the Soviet Union (Harriman) to the Secretary of State
Moscow , September 5, 1945—10 a.m.
[Received September 5—6:24 a.m.]*

²¹ "For their part, the Churchill and Attlee governments, for whom the eastern Mediterranean remained a region of critical importance, concluded that British interests, as well as those of the Greek nation, required that Greece be kept outside the expanding Soviet orbit".

John O. Iatrides "Britain, the United States and Greece 1945-49", στο συλλογικό τόμο : "The Greek Civil War, 1943-1950 Studies of Polarization" edited by David H. Close, T.J Press, Ltd, Padstow, Cornwall ,σελ.151

²² Heinz Richter «Η επέμβαση των Άγγλων στην Ελλάδα –από τη Βάρκιζα στον εμφύλιο πόλεμο - Φεβρουάριος 1945- Αύγουστος 1946»,εκδ, ΕΣΤΙΑ, Σελ 636

πρώτες μέρες της Ρωσικής επανάστασης και θεωρείτο ότι τον διακατείχε «επικίνδυνη εμμονή εναντίον των κομμουνιστών».²³

Ενώ κυβερνούν οι Εργατικοί τη Βρετανία μεθοδεύεται και επιτυγχάνεται η επιστροφή του Γεωργίου στην Ελλάδα μετά την πραγματοποίηση ενός δημοψηφίσματος που οργανώθηκε με ταχύτατες διαδικασίες, μέσα σ' ένα κλίμα αντεγκλήσεων και πόλωσης που τα αποτελέσματά του αμφισβητήθηκαν, αλλά κατάφεραν να στερεώσουν τη μοναρχία στην Ελλάδα για τα επόμενα χρόνια.

Από τις αρχές του 1946 η Μεγάλη Βρετανία ανέλαβε μια ύστατη προσπάθεια να στηρίξει την ελληνική κυβέρνηση, ώστε να προλειάνει το έδαφος για την επαναφορά της μοναρχίας, που αποτελούσε τον πολιτικό της στόχο. Στις 9 Ιανουαρίου 1946 δόθηκε δάνειο 25 εκατομμύρια από την EX-IM – Bank²⁴, ενώ το Φεβρουάριο δόθηκαν 10 εκατομμύρια για στρατιωτικές προμήθειες και 45 εκατ. δολάρια για πλοία τύπου Liberty. Στις 24 -1- 1946 υπεγράφη η Συμφωνία του Λονδίνου, απαλλάσσοντας τη χώρα από οικονομικές υποχρεώσεις προς τη Βρετανία, ενώ η Ελλάδα συμφωνούσε στη δημιουργία βρετανικής οικονομικής αποστολής και Νομισματικής Επιτροπής.²⁵

Στις 11 Ιανουαρίου 1946 ο Mac Veagh μαζί με το Βρετανό ομόλογό του Leeper στέλνουν ένα εμπιστευτικό τηλεγράφημα στους Byrnes και Bevin παρουσιάζοντας τις απόψεις τους για την αντιμετώπιση του ελληνικού ζητήματος. Διατυπώνουν την άποψη ότι το οικονομικό πρόβλημα της χώρας συνδέεται με τη πολιτική αστάθεια και την αύξηση ενός καλά οργανωμένου, επαναστατικού κομμουνιστικού κινήματος και ότι η οικονομική ανάκαμψη απαιτεί μακροχρόνια εξωτερική βοήθεια. Έχουν την άποψη ότι οι Έλληνες «καλώς ή κακώς» πιστεύουν ότι συνέβαλαν στην αντίσταση περισσότερο από κάθε άλλη μικρή χώρα και ότι το μεγαλείο των θυσιών τους στον πόλεμο δεν έχει αναγνωριστεί καταλλήλως ώστε να πάρουν τη θέση που τους

²³ “Labourism was one central strand in Bevin's thinking; the other was anti-communism which he had exhibited from the early days of the Russian revolution.... Dalton finished his account of this discussion by writing in his diary about Bevin: 'Full of bright ideas, as well as earthy sense, but dangerously obsessed with communists.'” Saville John, “Ernest Bevin and the Cold War, 1945–1950,” in *Socialist Register* (London, 1984), pp. 73

²⁴ Final approval was given Jan 9 to \$25 million Eximbank loan to Greece. FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES, 1946, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VII 868.51/1-946: Telegram

The Acting Secretary of State to the Ambassador in the United Kingdom (Winant)
secret

Washington, January 10, 1946—11 p.m.

²⁵ Πολ Πόρτερ «Ζητείται: Ένα θαύμα για την Ελλάδα», Αθήνα 2006, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, σ. 31

αντιστοιχεί δίπλα στους Συμμάχους. Αυτή η αίσθηση είναι πολύ διαδεδομένη και πρέπει να περιοριστεί αφού οι Έλληνες πρέπει να κάνουν και οι ίδιοι περισσότερα για τους εαυτούς τους. Μπορεί όμως και να εκριζωθεί μέσω μιας γενναιόδωρης πολιτικής μακράς πνοής από τις δύο κυβερνήσεις ΗΠΑ και Μεγάλης Βρετανίας.

Παρακάτω εξηγούνται επακριβώς οι επείγοντες λόγοι που επιβάλλουν αυτήν την γενναιόδωρη πολιτική:

*«Εάν αποτύχουμε να αντιμετωπίσουμε τα ελληνικά πρόβλημα με φαντασία και κατανόηση αυτή τη στιγμή, πιστεύουμε ότι η παρούσα δημοκρατική κυβέρνηση θα πέσει και πιθανώς θα αντικατασταθεί από ένα ακροδεξιό καθεστώς που με τη σειρά τους θα οδηγήσει σε εύθετο χρόνο, σε μια κομμουνιστική δικτατορία. Βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια ιδιαίτερα εύφλεκτη κατάσταση όπου υπάρχουν ακόμα πικρές μνήμες του εμφυλίου πολέμου πριν από έναν χρόνο και όπου το σύνολο του πληθυσμού διακατέχεται από φόβο για το μέλλον».*²⁶

Η απειλή μιας κομμουνιστικής κυβέρνησης επιβάλλει την παροχή μακροχρόνιας οικονομικής ενίσχυσης με τη συμμετοχή Αμερικανών και Βρετανών ειδικών συμβούλων, προκειμένου η «ανακούφιση και η ευγνωμοσύνη» να δώσουν μια άμεση ώθηση στην εργασία και στην ελπίδα. Διαφορετικά, η Ελλάδα απειλείται από πολιτικές ταραχές, αιματοχυσίες και λιμό.

Η αμερικανική κυβέρνηση πάντως παρέκαμψε τις προτάσεις Leeper – Mac Veagh και παρέμεινε στην συμφωνία της για το δάνειο των 25 εκατομμυρίων δολαρίων από την τράπεζα EX-IM, καθώς και για τη συμμετοχή της στο πρόγραμμα της UNNRA. Σε υπόμνημα προς τον Τσουδερό διευκρινίζεται ότι η περαιτέρω οικονομική βοήθεια προς την Ελλάδα θα εξαρτηθεί από την αποτελεσματικότητα της ελληνικής κυβέρνησης ως προς τη σταθεροποίηση της οικονομίας.²⁷

²⁶ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES, 1946, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VII
868.00/1–1146: Telegram

*The Ambassador in Greece (MacVeagh) to the Secretary of State 12
confidential*

Athens, January 11, 1946—1 p.m.

[Received January 13—1:17 a.m.]

²⁷ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES, 1946, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VII
868.00/1–1546

Στις 27 Φεβρουαρίου 1946 ο Leeper φτάνει στο σημείο να προτείνει την ένταξη της Ελλάδας στη Βρετανική Κοινοπολιτεία. Συγκεκριμένα, ολοκληρώνοντας την τριετή του θητεία ως Πρεσβευτής της Μεγάλης Βρετανίας στην Ελλάδα, ο Leeper αποστέλλει επιστολή στον Βρετανό Υφυπουργό Εξωτερικών, Orme Sargent, όπου διατυπώνει δύο βασικά ερωτήματα σχετικά με την πολιτική της Μεγάλης Βρετανίας στην Ελλάδα.

«1. Είναι δυνατή μια ανεξάρτητη Ελλάδα; 2. Και αν όχι, πως μπορούμε να κρατήσουμε την Ελλάδα από τη δική μας πλευρά του φράχτη;»

Η αγωνία που διακατέχει τον Leeper οφείλεται στους φόβους του ότι μια ανεξάρτητη Ελλάδα, χωρίς τη βρετανική οικονομική στήριξη και κηδεμονία, «θα περιπέσει αναπόφευκτα στη σοβιετική τροχιά», με τον κίνδυνο «της καθόδου της Ρωσίας στο ακρωτήριο Ταΐναρο και στην Κρήτη».

Πιο πρόσφορο τρόπο «συνέχισης της δουλειάς στην Ελλάδα», θεωρεί τον εξής:

«να επιτρέψουμε (μετά το δημοψήφισμα) στην εκλεγμένη ελληνική κυβέρνηση να κάνει αίτηση για την είσοδο της Ελλάδας στη Βρετανική κοινοπολιτεία», παρακάμπτοντας τις κατηγορίες για «συγκαλυμμένη ιμπεριαλιστική επέκταση». Η πρότασή του θεμελιώνεται στην πεποίθησή του ότι «όλοι οι εκτός του ΕΑΜ Έλληνες θέλουν έναν λογικό βαθμό ελευθερίας μέσα σε ασφαλές πλαίσιο» και ότι «εκτός από μερικές περιορισμένες κλίκες της δεξιάς, δεν υπάρχει ενθουσιασμός για το Γεώργιο Β΄ ως άτομο και φυσικά κανείς δεν τον θεωρεί Έλληνα. Οι περισσότεροι από τους Έλληνες που επιθυμούν τώρα την επιστροφή του θα προτιμούσαν σαφώς ως βασιλέα το Γεώργιο τον ΣΤ΄ της Μεγάλης Βρετανίας από το Γεώργιο τον Β΄».²⁸

Το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την Ελλάδα αυξανόταν σταδιακά με την ενθάρρυνση και την προτροπή από τους Βρετανούς, που αναζητούσαν αξιόπιστο διάδοχό τους στην κυριαρχία στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Παράλληλα οι ΗΠΑ προετοιμάζονταν για το νέο τους ρόλο ως παγκόσμια πυρηνική υπερδύναμη απέναντι στη Σοβιετική Ένωση. Ορόσημο για την είσοδο στη νέα ψυχροπολεμική εποχή αποτέλεσε η ομιλία του Churchill στο Κολλέγιο Westminster, στο Fulton του Missouri, μετά από πρόσκληση του Προέδρου των ΗΠΑ Harry S. Truman, στις 5

The Secretary of State to the Greek Deputy Prime Minister (Tsouderos)
Memorandum- London, January 15, 1946.

²⁸ Ρίχτερ, ο.π., σ.508

Μαρτίου του 1946, όπου γίνεται, για πρώτη φορά, λόγος για το «Σιδηρούν παραπέτασμα» του Κομμουνισμού που απειλεί τη δημοκρατική Ευρώπη. Ο Churchill εκδηλώνει την ανησυχία του για την κυριαρχία της Σοβιετικής Ένωσης στη Ανατολική Ευρώπη και καλεί τις ΗΠΑ να ενώσουν τις δυνάμεις τους με τη Βρετανία, σε μια ακατανίκητη συμμαχία που θα εξασφαλίσει την παγκόσμια ειρήνη.²⁹ Στο μεταξύ η Ελλάδα έχει μπει σε εκλογική τροχιά, με το δεξιό παρακράτος να ασκεί έντονες πιέσεις. Ωστόσο, οι Βρετανοί αδιαφορούν επιδεικτικά. Ο Έλληνας πρωθυπουργός Σοφούλης γίνεται αποδέκτης ενός μηνύματος του Bevin, όπου αμφισβητούνται οι καταγγελίες του για την καταπιεστική δράση της μοναρχικής οργάνωσης Χ στην επαρχία και τις σχέσεις της με την αστυνομία. Παράλληλα ο Bevin, εφιστά την προσοχή του Σοφούλη στη διενέργεια των εκλογών με τις σωστές διαδικασίες, προκειμένου η Ελλάδα να κερδίσει την εμπιστοσύνη των συμμάχων της, κυρίως των ΗΠΑ- όπως διευκρινίζεται-, αλλά και της κοινής γνώμης στη Βρετανία.

30

Μετά τις εκλογές ο Τσαλδάρης, με τον αέρα του νικητή ανυπομονεί να πραγματοποιηθεί άμεσα και το δημοψήφισμα για την επιστροφή του Γεωργίου. Ο επιτετραμμένος των ΗΠΑ στην Ελλάδα, Rankin, τον απογοητεύει, αφού η θέση των ΗΠΑ είναι να δια τηρηθεί στη θέση του ο Δαμασκηνός και το δημοψήφισμα να γίνει την άνοιξη του 1947.³¹

²⁹ “If the population of the English-speaking Commonwealths be added to that of the United States with all that such co-operation implies in the air, on the sea, all over the globe and in science and in industry, and in moral force, there will be no quivering precarious balance of power to offer its temptation to ambition or adventure. On the contrary, there will be an overwhelming assurance of security”. Martin Gilbert “Churchill The Power of Words” Bantam Press, 2012, S.370

³⁰ If Greece is to win respect of her Allies and particularly United States and public opinion here, it is essential for the Greek Government to show determination to deal with this matter effectively.

FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES, 1946, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VII

868.00/3–1246

The British Embassy to the Department of State

March 7, 1946

Text of Message From Mr. Bevin to the Greek Prime Minister, Dated March 7th, 1946

³¹ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES, 1946, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VII

868.00/4–1046: Telegram

The Chargé in Greece (Rankin) to the Secretary of State
secret

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΟ «ΒΡΕΤΑΝΙΚΟ ΨΥΓΕΙΟ»

2.1 Η παρακολούθηση των αεροδρομίων για την αποτροπή της βασιλικής απόδρασης

Η επιθυμία του Γεωργίου για επιστροφή στην Ελλάδα και στο θρόνο του , αμέσως μετά την Απελευθέρωση από τη Γερμανική κατοχή προσέκρουσε στην αντίρρηση των Βρετανών, που δεν θέλησαν να χρεωθούν την επιβολή της μοναρχίας στην Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψη το έντονο αντιμοναρχικό αίσθημα που επικρατούσε και την αντιπάθεια στο πρόσωπο του Γεωργίου. Προτίμησαν να επαναφέρουν τη μοναρχία με εύσχημο τρόπο στην Ελλάδα και ανέλαβαν την κηδεμονία του Γεωργίου ,κρατώντας τον στο Λονδίνο, διατηρώντας τον σε ένα «βρετανικό ψυγείο» μέχρι να δημιουργηθούν οι κατάλληλες, ευνοϊκές προϋποθέσεις για την ομαλή επιστροφή του και την ανάληψη των βασιλικών του καθηκόντων.

Η απόφαση αυτή των Βρετανών, συνεπάγεται το χειρισμό των λεπτών ζητημάτων που προκύπτουν κατά τη διαμονή του Γεωργίου στο Λονδίνο . Η δυσαρέσκεια του Γεωργίου ήταν έντονη και δυναμιτίζει την ήδη ηλεκτρισμένη ατμόσφαιρα δημιουργώντας υποψίες στους Βρετανούς για μια πιθανή απόδρασή του για την Ελλάδα. Η ανταλλαγή μηνυμάτων του F.O το Φεβρουάριο και το Μάρτιο του 1946 εκφράζει τον προβληματισμό των Βρετανών για την άρση των προφυλάξεων που είχαν παρθεί , προκειμένου να αποτρέψουν μια αιφνιδιαστική επιστροφή του Γεωργίου. Πιθανόν, αυτά τα μέτρα να συνδέονται με τα μέτρα πρόληψης ενάντια σε ένα φιλοβασιλικό πραξικόπημα στην Ελλάδα.³² Ο φόβος για πραξικόπημα εντάθηκε μετά το σχηματισμό της κυβέρνησης Σοφούλη, στις 22 Νοεμβρίου του 1945. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τις 21 Νοεμβρίου του 1945 (με το τηλεγράφημα Νο 2352) παρακολουθούνταν τα αεροδρόμια της χώρας από τα οποία ο βασιλιάς θα μπορούσε να φύγει, κρίνοντας ότι *«θα μπορούσε να προκληθεί βλάβη , αν ο βασιλιάς επέστρεφε*

Athens, April 10, 1946—4 p.m.

[Received April 10—2:50 p.m]

³² «Όταν η κυβέρνηση Βούλγαρη διαλύθηκε, τελικά, τον Οκτώβριο....Για ένα σύντομο και επικίνδυνο διάστημα, ο αντιβασιλιάς ήταν ταυτόχρονα και πρωθυπουργός , ενώ οι φόβοι για φιλοβασιλικό πραξικόπημα στην Αθήνα ήταν τόσο πραγματικοί, ώστε ο Μπέβιν αναγκάστηκε να στείλει στο Λαμασκηνό προσωπικό μήνυμα διαβεβαιώνοντας τον πως τα βρετανικά στρατεύματα θα κατέπνιγαν κάθε τέτοια ανταρσία». Nigel Clive «Εναλλακτικές επιλογές της βρετανικής πολιτικής, 1945-46»,στο Συλλογικό τόμο «Μελέτες για τον Εμφύλιο πόλεμο 1945-1949», Επιμέλεια : Lars Baerentzen, Γιάννης Ιατρίδης, Ole Smith, εκδ. Ολκός. Αθήνα 2002, σ.239

στην Ελλάδα».³³ Στην παρούσα φάση φαίνεται ότι προκρίνεται η παύση αυτής της προληπτικής ενέργειας. Κρίνεται σκόπιμο πάντως να ζητηθεί η γνώμη της πρεσβείας στην Αθήνα.³⁴

Ο βασιλιάς, κυριολεκτικά καθηλωμένος στο Λονδίνο κάτω από διαρκή εποπτεία αναγκάζεται να υποκύψει στους Βρετανούς, που του αρνούνται ακόμη και στο αίτημά του να επισκεφθεί τον άρρωστο εξάδελφό του, βασιλέα της Δανίας.³⁵ Ο Γεώργιος ζητούσε να πάει στη Δανία από τον Ιούνιο του 1945 αλλά και τότε ο Churchill τον είχε αποτρέψει πιστεύοντας ότι «θα προσπαθούσε να το σκάσει για την Ελλάδα». Ο Orme Sargent τον συμβουλεύει διακριτικά να μην αφήσει τη Βρετανία λόγω των επικείμενων εκλογών και να αναβάλλει την επίσκεψή του για 3-4 εβδομάδες, όταν «η γενική εικόνα θα είναι πιο ξεκάθαρη».³⁶

2.2 Η μοναρχία εγγυητής για τη διατήρηση των προνομίων της αστικής τάξης

Η μεταπολεμική κατάσταση στην Ελλάδα, μετά τη σύγκρουση του Δεκέμβρη και τη συμφωνία της Βάρκιζας άνοιγε το χορό των διαψεύσεων για εξομάλυνση της πολιτικής ζωής. Η αποστράτευση του ΕΛΑΣ δεν καθυσήχασε τους αντιπάλους του ΕΑΜ, οι οποίοι περισσότερο από τη στρατιωτική δύναμη του ΕΛΑΣ, αναστατώνονταν από την πολιτική δυναμική και την ακτινοβολία των οραμάτων του ΕΑΜ για ένα ριζικό μετασχηματισμό της ελληνικής κοινωνίας. Η εξάπλωση και η μέχρι τότε πολιτική δράση του ΕΑΜ είχαν δράσει καταλυτικά στις κοινωνικές και πολιτικές ανακατατάξεις που είχαν αρχίσει από τη δεκαετία του 1930, με αποτέλεσμα την αχρήστευση των παραδοσιακών δομών της εξουσίας και την εμφάνιση μιας συλλογικής επιθυμίας για αλλαγή με το τέλος της κατοχής.³⁷

Μετά την αποχώρηση των Γερμανών από την Ελλάδα, οι Βρετανοί υπέθαλψαν μια σιωπηρή συμφωνία μεταξύ των ακροδεξιών ομάδων και των συντηρητικών

³³ F.O 371/58854, R.1179/1105/6, 7 Φεβρουαρίου 1946

³⁴ F.O 371/58854, R2738/1105/G, 27 Φεβρουαρίου 1946.

³⁵ F.O 371/58854, 14 Μαρτίου 1946

³⁶ F.O 371/58854, R.4042/1105/14, 22 Μαρτίου 1946

³⁷ Θανάσης Σφήκας «Οι Άγγλοι Εργατικοί και ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ελλάδα», Αθήνα 1997, εκδ. Φιλίστωρ, σελ.60-61

Βενιζελικών,³⁸ προκειμένου να αντιμετωπίσουν την απειλή του Κομμουνισμού. Ενώ ο εμφύλιος πόλεμος αναπτυσσόταν, οι Βρετανοί ανασύνταζαν τις δυνάμεις ασφαλείας προετοιμάζοντας την αποκατάσταση και την επαναφορά του βασιλιά. Ενώ προτιμούν τους Βενιζελικούς σε θέσεις ευθύνης, οι Βρετανοί, και ακόμη περισσότερο οι διάδοχοί τους, Αμερικανοί, από το 1947 και μετά, βασίστηκαν κυρίως στις μοναρχικές δυνάμεις στην Ελλάδα για τη δημιουργία και εξάπλωση ενός φιλομοναρχικού δικτύου, που θα καλύπτει επιμελώς όλες τις πτυχές της πολιτικής και κοινωνικής ζωής στη χώρα. Η καχυποψία απέναντι στο ΕΑΜ και η προσπάθεια εκρίζωσης των κομμουνιστών από θέσεις ευθύνης από τους Βρετανούς και από την Κεντρική κυβέρνηση Σοφούλη,³⁹ συντέλεσε στην ενδυνάμωση του δεξιού, συντηρητικού πλέγματος. Αυτό το πλέγμα εξυφαίνεται αργά και μεθοδικά, στη βάση των οικονομικών συμφερόντων της νεοπαγούς αστικής τάξης που γέννησε η Κατοχή, σε συνδυασμό με συντηρητικές ιδεολογικές εκφάνσεις. Η νέα αυτή αστική τάξη που πλούτισε αποσπώντας κέρδη με τις ανορθόδοξες μεθόδους εύκολης και γρήγορης συσσώρευσης κεφαλαίου» αναδύεται «με όχημα το δοσιλογισμό και τη συνεργασία με τον κατακτητή»^{40,41} Η οδυνηρή πραγματικότητα που ξεδιπλώθηκε μετά την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας, δεν άφησε καμία αμφιβολία για τις προθέσεις της αστικής τάξης να συντρίψει αποφασιστικά τους αντιπάλους της. Παρά την τήρηση μέχρι κεραίας των όρων της Συμφωνίας από το ΕΑΜ, δεν επιτεύχθηκε ειρήνευση. Η λευκή τρομοκρατία που ξέσπασε ασυγκράτητη δεν αποτελούσε τυφλό ξέσπασμα αντεκδικήσεων, αλλά αντίθετα, είχε συγκεκριμένο στόχο την εκρίζωση του ΕΑΜ και των παρακαταθηκών του από την κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας.⁴²

³⁸ David Close "Conservatism, authoritarianism and fascism in Greece, 1915–45. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe"...συνεισφορά στο συλλογικό τόμο "FASCISTS AND CONSERVATIVES" επιμέλεια MARTIN BLINKHORN Unwin Hymen Ltd,1990, s.214

³⁹ «Αφού αποκρούσθηκαν από τους Βρετανούς τα σχέδιά του για διοικητικές αλλαγές και ο ίδιος ήταν απρόθυμος να διορίσει βετεράνους του ΕΛΑΣ στις ένοπλες δυνάμεις, ο Σοφούλης δεν είχε μεγάλη επιτυχία στο να αμβλύνει τη δύναμη της Δεξιάς μέσα στο σώμα των αξιωματικών. Η ασφάλεια και οι Μεταξικοί διοικητές, καθώς ομολόγησε ο ίδιος αργότερα, παρέμειναν πέραν του ελέγχου του». Γουίντεν ο.π σελ. 57

⁴⁰ Δημήτρης Μαριώλης «Η αδύνατη ταξική ανακωχή», Αθήνα 2015, εκδ. ΚΨΜ, σ. 44

⁴¹ Χρήστος Χατζηιωσήφ «Οικονομική σταθεροποίηση και πολιτική αστάθεια στην Ελλάδα 1944-1947» στο συλλογικό τόμο «Μελέτες για τον Εμφύλιο πόλεμο 1945-1949» Αθήνα 2002, εκδ. Ολκός, σελ.30

⁴² «Ο απολογισμός αυτού του κατατρεγμού, αποτυπωμένος στις Λευκές βίβλους που εξέδιδε σε τακτά διαστήματα το ΕΑΜ, είναι καταθλιπτικός. Σύμφωνα με μια συγκεντρωτική εκτίμηση, στο διάστημα ανάμεσα στη συμφωνία της Βάρκιζας και τις εκλογές της 31^{ης} Μαρτίου 1946 σκοτώθηκαν 1.289 μέλη ή οπαδοί της Αριστεράς (953 από συμμορίτες της ακροδεξιάς, 250 από την εθνοφυλακή, 82 από τη Χωροφυλακή και 4 από Βρετανούς), ενώ σημειώθηκαν 509 απόπειρες δολοφονίας, 165 βιασμοί

Η επίθεση στο λαϊκό κίνημα, στα σωματεία και στις ενώσεις εργαζομένων και στα εργασιακά δικαιώματα, στις πολιτιστικές πρωτοβουλίες και στους θεσμούς συμμετοχής και αυτοοργάνωσης κατάφερε να περιθωριοποιήσει τις συλλογικές κοινωνικές δράσεις και να θαμπώσει τα οράματα που έθετε το Εαμικό κίνημα . Ο Δεξιός Τύπος επιδόθηκε στην υπεράσπιση των εργοστασιαρχών και των εργοδοτών , προσπαθώντας να ακυρώσει τις διεκδικήσεις των εργαζομένων για καλύτερες συνθήκες εργασίας και δικαιότερες αμοιβές.⁴³

Παράλληλα, οι ταξικές ανισότητες οξύνθηκαν . Η νέα αστική τάξη άλωσε την καρδιά της χώρας , κατοχυρώνοντας τα δικαιώματά της στον έλεγχο της παραγωγικής διαδικασίας και στην αύξηση του πλούτου της, στην επιδεικτική κατανάλωση και στη διασκέδαση. Στο κέντρο της Αθήνας οι βιτρίνες των πολυτελών καταστημάτων κατάφορτες με αγαθά που προορίζονταν για μια κομψή, διεθνή κλίκα έρχονταν σε έντονη αντίθεση με τη φτώχεια και την αθλιότητα των λαϊκών συνοικιών που πάσχιζαν να εξασφαλίσουν τα απαραίτητα για την επιβίωση, ενώ μαστίζονταν από φυματίωση και πλήθος παθήσεων.⁴⁴

(αριθμός χωρίς αμφιβολία πολύ μικρότερος από τη πραγματικότητα), 6.671 τραυματισμοί. 31.632 βασανισμοί, 84.931 συλλήψεις, 677 καταστροφές γραφείων και 18.767 περιπτώσεις ληλασίας ή καταστροφής περιουσιών» Τάσος Κωστόπουλος «Η λευκή τρομοκρατία», στο συλλογικό τόμο «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ», τόμος 17 Η σύγχρονη Ελλάδα 1944- 1974, εκδ. Δομή, σελ.114-115

⁴³ Χαρακτηριστικό παράδειγμα: Η υπεράσπιση της Βιομηχανίας Ελαστικών «Τίβικα» των Αφών Καίσαρη αναλαμβάνεται από την «Ανεξάρτητο, εβδομαδιαία, πολιτική εφημερίδα εθνικιστικών αρχών», Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ :

«...δύνανται πας τις να διαπιστώσει, επισκεπτόμενος τούτο, η διαβίωσής των εν αυτώ εργαζομένων κάθε άλλο την εντύπωσιν παρά κολάσεως εις την οποίαν ζουν και εργάζονται οι...δυστυχείς είλωτες.....Ενδεικτικόν δε ότι οι εν αυτώ εργαζόμενοι απολύτως ηυχαριστημένοι με την στοργικήν προς αυτούς συμπεριφοράν των εργοδοτών και ικανοποιημένοι εκ των αποδοχών τους, είνε ότι κατά την τελευταίαν απεργίαν εκ των 70 εργαζομένων, μόνον δύο, του μηχανουργείου, δεν προσήλθον». 15 Ιουλίου 1946

⁴⁴ «Το καλοκαίρι του 1946 αποφασίζεται να διανεμηθούν σολοδέσματα και παπούτσια σε μαθητές. Τα είχαν πολύ ανάγκη. Όχι μόνο στις επαρχίες, αλλά και μέσα στην Αθήνα πολλά παιδιά γυρίζουν με χιλιοπαλωμένα παπούτσια»... «Τα μαθητικά συσσίτια εξακολουθούν να προσφέρουν φαγητό στους μαθητές, που έχουν ανάγκη. Οι στατιστικές έλεγαν ότι 600.000 περίπου παιδιά πάσχουν από φυματίωση και άλλες ασθένειες» Γιάννης Καιροφύλας «Η Αθήνα μετά τον πόλεμο», Αθήνα 1988, εκδ. Φιλιπότη, σελ.124 - 125

ATHENS HERALD 24-6-1946, σ.2

Η μοναρχία στάθηκε εγγυητής για τη διατήρηση των προνομίων της αστικής τάξης και η αστική τάξη στήριξε τη μοναρχία ολόπλευρα. Βασιλόφρονες τοποθετήθηκαν με σπουδή σε όλες τις θέσεις – κλειδιά και πριν από όλα στο στράτευμα (όπου ο Σπηλιωτόπουλος έγινε ο πρώτος αρχηγός του Γενικού Επιτελείου και, αργότερα, γενικός Επιθεωρητής των Ενόπλων Δυνάμεων, ενώ στο Γενικό Επιτελείο τον διαδέχτηκε ο Βεντήρης), αλλά και σ' αυτά ακόμα τα εργατικά συνδικάτα (όπου επανήλθε ο μεταξικός υπουργός Δημητράτος).⁴⁵ Ο βασιλιάς και κατά συνέπεια η μοναρχία προβάλλεται ως ο μοναδικός εγγυητής της ασφάλειας και της διατήρησης των προνομίων της αστικής τάξης και επιβάλλεται ιδεολογικά με το πρόσχημα της εξασφάλισης της ησυχίας, της ανασυγκρότησης, και της σταθερότητας μετά τα ταραγμένα χρόνια του πολέμου.⁴⁶ Χαρακτηριστικό είναι το δημοσίευμα της Καθημερινής, στις 30 Αυγούστου 1946: «Το πολίτευμα αυτό, το οποίον ψηφίζεται αύριον – γνωστόν είναι και στους αντιπάλους μας ότι είναι η Βασιλεία- με την δύσιν

⁴⁵ Κρις Γουντχάουζ ο.π, σελ.395

⁴⁶ Πρωτοσέλιδο άρθρο με τον τίτλο ΠΑΡΑΜΟΝΗ, Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, 30 Αυγούστου 1946, σελ.1

του ηλίου της Κυριακής , ας γίνει απλά, ήρεμα, χωρίς κομπασμούς, χωρίς προκλητικά επινίκια και χωρίς κωδωνοκρουσίες το πολίτευμα όλων. Ας το ψηφίσουν όσοι ημπορούν, όσοι το θέλουν, και αυτοί ας είναι πολλοί δια να ημπορέσει , όπως ελέγαμε χθες, να στηριχθεί, να σταθεί και να μας δώσει το μόνον πολίτευμα που διψούμε: *ΤΗΝ ΗΣΥΧΙΑΝ*». Η επιστροφή στην ησυχία και στη « νομιμότητα» οδήγησε στην κατάργηση των θεσμών αυτοδιοίκησης και συμμετοχής στα κοινά που είχε καθιερώσει το ΕΑΜ .⁴⁷ Επίσης, συνέβαλε αποφασιστικά στην καταστρατήγηση εργασιακών κατακτήσεων και δικαιωμάτων. Η επικράτηση της τάξης και της ησυχίας συνδέθηκε άμεσα με την προβολή των πατροπαράδοτων αξιών και της εθνικής υπεροχής και συντέλεσε στην ανάδειξη της εθνικοφροσύνης. Η επανασύσταση του ιστού της μοναρχίας επέβαλε την επαναφορά σε σημαντικές θέσεις , πρόσωπα που είχαν στιγματιστεί για τη συμμετοχή τους στις κατοχικές κυβερνήσεις και συνεργασία τους με τις ναζιστικές δυνάμεις. Στο πνεύμα της ηθικής και πολιτικής νομιμοποίησης του δοσιλογισμού μέσα από το θεσμό της βασιλείας και το πρόσωπο του Γεωργίου , θα μπορούσε να ενταχθεί η επιστολή του κατοχικού Διοικητή της Κρήτης , Ιωάννη Πασσαδάκη , το Νοέμβριο του 1945 προς τον Βασιλέα Γεώργιο, από το Innsbruck της Αυστρίας . Η επιστολή διαβιβάζεται από τη συμμαχική επιτροπή στην Αυστρία στο Νότιο Τμήμα στο Λονδίνο, με την επισήμανση ότι ο Πασσαδάκης ζητά την βοήθεια των Βρετανικών στρατιωτικών αρχών να επιστρέψει στην Ελλάδα.⁴⁸ Η επιστολή του Πασσαδάκη προς το Γεώργιο είναι μακροσκελής. Τονίζει τα φιλοαγγλικά του αισθήματα και την αποδεδειγμένη αφοσίωσή του στο Γεώργιο και στο θεσμό της μοναρχίας και ισχυρίζεται ότι εξαναγκάστηκε να δεχτεί το διορισμό του στη θέση του κατοχικού διοικητή της Κρήτης έχοντας την ελπίδα να βοηθήσει από τη θέση αυτή «τους δυστυχείς συμπατριώτες του να αντέξουν τη σκληρή τους μοίρα». Υποστηρίζει ότι η συμβολή του ήταν πολύτιμη για τη σωτηρία πολυάριθμων ανθρώπων από τα αντίποινα των Γερμανών και ότι είχε συνεργασία με το Κάιρο, που συχνά ενέκρινε τις ενέργειές του. Ζητά από το βασιλιά και από το πολιτικό του γραφείο να ενημερώσει την ελληνική κοινωνία και τις υπεύθυνες αγγλικές υπηρεσίες ότι οι προηγούμενες πολιτικές του ενέργειες στην Κρήτη έγιναν κάτω από καταναγκασμό και ήταν αποτέλεσμα έκτακτης πολιτικής ανάγκης.

⁴⁷ Ρίχτερ, ο.π,σελ.12

⁴⁸ F.O 371/58854 Allied Commission for Austria(British element) Vienna to Southern Department, F.O , London, R.3324, 26 February 1946

Στη συνέχεια υπενθυμίζει στο Γεώργιο τη στήριξη που του είχε προσφέρει το 1936, όταν εγκαταστάθηκε το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου «όταν δεν τον συμπαθούσαν όλοι». Θέτει τον εαυτό του στη διάθεση του βασιλιά και ελπίζει «η σοφή αγγλική πολιτική να βρει τρόπο να φέρει την μεγαλειότητά σας στο θρόνο πάλι - όπως ήταν το 1936». Παίρνει μάλιστα το θάρρος «να πιστεύει ότι είναι ίσως ο μοναδικός ενεργός πολιτικός που στην παρούσα φάση μπορεί να φανεί χρήσιμος στην μεγαλειότητά σας και στην αγγλική πολιτική στην Ελλάδα». Δηλώνει ότι «μπορώ να ασκήσω επιρροή σε πολλές προσωπικότητες και είμαι έτοιμος να προετοιμάσω ένα δημοψήφισμα και να προετοιμάσει την επιστροφή σας γρήγορα, όπως είχε από το στρατηγό Κονδύλη το 1936».

Ο Πασσαδάκης ,ωστόσο, δεν κατάφερε να διασωθεί . Με το R3324/1105/19 τηλεγράφημα στις 18 Μαρτίου 1946 , οι Βρετανοί τον παραπέμπουν στην ελληνική εξουσία σημειώνοντας ότι «είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν η ελληνική κυβέρνηση θέλει να βοηθήσει με οποιονδήποτε τρόπο». Ίσως η ενέργεια του Πασσαδάκη να τεθεί ανεπιφύλακτα στο πλευρό των Ναζί και το τηλεγράφημά του στον Χίτλερ στις 20 Απριλίου του 1942, όπου μιλάει για «καταστροφική επιρροή της Αγγλίας στο μικρό λαό της Κρήτης», να συνέβαλαν στην απροθυμία των Βρετανών να τον παρουσιάσουν ως αντιστασιακό.⁴⁹ Ο Πασσαδάκης καταδικάστηκε και πέθανε στη φυλακή.

⁴⁹ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ

Στον Καγκελάριο ΑΔΟΛΦΟ ΧΙΤΛΕΡ ΒΕΡΟΛΙΝΟ

*Σαν πρώην βουλευτής του λαού της Κρήτης στο τελευταίο Ελληνικό Κοινοβούλιο και σαν Νομάρχης του Ηρακλείου σήμερα, επιτρέψτε μου, με την ευκαιρία της ημέρας της γιορτής σας, τα πιο εγκάρδια συγχαρητήρια της Κρήτης να σας μεταβιβάσω.
Ορίζετε λόγω μίας θεικής διαταγής σαν προστάτης και διασώστης του Χριστιανισμού.
Ο μικρός λαός της Κρήτης μας βρίσκεται τώρα πια σίγουρα κάτω απ' την ισχυρή προστασία των έξοχων και γενναίων στρατευμάτων σας και δεν είναι τώρα πια συνδεδεμένος με την καταστροφική επιρροή της Αγγλίας γι' αυτόν και βρίσκεται τώρα στο δρόμο της ψυχικής και πολιτιστικής συλλογικής εργασίας στο πλευρό του δικού του αήττητου προστάτη της Γερμανίας.
Οι Κρητικοί τιμούν τα σημερινά θύματα της Γερμανίας για την εξολόθρευση του άθεου Μπολσεβικισμού στο έπακρο και εύχονται τώρα πια από ευγνωμοσύνη και απ' την καρδιά τους την οριστική νίκη του ιστορικού σας αγώνα, ο οποίος όχι μόνο δεν είναι ένας αγώνας υπέρ της Γερμανίας, αλλά ένας αγώνας για την διάσωση της Ευρώπης και για ένα καλύτερο μέλλον ολόκληρης της ανθρωπότητας.
Ιωάννης Πασσαδάκης*

<http://www.patris.gr/articles/112116?PHPSESSID=mhbmm8ouj06cklk7dkd4k68ru4>

2.3. Η προβολή του Γεωργίου από το Βρετανικό παράγοντα : ένα σισύφειο έργο.

Η ανάληψη της κηδεμονίας του Γεωργίου από τις βρετανικές κυβερνήσεις Churchill και Attlee συμπεριλάμβαναν το πρόσθετο καθήκον της προβολής του , του εξωραϊσμού της δημόσιας εικόνας του και της υπεράσπισής του από επιθέσεις πολιτικών αντιπάλων στον Τύπο και στη Βουλή της Βρετανίας. Το έργο αυτό φαίνεται να είναι σισύφειο . Μόλις κλείνει η μια υπόθεση , ανοίγει η επόμενη. Το παρελθόν του Γεωργίου δεν ευνοεί τη καλή του φήμη, ενώ οι πολιτικές εξελίξεις που σχετίζονται με την επιστροφή του στην Ελλάδα ευνοούν τις συνεχείς αντιπαραθέσεις.

Ο χειρισμός των καταστάσεων στα Δεκεμβριανά από τον Churchill ξεσήκωσε θύελλα διαμαρτυριών στη Βρετανία. Το ΕΑΜ στη μπροσούρα του «ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ» παρουσιάζει τις αντιδράσεις στη Βρετανία , καταλογίζοντας την ευθύνη για το αδιέξοδο στην πολιτική του Churchill, που προκειμένου να πραγματοποιήσει το σχέδιό του για εκμηδένιση του αντιφασιστικού κινήματος Αντίστασης, χρησιμοποίησε «*την ενίσχυση του Βασιλιά Γεωργίου, σαν πόλου έλξεως και συγκεντρώσεως όλων των αντιδραστικών δυνάμεων του τόπου*»⁵⁰

Η αποχή του ΕΑΜ και άλλων δυνάμεων , το κλίμα πόλωσης και η λευκή τρομοκρατία που ξέσπασε ασυγκράτητη μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας, έδωσαν στο Λαϊκό Κόμμα τη συντριπτική νίκη στις εκλογές του Μαρτίου του 1946. Η κυβέρνηση Τσαλδάρη προσπαθώντας να εκμεταλλευτεί το πλεονέκτημα του πρόσφατου θριάμβου της δεσμεύεται για διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την επαναφορά του βασιλιά Γεωργίου μέσα στο Μάιο.

Στην κατεύθυνση της προετοιμασίας του βρετανικού λαού για τη μεθοδευμένη επαναφορά του Γεωργίου στην Ελλάδα, η εφημερίδα “Manchester Guardian”.

μαζί με το άρθρο της «Η ελληνική μοναρχία», δημοσιεύει έκκληση του Γεωργίου.

⁵¹ Το άρθρο της εφημερίδας ξεκινά κάπως παράδοξα.

⁵⁰ «Ντοκουμέντα του ΕΑΜ για τα Δεκεμβριανά» Επιμέλεια – Εισαγωγή: Γιώργος Πετρόπουλος, Αθήνα 2005, εκδ. Προσκήνιο – Άγγελος Σιδεράτος, σελ.215

⁵¹ F.O 371/58854, R.560, 9 Απριλίου 1946, Manchester Guardian – The Greek Monarchy

«Λέγεται ότι η σπουδαιότερη υπηρεσία που θα μπορέσει να προσφέρει ο βασιλιάς των Ελλήνων, Γεώργιος στη δυστυχισμένη του πατρίδα , θα ήταν να παραιτηθεί τη στιγμή του εμφυλίου πολέμου. Αλλά μια τέτοια θυσία θα απαιτούσε υπεράνθρωπες δυνάμεις – και οι βασιλείς είναι μόνο άνθρωποι».

Κατόπιν όμως, ο συντάκτης του άρθρου δηλώνει ότι ο Γεώργιος λειτουργεί επανορθωτικά. Διεκήρυξε την έκκλησή του για *«Ενότητα, Ανοχή και ένα νέο New Deal»* και απέτρεψε τους μοναρχικούς οπαδούς του και νικητές των εκλογών από βίαιες ενέργειες, δηλώνοντας ότι ο νόμος θα εφαρμοστεί το ίδιο σε νικητές και ηττημένους. Υπενθυμίζει βέβαια, ότι και μετά την προηγούμενη επιστροφή του το 1935 ο Γεώργιος είχε ζητήσει συμφιλίωση, αλλά αυτό δεν τον εμπόδισε να βοηθήσει το Μεταξά να εγκαθιδρύσει τη δικτατορία του ένα χρόνο αργότερα. Δε διστάζει να δηλώσει ότι *«ο Βασιλιάς Γεώργιος έχει πολλά να ξεπεράσει»*. Ωστόσο ,αυτή τη φορά η εφημερίδα διακρίνει ειλικρίνεια, ικανότητα να μαθαίνει από τα λάθη του παρελθόντος και θέληση για να ξεχαστεί το παρελθόν, -εάν και οι άλλοι κάνουν το ίδιο – . Ο Γεώργιος παρουσιάζεται ως σταθεροποιητικός παράγοντας, φορέας της αντίληψης ότι η λήθη του παρελθόντος είναι η ενδεδειγμένη λύση των πολιτικών προβλημάτων, αφού *«μόνο ένα τέτοιο πνεύμα σε όλα τα κόμματα μπορεί να σώσει την Ελλάδα από συμφορές και να βάλει τέλος στη μακρόχρονη και τρομερή βεντέτα που οι Έλληνες ονομάζουν πολιτική»*.

Ο Γεώργιος, φανερά ικανοποιημένος από το εκλογικό αποτέλεσμα προβαίνει σε έκκληση για εθνική ενότητα, ατενίζοντας με αισιοδοξία το μέλλον και πιστεύοντας ότι η χώρα μπαίνει σε περίοδο ομαλότητας. Διατυπώνει την πεποίθηση ότι οι εκλογές *«διευθέτησαν τις εκκρεμείς διαφωνίες που είχαν συσσωρευτεί και καθυστερούσαν την οικονομική πρόοδο της χώρας»*. Στοχεύει στην ανοικοδόμηση της χώρας και θέτει όρους για επιτυχία:

1. Να δεχτεί η παγκόσμια κοινή γνώμη την κυρίαρχη θέληση του ελληνικού λαού και
2. Οι νικητές της πλειοψηφίας να ασκήσουν την εξουσία που τους πρόσφερε ο ελληνικός λαός επιδιώκοντας την εσωτερική ειρήνη και αποφεύγοντας τις απερίσκεπτες ενέργειες.

3. Η κυβέρνηση να βάλει γρήγορα σε εφαρμογή το πρόγραμμα των μεταρρυθμίσεων που δημοσιεύτηκε στις εκλογές και στόχευε στη βελτίωση συνθηκών ζωής των Ελλήνων με την ανεκτίμητη βοήθεια των Συμμάχων.

Οι διακηρύξεις του Γεωργίου φαίνεται ότι εγκαινιάζουν «*μια νέα περίοδο ηρεμίας, ελευθερίας και εντατικής δουλειάς*». Η έκκληση του βασιλιά για εθνική ενότητα απαιτεί και το συμβιβασμό της δεξιάς πτέρυγας. Η δήλωση του Γεωργίου χαρακτηρίζεται από τους Βρετανούς «*μετριοπαθής*» και ξεκαθαρίζεται ότι ενδιαφέρεται να κάνει την Ελλάδα περισσότερο «*model country παρά leading country*». Αυτός ο υπαινιγμός εν όψει του επερχόμενου Συνεδρίου Ειρήνης στο Παρίσι, μάλλον προΐδεάζει για τη μη αποδοχή των εδαφικών απαιτήσεων της Ελλάδας από τις συμμαχικές δυνάμεις. Ακόμη προειδοποιεί ότι σε περίπτωση αποχής των Αριστερών από την εθνική υπόθεση, οι προοπτικές είναι ζοφερές.⁵²

Φαίνεται ότι στην κορύφωση της λευκής τρομοκρατίας, με τη ρεβανσιστική διάθεση των ακροδεξιών ομάδων να ανεβαίνει επικίνδυνα αμέσως μετά τη νίκη του Λαϊκού Κόμματος, οι προσεκτικά διατυπωμένες ειρηνικές προτάσεις του Γεωργίου δεν καταφέρνουν να δημιουργήσουν αισιοδοξία. Ο πρεσβευτής των ΗΠΑ στο Λονδίνο Winant είναι μάλλον επιφυλακτικός στην αναφορά του στον Υπουργό των Εξωτερικών των ΗΠΑ, Byrnes. Σχολιάζει τις δηλώσεις του Γεωργίου στον *Manchester Guardian* ως εξής:

*«Οι δηλώσεις που έγιναν από τον Έλληνα βασιλιά στον Manchester Guardian» «εκφράζουν τις γνωστές απόψεις του βασιλιά, που εάν επιστρέψει στην Ελλάδα, είναι πολύ πιθανό να έκανε μια φιλότιμη προσπάθεια να ακολουθήσει μια μετριοπαθή πορεία, αλλά είναι αμφίβολο αν θα του επιτραπεί να ακολουθήσει τέτοια πολιτική».*⁵³

⁵² F.O 371/58854, R.560, 9 Απριλίου 1946

⁵³ “*Statements made by Greek King to Manchester Guardian expresses known views of king who, if he returns to Greece, would in all likelihood endeavor to steer a moderate course but it is questionable if he would be permitted to follow such policy*”

FRUS 868.00/ 4- 1046 Telegram

The Ambassador in The United Kingdom (Winant) to the Secretary of State, London, April 10, 1946

2.4.Ο δύσβατος δρόμος προς το ελληνικό δημοψήφισμα

Οι παλινωδίες της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής στο ζήτημα του δημοψηφίσματος επιδείνωσαν το πολιτικό κλίμα στην Ελλάδα. Η παραμονή των βρετανικών στρατευμάτων φαίνεται ότι αποτέλεσε έναν από τους παράγοντες για την επιτάχυνση του δημοψηφίσματος. Η πρόθεση των Βρετανών να παραμείνουν τα στρατεύματά τους στην Ελλάδα μέχρι να ξεκαθαριστεί το πολιτικό τοπίο και να αναδιοργανωθεί ο ελληνικός στρατός τονίστηκε και από τον Churchill από το Δεκέμβριο του 1945⁵⁴ αλλά και από την Εργατική Κυβέρνηση του Attlee. Η κυβέρνηση Attlee δεχόταν πίεση για αποχώρηση των βρετανικών στρατευμάτων από την Ελλάδα και ο Bevin αναγκαζόταν να απολογείται στη Βουλή των Κοινοτήτων.⁵⁵

Στις 15 Απριλίου 1946 η βρετανική πρεσβεία στην Ουάσιγκτον διαβίβασε στο State Department τηλεγράφημα του F.O προς τον Norton , όπου επιμένει στην άποψη που

⁵⁴ « Ο Τσώρτσιλ.....έδωσε τη διαβεβαίωση ότι οι βρετανικές δυνάμεις θα έμεναν στην Ελλάδα , έως ότου συγκροτηθεί ο ελληνικός εθνικός στρατός» Βασίλειος Κόντης «Η Αγγλοαμερικανική πολιτική και το Ελληνικό πρόβλημα: 1945-1949», Θεσσαλονίκη 1984, σελ.55

⁵⁵ GREECE (BRITISH TROOPS)

[Hhttp://hansard.millbanksystems.com/commons/1946/apr/03/greece-british-troops#S5CV0421P0_19460403_HOC_28ANSARD_1803-2005](http://hansard.millbanksystems.com/commons/1946/apr/03/greece-british-troops#S5CV0421P0_19460403_HOC_28ANSARD_1803-2005) → [1940s](#) → [1946](#) → [April 1946](#) → [3 April 1946](#) → [Commons Sitting](#) → [ORAL ANSWERS TO QUESTIONS](#)

HC Deb 03 April 1946 vol 421 cc1221-2[1221](#)

§5. [Mr. Cocks](#)

asked the Secretary of State for Foreign Affairs the conditions which must be fulfilled before the British troops are withdrawn from Greece.

§9. [Flight-Lieutenant Haire](#)

asked the Secretary of State for Foreign Affairs when the first British troops will leave Greece.

§[Mr. Bevin](#)

As I have frequently stated, I am most anxious that British troops should be withdrawn as soon as possible, [1222](#)but until the situation in Greece is clearer I am not prepared to make any further statement on this subject.

είχε διατυπώσει από το Νοέμβριο του 1945, ότι δηλαδή το δημοψήφισμα πρέπει να αναβληθεί μέχρι το Μάρτιο του 1948.⁵⁶

Από την άλλη μεριά στα μέσα του Απριλίου, ο Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Byrnes στην επικοινωνία του με τον πρεσβευτή της Ελλάδας στις ΗΠΑ Διαμαντόπουλο φαίνεται να διαβιβάζει τη βούληση της αμερικανικής κυβέρνησης να αποθαρρύνουν εμμέσως τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος στην Ελλάδα, αποποιούμενοι φαινομενικά την ευθύνη τους για το ελληνικό πολιτειακό ζήτημα, αλλά επιμένοντας στις συστάσεις για προτεραιότητα στην εξομάλυνση της ζωής στη χώρα και στην αναθεώρηση των εκλογικών καταλόγων.⁵⁷

Ο επιτετραμμένος των Η.Π.Α στην Ελλάδα, Rankin, διακρίνει την πρόθεση του Τσαλδάρη να επιταχύνει το δημοψήφισμα για τη επιστροφή του Γεωργίου με την κεκτημένη της πρόσφατης νίκης του στις εκλογές του Μαρτίου και να εκμεταλλευτεί το πλεονέκτημα για γρήγορη και εύκολη νίκη. Το Λαϊκό κόμμα βιάζεται διότι αντιλαμβάνεται ότι *«τα αναπόφευκτα λάθη της δεξιάς κυβέρνησης θα αποδυναμώσουν τη βασιλική υπόθεση, όσο ο καιρός περνάει»*.⁵⁸

Ο πρεσβευτής της Βρετανίας στην Αθήνα, Norton διατυπώνει με τη σειρά του την εκτίμηση ότι *«αν εξαιρέσουμε την πιθανότητα ενός απολύτως πλαστού δημοψηφίσματος, δεν βλέπω ότι μια ισχυρή πλειοψηφία στη χώρα μπορεί να επιθυμεί την επιστροφή του βασιλιά τώρα»*. Σύμφωνα με την άποψή του, την οποία ξεκαθάρισε στους νικητές των εκλογών που αδημονούν για τη διενέργεια του δημοψηφίσματος και την επιστροφή του Γεωργίου, φαίνεται ότι αυτοί *«έχουν μόνο το 30% των εκλεκτόρων»*. Η εκτίμηση του Norton είναι ότι η ψήφος στις εκλογές ήταν μάλλον αντι-ΕΑΜ παρά φιλοβασιλική και ότι πολλοί δημοκρατικοί ψηφίζοντας το Λαϊκό Κόμμα, θέλησαν να δείξουν την αντίθεσή τους στον κομμουνισμό, καταδικάζοντας

⁵⁶ FRUS 868.00/5-346, The British Embassy to the Department of State. Paraphrase of telegram from Foreign office to His Majesty's Ambassador at Athens, April 15 1946.

⁵⁷ *«Προσέθηκεν, ως είναι γνωστόν Αμερικανική Κυβέρνησις δεν επιθυμεί αναμειγνύεται εις εσωτερικά ημών ζητήματα και ότι απόκειται εις Ελληνικήν Κυβέρνησιν ωρίση ημερομηνίαν δημοψηφίσματος, δεν θα είχαν εν τούτοις δυσκολίαν να προβή εις όλως φιλικάς προς Ελλάδα συστάσεις, όπως μη σπεύσει εν τη διενεργεία του δημοψηφίσματος. Ο Κύριος Μπερνς φρονεί ότι ελληνικός λαός έχει προ παντός ανάγκην ησυχίας ίνα επιδοθεί εις την επούλωσιν πληγών χώρας και ότι άλλωστε και από τεχνικής απόψεως θα ήτο απαραίτητος διενέργεια απογραφής και αναθεώρησις και εκκαθάρισις εκλογικών καταλόγων»*.

Κ. Διαμαντόπουλος, προς υπουργείο Εξωτερικών, άνευ αριθμού πρωτοκόλλου απόρρητο τηλεγράφημα, Ουάσινγκτον, 17 Απριλίου 1947, Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδος, Υπηρεσία Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου, «Η Ελλάδα στο μεταίχμιο ενός νέου κόσμου» τόμος δεύτερος, επιστ. Επιμέλεια Φωτεινή Τομαή – Κωνσταντοπούλου, εκδ. Καστανιώτη, σελ. 56-57

⁵⁸ FRUS 568-00/4-246 Telegram, The Charge' in Greece (Rankin) to the secretary of State, Athens, April 2 1946

την αντιπατριωτική του διάσταση, αφού οι κομμουνιστές παίρνουν εντολές από τους Σλάβους.

Ο Norton επισείει τον κίνδυνο που περικλείει η άμεση επιστροφή του βασιλιά στην Ελλάδα, αφού αναπόφευκτα θα οδηγούσε σε καταστολή , σε μια «καλυμμένη με λεπτό πέπλο δικτατορία» και τελικά σε έναν εμφύλιο πόλεμο.

Η μαχητικότητα μιας δυναμικής μειοψηφίας, έστω κι αν αυτή είναι μόνο 25% , όπως υπολογίζει το ποσοστό της ελληνικής Αριστεράς , είναι ένα στοιχείο που θα λειτουργήσει ανασταλτικά στη διατήρηση του βασιλιά στο θρόνο του. Η μόνη λύση είναι να ελεγχθούν πλήρως οι δημόσιες δραστηριότητες και ο Τύπος και να υπάρχει καταστολή από αστυνομία, χωροφυλακή και στρατό.

«Δείτε μόνο τον ελληνικό αριστερό Τύπο με τις γελοιογραφίες για τον Γλύξμπουργκ, όπως αποκαλούν τον Γεώργιο , για να καταλάβετε ότι η καθημερινή του ζωή, η εκπροσώπηση του έθνους σε πολλές τελετές θα είναι αδύνατη, αν όχι επικίνδυνη». Ο Norton υπαινίσσεται ότι το πρόσωπο του Γεωργίου και η μοναρχία συνδέονται κυρίως με το Λαϊκό Κόμμα . "Unfortunately the king, though not the monarchy as an institution, has come to be regarded by many as the symbol of a party".

Ο Norton συμμερίζεται την άποψη του Παπανδρέου, ότι το δημοψήφισμα πρέπει να γίνει μέσα στο λογικό διάστημα ενός χρόνου ή η Βρετανία και οι ΗΠΑ πρέπει να πουν στους Έλληνες αρχηγούς και στον Ελληνικό λαό οριστικά και επίσημα ότι το δημοψήφισμα δεν μπορεί να γίνει για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Ο Norton αμφιβάλλει για το αν μπορεί να λυθεί το πολιτειακό μια για πάντα σε μια χώρα τόσο απελπιστικά διαιρεμένη και με τις μνήμες του εμφυλίου πολέμου τόσο δυνατές, με ένα δημοψήφισμα που δεν μπορεί να φέρει ένα αποτέλεσμα αποδεκτό σε πάνω από το μισό πληθυσμό του ελληνικού έθνους. Διευκρινίζει πάντως, ότι η παρουσία ή η απουσία των βρετανικών στρατευμάτων κατά τη διάρκεια του δημοψηφίσματος και μετά , θα μπορούσε να αποτελέσει έναν ισχυρό παράγοντα αποφάσεων.⁵⁹

Ωστόσο οι εξελίξεις αναγκάζουν τους Βρετανούς να ανακρούσουν πρύμναν και οι προτάσεις Norton δε γίνονται αποδεκτές. Το F.O θεωρεί ότι οι προτάσεις Norton

⁵⁹ F.O 371/58688 , 198/10/46, 15 Απριλίου 1946

« ξεπεράστηκαν από τα γεγονότα που ακολούθησαν, και τώρα φαίνεται καθαρά ότι το δημοψήφισμα θα γίνει νωρίτερα από ότι είχε προτείνει στο γράμμα του».

Μια πιθανή εξήγηση για την αλλαγή της στάσης των Βρετανών , είναι ότι εκπληρώνεται η πρώτη και βασικότερη προϋπόθεση για την αποχώρηση των βρετανικών στρατευμάτων από την Ελλάδα. Ολοκληρώνεται η συγκρότηση του ελληνικού εθνικού στρατού. Στις 15 Μαΐου του 1946 γίνεται επίσημος εορτασμός « της αναγέννησης του ελληνικού στρατού" στο Στάδιο. Ο εορτασμός προβάλλεται από τον Leeper ως μεγάλη εκδήλωση πατριωτισμού και Ελληνοβρετανικής φιλίας.⁶⁰ Σημειώνεται ότι ο νέος ελληνικός στρατός είναι εκπαιδευμένος στις βρετανικές γραμμές και αναφέρονται τα συνθήματα που ακούστηκαν «Ελεύθερη Ελλάδα», αλλά και «μεγαλύτερη Ελλάδα» . Εκφράζονται, ενδεχομένως, με αυτόν τον τρόπο οι εδαφικές διεκδικήσεις της Ελλάδας μετά το Β΄ παγκόσμιο Πόλεμο και ενόψει του Συνεδρίου Ειρήνης στο Παρίσι , που θα πραγματοποιηθεί λίγο αργότερα, στις 3 Αυγούστου.

Λίγο πριν τη διενέργεια του δημοψηφίσματος η κατάσταση στην Αθήνα είναι αντιφατική και ταραχώδης. Σε τηλεγράφημά του , όπου συνοψίζει τα γεγονότα της εβδομάδας από 18 έως 24 Αυγούστου, ο Norton αναφέρει ότι συνεχίζεται η αντίδραση των δημοκρατικών για την ημερομηνία του δημοψηφίσματος. Ο Σοφούλης δηλώνει ότι επικρατεί κλίμα αναρχίας με την Κυβέρνηση Τσαλδάρη να υποστηρίζει ανοιχτά τις εγκληματικές συμμορίες που διώκουν δημοκρατικούς πολίτες και να καταστέλλει τις διαμαρτυρίες και τις διαδηλώσεις τους. Παρ' όλα αυτά, ο Σοφούλης επιμένει ότι οι Δημοκρατικοί πρέπει να ψηφίσουν. Εν τω μεταξύ πυκνώνουν οι φήμες για διεύρυνση της κυβέρνησης με δημοκρατικούς ηγέτες μετά το δημοψήφισμα. Το ΕΑΜ, οι Φιλελεύθεροι αριστεροί και ο Ζαχαριάδης διοργάνωσαν διαμαρτυρίες εναντίον της τρομοκρατίας. Ο Ζαχαριάδης κατηγορήσε τη βρετανική πολιτική για την εσωτερική κατάσταση της χώρας και δήλωσε ότι οι Αριστεροί θα προτιμούσαν να απέχουν από την ψηφοφορία, αν και οι Δημοκρατικοί έκαναν το ίδιο. Από τη στιγμή που δεν θα υπάρξει συναίνεση των δημοκρατικών, αντιμοναρχικών δυνάμεων για αποχή από το δημοψήφισμα, οι Αριστεροί θα ψηφίσουν . Ωστόσο ξεκαθαρίζεται εκ των προτέρων ότι εφόσον δεν υπάρχουν εγγυήσεις για την εγκυρότητα του δημοψηφίσματος, ο λαός δεν θα δεσμευτεί από το αποτέλεσμα του.

⁶⁰ F.O 371/58854, Sir Leeper to Mr. Bevin, R7747/911/19, Athens 17th May 1946

Η ελληνική κυβέρνηση υπέβαλε αίτημα στις κυβερνήσεις της Μεγάλης Βρετανίας και των Η.Π.Α για παραμονή των παρατηρητών στη χώρα για το δημοψήφισμα. Παράλληλα , συνεχίζονται αμείωτες οι ταραχές και οι βιαιότητες για πολιτικούς λόγους.⁶¹

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ 1946

3.1 Η παραβίαση του άρθρου 9 της Συμφωνίας της Βάρκιζας

*«Το ταχύτερον δυνατόν , πάντως δε εντός του τρέχοντος έτους θα διεξαχθή εν πάση ελευθερία και γνησιότητα δημοψήφισμα, το οποίον θα τερματίση οριστικώς το πολιτειακόν ζήτημα, υποτασσομένων πάντων εις την απόφασιν του Λαού. Θα επακολουθήσουν δε ως τάχιστα και εκλογαί Συντακτικής Συνελεύσεως δια την κατάρτισιν του νέου Συντάγματος της Χώρας. Και αι δύο αντιπροσωπείαι συμφωνούν, όπως προς έλεγchon της γνησιότητος της εκφράσεως της Λαϊκής θελήσεως παρακληθούν αι Μεγάλοι Σύμμαχοι δυνάμεις και αποστείλουν παρατηρητάς».*⁶²

Το ένατο και τελευταίο άρθρο της Συμφωνίας της Βάρκιζας όριζε ξεκάθαρα τους όρους για τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος και των εκλογών στη μεταπολεμική Ελλάδα. Ωστόσο , αυτό το άρθρο της Συμφωνίας δεν τηρήθηκε προκειμένου να εξυπηρετηθούν συγκεκριμένες σκοπιμότητες , μετά από πρόταση του Δαμασκηνού και με τη συμφωνία Μεγάλης Βρετανίας και Η.Π.Α. Ο φόβος του Δαμασκηνού ότι ένα δημοψήφισμα μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας θα οδηγούσε σε νίκη των μοναρχικών, επιστροφή του βασιλιά και επιδείνωση του πολιτικού κλίματος με κορύφωση της βίας και της πόλωσης, τον οδήγησε στη σκέψη της αντιστροφής των εκλογικών αναμετρήσεων .⁶³ Οι ΗΠΑ συμφωνούν με την αναβολή που φαίνεται ότι

⁶¹Συγκεκριμένα, στο F.O 371/58706, Balkan states confidential Archive, No 241 Telegraphic, Sir Norton to Mr. Bevin, Athens 28 August 1946 γίνεται λόγος για 37 συγκρούσεις της Αστυνομίας και του Στρατού με ένοπλες αριστερές συμμορίες, όπου σκοτώθηκαν 48 συμμορίτες, τραυματίστηκαν τουλάχιστον 43 και αιχμαλωτίστηκαν 26. Από την πλευρά της αστυνομίας οι απώλειες ανέρχονται σε 8 νεκρούς, έναν αγνοούμενο και 15 τραυματίες. Επίσης, έγιναν 10 επιθέσεις σε αστυνομικούς σταθμούς, 11 επιδρομές ομάδων σε χωριά της Βορείου Ελλάδας, κυρίως από αριστερές ομάδες. Αναφέρονται 38 φόνοι για πολιτικούς λόγους, 13 διαπράχθηκαν από δεξιούς, 12 από αριστερούς και οι υπόλοιποι από άγνωστα πρόσωπα. Τον κατάλογο τρόμου της προτελευταίας εβδομάδας του Αυγούστου, μόλις 15 ημέρες πριν το δημοψήφισμα συμπληρώνουν 2 απόπειρες φόνου, ένας σοβαρός τραυματισμός και 9 απαγωγές.

⁶² Συμφωνία της Βάρκιζας, άρθρο 9. «Η Συμφωνία της Βάρκιζας, όλα τα σχετικά κείμενα, αυθεντικό ντοκουμέντο», εκδ. Μπάϋρον, σ.19

⁶³ John Iatrides “Britain, the United States, and Greece, 1945-49” στο συλλογικό τόμο : “The Greek Civil War, 1943-1950 Studies of Polarization” edited by David H. Close, T.J Press, Ltd, Padstow, Cornwall ,σελ.197

θα κατευνάσει τα πάθη και θα οδηγήσει τα πράγματα σε μια κεντρώα , δημοκρατική λύση , περισσότερο ταιριαστή στα δικά τους πρότυπα. ⁶⁴ Η καθυστέρηση της επιστροφής του Γεωργίου στην Ελλάδα όμως, φαίνεται ότι στην παρούσα φάση εξυπηρετούσε και τους στόχους της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής κι έτσι η συμφωνία «κλείνει», με τη διασυμμαχική δήλωση των Υπουργών Εξωτερικών Μεγάλης Βρετανίας, Η.Π.Α και Γαλλίας στις 20 Σεπτεμβρίου 1945. Με τη δήλωση αυτή , οι τρεις κυβερνήσεις υποστηρίζουν την διενέργεια εκλογών αναθεωρητικής Βουλής «*το συντομώτερο δυνατόν*», προκειμένου να σχηματιστεί κυβέρνηση που θα «*διευκολύνει την αποκατάστασιν συνθηκών ειρήνης στην Ελλάδα*». Το δημοψήφισμα αναβάλλεται σε απροσδιόριστο χρόνο , αφού «*Μόνο όταν με τον καιρό θα έχουν σταθεροποιηθή αυτές οι συνθήκες, θα γίνει δυνατή η διενέργεια ενός ελεύθερου και αδιάβλητου δημοψηφίσματος, το οποίο θα αποφασίσει για το μελλοντικό καθεστώς της Ελλάδας*».⁶⁵

Η αναβολή του δημοψηφίσματος υποστηρίχθηκε σθεναρά από το βρετανικό παράγοντα με το επιχείρημα της αμεροληψίας και της αποφυγής απόσπασης «εύκολης» ψήφου υπέρ του βασιλιά, προς αποφυγήν του κομμουνισμού μέσα σ' ένα κλίμα ακραίας πόλωσης. Ο Woodhouse προσθέτει ότι «*Υστερα από αυτό , θα ήταν απλώς ζήτημα χρόνου να εκδηλωθεί ισχυρή αντίδραση όταν ο λαός θα καταλάβαινε ότι την ψήφο του την υπαγόρευσε όχι η επιθυμία του, αλλά η αποστροφή του*».⁶⁶ Ακόμη κι αν αναγνωρίσουμε τις αγαθές προθέσεις και την επιθυμία για “fair play” της Βρετανίας και της ντόπιας αστικής τάξης που εκπροσωπεί ο Δαμασκηνός, η αποφυγή της εκδήλωσης της αντίδραση του λαού στη μοναρχία με απρόβλεπτες συνέπειες, φαίνεται να είναι το βασικό κίνητρο της διασυμμαχικής απόφασης. Επιπλέον , διαφαίνεται η ανάγκη των εμπνευστών της απόφασης αυτής να κερδίσουν χρόνο

⁶⁴ «*Regent's proposal for considerable postponement plebiscites, while certainly agreeing largely with demands republican party to which he has in past belonged, would appear independently based on broad general view. In addition, "republicans" in Greece constitute country's one large middle of the road and "democratic" faction in our sense.*»

FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/9-545: Telegram

The Ambassador in Greece (MacVeagh) to the Secretary of State
Athens , September 5, 1945—7 p.m.
[Received September 5—6:15 p.m

⁶⁵ Κρις Γουντχάουζ, «*Το μήλο της έριδος. Η ελληνική αντίσταση και η πολιτική των μεγάλων δυνάμεων*», εκδ. Εξάντας, σ.465

⁶⁶ Γούντχάουζ, ο.π., σ.371

μέχρι να διευθετήσουν τα πολιτικά πράγματα προς μια συμφέρουσα κατεύθυνση. Οι βουλευτικές εκλογές προηγήθηκαν του δημοψηφίσματος και πραγματοποιήθηκαν ένα χρόνο αργότερα κάτω από συνθήκες έντονων αντεγκλήσεων. Το κύριο μέλημα του Δαμασκηνού ήταν «να αποσοβηθεί η απειλή του κομμουνισμού». Γι' αυτό το λόγο ζήτησε τη στήριξη των Συμμάχων (Βρετανία, ΗΠΑ και Γαλλία) στο σχέδιό του να πείσει τους πολιτικούς αρχηγούς να ενωθούν σε κοινό ψηφοδέλτιο προκειμένου να εξασφαλιστεί μια εθνική, δημοκρατική βουλή και να αντιμετωπιστεί ο κομμουνιστικός κίνδυνος.⁶⁷ Ο Mac Veagh περιορίστηκε να δηλώσει ότι «δεν έχει οδηγίες για να υποστηρίξει την πρότασή του». Αντίθετα ο Βρετανός ομόλογός του πήρε πράσινο φως από το Bevin, να ασκήσει επιρροή στους πολιτικούς αρχηγούς για την πραγματοποίηση του σχεδίου του Δαμασκηνού.⁶⁸

Η επ' αόριστον αναβολή του δημοψηφίσματος αναστατώνει το Γεώργιο που σε επιστολή του στον υπουργό των Εξωτερικών των ΗΠΑ, μιλά για παραβίαση της Συμφωνίας της Βάρκιζας.⁶⁹ Ο σχηματισμός της κυβέρνησης Σοφούλη επιδεινώνει τον εκνευρισμό του Γεωργίου που δηλώνει πλέον δημόσια ότι είναι σίγουρος ότι ο ελληνικός λαός θα ψηφίσει υπέρ του. Ο Γεώργιος φτάνει σε σημείο να ξεκαθαρίσει ότι παύει πλέον να δεσμεύεται από τις υποσχέσεις που έδωσε στους συμμάχους για

⁶⁷ «In outlining his ideas to me talked of uniting as many parties as possible in concerted effort secure thoroughly national democratic parliament, obviating Communist menace as first requirement present situation. Proposed persuading party leaders agree on single national ticket. Admitted differences along party lines certain declare themselves promptly in any chamber so formed, also that resulting government»

FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/9-2545: Telegram

The Ambassador in Greece (MacVeagh) to the Secretary of State
Athens, September 25, 1945—7 p.m.

[Received September 26—3:04 p.m]

⁶⁸ «I told Regent have no instructions regarding support desired but thanked him for exposition and expressed my understanding. French colleague also told him no instructions and is wiring Paris. This morning I saw British colleague and he informed me that he has been personally instructed by Mr. Bevin to support Regent in urging politicians work together...»

Ο.π

⁶⁹ «In so far as my own position as constitutional Sovereign of the country is concerned, the postponement of the plebiscite until a date not specifically fixed, in complete contradiction to the Varkiza Agreement...»

FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
CFM Files—Lot M 88, Box 31

The King of the Hellenes (George II) to the Secretary of State
London, 22 September, 1945

αυτοσυγκράτηση και ότι δεσμεύεται μόνον από τη θέληση του λαού του.⁷⁰ Ο πρεσβευτής της Μεγάλης Βρετανίας στις ΗΠΑ, Winant, ενημερώνει τον Byrnes γι' αυτήν την εξέλιξη. Παράλληλα από την Αθήνα, ο MacVeagh συμπληρώνει ότι ο μετά από αυτή η δήλωση ο Δαμασκηνός προτίθεται να παραιτηθεί.⁷¹ Ο Winant συνεχίζει την ενημέρωσή του στους Αμερικανούς για τα τεκταινόμενα, παρουσιάζοντας τώρα τη δημόσια δήλωση του Γεωργίου «βιαστική» και βασισμένη σε ανεπαρκή πληροφόρηση σχετική με πρόταση για αναβολή του δημοψηφίσματος μέχρι το 1948.⁷² Είναι ωστόσο εμφανές και ξεκάθαρα διατυπωμένο ότι οι «δημοκρατικοί και αριστεροί κύκλοι» είναι σε γενικές γραμμές θετικά προσκείμενοι στο σχηματισμό κυβέρνησης από προσωπικότητες δημοκρατικών αποχρώσεων

⁷⁰ «The postponement of the plebiscite for 3 years would amount to the stifling of the sentiment of the Greek people which as is known to all is being expressed clearly in my favour at every opportunity. So as far as I am concerned the repudiation of every decision that has so far been taken compels me to regulate my future attitude without any reservation other than the interests of my people and the respect of its sovereign".
FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/11-2245: TELEGRAM

THE AMBASSADOR IN THE UNITED KINGDOM (WINANT) TO THE SECRETARY OF STATE
LONDON, NOVEMBER 22, 1945.
[RECEIVED NOVEMBER 22—12:48 P.M.]

⁷¹ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/11-2245: Telegram

The Ambassador in Greece (MacVeagh) to the Secretary of State
Athens, November 22, 1945—12 a.m.
[Received 7:44 p.m.]

⁷² The King was "hasty" in issuing his statement which was based on incomplete information regarding suggestion for postponement of plebiscite until 1948.
FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/11-2245: TELEGRAM

THE AMBASSADOR IN THE UNITED KINGDOM (WINANT) TO THE SECRETARY OF STATE
LONDON, NOVEMBER 22, 1945—7 P.M.
[RECEIVED NOVEMBER 22—3:35 P.M.]
FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/11-2245: TELEGRAM

THE AMBASSADOR IN THE UNITED KINGDOM (WINANT) TO THE SECRETARY OF STATE
LONDON, NOVEMBER 22, 1945—7 P.M.
[RECEIVED NOVEMBER 22—3:35 P.M.]

όπως ο Καφαντάρης, ο Μυλωνάς, ο Σοφιανόπουλος, ο Καρτάλης, ο Κανελλόπουλος, ο Παπανδρέου και θεωρούν ότι η δήλωση του Γεωργίου αποτελεί «πρόκληση για εμφύλιο πόλεμο». Ο δεξιός τύπος μιλά για «αφερέγγυα βρετανική ανάμειξη». Οι Βρετανοί προτίθενται να αντιμετωπίσουν την κατάσταση με άμεση οικονομική επιχορήγηση και επαφές του Βρετανού Υφυπουργού Εξωτερικών Hector McNeil με τον Τσουδερό.⁷³ Παράλληλα ελπίζουν να ματαιώσουν την παραίτηση Δαμασκηνού, πείθοντας το Γεώργιο να μην την αποδεχθεί.⁷⁴

Οι Αμερικανοί αναμειγνύονται ενεργά στο ζήτημα, σε μια δραματική καμπή, όταν ο Δαμασκηνός δείχνει αμετάπειστος να αποσύρει την παραίτησή του, ενώ πολιορκείται από το Βρετανό πρεσβευτή, την ελληνική κυβέρνηση και τον ίδιο το Bevin. Φαίνεται ότι ο Δαμασκηνός θέλει να εμπλέξει τους Αμερικανούς στο ζήτημα, αφού «εξέφρασε επιθυμία να αλλάξει άποψη μόνο μετά από προσωπικό αίτημα του Mac Veagh». Ο βρετανός πρεσβευτής «ικετεύει» τον Mac Veagh να μεταπείσει το Δαμασκηνό. Ο Mac Veagh ανταποκρίνεται εκφράζοντας αρχικά την επίσημη αμερικανική θέση «ότι δεν έχει οδηγίες, ούτε επιθυμία να αναμιχθεί στα εσωτερικά της Ελλάδας, αλλά προσφέρει την άποψή του ως παλιός φίλος της Ελλάδας». Προειδοποιεί ότι η παραίτηση θα έχει δυσάρεστες συνέπειες στις ΗΠΑ στη δεδομένη πολιτική συγκυρία, όπου διαφαίνεται λύση του ελληνικού προβλήματος και ετοιμάζονται οι συμμαχικές αποστολές παρατηρητών για τις επικείμενες εκλογές. Ο Δαμασκηνός ισχυρίζεται ότι η απόφασή του άλλαξε μετά την παρέμβαση του Αμερικανού πρεσβευτή και ζητά τη βοήθεια για τη δημοσίευση της αναίρεσης της απόφασής του. Ο Mac Veagh φτάνει σε σημείο να υπαγορεύσει στο Δαμασκηνό τη δήλωση αναίρεσης της παραίτησής του, την οποία υποβάλλει στο State Department ελπίζοντας σε έγκρισή του προκειμένου

⁷³ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/11-2245: Telegram

The Ambassador in Greece (MacVeagh) to the Secretary of State
Athens, November 22, 1945—8 p.m.
[Received November 23—6:15 p.m.]

⁷⁴ FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/11-2345: Telegram

The Ambassador in Greece (MacVeagh) to the Secretary of State
Athens, November 23, 1945—7 p.m.
[Received November 24—9:38 p.m.]

να αποσοβηθεί το απειλούμενο «χάος» που θα προκύψει από την παραίτηση Δαμασκηνού.⁷⁵

Στην αναίρεση της παραίτησής του –καθ’ υπόδειξιν του Mac Veagh, ο Δαμασκηνός επικαλείται τις παραινήσεις των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας και τον κίνδυνο που διατρέχουν τα εθνικά συμφέροντα, αποδέχεται να «συνεχίσει να φέρει το βάρος των καθηκόντων του ως Αντιβασιλέας μέχρι τις εκλογές».⁷⁶

Στις 27 Νοεμβρίου 1945, αμέσως μετά τη διευθέτηση του ζητήματος Δαμασκηνού, καταφθάνει στην Ελλάδα ο Grady, επικεφαλής του αμερικανικού κλιμακίου για την επίβλεψη των επικείμενων εκλογών.⁷⁷ Το κλίμα ενόψει των εκλογών του Μαρτίου

⁷⁵*In this connection British Ambassador came to me urgently yesterday and said Regent persisting refusal withdraw resignation despite repeated appeals Bevin, Greek Govt and self but had expressed willingness reconsider if I made personal request. Begged me see Regent immediately which I did... Told Regent had no instructions or desire intervene in purely Greek matter but as old friend Greece perhaps might offer personal opinion. Said had reasons believe resignation would produce unhappy effect US at moment when all hoping Greek difficulties solved soon and Allies sending Missions observe elections. Expressed friendly hope would not increase difficulties by removing precious overall element stability. Urged example Lincoln ignoring Partisan attacks with eyes only on good of country as whole.*

Regent replied his view of situation altered by my visit and asked what might say publicly regarding it. Statement dictated by me and given him incorporated verbally in above-mentioned communiqué. Text communicated my next following telegram.56 Hope Dept will approve in view undeniably increased chaos if Regency question again thrown open..

*FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/11–2645: Telegram*

*The Ambassador in Greece (MacVeagh) to the Secretary of State
Athens, November 26, 1945—11 a.m.
[Received 4:50 p.m.]*

⁷⁶*Appreciating the situation and convinced that all hesitation in the matter would damage vital national interests, His Beatitude accepted to withdraw his resignation, especially as the period during which he will continue bearing the burden of his duties as Regent will be, according to his irrevocable decision, brief and more specifically will last till the time of the coming elections, already announced. FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII
868.00/11–2645: Telegram*

*The Ambassador in Greece (MacVeagh) to the Secretary of State
Athens, November 26, 1945.
[Received November 26—8:30 p.m.]*

⁷⁷*Ambassador Henry F. Grady had arrived in Athens on November 27, accompanied by two of the ranking officers of the United States contingent of the Allied Mission: Maj. Gen. Harry J. Malony, U.S. Army, commanding officer of the American military component, and Foy D. Kohler, Secretary General*

FOREIGN RELATIONS OF THE UNITED STATES: DIPLOMATIC PAPERS, 1945, THE NEAR EAST AND AFRICA, VOLUME VIII

868.00/11–2845: Telegram

1946 επιδεινώνεται με την τρομοκρατία στην επαρχία να αυξάνεται επικίνδυνα με έκδηλη τη μοναρχική στάση του στρατού και της αστυνομίας, όπως παραδέχεται η ίδια η ελληνική κυβέρνηση Σοφούλη, που επισημαίνει ότι είναι απαραίτητη η αναθεώρηση των εκλογικών καταλόγων και η αποφυγή της πολλαπλής ψήφου. Θέτει ακόμη το ζήτημα της πιθανής απογραφή του αστικού πληθυσμού. Σε αυτά τα ζητήματα ο Mac Veagh περιορίζεται να θέσει την ελληνική κυβέρνηση προ των ευθυνών της για τη διατήρηση της πολιτικής σταθερότητας. Οι συμμαχικές δυνάμεις ανθίστανται στους «πολιτικούς ελιγμούς» της ελληνικής κυβέρνησης και αρνούνται να συνδράμουν κάθε προσπάθειά της για αλλαγές στο στρατό και στην αστυνομία.

3.2 Το ζήτημα της εγκυρότητας του δημοψηφίσματος

Στο Δελτίο Τύπου με την Περίληψη της Έκθεσης της Συμμαχικής Αποστολής παρατηρητών για την αναθεώρηση των εκλογικών καταλόγων ⁷⁸ παρουσιάζονται τα εξής στοιχεία:

Ο πληθυσμός της χώρας υπολογίζεται στα 7,40 εκατομμύρια. Από αυτά 2,06 άνδρες είναι πάνω από 21 ετών. 1,7 εκατ. είναι εγγεγραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους και 1,6 εκατ. περιμένουν την εξακρίβωση των στοιχείων τους. Επικεφαλής της AMFORFE II είναι οι : Leland Morris αρχηγός του αμερικάνικου τμήματος και Richard Windle αρχηγός του βρετανικού τμήματος.

Ο Ramond Jensen αρχηγός του Στατιστικού Τμήματος του εργαστηρίου Στατιστικής του κολλεγίου της Αϊόβα αναπληρώθηκε από τον Deming του γραφείου προϋπολογισμού των ΗΠΑ. Στην επιτροπή μετέχουν ένας παρατηρητής, ένας Έλληνας διερμηνέας και ένας οδηγός αυτοκινήτου. Βρετανοί και Νοτιοαφρικανοί παρατηρητές ελήφθησαν εκ των ενόπλων Αυτοκρατορικών δυνάμεων . Οι Αμερικανοί παρατηρητές ήταν όλοι πολίτες, είτε σπουδαστές ανωτέρων

The Ambassador in Greece (McVeigh) to the Secretary of State

*ATHENS, November 28, 1945.
[Received November 29—6:30 a.m.]*

⁷⁸ F.O 371/58706, 257 , Δελτίον Τύπου . Περίληψις της Έκθεσης της Συμμαχικής Αποστολής παρατηρητών δια την αναθεώρησιν των εκλογικών καταλόγων, Εν Αθήναις τη 19^η Αυγούστου 1946.

αμερικανικών πανεπιστημίων , είτε από το διδακτικό προσωπικό αυτών και είχαν όλοι απολυθεί από τις τάξεις του στρατού. Το έργο τους χωρίζεται σε δύο φάσεις:

Α. περίοδος εγγραφής στους καταλόγους. Οι παρατηρητές οφείλουν να συλλέγουν πληροφορίες ως προς τη λειτουργία του μηχανισμού εγγραφής.

Β. Ανάλυση εκλογικών καταλόγων μετά από την αναθεώρηση και την ανασύνταξή τους.

Τέθηκε σε εφαρμογή Σχέδιον αντιπροσωπευτικής απογραφής (δειγματισμού) για να επιτευχθεί ο μέγιστος αριθμός πληροφοριών από όλη την Ελλάδα. Η χώρα διαιρέθηκε σε 7 περιφέρειες. Αθήνα, Τρίπολη, Πάτρα, Ιωάννινα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Χανιά. Περιφερειακά γραφεία θα λειτουργούν υπό έναν τοπικό Διευθυντή και έναν στατιστικό εμπειρογνώμονα.

Στην πρώτη φάση διενεργήθηκαν επισκέψεις σε 600 μέρη στα οποία οι παρατηρητές συναντήθηκαν με τοπικούς αντιπροσώπους πολιτικών κομμάτων για να εξακριβωθεί κατά πόσο λειτουργούσε ο μηχανισμός εγγραφής και κατά πόσο οι πολιτικοί αρχηγοί ήταν ικανοποιημένοι από αυτόν.

Στη δεύτερη φάση διενεργήθηκαν επισκέψεις κατ' οίκον σε οικογένειες που εξελέγησαν βάσει επιστημονικού σχεδίου και στην εξέταση των εκλογικών καταλόγων, με το σκοπό αντλήσεως πληροφοριών βάσει επιμελώς καταρτισμένου σχεδίου που να επιτρέπει την εξαγωγή των στατιστικών συμπερασμάτων.

Στην αναφορά των Αρχηγών της Συμμαχικής Αποστολής των παρατηρητών του δημοψηφίσματος του ελληνικού δημοψηφίσματος, Richard Windle και Leland Morris⁷⁹ αναφέρεται ότι η Συμμαχική επιτροπή που ανέλαβε την παρατήρηση της αναθεώρησης των ελληνικών εκλογικών καταλόγων, μετά από αίτημα της αγγλικής και της αμερικανικής κυβέρνησης, παρέμεινε για να παρατηρήσει και το δημοψήφισμα. Γι' αυτό το σκοπό ο αριθμός των παρατηρητών αυξήθηκε από 64 σε 95 ομάδες παρατηρητών , που η καθεμιά από αυτές αποτελούνταν από έναν παρατηρητή, έναν Έλληνα διερμηνέα και έναν οδηγό. Δύο μέρες πριν τις εκλογές επισκέφθηκαν συνολικά 1906 χωριά και εκλογικές περιφέρειες για να βεβαιωθούν ότι

⁷⁹ FRUS 868.00/9-746 REPORT OF THE OBSERVATION OF THE GREEK PLEBISCITE, Athens 7 September 1946

είχαν γίνει επαρκείς προετοιμασίες για τη διανομή των ψηφοδελτίων. Τη ημέρα του δημοψηφίσματος διανεμήθηκαν σε 625 εκλογικά κέντρα.

Ο αριθμός των καταγεγραμμένων εκλογέων ήταν περίπου 1,813- 730. Προσήλθαν στις κάλπες 1,691,802 εκλογείς. Σε 34 εκλογικά τμήματα σε όλη τη χώρα δεν πραγματοποιήθηκαν εκλογές εξαιτίας της αδυναμίας πρόσβασης των νομικών αντιπροσώπων της Κυβέρνησης και θα αναβληθούν για την Κυριακή 8 Σεπτεμβρίου.

Αποτελέσματα:

The total votes cast to date is:—

King George	1, 166, 665
Blank	346, 913
Democratic	174, 411
Invalid	3, 813
Total:—	<u>1, 691, 802</u>

This shows a majority of 69% of votes cast in favour of the King.

Σε ότι αφορά τις συνθήκες στα εκλογικά κέντρα, η άποψη των παρατηρητών είναι ότι σε γενικές γραμμές είναι ικανοποιητικές (σε 463 εκλογικά τμήματα) αν και σε ορισμένα εκλογικά τμήματα (163) παρατηρήθηκαν ορισμένες ανωμαλίες, που έδωσαν πλεονέκτημα στο κυβερνών κόμμα. Συγκεκριμένα, σε μερικές περιπτώσεις ο ψηφοφόρος υποχρεωνόταν να πάρει μόνο ένα ψηφοδέλτιο, ενώ σε κάποια εκλογικά τμήματα η αντιπροσώπευση των πολιτικών κομμάτων ήταν ανεπαρκής και υπάρχουν ενδείξεις ότι οι υποστηρικτές της κυβέρνησης άσκησαν επιρροή για να αποτρέψουν τους αντιπροσώπους της αντιπολίτευσης να λειτουργήσουν . Στη Λάρισα και στη Θράκη οι στρατιωτικές επιχειρήσεις μεταξύ των ένοπλων συμμοριών και των κυβερνητικών δυνάμεων, ίσως εμπόδισαν τους ψηφοφόρους να πάνε στα εκλογικά κέντρα.

Έγιναν πολλά παράπονα για παρέμβαση των αντιπάλων κομμάτων στους ψηφοφόρους μέσα και γύρω από τα εκλογικά τμήματα , ωστόσο η έκθεση διευκρινίζει ότι η πλειονότητα των ενεργειών αυτού του είδους αποδίδεται στους υποστηρικτές της κυβέρνησης. Θίγεται επίσης και το θέμα της διευκόλυνσης της ψηφοφορίας στο πολιτικό και στρατιωτικό προσωπικό , που ψήφισαν σε ξεχωριστά εκλογικά κέντρα .⁸⁰ Στα συμπεράσματα εκφράζεται η άποψη ότι υπήρχε υπερβολική

⁸⁰ “ This will increase the number of people who voted beyond that which would have been the case had it been confined to registered electors”

επιρροή των υποστηρικτών της Κυβέρνησης στους ψηφοφόρους προκειμένου να στηρίξουν την επιστροφή του βασιλιά. Ωστόσο, και χωρίς αυτήν την παρέμβαση η πλειοψηφία υπέρ του βασιλιά ήταν εξασφαλισμένη. Όσο για το ποσοστό συμμετοχής που ανακοινώθηκε να φτάνει το 94%, αυτό κρίνεται από την Επιτροπή μη πραγματικό, αφού δεν συμφωνεί με το ποσοστό των ψήφων στα εκλογικά κέντρα που παρακολουθούνταν από τους παρατηρητές .

3.3 Οι αναφορές του Norton για το δημοψήφισμα

Στην αναφορά του Norton στον Bevin με την περίληψη των γεγονότων από 1 έως 7 Σεπτεμβρίου 1946 παρουσιάζονται στοιχεία του δημοψηφίσματος.⁸¹ Εντύπωση κάνει η ποικιλία των αποτελεσμάτων στη ελληνική επικράτεια. Κρήτη 30%, Πελοπόννησος 89% υπέρ του βασιλιά. Λόγος γίνεται και για τις αντιδράσεις των Αριστερών , όπου αποδίδονται σε μεγάλο βαθμό , αλλά όχι απολύτως «στην μακρόχρονη, πολύ πριν τη μέρα του δημοψηφίσματος, και οργανωμένη απόπειρα της εκρίζωσης της Αριστεράς από τους Δεξιούς, κυρίως στην Πελοπόννησο.

Γίνεται αναφορά στις αντιδράσεις των δημοκρατικών. Σοφούλης, Βενιζέλος και Παπανδρέου και Κανελλόπουλος αναγνωρίζουν το τετελεσμένο του δημοψηφίσματος και δηλώνουν ότι θα συνεχίσουν να συμμετέχουν στην πολιτική ζωή της χώρας. Ο Σοφούλης είχε την επιφύλαξη ότι το δημοψήφισμα δεν έχει κάνει τελική διευθέτηση του ζητήματος του πολιτεύματος , αλλά δήλωσε ότι υπάρχει νέα πολιτική πραγματικότητα που δεν μπορεί να αγνοηθεί. Ο Norton διατυπώνει ότι η πολιτική των Σλάβων - αναφερόμενος προφανώς στις δηλώσεις Manuileski – προκάλεσε τροποποίηση των απόψεων των Σοφούλη – Βενιζέλου. Ο Πλαστήρας καταδίκασε το δημοψήφισμα. Το ΕΑΜ και οι Φιλελεύθεροι αριστεροί θεωρούν το δημοψήφισμα άκυρο και απαιτούν να μην επιστρέψει ο βασιλιάς , να σχηματιστεί κυβέρνηση συνασπισμού που θα διενεργήσει εκλογές και νέο δημοψήφισμα.

Σημειώνεται ακόμα ότι μεγάλη αναστάτωση έχει προκαλέσει η δήλωση για μείωση των βρετανικών στρατευμάτων στη Ελλάδα καθώς και ο ενθουσιασμός με τον οποίο έγινε η υποδοχή του πλοίου «Φραγκλίνος Ρούσβελτ».

FRUS 868.00/9-746 REPORT OF THE OBSERVATION OF THE GREEK PLEBISCITE, Athens 7 September 1946

⁸¹ F.O 371/58709, Balkan States Archives Confidential, No 240 telegraphic, September 12 , Athens

Σε ότι αφορά το Νόμο και την Τάξη, φαίνεται ότι η κατάσταση είναι έκρυθμη , ενώ σημειώνεται σημαντική αύξηση μιας νέου τύπου επίθεσης των αριστερών: η τοποθέτηση ναρκών σε δημόσιους δρόμους. Οι δολοφονίες για πολιτικούς λόγους πάντως έχουν μειωθεί.

Στις 7 Σεπτεμβρίου το Υπουργικό Συμβούλιο αποφάσισε να επιβάλλει ξανά το Νόμο των έκτακτων μέτρων. Συγκροτούνται στρατοδικεία σε όλη την Ελλάδα εκτός από την Αθήνα, τον Πειραιά και τα νησιά με εξαίρεση την Εύβοια)

Στις 13 Σεπτεμβρίου υπάρχει νέα αναφορά του Norton από τη βρετανική πρεσβεία στην Αθήνα»⁸² στην οποία συμπεριλαμβάνεται μια «εκτίμηση για την πραγματική εκλογική δύναμη στην Ελλάδα».⁸³

Η προετοιμασία για τη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος ολοκληρώθηκε έγκαιρα. Υπήρχαν στρατιωτικοί επόπτες σε κάθε εκλογική περιφέρεια. Τα έκτακτα μέτρα – ο στρατιωτικός νόμος - ανεστάλησαν στις 26 Αυγούστου. Αναφέρονται όλες οι περιπτώσεις εμποδίων που προκλήθηκαν από ακραίους αριστερούς. Τα επεισόδια αυτά περιλαμβάνουν κλοπή και καταστροφή εκλογικών καταλόγων, τρομοκρατία των εκλογέων να απέχουν, συνθήματα υπέρ της δημοκρατίας και πυροβολισμούς στον αέρα, επιθέσεις μικρής έκτασης. Η πιο σημαντική περίπτωση που αναφέρεται είναι :

Συμμορία 200 ανταρτών περικύκλωσαν το χωριό Κοτύλη στη Δ. Μακεδονία και επιτέθηκαν σε φρουρά 50 στρατιωτών. Αφόπλισαν και έγδυσαν 33 στρατιώτες. Εκτέλεσαν 16 στρατιώτες και 8 χωροφύλακες και αιχμαλώτισαν 7 στρατιώτες. Απελευθέρωσαν 33 φυλακισμένους και αποσύρθηκαν με μουλάρια φορτωμένα τροφές και προμήθειες. Από τους 518 εκλογείς, ψήφισαν μόνο 130. 83 για το βασιλιά και 47 κατά.

Ο Norton υποστηρίζει ότι υπάρχουν μερικές περιοχές κυρίως στη Μακεδονία και στη Θεσσαλία, όπου οι αριστεροί προβαίνουν σε βιαιότητες για να εμποδίσουν τις ελεύθερες εκλογές. Ωστόσο , ξεκαθαρίζει ότι μια δική του ευρύτερη έρευνα επί μακρό χρονικό διάστημα τον έχει πείσει ότι στα περισσότερα μέρη της υπαίθρου η εξουσία που έχει εγκαθιδρυθεί μοιάζει να είναι εχθρική στους αριστερούς και ότι

⁸² F.O58709, No 261 33/376/40 Report, September 13 1946

⁸³ APPENDIX A “An estimate on the true electoral strength in Greece”, F.O58709, No 261 33/376/40 Report, September 13 1946

είναι οι τελευταίοι που υπέφεραν περισσότερο από κάποιου είδους εκφοβισμό. Για παράδειγμα, μέλη της Αριστεράς είχαν απειληθεί με ποινές, όπως την απώλεια της εργασίας τους σε δημόσια υπηρεσία, ακόμα και με τη βία αν δεν ψήφιζαν τον βασιλιά.

Η επέκταση αυτού του αμοιβαίου εκφοβισμού είναι αδύνατον να αξιολογηθεί με ακρίβεια, αυτό που είναι βέβαιο είναι ότι ποικίλει από κοινότητα σε κοινότητα. Δεν επηρέασε τα μεγάλα αστικά κέντρα Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη και είναι αδύνατο να επηρέασε περισσότερο από 25% των ψηφοφόρων.

Δηλώνει ότι υπήρχε πολύ ισχυρή θέληση των εκλογέων να δηλώσουν την προτίμησή τους υπέρ ή κατά του πολιτεύματος, με την ελπίδα ότι ένα αποφασιστικό αποτέλεσμα θα διευθετήσει μια για πάντα αυτή τη μόνιμη πηγή εσωτερικής τριβής στην Ελλάδα. Η κυβέρνηση και η δεξιά, αλλά και οι δηλώσεις του Manuilski ανάδυσαν ένα εθνικό ενθουσιασμό που άγγιζε το σωβινισμό, στη γραμμή του «Η χώρα κινδυνεύει», «Ο βασιλιάς σας οδήγησε στο Αργυρόκαστρο». Απέναντι σε αυτό, ο Norton κρίνει ότι θα πρέπει να τεθεί σε εφαρμογή το κράτος του νόμου και της τάξης στις περιοχές έξω από τις πόλεις και να καταπολεμηθεί ο εκφοβισμός.

Η προηγούμενη εκτίμηση:

Ψήφισαν: 1,691, 812

Βασιλιάς: 1,36, 665

Δημοκρατία: 174,411

Λευκά: 346, 913

Άκυρα: 3,823

Είναι πολύ δύσκολο να διαμορφωθεί μια ακριβής εκτίμηση για τον αληθινό αριθμό των ζωντανών και εξουσιοδοτημένων ψηφοφόρων στη Ελλάδα την περασμένη Κυριακή. Ο Norton πιστεύει ότι η αποχή ήταν μεγαλύτερη. Ξέρουμε ότι σίγουρα 9.000 άνθρωποι βρίσκονται σε καταναγκαστική κράτηση. Ακόμη αναφέρονται 10.000 εκτοπισμένοι υπάλληλοι των Κρατικών Σιδηροδρόμων και πολλοί άρρωστοι σε νοσοκομεία. Κρίνει ότι το 94% της συμμετοχής των ψηφοφόρων είναι σκοπίμως διογκωμένο.

Η κατανομή των ψήφων είναι ενδιαφέρουσα, Θεσσαλονίκη, Βόλος, Πειραιάς δείχνουν μια ελαφρά πλειοψηφία της δημοκρατίας, αναμενόμενη γι'αυτά τα αστικά κέντρα. Η Κρήτη, η έδρα των Βενιζελικών ψήφισε πολύ υπέρ της δημοκρατίας. Η Πελοπόννησος 90% υπέρ του βασιλιά. Στην Κεντρική Ελλάδα, ο βασιλιάς συγκέντρωσε πλειοψηφία. Έκπληξη προκαλεί το 92% στη Φθιώτιδα, το γενέθλιο έδαφος του ΕΛΑΣ, όπου πιστευόταν ότι οι Αριστεροί θα είχαν πολύ μεγαλύτερη εκπροσώπηση. Αφού παρουσιάσει όλα αυτά τα ενδιαφέροντα στοιχεία, ο Νόρτον καταλήγει στην εκτίμηση ότι ο βασιλιάς είχε τη σημαντική πλειοψηφία.

3.4 Η αμφισβήτηση του κύρους του δημοψηφίσματος

Η επικύρωση του αποτελέσματος από την Επιτροπή δεν προσέδωσε στο δημοψήφισμα το κύρος που έπρεπε να του αντιστοιχεί. Αντίθετα, φαίνεται ότι οι παρατηρητές διεκπεραίωσαν τυπικά μια αποστολή που σκοπό είχε απλώς να νομιμοποιήσει ένα αναμενόμενο αποτέλεσμα και να σφραγίσει οριστικά ένα δυσάρεστο ζήτημα που ταλάνιζε την πολιτική ζωή της χώρας, αλλά και ήταν ένας διαρκής πονοκέφαλος για τις συμμαχικές δυνάμεις. Η εκτίμηση του ΕΑΜ, όπως εκφράζεται στο Υπόμνημα της Κ.Ε του ΕΑΜ προς τον Πρόεδρο της Κυβέρνησης Μάξιμο, στις 24 Απριλίου 1947, είναι ότι το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ήταν προϊόν νοθείας και τρομοκρατίας και η παρακολούθησή του ήταν ανούσια και απλώς πιστοποιούσε την εγκυρότητά του σύμφωνα με τις επιταγές της βρετανικής κυβέρνησης, με τους παρατηρητές σε διατεταγμένη υπηρεσία.⁸⁴

Νωρίτερα, στις 16 Οκτωβρίου 1946, ο ίδιος ο Bevin, ενώπιον του βρετανικού Κοινοβουλίου, απαντώντας σε ερώτημα του βουλευτή Warby σχετικά με την ημερομηνία της δημοσίευσης της αναφοράς των παρατηρητών του πρόσφατου δημοψηφίσματος στην Ελλάδα, δήλωσε ότι ο αριθμός των 100 παρατηρητών ήταν ανεπαρκής, η παρατήρηση του δημοψηφίσματος δεν ήταν πλήρης και ότι εφ' όσον οι

⁸⁴ «Η παρακολούθησις τόσο των εκλογών, όσον και του δημοψηφίσματος υπό των διαβοήτων καταστάσεων παρατηρητών, ουδεμίαν δύναται να έχη ουσιαστικήν σημασίαν, καθ' όσο' ούτοι ήλθον απλώς να πιστοποιήσουν το καλώς έχειν εφ' όσον εξετέλουν εντολάς των οικείων κυβερνήσεων και προ παντός της βρετανικής κυβερνήσεως η οποία είχεν αναλάβει τη ρύθμισιν του ελληνικού προβλήματος και ήτις είχεν άλλως τε προπαρασκευάση από μακρού και εξ' υπαρχής όλην την ως άνω απεικονισθείσαν κατάστασιν προς αυτόν ακριβώς τον σκοπόν». Υπόμνημα της Κ.Ε του ΕΑΜ προς τον Πρόεδρο της Κυβέρνησης κ. Μάξιμο, 24 Απριλίου 1947, ΓΑΚ, Αρχείο Τσουδερού Φακ. Ε47., Βασίλειος Κόντης «Η Αγγλοαμερικανική πολιτική και το Ελληνικό πρόβλημα: 1945-1949, Θεσσαλονίκη 1984, σελ.447-448.

παρατηρητές έχουν αναφερθεί στις κυβερνήσεις τους, δεν θεωρεί απαραίτητη τη δημοσίευσή της αναφοράς τους .⁸⁵

Ο βουλευτής Warby πάντως, επανήλθε στο ζήτημα, στις 23 Οκτωβρίου 1946, θεωρώντας “φάρσα” την παραμονή των παρατηρητών στην Ελλάδα, εφ’ όσον ο αριθμός τους ήταν ανεπαρκής και απαιτώντας τη δημοσίευση της αναφοράς τους σε περίπτωση που ο αριθμός τους θεωρείται επαρκής. Ο Bevin απάντησε λακωνικά ότι είναι μια γενική παρατήρηση, σύμφωνα με την επιθυμία της ελληνικής κυβέρνησης και ότι ο ίδιος δεν τη θεώρησε ποτέ εξουσιοδοτημένη και επίσημη, όπως εκείνη των εκλογών του Μαρτίου.⁸⁶

Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος αμφισβητείται και από το State Department«...Αν και το γενικό αίσθημα του Morris και των άλλων παρατηρητών είναι ότι η πλειοψηφία του ελληνικού λαού επιθυμεί την επιστροφή του βασιλιά , οι συνθήκες κάτω από τις οποίες διεξήχθη το δημοψήφισμα απείχαν πολύ από το να είναι ιδανικές και θα ήταν αδύνατο για την κυβέρνησή μας να κάνει μια δήλωση που θα δίνει

⁸⁵ **Plebiscite (Observers' Report)**HC Deb 16 October 1946 vol 427 c204W204W

§Mr. Bevin: “The observers in the Greek plebiscite numbered 100 as against the 1100 who observed the elections. It was not a complete observation, as in the previous case. They have reported to their respective Governments and I do not think any useful purpose would be served by publishing their report” http://hansard.millbanksystems.com/commons/1946/apr/03/greece-british-troops#S5CV0421P0_19460403_HOC_28ANSARD_1803-2005 → [1940s](#) → [1946](#) → [April 1946](#) → [3 April 1946](#) → [Commons Sitting](#) → [ORAL ANSWERS TO QUESTIONS](#)

⁸⁶ **GREEK PLEBISCITE (OBSERVERS)**HC Deb 23 October 1946 vol 427 c16411641

§Mr. Warbey :If the number of observers was insufficient for proper observation of the plebiscite, why did they go through the farce of staying on to observe it, and if the number was adequate, why does not my right hon. Friend publish their report?

§Mr. Bevin: It was a general observation at the request of the Greek Government, but I have never accepted it as an authoritative observation, such as that of the elections was.

http://hansard.millbanksystems.com/commons/1946/apr/03/greece-british-troops#S5CV0421P0_19460403_HOC_28ANSARD_1803-2005 → [1940s](#) → [1946](#) → [April 1946](#) → [3 April 1946](#) → [Commons Sitting](#) → [ORAL ANSWERS TO QUESTIONS](#)

στην ελληνική κυβέρνηση «πιστοποιητικό υγείας». Ταυτόχρονα όμως, το State Department φοβάται ότι κάθε δημόσια επίπληξη της ελληνικής κυβέρνησης θα μπορούσε να δώσει την ευκαιρία σε χώρες εχθρικές προς την Ελλάδα να εκμεταλλευτούν το γεγονός.⁸⁷

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΕΠΑΝΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Με αεροπλάνα και βαπόρια και με τους φίλους τους παλιούς

Πανηγυρικά τηλεγραφήματα ανακοινώνουν στο Γεώργιο τη νίκη του στο δημοψήφισμα της πρώτης Κυριακής του Σεπτεμβρίου του 1946 ⁸⁸ αποδίδοντάς την στην αναγνώριση εκ μέρους του ελληνικού λαού των θυσιών και των ακάματων προσπαθειών του Γεωργίου υπέρ του έθνους.

Αμέσως μετά τους πρώτους πανηγυρισμούς , τίθεται επί τάπητος το ζήτημα της επιστροφής του Γεωργίου, η οποία προετοιμάζεται προσεκτικά για 25 ημέρες. Ο λόγος είναι προφανής. Πέρα από τα διθυραμβικά πρωτοσέλιδα των δεξιών εφημερίδων και την ανακοίνωση του τρανταχτού ποσοστού της νίκης , οι Βρετανοί γνωρίζουν ότι το δημοψήφισμα απέχει πολύ από το να είναι αδιάβλητο και ότι είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό προϊόν βίας και εξαναγκασμού .

⁸⁷ Iartides O.J, Ambasssador MacVeagh reports Greece, 1933-1947.Princeton University Press,1980, σελ. 700

⁸⁸ F.O 371/58854, 020001A & 020001B, 2-9-1946

Ελληνικόν αίμα, 2 Σεπτεμβρίου 1946

Οι συγκρούσεις του εμφυλίου πολέμου που συνεχίζονται και εντείνονται και οι ανταποκρίσεις των εφημερίδων στο εξωτερικό επιβάλλουν τη σύνεση και την εγκράτεια. Αμέσως μετά το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, στο συντηρητικό βρετανικό περιοδικό “Spectator” διατυπώνεται η άποψη ότι η απόσυρση των βρετανικών στρατευμάτων από την Ελλάδα συνδέεται με την κυβερνητική σταθερότητα και ο Γεώργιος καλείται από το βρετανικό Τύπο «να αποδείξει ότι είναι ικανός να αναλάβει τις ευθύνες του και να αναδειχθεί σαν ηγέτης ενός έθνους, κι όχι ενός κόμματος».⁸⁹

Στις 2 Σεπτέμβρη ο Bevin ξεκαθαρίζει τις προθέσεις του σχετικά με τη επιστροφή του Γεωργίου στην Ελλάδα.⁹⁰ Δηλώνει ότι δεν θέλει να επιβεβαιώσει τις αναφορές του τύπου ότι προτίθεται να παράσχει ναυτική συνοδεία στο βασιλιά της Ελλάδας.

⁸⁹ “British troops are still in Greece, and the sooner they can be with- drawn the better. That is one of many reasons for hoping that, with King George's return, Greece will achieve effective unity in the face of external dangers» από το άρθρο “Greece and King George”, περιοδικό “Spectator” 6 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.1-2

⁹⁰ F.O 371/58706, No 657, From Paris to F.O. From U.K delegation to Peace Conference, Personal from Secretary of State to Prime Minister, 2 September 1946

Ισχυρίζεται ότι έχει ενημερώσει τον Τσαλδάρη ότι θα παρέχει διακριτική ⁹¹ εναέρια μεταφορά του βασιλιά μέχρι τη Μασσαλία από όπου θα τον παραλάβει ένα ελληνικό αντιτορπιλικό πλοίο και θα τον μεταφέρει στην Ελλάδα. Παρακάτω εξηγεί το βασικό λόγο της επιφυλακτικότητάς του:

«Αντιλαμβανόμαστε εδώ στο Παρίσι ότι τα τελευταία ποσοστά είναι 70% και αυτό σημαίνει ότι σε άλλες συνθήκες η αντίθεση στην επιστροφή του βασιλιά θα μπορούσε να είναι πολύ υψηλότερη από 30%. Αυτό είναι ένα εντυπωσιακό ποσοστό και για αυτό το λόγο είναι απολύτως απαραίτητο να μην κατηγορηθούμε ότι παίρνουμε θέση».

Σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα, ο Bevin έχει δώσει οδηγίες στον Orme Sargent να μιλήσει «πολύ ευθέως» στο βασιλιά της Ελλάδας.

Στη συνομιλία του με τον Τσαλδάρη, στο Παρίσι, στα πλαίσια του Συνεδρίου Ειρήνης, ο Βρετανός αναπληρωτής Υπουργός Εξωτερικών Hector Macnill τον παρότρυνε να μην είναι βιαστικός για την επιστροφή του Γεωργίου. Σύμφωνα με την άποψή του ο βασιλιάς θα πρέπει να επιστρέψει σε μια εβδομάδα μετά την επίσημη ανακήρυξη του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος. Επαναλαμβάνει την άποψη του Bevin σχετικά με τη μεταφορά του Γεωργίου στην Ελλάδα. Ο Τσαλδάρης πρέπει να δώσει στο βασιλιά την ευκαιρία να διευρύνει την κυβέρνηση αρκετά ώστε να διευκολύνει το έργο της ανοικοδόμησης να προχωρήσει. Ο Τσαλδάρης φάνηκε να μην είναι αντίθετος στις συστάσεις που του δόθηκαν.⁹²

Από το Βρετανικό Ναυτικό τονίζεται επανειλημμένα ότι θα πρέπει να μην δοθεί τροφή στις φήμες στην εντύπωση ότι παρέχουν ναυτική συνοδεία στο Γεώργιο για την επιστροφή του στην Ελλάδα. *«Να μην προκληθεί υποψία ότι συνοδεύουμε το Βασιλέα».*⁹³

⁹¹ "...we would provide unostentatious (repeat unostentatious) air transport to the King for Marseilles" ο.π

⁹² F.O 371/58706, No 676, From Paris to F.O. From U.K delegation to Peace Conference, 3 September 1946

⁹³ F.O371/58706, 32027A/, Signal Admiralty, 3 September 1946

4.2 Οι ανταποκρίσεις από τη Μόσχα για το δημοψήφισμα

Στο μεταξύ , κι ενώ οι Βρετανοί προσπαθούν να ρετουσάρουν την εικόνα του Γεωργίου , εν όψει της επιστροφής του, προσπαθώντας να τον στρέψουν προς την κατεύθυνση μιας διευρυμένης κυβέρνησης συνεργασίας, που ελπίζουν ότι θα λειτουργήσει πυροσβεστικά στην Ελλάδα, οι ανταποκρίσεις από τη Μόσχα πυροδοτούν την κατάσταση ακόμα περισσότερο. ⁹⁴Η «Pravda» μιλά για τερατώδη όργιο των μοναρχοφασιστών τρομοκρατών, δίνοντας παραδείγματα της ωμότητας κατά τη διάρκεια του δημοψηφίσματος και βασιζόμενη σε ανταποκρίσεις του Reuter ,κατηγορεί τα βρετανικά στρατεύματα για συμμετοχή στην επιβολή της τάξεως. Τα δημοσιεύματα που είδαν το φως στη σοβιετική πρωτεύουσα επικρίνουν έντονα την εκλογική διαδικασία στην Ελλάδα. Επισημαίνουν ότι στις πόλεις, όπου η τρομοκρατία δεν ασκήθηκε έντονα , η μοναρχία είτε ηττήθηκε, είτε εξασφάλισε μικρή πλειοψηφία. Διερωτούνται πως είναι δυνατόν σε ορισμένα χωριά να ψηφίζουν όλοι για το βασιλιά, από τη στιγμή που είναι γνωστό ότι σε κάθε τομέα υπάρχουν δύο εκλογικοί αντιπρόσωποι των δημοκρατικών. Αυτό σημαίνει ότι οι δημοκρατικοί εκπρόσωποι απουσίαζαν , με αποτέλεσμα να λειτουργούν οι μοναρχικοί ανεξέλεγκτα. Οι εφημερίδες “Observer” και “Reynolds News” ισχυρίζονται ότι το δημοψήφισμα έγινε κάτω από μοναρχική τραχύτητα και ακόμη «ο Ramond των “Reynolds News” διατείνεται ότι ίσως η Αγγλία πρέπει τώρα να αποφασίσει αν θα χρησιμοποιήσει τις βρετανικές ξιφολόγχες για να κρατήσει το βασιλιά στο θρόνο του».

Η κατακραυγή από τη Μόσχα συνεχίζεται λίγο πριν την επιστροφή του Γεωργίου στην Ελλάδα. Στο τηλεγράφημα του Roberts από τη Μόσχα στο F.O, ⁹⁵αναφέρεται ότι ο ανταποκριτής των “New York Daily news” Conway, σε δημοσίευμα στις 20 Σεπτεμβρίου 1946, πληροφορεί τους αναγνώστες ότι «Οι Έλληνες μοναρχικοί κάνουν εμφύλιο πόλεμο» και ότι τα εφόδια της UNNRA διανέμονται στο στρατό, την αστυνομία, τη χωροφυλακή και σε δεξιές συμμορίες που αποτελούνται από πρώην ναζί και δωσίλογους. Ακόμη, το δημοσίευμα αναφέρει ότι υπάρχουν στρατόπεδα που κρατούνται γυναίκες και παιδιά μέσα σε συνθήκες απόλυτης ένδειας , αφού απαγορεύεται στην UNNRA να τους παρέχει τρόφιμα και είδη πρώτης ανάγκης. Το σημαντικότερο όμως είναι, ότι δημοσιεύονται καταγγελίες τριών υπευθύνων

⁹⁴ F.O371/58706, 32027A/, Signal Admiralty, 3 September 1946

⁹⁵ F.O 371/58709, Cabinet distribution, from Moscow to F.O, Mr. Roberts Telegram No 3095, 21 September 1946

εκπροσώπων της UNNRA ότι το 25% των φορτηγών της επιτάχθηκαν από μοναρχικές συμμορίες και ότι τα αεροσκάφη της UNNRA χρησιμοποιούνται περισσότερο για την καταδίωξη πολιτικών προσφύγων. Εκτεταμένη λιμοκτονία πλήττει πολλά χωριά που οι κάτοικοί τους είναι ύποπτοι για αριστερά φρονήματα ή συμπάθεια στους αριστερούς και απαγορεύεται η αποστολή τροφίμων. Η «Ισβέστια» επίσης, δημοσίευσε άρθρο όπου παρουσιάζει τον Τσαλδάρη με δημοσίευμα στην «Ανεξαρτησία», να απειλεί τους «εσωτερικούς εχθρούς», σαν μια τελευταία προειδοποίηση στο ΕΑΜ και το ΚΚΕ πριν ξεσπάσει η θύελλα.

4.3 Το πρόγραμμα του Γεωργίου ενόψει της επιστροφής του στην Ελλάδα

Η εμπιστευτική συζήτηση του Βασιλιά με τον Bevin στις 13 Σεπτεμβρίου του 1946, όπως παρουσιάζεται στα αρχεία του F.O⁹⁶ φανερώνει τις προθέσεις του για την πολιτική που θα ασκήσει, η οποία είναι απολύτως συνδεδεμένη με το βρετανικό παράγοντα κυρίως στα οικονομικά και στρατιωτικά ζητήματα. Δηλώνει ότι σκοπεύει να κάνει το καθήκον του και δε θα αποφύγει αυτή τη δέσμευσή του, παρόλο που «μετά από όλα όσα έχει αντέξει, η επιθυμία του είναι να ξεκουραστεί». Ο στόχος του είναι διπλός:

1. Να σιγουρέψει την ανεξαρτησία της χώρας του που τώρα κινδυνεύει από τους Ρώσους και τους φίλους τους.
2. Να αποκαταστήσει και να διασώσει τους κοινοβουλευτικούς θεσμούς στη χώρα του.

Ο Γεώργιος δηλώνει ότι θα κρατήσει υψηλό το ηθικό το ηθικό στη χώρα του, χωρίς περιττές προκλήσεις. Εκτιμά ότι η επαναστατική τάση στην Ελλάδα είναι αποτέλεσμα ξένης διείσδυσης και ότι οι Έλληνες δεν μπορούν να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους γιατί τα μέσα τους έχουν εξαντληθεί. Η αστυνομία και η χωροφυλακή είναι καταπονημένες, ο αγροτικός πληθυσμός είναι πανικοβλημένος. Δηλώνει ότι θα κάνει, βέβαια, ό,τι μπορεί με τις υπάρχουσες δυνάμεις, αλλά λέει στον Bevin ότι «είναι επιτακτικό κι εσείς, από την πλευρά σας, θα πρέπει να μου δώσετε όλη την υλική

1. ⁹⁶ F.O 371/58709, Confidential talk with Mr Bevin, 13 September 1946

βοήθεια». Ο Γεώργιος ζητά από τους Βρετανούς παράσχουν οικονομική ενίσχυση για επιδόματα στη χωροφυλακή και να μην προβάλλουν καμία αντίρρηση στη στρατολόγηση της πολιτοφυλακής, με αξιωματικούς του κανονικού στρατού να χρησιμοποιούνται ειδικά σε επιχειρήσεις εναντίον των ανταρτών, διότι η εμπειρία έχει δείξει ότι αυτό το είδος των επιχειρήσεων είναι το πιο αποτελεσματικό ενάντια στον άορατο αντίπαλο.

Παράλληλα, δηλώνει ότι πρέπει να παρθούν μέτρα κατευνασμού. Αυτά θα είναι αποτελεσματικά σταδιακά και μόνο έτσι θα λειτουργήσουν αποτρεπτικά. «Σκοπεύω μετά την επιστροφή μου στην Ελλάδα να αρχίσω ζητώντας από την κυβέρνησή μου και από τις δικαστικές αρχές – εξουσία να υποβάλλουν μια λίστα από ονόματα για την απονομή χάριτος, όχι για αμνηστία. Εάν αυτό το μέτρο έχει έστω και το παραμικρό αποτέλεσμα, θα προχωρήσω στο επόμενο βήμα και θα συνεχίσω. Και θα αφήσω αυτό να γίνει κατανοητό. Είναι ο μόνος τρόπος για να έχουμε αποτελέσματα, εάν έδινα γενική ή μερική αμνηστία από την αρχή, η κατάσταση θα γινόταν ίδια και χειρότερη μέσα στο επόμενο δεκαπενθήμερο».

Στη συνέχεια δηλώνει ότι θα αποκαταστήσει την ομαλότητα στην πολιτική κατάσταση με την πραγματική εδραίωση του κοινοβουλευτικού συστήματος και ευελπιστεί ότι ενωμένος ο πολιτικός κόσμος ,χωρίς τους κομμουνιστές, θα συνέβαλε στην αποσόβηση του κινδύνου, στην ηρεμία των παθών και στην οικονομική σταθερότητα.

Η αποκατάσταση του κοινοβουλευτικού συστήματος θα γίνει με τη διεύρυνση της κυβέρνησης από πολλά κόμματα , εκτός των κομμουνιστών. Πρωθυπουργός θα είναι ο Τσαλδάρης. Οπωσδήποτε, δε θα απαρτίζεται από επικίνδυνους αντιπροσώπους κομμάτων, αλλά από άτομα ικανά να συνεργάζονται και θα δοθεί μεγάλη προσοχή σε αυτό το σημείο γιατί ο ελληνικός χαρακτήρας μπορεί να οδηγήσει έναν κυβερνητικό συνασπισμό στο χάος.

«Σε όλα αυτά τα θέματα , σκοπεύω να ασκήσω όλη μου την επιρροή από την αρχή, ζητώντας από τους πολιτικούς αρχηγούς και εάν είναι απαραίτητο να τους κρατήσω κλειδωμένους σε ένα δωμάτιο μέχρι να φθάσουν σε μια συμφωνία, που δεν θα είναι εύκολη!»

Ακόμη υποστηρίζει τη γρήγορη ψήφιση του Συντάγματος. Θεωρεί ότι οι πολιτικοί αρχηγοί θα συμφωνήσουν σε ένα προσχέδιο αναθεώρησης για να ολοκληρωθεί η διαδικασία σε έξι μήνες και να γίνουν εκλογές.

Δηλώνει ότι είναι υπέρ των δίκαιων εκλογών και του σταθερού εκλογικού νόμου, οι εκλογές να διενεργούνται από ουδέτερη κυβέρνηση . Ακόμη δηλώνει ότι θα θυσιάσει τα δικαιώματά του , όπως αυτά ορίζονται στο Σύνταγμα του 1911 υπέρ της απόκτησης της καθολικής εμπιστοσύνης. Επίσης δηλώνει ότι θα ήθελε ένα θεσμό όπως το Privy Council των Άγγλων , αλλά δεν ξέρει πως μπορεί να λειτουργήσει αυτό στην Ελλάδα.

Ο Γεώργιος πιστεύει ότι οι Έλληνες είναι ισχυρογνώμονες και ζητά την απόλυτη εχεμύθεια για τη συζήτηση που ανέπτυξε με τον Bevin γιατί φοβάται ότι η διαρροή των ειδήσεων για τα σχέδιά του για δημιουργία κυβερνητικού συνασπισμού , θα αύξανε τις προσδοκίες και τις απαιτήσεις από παντού. Σε περίπτωση αποτυχίας μιας κυβέρνησης συνασπισμού, ο βασιλιάς σκέφτεται να προχωρήσει σε ανασχηματισμό της παρούσας κυβέρνησης και μετά την πραγματοποίηση των βασικών όρων του προγράμματος, να γίνουν νέες εκλογές.

Ζητά εναγωνίως στήριξη από τη βρετανική κυβέρνηση με επίσκεψη του Bevin στην Αθήνα, επιμένει στην ενδυνάμωση και ισχυροποίηση του ελληνικού στρατού και στην δημιουργία στρατιωτικής συμμαχίας και προτείνει άμεση έναρξη μυστικών συνομιλιών.

Τελικά αναφέρει το ζήτημα της Κύπρου. Επιχειρεί να αποσπάσει έστω και απλές ευνοϊκές δηλώσεις για την Κύπρο, προκειμένου να ισχυροποιήσει τη θέση του σε ένα γκρίζο τοπίο, στη μεταπολεμική Ελλάδα.

«Τι μπορείτε να κάνετε; Καταλαβαίνετε καλά το σταθεροποιητικό αποτέλεσμα στην κατάσταση στην Ελλάδα, που θα παρεχόταν από κάθε ευνοϊκό υπαινιγμό από την πλευρά σας αυτή τη στιγμή».

Στην ανταπόκριση του F.O από την Αθήνα στις 17 Σεπτεμβρίου, μετά τη συνάντηση με το Γεώργιο φαίνεται ότι το άγχος και η ανασφάλεια πλημμυρίζουν το βασιλιά, λίγο πριν την επιστροφή του στη χώρα. Το περίφημο ρητό της δυναστείας των Γλύξμπουργκ «δύναμις μου η αγάπη του λαού μου» ηχεί παράφωνα μέσα σ' ένα

κλίμα γενικευμένης τρομοκρατίας , με μόνη προτεινόμενη λύση τον διαρκώς αυξανόμενο εξοπλισμό του στρατού.

Το F.O πληροφορεί τον πρέσβη στην Αθήνα, Norton, ότι κανονίζεται μια συνάντηση ενός εκπροσώπου των Αρχηγών του προσωπικού με το βασιλιά για να του εξηγήσουν τι κάνουν οι Βρετανοί για τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις. Επισημαίνεται ότι πιέζουν το βασιλιά στο ζήτημα της συνταγματικής μοναρχίας. Είναι φανερό ότι δεν τον εμπιστεύονται και θεωρούν ότι μπορεί να επιδιώξει την απόλυτη μοναρχία ή την επιβολή μιας νέας δικτατορίας , όπως πριν τον πόλεμο. Αυτή η ανησυχία κατακλύζει κυρίως τους Εργατικούς. Οι Βρετανοί έχουν πλήρη επίγνωση ότι η άποψη των Ελλήνων για το βασιλιά δεν είναι καλή ,ακόμα και μετά το δημοψήφισμα. Η υποστήριξη που παρείχε στη δικτατορία του Μεταξά, η μόνιμη απαξίωσή του για τους πολιτικούς και τα μεγαλεπήβολα σχέδιά του που ,όπως εκφράστηκαν προηγουμένως, αποδεικνύουν απολύτως τις προθέσεις του για συγκεντρωτισμό της εξουσίας στο πρόσωπό του, αναγκάζουν τους Βρετανούς να συμβουλευθούν το Γεώργιο να προσπαθήσει να στερεώσει το σύστημα της συνταγματικής μοναρχίας γιατί «εάν οι συνθήκες το έκαναν αδύνατον γι' αυτόν, θα πρέπει να ξανασκεφτεί τη θέση του».

Μετά από αυτή την προειδοποίηση ο Γεώργιος απαντά ότι «είναι αποφασισμένος να γίνει ένας πραγματικός συνταγματικός μονάρχης» αν και δεν παραλείπει να συμπληρώσει ότι «η εμπειρία του με τους Έλληνες πολιτικούς τον έχει πείσει ότι θα έχει πολύ δύσκολο έργο».

Η ανησυχία του Γεωργίου για τη σταθεροποίηση της μοναρχίας στην Ελλάδα κορυφώνεται στις 26 Σεπτεμβρίου , μια μέρα πριν την άφιξή του στην Αθήνα. Μαζί με τον Πιπινέλη ζητά εναγωνίως τη βρετανική υποστήριξη προκειμένου να εξοπλιστεί η πολιτοφυλακή, προκειμένου να αποτραπούν κίνδυνοι από τις αριστερές συμμορίες που πλήττουν την ελληνική ύπαιθρο και υπολογίζεται ότι έχουν αυξηθεί σε 6,000 αντάρτες. Μετά τους δισταγμούς της βρετανικής πλευράς ότι μπορεί να εκτεθούν από μια τέτοια ενέργεια, ο βασιλιάς πρότεινε την αλλαγή του όρου σε εθνοφρουρά και δήλωσε ότι αυτό το σώμα θα ήταν κάτω από τη διοίκηση της χωροφυλακής. Επίσης ,τόνισε τον κίνδυνο της ενίσχυσης των ανταρτών από τη Γιουγκοσλαβία και έτσι απέσπασε την υπόσχεση ότι η πρότασή του για μια επιπλέον αποστολή όπλων και εφοδίων θα εξεταστεί .

Οι Βρετανοί εκφράζουν την απογοήτευσή τους – αλλά και την απογοήτευση των Αμερικανών- για την ελάχιστη πρόοδο που έγινε στο ζήτημα της ανοικοδόμησης της χώρας. «Δεν μπορούμε να στέλνουμε χρήματα και υλικά , αν δεν χρησιμοποιούνται» Πιθανόν να υπονοεί τη διασπάθιση της βοήθειας . Επίσης θίγεται το ζήτημα της αποκατάστασης της εμπιστοσύνης και της άμβλυνσης των διαφοροποιήσεων μεταξύ των κομμάτων. Χρησιμοποιείται το παράδειγμα της Μεγάλης Βρετανίας, όπου μετά τον πόλεμο οι πολιτικοί δέχτηκαν να δουλέψουν από κοινού. Ο Γεώργιος επισημαίνει ,πάντως, ότι οι Έλληνες πολιτικοί είναι πολύ δύσκολοι άνθρωποι σε ό,τι αφορά την επίτευξη της συνεργασίας και τη διατήρησή της. Οι Βρετανοί με τη σειρά τους επικρίνουν τους χειρισμούς του Τσαλδάρη στο ζήτημα των σωματείων εργασίας που είχαν σαν αποτέλεσμα την απόσυρση της συμπάθειας των Εργατικών για την Ελλάδα και πρότεινε βρετανικό μοντέλο στην εργατική νομοθεσία. Τελειώνοντας εύχονται στο βασιλιά καλή τύχη και του συνιστούν να μείνει μέσα στις «συνταγματικές γραμμές».⁹⁷

4.4. Ο Γεώργιος και το διαδοχικό ζεύγος Παύλου και Φρειδερίκης στην Ελλάδα

Από την ενημέρωση του Norton στο F.O στις 2 Οκτωβρίου, για την εβδομάδα από 22 έως 28 Σεπτεμβρίου⁹⁸ , πληροφορούμαστε ότι στις 27 Σεπτεμβρίου του 1946 ο Γεώργιος φτάνει επιτέλους στην Ελλάδα και από το αεροδρόμιο της Ελευσίνας και κάνει την επίσημη είσοδό του από το Φάληρο την επόμενη μέρα το πρωί. Τον πλαισιώνει το διαδοχικό ζεύγος Παύλου και Φρειδερίκης , δίνοντας το στίγμα της ενεργούς συμμετοχής τους στα πολιτικά πράγματα της χώρας.

⁹⁷ F.O 371/58709, Secret R14393 to Sir Norton , Athens, 26th September 1946

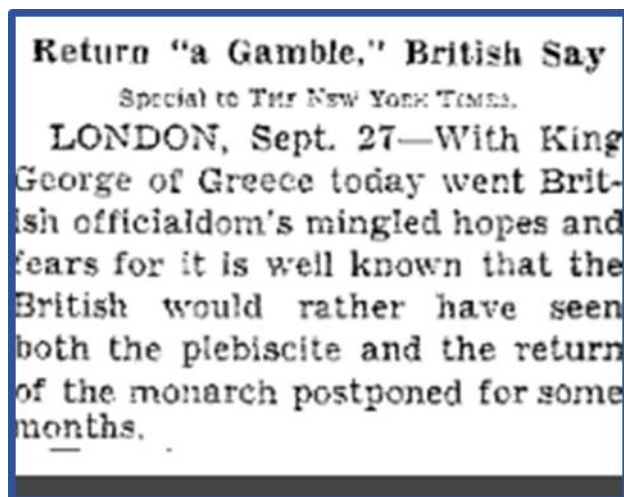
⁹⁸ F.O 371/58710, From Athens to F.O, Mr. Norton, No 259, 2th October 1946

Ελληνικόν αίμα, 29 Σεπτεμβρίου 1946

Στις 28 Σεπτεμβρίου ο Τσαλδάρης παραιτείται και ταυτόχρονα του δίνεται ξανά εντολή για σχηματισμό νέας κυβέρνησης. Η επιστροφή του Γεωργίου θεωρήθηκε «τζόγος». Τον Γεώργιο συνόδευσαν οι ελπίδες αλλά και οι φόβοι των Βρετανών αξιωματούχων, «αφού είναι γνωστό ότι οι Βρετανοί θα προτιμούσαν να αναβληθεί το δημοψήφισμα και η επιστροφή για μερικούς μήνες».⁹⁹

⁹⁹Digital Library and Archives, University Libraries, Virginia Tech, Selected papers from the Col. Daniel Wright collection, Greece, Post WWII, Newspapers and Clippings 1945-48 Box-folder: 1:8 ,THE NEW YORK TIMES, September 28 1946, https://scholar.lib.vt.edu/collections/manuscripts/wright_daniel_ms68_007/

The New York Times 28 Σεπτεμβρίου 1946

Ο ανταποκριτής του «Εθνικού Κήρυκα της Νέας Υόρκης» στο Λονδίνο επαναδιατυπώνει την άποψη περί «τζόγου» για την επιστροφή του Γεωργίου, είναι όμως πιο σαφής σχετικά με τους φόβους των Βρετανών: «Οι Άγγλοι λοιπόν κάνουν το σταυρόν τους τώρα, που ο βασιλεύς Γεώργιος επέστρεψεν. Η επάνοδός του θεωρείται ενταύθα ως καθαρά χαρτοπαιζία, η οποία θα ηδύνατο να συσπειρώση τας δυνάμεις του νόμου και της τάξεως εν Ελλάδι ή εξ ίσου να δώση τον σπινθήρα δια την πρόκλησιν εκρήξεων της Αριστεράς».¹⁰⁰

Τα μέτρα ασφαλείας για την επιστροφή του μονάρχη ήταν αυστηρά, σε σημείο που να απαγορεύεται ακόμη και «η ρίψη λουλουδιών και «άλλων αντικειμένων» κατά μήκος της λεωφόρου που θα ακολουθήσει κατά την επιστροφή του στο παλάτι...». Επίσης, δύο Αμερικανοί δημοσιογράφοι απεσταλμένοι του Associated Press, ο ανταποκριτής L.S. Chakales και ο φωτογράφος Frank Noel, διαμαρτυρήθηκαν επισήμως στον πρωθυπουργό Τσαλδάρη για την κράτησή τους από οπλισμένους φρουρούς στο αεροδρόμιο της Ελευσίνας, κατόπιν παραπλάνησης. Οι ανταποκριτές έλαβαν πρόσκληση από έναν αξιωματικό για έναν καφέ, πριν την άφιξη του Βασιλιά, αλλά πέντε λεπτά αργότερα τους αρνήθηκαν να βγουν από το δωμάτιο και τους κράτησαν φρουρούμενους για μία ώρα και είκοσι λεπτά, αποτρέποντάς τους από την προσέγγιση του μονάρχη. Μέσα από το δωμάτιο κράτησής τους «είδαν το αεροπλάνο

¹⁰⁰ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ «Φόβοι δια το μέλλον της Ελλάδος μετά την επάνοδον του βασιλέως», 28 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.2

του Βασιλιά να φθάνει και αργότερα είδαν τη συνοδεία οχημάτων του μονάρχη να αφήνει το αεροδρόμιο». ¹⁰¹

Στις 27 Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκε, όμως , και τελετή μνήμης για την επέτειο των πέντε χρόνων του ΕΑΜ σε ένα προάστιο των Αθηνών ενώ κυκλοφορούν φήμες για τη διατήρηση των βρετανικών στρατευμάτων προκειμένου να βοηθήσουν τις κυβερνητικές δυνάμεις να αποκαταστήσουν την τάξη στη Βόρειο Ελλάδα.

Η δράση των « κομμουνιστικών συμμοριών» έχει παρουσιάσει αύξηση και η μεγάλης κλίμακας επιχειρήσεις που ξεκίνησαν από την περασμένη εβδομάδα είχαν μέτρια επιτυχία. Αναφέρεται η κατάληψη του χωριού Δεσκάτη από αντάρτικες δυνάμεις 1.500 καλά οπλισμένων ανδρών και η επανακατάληψή του από τις κυβερνητικές δυνάμεις καθώς και οι βαριές απώλειες, κυρίως από την πλευρά των ανταρτών. Παράλληλα, αναφέρονται συμπλοκές στα Ελληνο – γιουγκοσλαβικά σύνορα και 37 συγκρούσεις στη Μακεδονία και στην Πελοπόννησο, 25 επιδρομές σε χωριά και 25 δολοφονίες για πολιτικούς λόγους.

Ο απολογισμός των συγκρούσεων ανταρτών και κυβερνητικών δυνάμεων της εβδομάδας που πέρασε , δείχνει ότι ο εμφύλιος πόλεμος έχει πλέον εμπεδωθεί. Η διευθέτηση του πολιτειακού ζητήματος στην Ελλάδα με την επιστροφή του βασιλιά δεν συνέβαλε στην εξομάλυνση της πολιτικής ζωής, αλλά αντίθετα κορύφωσε τις αντιθέσεις και επέκτεινε την εξάρτηση της χώρας από τις ξένες δυνάμεις .

Στις 28 Σεπτεμβρίου η ελληνική πρεσβεία ζητά τη βρετανική βοήθεια για αύξηση της δύναμης του ελληνικού στρατού. ¹⁰²Οι Βρετανοί έχουν αναλάβει την εκπαίδευση, παραμονή και εξοπλισμό 100,000 ανδρών και 20,000 αστυνομικών στην Ελλάδα. *«Σήμερα εξαιτίας της ανώμαλης κατάστασης στην Ελλάδα και των δραστηριοτήτων οπλισμένων κομμουνιστικών συμμοριών σε ευρύτερη κλίμακα είναι απαραίτητο να αυξηθούν κατά 30,000 οι δυνάμεις».*

Ζητείται τα 11 τάγματα της Εθνικής Φρουράς να διατηρηθούν οπλισμένα , όπως και να σχηματιστούν άλλα 9 τάγματα ασφαλείας για τη διατήρηση της τάξης και για την προστασία των εσωτερικών επικοινωνιών. Ακόμη , επισημαίνεται η ανεπάρκεια των στρατιωτικών εφοδίων, και των ανταλλακτικών για τα οχήματα . Ζητούνται και

¹⁰¹ THE NEW YORK TIMES, “Flowers tossing forbidden” September 27 1946

¹⁰² F.O 371/58854 Cabinet and Greek economic Distribution. From F.O to Athens, No 2047, 28th September 1946

100,000 στρατιωτικές μπότες προκειμένου να υπάρχουν αποθέματα για αρκετούς μήνες. Είναι πλέον φανερό ότι η ελληνική κυβέρνηση προετοιμάζεται για πόλεμο. Οι εκκλήσεις για στρατιωτική και οικονομική βοήθεια καθώς και παροχές στρατιωτικών εφοδίων από τη Βρετανία, δεν αφήνουν καμία αμφιβολία για τι ακριβώς εννοούσε ο Γεώργιος στις συνομιλίες του με τους Βρετανούς στις 26 Σεπτεμβρίου, την παραμονή ακριβώς της επιστροφής του στην Ελλάδα.¹⁰³

4.5 Η λευκή τρομοκρατία

Στις 14 Μαρτίου 1946 ο Orme Sargent συμβούλευσε το Γεώργιο να διαχωρίσει τη θέση του από τις δραστηριότητες της οργάνωσης Χ, η οποία ήταν μια τρομοκρατική οργάνωση που με τη διόγκωσή της αλλά και με τις ενέργειές της καταστρέφει τη φήμη της μοναρχίας. Ο Γεώργιος συμφώνησε ότι η Χ υπερβάλλει, παραδέχτηκε ότι τα μέλη της φορούν το βασιλικό στέμμα στη στολή τους, αλλά απέφυγε να την αποκηρύξει, δηλώνοντας ότι από την παρούσα θέση του δεν ήξερε τι να κάνει. Στην αναφορά του ο Sargent υποπτεύεται ότι *«δε θα κάνει τίποτα, αλλά του βάλαμε την ιδέα στο κεφάλι του»*.¹⁰⁴ Η αποτυχία της «Κεντρώας λύσης» Σοφούλη να εξισορροπήσει τις καταστάσεις στη χώρα προκειμένου να αποσοβηθεί μια νέα κομμουνιστική εξέγερση οδήγησε τους Βρετανούς σε ανοιχτή συνεργασία με τη δεξιά.¹⁰⁵ Η άνοδος του Λαϊκού Κόμματος στην κυβέρνηση μετά τις εκλογές του Μαρτίου του 1946 επιδεινώνει την κατάσταση, επισημοποιώντας τη δράση του παρακράτους και την άσκηση της λευκής τρομοκρατίας.¹⁰⁶ Η χώρα υποτίθεται ότι βαδίζει στη σταθερότητα και την ανασυγκρότηση κάτω από την επιβολή της κατάστασης εκτάκτου ανάγκης,

¹⁰³ «These proposals are no doubt what the King had in mind when he spoke to me 26th September”.

F.O. ο.π

¹⁰⁴ F.O 371/58854, 18 Μαρτίου 1946

¹⁰⁵ «Με το έθνος να κυλάει στον εμφύλιο πόλεμο ανάμεσα στην αριστερά και στη δεξιά, η πολιτική δύναμη του Κέντρου έσβηνε. «Στο τέλος θα αναγκαστούμε να κάνουμε ό,τι καλύτερο μπορούμε με μια από τις ακραίες παρατάξεις», προέβλεψε ένα στέλεχος του Φόρειν Όφισ, προσθέτοντας: «Προφανώς την δεξιά στις παρούσες περιστάσεις». Γουίτνερ, ο.π,Σελ.58

¹⁰⁶ «Tsaldare’s government and its successors gradually brought the various forces of the parakratos under official direction. Before the formation of Tsaldare’s government the white terror had been the work of irregular bands and the lower ranks of the security forces acting largely on their own initiative. Now it was directed by senior officials and their political masters”.David Close “The reconstruction of a Right – Wing State “”, στο συλλογικό τόμο : “The Greek Civil War, 1943-1950 Studies of Polarization” edited by David H. Close,T.J Press, Ltd, Padstow, Cornwall ,σελ.156

με το τρίτο Ψήφισμα σε πλήρη εφαρμογή,¹⁰⁷ με το στρατιωτικό νόμο και τα στρατοδικεία να λειτουργούν απρόσκοπτα οδηγώντας καθημερινά πολλούς ανθρώπους στο εκτελεστικό απόσπασμα, στις φυλακές και στους τόπους εξορίας. Σύμφωνα με την εκτίμηση του πρεσβευτή των Η.Π.Α Lincoln MacVeagh τον Αύγουστο του 1946 ,ο ελληνικός στρατός, εκπαιδευμένος εντατικά για ένα χρόνο από τις βρετανικές αποστολές, είναι ένα αποτελεσματικό εργαλείο για την επιβολή του νόμου και της τάξης και η εκλεγμένη ελληνική κυβέρνηση , αν και δεν έχει ακόμη την υποστήριξη της αληθινής πλειοψηφίας της χώρας, τουλάχιστον έχει ένα πολυπληθές κόμμα πίσω της και μπορεί να χρησιμοποιήσει κάθε μέσο για να βελτιώσει τη θέση της. Ο MacVeagh αναγνωρίζει ότι οι υποστηρικτές της κυβέρνησης, που ένιωσαν να απειλούνται από την τρομοκρατία του «sans culottisme», νιώθουν την ανάγκη να ανταποδώσουν τα χτυπήματα που δέχτηκαν ,ότι δεν πείθονται από τις κομμουνιστικές προσφορές της «συμφιλίωσης», ούτε και θέλουν να ακολουθήσουν την πολιτική της «μέσης οδού», που προτείνουν οι δημοκρατίες των Η.Π.Α και της Μεγάλης Βρετανίας. Επισημαίνει .ωστόσο, ότι η αμυντική πολιτική που χαράσσει η κυβέρνηση , κάτω από τη μεταμφίεση του μοναρχισμού, προσεγγίζει το φασισμό . Προειδοποιεί ότι οι η σταυροφορία εναντίον του κομμουνισμού που πραγματοποιούν οι ακροδεξιοί , τύπου Μαυρομιχάλη και κατευθύνεται εναντίον όλων όσοι δεν επιθυμούν την επιστροφή του βασιλιά, μπορεί να προκαλέσει συμμαχία των δημοκρατικών με τους αριστερούς . Αυτό θα ισοδυναμούσε με έναν ιδεολογικό εμφύλιο πόλεμο , όπως στην Ισπανία.¹⁰⁸

Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος και η επιστροφή του Γεωργίου και της δυναστείας του, γέρνει αποφασιστικά την πλάστιγγα προς την κορύφωση της συγκρουσιακής κατάστασης. Η χώρα δεν ολισθαίνει απλώς, οδηγείται με σταθερά και αποφασιστικά βήματα στον εμφύλιο πόλεμο, μέσα σε ένα κλίμα τρομοκρατίας και απηνών διώξεων του ΕΑΜ ,με την «επιλεκτική» εφαρμογή άρθρων της συμφωνίας της Βάρκιζας και την παρουσία των βρετανικών στρατευμάτων στην Ελλάδα που

¹⁰⁷ «Αν και το νομοσχέδιο ξεσήκωσε διαμαρτυρίες από όλες τις πλευρές, ψηφίστηκε εύκολα στις 17 Ιουνίου με 138 ψήφους υπέρ, 24 κατά και 181 αποχές. Ο νόμος αυτός μαζί με την παλιά νομοθεσία, που είχε ενεργοποιηθεί, εφοδίαζε την κυβέρνηση με έναν κατασταλτικό μηχανισμό ο οποίος μπορεί να συγκριθεί μόνο με τους έκτακτους νόμους του Χίτλερ μετά την πυρπόληση του Ράιχσταγκ». Ρίχτερ ,ο.π, σελ.620

¹⁰⁸ Iartides O.J, Ambasssador MacVeagh reports Greece, 1933-1947.Princeton University Press,1980, σελ.697- 698

τήρησαν παθητική στάση¹⁰⁹ μπροστά στην αποχαλίνωση των μοναρχικών και των πρώην συνεργατών των Γερμανών. Η στόχευση του ΚΚΕ και η χρησιμοποίηση των στοιχείων του δημοψηφίσματος για τον εντοπισμό των «μαύρων προβάτων» και των «ερυθρών φωλεών» και την απάλειψή τους από τον υγιή εθνικόφρονα ιστό, αποδεικνύει ότι οποιαδήποτε επιλογή του ΚΚΕ για συμμετοχή ή αποχή στις εκλογικές διαδικασίες που διενεργήθηκαν αποτελούσε εργαλείο εξόντωσής τους στα χέρια των μοναρχικών. Είναι φανερό ότι η πρόθεση των Βρετανών και της Δεξιάς να διαλύσουν το ΕΑΜ και να εξουδετερώσουν το ΚΚΕ είναι μία από τις κινητήριες δυνάμεις της διαρκούς απορρύθμισης της πολιτικής ζωής της χώρας.

Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ θέτει το ζήτημα συμμετοχής του ΚΚΕ στο δημοψήφισμα ως εξής:
«Πως την έπαθαν και μπήκαν στο μαντρί;»

*«Το χθεσινόν δημοψήφισμα ήτο σπουδαίον και κατά τούτο: ότι εμπάσαμε επί τέλους εις το μαντρί τους κουκουέδες, και τους εμετρήσαμεν. Χωριστά τα άσπρα βασιλικά πρόβατα, χωριστά τα παρδαλά – Δημοκρατία – χωριστά τα μαύρα. Πως την έπαθαν και μπήκαν στο μαντρί; Δεν ενδιαφέρει. Σημασίαν έχει ότι εμπήκαν και εμετρήθησαν».*¹¹⁰

Και το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΙΜΑ θεωρεί ότι η καταμέτρηση και ο εντοπισμός των κομμουνιστών τους μέσω του Δημοψηφίσματος διευκολύνει το κράτος στην αποτελεσματική αντιμετώπισή τους. Οι Κεντρώοι θεωρούνται αμελητέα ποσότητα, ακίνδυνα και εκτός πραγματικότητας. Οι πραγματικοί αντίπαλοι του κράτους, που ενοχοποιούνται για τα φρονήματά τους, ακόμη κι αν δεν έχουν διαπράξει καμία αξιόποινη πράξη, είναι οι κομμουνιστές.

« Αι βασικά διαπιστώσεις αι προκύπτουσαι εκ του αποτελέσματος του προχθεσινού Δημοψηφίσματος, οδηγούν εις ένα κύριον και εξόχως ενδιαφέρον συμπέρασμα. Εις το συμπέρασμα ότι εις διάφορα σημεία της Ελληνίδος γης υφίστανται ωρισμένοι «φωλεαί» ή «νησίδες», αι οποίαι σήμερον δεν σκέπτονται, όπως θα ώφειλαν, με τρόπον γνησίως και αδιαβλήτως ελληνικόν. Πρόκειται βέβαια περί των «ερυθρών φωλεών» ή των «κομμουνιστικών νησίδων» που έδωσαν το μέγιστον ποσοστόν των δημοκρατικών ψήφων. Διότι αι άλλαι ψήφοι αι των «ιδεολόγων δημοκρατικών», μόνο εις θλίψιν και μελαγχολίαν οδηγούν. Είνε, άλλως τε τόσον μηδαμινά και ευρέθησαν τόσον πολύ εκτός της ελληνικής και της διεθνούς πραγματικότητος... Αι πρώται, λοιπόν, αι ερυθραί

¹⁰⁹ Ρίχτερ, ο.π., σελ.203

¹¹⁰ ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ, 3 Σεπτεμβρίου 1946

ψήφοι αι εκφρασθείσαι δια του λευκού ψηφοδελτίου – ίσως δια να υπάρξη η δια της αντιθέσεως αρμονία – είναι εκείνοι οι οποίοι πρέπει να συγκεντρώσουν το ολοκληρωτικό ενδιαφέρον του κράτους. Είναι δε ευτύχημα ότι δια του Δημοψηφίσματος καθωρίσθη και η επακριβής θέσις των «νησίδων» και ο αριθμός των «δημοκρατικών» κατοίκων των».

Η σταυροφορία που κηρύσσει το ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΙΜΑ , στοχεύει στην θεραπεία των «τραγικών θυμάτων» της κομμουνιστικής επιδημίας. Για τη θεραπεία αυτή , όμως, εκτός του καλού ιατρού και των καλών μεθόδων είναι απαραίτητη και « η καλή διάθεση του ασθενούς να επιστρέψει στους κόλπους της ελληνικής πατρίδος». Σε περίπτωση που δεν συνεργαστούν «και αν δεν θελήσουν, δεν αναβλέψουν, τότε το Κράτος και μόνον το Κράτος θα είναι στυγνόν και αμείλικτον».¹¹¹

Η ΒΡΑΔΥΝΗ σαλπίζει προτρέποντας τους εθνικόφρονες, ηγέτες και οπαδούς, να συνενωθούν σε μια αρραγή παράταξη, ξεπερνώντας τις διαφορές τους, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τον κομμουνιστικό κίνδυνο. Ο Γεώργιος ενσαρκώνει το σύμβολο της Ελλάδας .Γίνεται πλέον σαφής διαχωρισμός μεταξύ Ελλήνων και κομμουνιστών. Οι κομμουνιστές δεν δικαιούνται να ονομάζονται Έλληνες , αλλά αποκαλούνται «σφαγείς, δολοφόνοι , πράκτορες του Αλβανού και του Βουλγάρου, Πέμπτη φάλαγγα».¹¹² Μετά το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος , με τους βασιλόφρονες να αναμένουν με ανυπομονησία την επιστροφή του Γεωργίου, το κλίμα της ανωμαλίας στην πολιτική ζωή παγιώνεται. Το « Διάγγελμα του βασιλέως προς τον Ελληνικόν λαόν» με εξαγγελίες για «ομαλή και πιστή λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος» που δημοσιεύεται στις 12 Σεπτεμβρίου ως «Εθνικόν Ευαγγέλιον»¹¹³ συνδυάζεται με απροκάλυπτη επίθεση της Κυβέρνησης εναντίον των πολιτικών της αντιπάλων.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ σε πρωτοσέλιδο άρθρο της με τίτλο «Το σπίτι μας» απαιτεί «την πάταξη των συμμοριών». Προτείνει την τοποθέτηση στη θέση του Υπουργού Δημοσίας Τάξεως ενός «θηρίου ανήμερου, του οποίου να τρέμη ο κόσμος και την παλάμη και τη φωνή», ενός υπουργού του διαμετρήματος του μεταξικού Μανιαδάκη.¹¹⁴

¹¹¹ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΙΜΑ, «Αι ερυθραί φωλαί», 3 Σεπτεμβρίου, σελ.1

¹¹² ΒΡΑΔΥΝΗ, «Εθνικό καθήκον», 3 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.1

¹¹³ ΒΡΑΔΥΝΗ, «Εθνικόν Ευαγγέλιον», 12 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.1

¹¹⁴ «Ας δοθή με τας συμμορίας και τους κακοποιούς της υπαίθρου μάχη σωστή. Ας τοποθετηθή επί κεφαλής αυτού του στρατού ένας άνθρωπος σοβαρός , σκληρός και γενναίος. Εις το Υπουργείον της Δημοσίας Τάξεως εις το οποίον ευρίσκεται τώρα ένας εκτάκτου πολιτισμού και μορφώσεως νέος, ας τοποθετηθή ένα θηρίον ανήμερον του οποίου να τρέμη ο κόσμος και την παλάμην και τη φωνήν.

Παράλληλα, η ΒΡΑΔΥΝΗ υποστηρίζει ότι έχει κηρυχθεί πόλεμος από την πέμπτη φάλαγγα εναντίον της Ελλάδας και καλεί την κυβέρνηση να θέσει το ΚΚΕ εκτός νόμου.¹¹⁵ Με τη σειρά του, το ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΙΜΑ δηλώνει ότι τα μέτρα που στοχεύουν «στην συντριβήν της αναρχικής κινήσεως» θα είναι αμείλικτα και επικυρωμένα από τους συμμάχους.¹¹⁶

Με την επάνοδο του Γεωργίου οι νουθεσίες και οι προειδοποιήσεις για τους «ασθενείς» υποχωρούν καθώς οι αντίπαλοι δαιμονοποιούνται, στην κυριολεξία, και λαμβάνεται η απόφαση ότι δεν υπάρχει γι' αυτούς «θεραπεία».¹¹⁷

4.5 Η σκυτάλη της εξάρτησης στις ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ ακολουθούν το δρόμο της βαθμιαίας εισχώρησης στην ελληνική πολιτική πραγματικότητα και προετοιμάζονται μεθοδικά για την αντικατάσταση της Βρετανίας από το 1945¹¹⁸, όταν διαφαινόταν η αδυναμία της να διατηρήσει το ρόλο της κυρίαρχης δύναμης στον έλεγχο της Ελλάδας και της ευρύτερης περιοχής της Εγγύς Ανατολής. Στις 3 Σεπτεμβρίου 1946 και αμέσως μετά την επαναφορά της μοναρχίας στην Ελλάδα, ο Byrnes συναινεί στο αίτημα της Τράπεζας της Ελλάδας για παραχώρηση πίστωσης δέκα εκατομμυρίων δολλαρίων από τη Federal Reserve Bank της Νέας Υόρκης. Ο Υπουργός Εμπορίου Henry Wallace, υποστηρικτής του New Deal και της συνεργασίας των ΗΠΑ με την ΕΣΣΔ απολύεται από τον Τρούμαν μετά από τη δημόσια διαφωνία τους για την Αμερικανική εξωτερική πολιτική. Παράλληλα, **το μνημόνιο του Loy Henderson**, διευθυντή του Γραφείου Υποθέσεων της Εγγύς Ανατολής και της Αφρικής του State Department στις 24 Σεπτεμβρίου αποκαλύπτει το ειδικό ενδιαφέρον των ΗΠΑ για τις πετρελαιοπηγές της Μέσης Ανατολής και για

Μανιαδάκης, δηλαδή; ...Μανιαδάκης. Χίλιες φορές. Χίλιες φορές ο άνθρωπος που κράτησε επί τέσσερα χρόνια λιπόθυμον τον κομμουνισμόν εις τα χέρια του, με ραπίσματα με βρηχυθμούς και βρισιές, χωρίς να σκοτώση κανέναν». Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, «Το σπίτι μας» 12 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.1

¹¹⁵ «Να τους θέσει εκτός νόμου και να εκτελέση με αμείλικτον σταθερότητα και επιμονήν την απόφασίν του αυτήν», ΒΡΑΔΥΝΗ, «Έως εδώ», 12 Σεπτεμβρίου 1946

¹¹⁶ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΙΜΑ, 12 Σεπτεμβρίου 1946. Σελ.1

¹¹⁷ «Τώρα οι περεξηγημένοι Έλληνες ανεγνωρίσθησαν, αλλά μία άλλη μερίς μη Ελλήνων εσχηματίσθη. Είνε χριστιανοί που επώλησαν την ψυχήν των εις τον Διαβολον, είνε τέκνα της Ελλάδος που εδόθησαν ολόσωμα εις τον εχθρόν και πολεμοούν την πατρίδα των δια λογαριασμόν του. Με αυτούς δεν υπάρχει συνεννόησις και εις την μανίαν των δεν υπάρχει θεραπεία» ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ, «Ο βασιλεύς», 28 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.1

¹¹⁸ «Στις 10 Νοεμβρίου 1945 ο **Loy Henderson**, διευθυντής του Γραφείου Υποθέσεων της Εγγύς Ανατολής και της Αφρικής του State Department πληροφόρησε τον...ότι οι παρούσες συνθήκες στην Ελλάδα είναι τόσο ανησυχητικές ώστε οι Βρετανοί στρατιωτικοί είχαν συστήσει στις ΗΠΑ να μοιραστούν τις Βρετανικές συνθήκες» Γουίτνερ, σ.72

την καίρια θέση της Ελλάδας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.¹¹⁹ Η τελική ώθηση για την αλλαγή φρουράς στην ελληνική κηδεμονία δόθηκε στις 24 Φεβρουαρίου 1947, όταν η κυβέρνηση των ΗΠΑ πληροφορήθηκε επίσημα ότι η Βρετανική κυβέρνηση θα αδυνατούσε να στηρίζει οικονομικά και στρατιωτικά την Ελλάδα. μετά τις 31 Μάρτη. Στις 27 Φεβρουαρίου του **1947** ο Dean Acheson προβάλλει τη θεωρία των μήλων στο βαρέλι. Παρομοιάζει την Ελλάδα με μήλο που κινδυνεύει να σαπίσει από τον κομμουνισμό και να μολύνει και τα υπόλοιπα μήλα, που δεν είναι άλλα από τα γειτονικά κράτη όπως το Ιράν και τα ανατολικά κράτη. Θεωρεί πολύ πιθανή τη μεταφορά της κομμουνιστικής μόλυνσης στην Αφρική μέσω της Μικράς Ασίας και της Αιγύπτου, αλλά και στην Ευρώπη μέσω της Ιταλίας και της Γαλλίας, η οποία απειλείται ήδη από το ισχυρότερο κομμουνιστικό κόμμα στη δυτική Ευρώπη.¹²⁰

Ο έλεγχος της Ελλάδας πέρασε στη δικαιοδοσία των ΗΠΑ, που ανταποκρίθηκαν θετικά στην προτροπή της Βρετανίας και στην έκκληση της ελληνικής κυβέρνησης να αναλάβουν την ευθύνη για τη διατήρηση της τάξης, την αποτροπή της κομμουνιστικής εξέγερσης και την οικονομική ανασυγκρότηση της χώρας, κλείνοντας παράλληλα το δρόμο στα σοβιετικά επεκτατικά σχέδια στην Ανατολική Μεσόγειο. Ο Loy Henderson προαναγγέλλει το Δόγμα Truman δηλώνοντας ότι η κυβέρνηση των ΗΠΑ πρέπει «να ακούσει τις εκκλήσεις της Ελλάδας» και να μάλιστα, «να δώσει παρόμοια βοήθεια σε άλλες δημοκρατικές χώρες», προκειμένου να διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους.¹²¹ Στις 17 Μαρτίου ο Πρόεδρος Truman παρουσίασε στο Κογκρέσο τις προτάσεις της κυβέρνησής του για παροχή βοήθειας στην Ελλάδα και στην Τουρκία. Το «Δόγμα Τρούμαν» έγινε νόμος των Ηνωμένων Πολιτειών στις 22 Μάη του 1947. Στην Ελλάδα εφαρμόστηκε τυπικά με την υπογραφή της Ελληνοαμερικανικής Συμφωνίας που έγινε στην Αθήνα στις 20 Ιούνι 1947.

¹¹⁹ Βασίλης Κόντης

Η διεθνής διάσταση του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα (1946-1949) ,1994
<https://ojs.lib.uom.gr/index.php/ValkanikaSymmeikta/article/viewFile/483/490>

¹²⁰ Seth Cropsey “U.S. Policy and the Strategic Relationship of Greece, Cyprus, and Israel: Power Shifts in the Eastern Mediterranean” Monograph, Hudson Institute, March 2015, p.5

¹²¹ Truman Library Archives - The Truman Doctrine Research File “Loy Henderson's draft of President's Message”, ca. March 1947. J.M. Jones Papers, Subject File. Drafts of Truman Doctrine. Page 14

4.6 Η δικαίωση του Churchill

Αμέσως μετά την αναγγελία του δόγματος Truman, ο Churchill θριαμβολογεί για την επιτυχία της πολιτικής κατεύθυνσης που χάραξε πριν από ένα περίπου χρόνο στο Fulton. Στο πολυσέλιδο άρθρο του ίδιου στο περιοδικό LIFE με τον τίτλο «*Αν ήμουν Αμερικανός. Ένας σπουδαίος Βρετανός πολιτικός άνδρας εξετάζει τη νέα εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, καθώς η χώρα του αποσύρεται από τον παγκόσμιο ρόλο της και η Αμερική προχωρεί μπροστά*», ο Churchill διατυπώνει την άποψη ότι οι ΗΠΑ πρέπει να διαλέξουν μεταξύ της παγκόσμιας ηγεμονίας τους ή της οριστικής πτώσης τους. Παράλληλα, τοποθετείται αιχμηρά στο ζήτημα της Ελλάδας, υπενθυμίζοντας ότι δέχτηκε επικρίσεις για τη στάση του στα Δεκεμβριανά από πολύ μεγάλη μερίδα του αμερικανικού Τύπου. Οι κατηγορίες για «*Βρετανική Ιμπεριαλιστική επίθεση στην Ελλάδα*» ενισχύθηκαν από την «*πικρή*» κριτική που του άσκησε το State Department και από τη σιωπηλή στάση του Roosevelt στα προσωπικά του τηλεγραφήματα διαμαρτυρίας. Ο Churchill πάντως, τονίζει ότι οι επιλογές του δικαιώθηκαν από την Αμερικανική εξωτερική πολιτική, δύο χρόνια αργότερα, και συγκεκριμένα στις 21 Απριλίου όταν ο Υπουργός Εξωτερικών Acheson δήλωσε ευθαρσώς ότι «*Μια κομμουνιστική κυβέρνηση στην Ελλάδα θα μπορούσε να θεωρηθεί επικίνδυνη για την ασφάλεια των ΗΠΑ*».¹²²

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΑΝΤΙΜΟΝΑΡΧΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

Η αντανάκλαση του δημοψηφίσματος του 1946 στην αρθρογραφία αντιμοναρχικών εφημερίδων της ελληνικής ομογένειας φωτίζει την πτυχή του απόδημου ελληνισμού της Αμερικής, ο οποίος είχε σχέση αλληλεξάρτησης με την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ απέναντι στην Ελλάδα.

5.1 Ο Εθνικός Κήρυξ της Νέας Υόρκης

Ο Ελληνοαμερικανικός παράγοντας ακολούθησε στο θέμα της μοναρχίας τις κατευθύνσεις της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Ο Υφυπουργός Εξωτερικών, Samner Wells, παρατήρησε ότι οι περισσότεροι Ελληνοαμερικανοί δεν

¹²² LIFE, 14-4-1947 σ.107-123

συμπαθούσαν τη μοναρχία, ότι «η κύρια οργάνωσή τους ΑΧΕΠΙΑΝΣ έχει σταθερά αντιταχθεί στον Βασιλέα Γεώργιο με τη δικαιολογία ότι είναι ποτισμένος με μεταξικές θεωρίες, και ότι έχουν υπάρξει φανερές ενδείξεις ενός αντιμοναρχικού αισθήματος στον ελληνικό στρατό»¹²³. Επιπλέον, όπως επισημαίνει ο Κωστής Καρπόζηλος στο βιβλίο του «Κόκκινη Αμερική», η Νέα Υόρκη ήταν πλέον η παγκόσμια μητρόπολη των εκπατρισμένων, των εξόριστων και των πολιτικών προσφύγων που συνέρευσαν εκεί μετά την επικράτηση του εθνικοσοσιαλισμού στην Ευρώπη . Πολλοί Έλληνες συμμετείχαν σε μια μαχητική κοινότητα κομμουνιστών, σοσιαλιστών , ριζοσπαστών ή φιλελεύθερων που αν και διατηρούσαν τις αποκλίνοσες αντιλήψεις τους, διατηρούσαν το κοινό ενοποιητικό νήμα της αντιπαλότητας με το φασισμό. Τα ερωτήματα που μοιραία προέκυπταν αφορούσαν τη μορφή της μεταπολεμικής Ευρώπης και τη σχέση των ΗΠΑ με το διαφαινόμενο νέο ευρωπαϊκό όραμα.¹²⁴

Το αντιμοναρχικό αίσθημα διαποτίζει την εφημερίδα ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, που έχει τη μεγαλύτερη κυκλοφορία στην ελληνική ομογένεια και θεωρείτο ότι μπορούσε να επηρεάσει σε κάποιο βαθμό τις εκλογές στις ΗΠΑ.¹²⁵ Ίδρύθηκε το 1914 και την περίοδο του δημοψηφίσματος διανύει το 32^ο έτος κυκλοφορίας. Απηχεί κεντροδεξιές, αντιμοναρχικές αλλά και αντικομμουνιστικές απόψεις , προωθεί την αντίληψη της υπαγωγής της χώρας στην αμερικανική σφαίρα επιρροής και προσανατολίζεται προς το Κέντρο, στηρίζοντας πολιτικούς όπως ο Πλαστήρας , ο Σοφούλης και ο Παπανδρέου. Σταδιακά, υποστέλλει τη σημαία του αντιμοναρχισμού , ακολουθώντας το Κέντρο που διχασμένο και κατακερματισμένο από τις αντιπαραθέσεις σχετικά με την πολιτική του κατεύθυνση και από τις έριδες των προσωπικών φιλοδοξιών των ηγετών του, αλλά σταθερά προσανατολισμένο στην αντικομμουνιστική κατεύθυνση , επιχειρεί να ενοχοποιήσει εξίσου το Ε.Α.Μ με τη Δεξιά για την έκρυθμη κατάσταση στην Ελλάδα. Η παρουσίαση της άνισης αναμέτρησης ΕΑΜ – Δεξιάς με ισοδύναμα κριτήρια παραβλέπει εντέχνως το γεγονός ότι από το ξεκίνημα των εμφυλίων συγκρούσεων , οι ακροδεξιές ομάδες είχαν στη διάθεσή τους το ιδεολογικό οπλοστάσιο και την ολόπλευρη κάλυψη του

¹²³ Λώρενς Γουίντερ, ο.π, σ.23

¹²⁴ Κωστής Καρπόζηλος «Κόκκινη Αμερική. Έλληνες μετανάστες και το όραμα ενός Νέου Κόσμου 1990-1950» Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης , Ηράκλειο 2017, σ. 355-356

¹²⁵ “The Greek newspapers in the States favoured the non – return of the King and the largest of them, the GREEK NATIONAL HERALD, was campaigning to this effect. Berle believed that these newspapers could make a political issue of it in the elections in the United states” Procopis .Papastratis “British Policy Towards Greece during the second World War 1941-1944c, Cambridge University Press, 1984, p.110

επίσημου κράτους καθώς και την ανοχή των αγγλικών στρατευμάτων. Η τακτική αυτή στόχο έχει να αποσπάσει υποστηρικτές και από τα δύο μέρη και προσπαθεί να αναδείξει το Κέντρο σε ισορροπιστικό παράγοντα για τα πολιτικά πράγματα της χώρας. Αυτή ακριβώς η λειτουργία του κεντρώου χώρου δημιούργησε Η.Π.Α προσδοκίες για ήπια και αναίμακτη διευθέτηση της πολιτικής κατάστασης στη χώρα, σταδιακή αποδυνάμωση της επικίνδυνης Αριστεράς και δημιουργία ενός κράτους προπυργίου των οικονομικών και στρατηγικών συμφερόντων τους στην ανατολική Μεσόγειο. Η ανεπάρκεια του κεντρώου χώρου, στη δεδομένη χρονική στιγμή, να ανταποκριθεί στο ρόλο που του ανέθεσαν οι μεγάλες δυτικές δυνάμεις συντέλεσε στον παραμερισμό του από τις δυτικές δυνάμεις, που δεν είχαν άλλη επιλογή από τη Δεξιά.¹²⁶

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ στις παραμονές του δημοψηφίσματος, δημοσιεύει διαγγέλματα και συνεντεύξεις Ελλήνων πολιτικών που υποστηρίζουν τη Δημοκρατία.

Ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος και ο Δημήτριος Γονατάς απευθυνόμενοι προς τους Έλληνες της Αμερικής καταγγέλουν την «απροκάλυπτη» τρομοκρατία και καλούν το λαό να ενισχύσει τη Δημοκρατία σε έναν αγώνα δύσκολο και τραχύ. Συγκεκριμένα, ο Κανελλόπουλος υποστηρίζει ότι οι βουλευτές του κόμματός του, του Εθνικού Ενωτικού κόμματος, αλλά και άλλων δημοκρατικών κομμάτων, αδυνατούν να περιοδεύσουν χωρίς κίνδυνο *«εις τα χωρία και τας πόλεις της Θεσσαλίας, της Δυτικής Μακεδονίας, εις την Αιτωλοακαρνανίαν, την Μεσσηνίαν, και την Κορινθίαν»*. Παράλληλα είναι βέβαιος ότι το δημοκρατικό φρόνημα θα επικρατήσει στις περισσότερες μεγάλες πόλεις της Ελλάδας και προσκαλεί *«την ελληνικήν νεολαίαν να αντιμετωπίση με σθένος τα εγκλήματα αμφοτέρων των άκρων παρατάξεων και να επιβάλη την ιδεολογίαν της δημοκρατικής ελευθερίας»*.

Ο Δημήτριος Γονατάς, αδελφός του Στυλιανού Γονατά, πρώην Αρεοπαγίτης και πρόεδρος των Δημοκρατικών Συλλόγων Αθηνών, εξαπολύει σφοδρό κατηγορητήριο για *«την τρομοκρατίαν των οργάνων της κρατικής εξουσίας, συνεργαζομένων μετά της αθεμίτου εγκληματικής οργανώσεως των χιτών»* και δίνει μια αντιπροσωπευτική

¹²⁶ «Με το έθνος να κυλάει στον εμφύλιο πόλεμο ανάμεσα στην αριστερά και στη δεξιά, η πολιτική δύναμη του Κέντρου έσβηνε. «Στο τέλος θα αναγκαστούμε να κάνουμε ό,τι καλύτερο μπορούμε με μια από τις ακραίες παρατάξεις», προέβλεψε ένα στέλεχος του Φόρειν Όφισ, προσθέτοντας: «Προφανώς την δεξιά στις παρούσες περιστάσεις». Λώρενς Γουίντνερ «Η Αμερικανική επέμβαση στην Ελλάδα 1943-1949, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991, Σελ.58

εικόνα της λευκής τρομοκρατίας. Ξυλοδαρμοί κατά των δημοκρατικών πολιτών, θανατικές εκτελέσεις κατόπιν πρόχειρων αποφάσεων των εκτάκτων στρατοδικείων, οργανωμένες νοθείες του δημοψηφίσματος.¹²⁷

Στη συνέντευξή του σχετικά με το επικείμενο δημοψήφισμα ο Γεώργιος Παπανδρέου χρεώνει την κύρια ευθύνη για την *«επιδείνωση της δημοσίας τάξεως»* στο κομμουνιστικό κόμμα το οποίο οργάνωσε επαναστατική εξόρμηση σε περιοχές της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας. Κατηγορεί την κυβέρνηση Τσαλδάρη ότι δεν πάταξε εγκαίρως και με την απαιτούμενη αποφασιστικότητα την εξέγερση των κομμουνιστών, και επέτρεψε τη δημιουργία και τη δράση *«συμμοριών της δεξιάς»*. Εκφράζει την ανησυχία του ότι η επιστροφή του βασιλιά θα ενισχύσει τον κομμουνισμό και προβάλλει το πολίτευμα της Δημοκρατίας ως *«αποτελεσματικότερο αντίπαλο του αντεθνικού και επαναστατικού κομμουνισμού»*.¹²⁸ Η ενδυνάμωση του κομμουνισμού προβάλλεται ως η μεγαλύτερη απειλή για τη χώρα και ο κεντρώος χώρος παρουσιάζεται ως εγγυητής για την τάξη και την αρμονία στην πολιτική ζωή της χώρας. Από τις δηλώσεις του αποσαφηνίζονται οι προθέσεις του για εκκαθαρίσεις στους δημοσίους υπαλλήλους με εθνικά και όχι κομματικά κριτήρια, αφού *«λειτουργοί του ελληνικού κράτους επιτρέπεται να είναι μόνον εκείνοι οι οποίοι πιστεύουν εις την Ελλάδα»*.

Η δημοσίευση του διαγγέλματος του Αλέξανδρου Σβώλου, του προέδρου της Σ.Κ. Ε.Λ.Δ, της *«αγνοτέρας και σεμνοτέρας σοσιαλιστικής κινήσεως της χώρας»* μιλά ξεκάθαρα για εμφύλιο πόλεμο και χαρακτηρίζει το δημοψήφισμα *«οργανωμένο πραξικόπημα»*. Περιγράφει την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα με μελανά χρώματα, διευκρινίζοντας ότι *«για πολύν, πάρα πολύν κόσμο, το δίλημμα είναι: θάνατος ή βουόν»*. Ο Σβώλος επιχειρεί να απομακρύνει τους Ελληνοαμερικανούς από το δίπολο *«βασιλισμού ή κομμουνισμού»*, διατυπώνοντας ότι η δημαγωγία του βασιλισμού εκμεταλλεύεται τα λάθη των κομμουνιστών. Εκφράζει την κατευναστική για τους δυτικούς αντίληψη ότι η Ελλάδα δεν κινδυνεύει να γίνει κομμουνιστική, αφού *«ο κομμουνισμός δεν είναι η πλειοψηφία του ελληνικού λαού, και σαν μειοψηφία δεν μπορεί ούτε είναι δυνατόν να επιβληθή δυναμική»*. Επισημειώνει τον κίνδυνο του φασισμού της Μοναρχίας, παρομοιάζει την κατάσταση στην Ελλάδα με εκείνη στην

¹²⁷ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, 28 Αυγούστου 1946, σελ.3

¹²⁸ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, «Επάνοδος του βασιλέως ενισχύει τον κομμουνισμόν», 29-8-1946,σελ. 1

Ισπανία του 1936, με τον εμφύλιο πόλεμο πριν την επικράτηση του φασισμού και ζητάει τη βοήθεια των δημοκρατών της Αμερικής.¹²⁹

Η δυσαρέσκεια της εφημερίδας μετά τη νίκη του Γεωργίου στο δημοψήφισμα της 1^{ης} Σεπτεμβρίου 1946 είναι έκδηλη στα δημοσιεύματά της. Ανακοινώνει ότι «*Το δημοψήφισμα ως ανέμετο απέβη υπέρ του Γεωργίου*» και διατυπώνει σαφώς την πεποίθηση ότι το δημοψήφισμα διεξήχθη «*εν μέσω εξαιρετικώς ανωμάλων συνθηκών*» και δεν εκφράζει καθόλου την πραγματική βούληση του ελληνικού λαού. Το χαρακτηρίζει «*πραξικόπημα*» και πιστεύει ότι αρχίζει «*η περίοδος του μαρτυρίου*». Θεωρεί ότι τα βρετανικά στρατεύματα δεν επεδίωξαν την αποκατάσταση της τάξης, αλλά αντίθετα συνεργάστηκαν με ακραία στοιχεία ηλεκτρίζοντας το πολιτικό κλίμα και καθιστώντας την παρουσία τους πιο απαραίτητη από ποτέ. Το αποτέλεσμα είναι η παραμονή τους στην Ελλάδα να παραταθεί «*Κύριος οίδε δια πόσον ακόμη καιρόν*».¹³⁰ Η συνέργεια των βρετανικών στρατευμάτων με τα ακροδεξιά στοιχεία θεωρείται προετοιμασία του «*εγκλήματος*». Η διάπραξη του εγκλήματος αποδίδεται στις Μεγάλες Δυνάμεις, ξεκινώντας από την Αγγλία που θεωρείται η «*Μεγάλη αυτουργός*». Η Ρωσία κατηγορείται γιατί εγκατέλειψε την Ελλάδα στα χέρια των Άγγλων και γιατί ενίσχυσε τη φασιστική και αγγλική προπαγάνδα με τις εμπαθείς επιθέσεις της εναντίον της Ελλάδας. Ο «*Κήρυκας*» όμως, εκφράζει την πικρία του και για τη συναίνεση της Αμερικής στην υπαγωγή της Ελλάδας στην αγγλική σφαίρα επιρροής, σε βαθμό που η Ελλάδα να αντιμετωπίζεται σαν «*φέουδο*» της Αγγλίας. «*Η αμερικανική διπλωματία υπό την γενικήν αποδοκιμασίαν του αμερικανικού λαού ελησμόνησεν όχι μόνο τας υποσχέσεις της προς την Ελλάδα, αλλά και αυτόν τον ηγετικόν ρόλον των ΗΠΑ ως ηθικής δυνάμεως εις τον κόσμον που μετεβλήθη εις κομπάρσον της βρετανικής πολιτικής προδώσασα την δημοκρατικήν πλειονότητα του ελληνικού λαού*».¹³¹

Σε άλλο άρθρο, παρουσιάζοντας τις «*αντιλήψεις των ιθυνόντων κύκλων της Ουασιγκτόν*» διατυπώνει την άποψη ότι το δημοψήφισμα «*είναι αποτέλεσμα της διαμάχης μεταξύ ανατολής και Δύσεως*». Διαχωρίζει σαφώς τη θέση της Αμερικής από τη μοναρχία, αφού υποστηρίζει ότι «*οι επίσημοι αμερικανικοί κύκλοι δεν είναι ευχαριστημένοι ούτε εκ των συνθηκών δημιουργίας του δημοψηφίσματος, ούτε εκ του*

¹²⁹ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, «Η Ελλάς ζη εις εμφύλιον πόλεμον», 30-8-1946, σελ. 1

¹³⁰ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ 2-9-1946 σ.1

¹³¹ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, «Η ευθύνη των μεγάλων», 2 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.1

προεξωφλημένου αποτελέσματος αυτού» και ότι «θα επεθύμουν , συμφώνως προς την παράδοσιν της χώρας των , να ιδούν εγκαθιδρυμένον εις την Ελλάδα, πολίτευμα με ευρεία δημοκρατική βάσιν και με κυβέρνησιν συμβιβάζουσα τα διεστώτα και ακολουθούσα την μέσσην οδόν της συμφιλίωσης και της ενώσεως». Η πόλωση που δημιουργήθηκε από τον ανταγωνισμό των συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων εγκλώβισε τον ελληνικό λαό στην επιλογή του μικρότερου κακού , στο πρόσωπο του Γεωργίου , προς αποφυγή του κομμουνισμού. «Τοιουτοτρόπως ο ελληνικός λαός να εκλέξη μεταξύ ενός και ενός ενδεχομένου κομισσαρίου και να πιστεύση ότι ο μονάρχης θα εδραιώση τας πολιτικές ελευθερίας και την εθνικήν πολιτικήν της χώρας».

Όσο περνούν οι ημέρες μετά το δημοψήφισμα και προβάλλει η νέα πραγματικότητα της παλινόρθωσης της μοναρχίας, τόσο μετατοπίζεται η ευθύνη στο Κ.Κ.Ε και στην Ε.Σ.Σ.Δ . Η κατασκευή του «*ανεπιθύμητου κομισσαρίου*» επανέρχεται από τον «Εθνικό Κήρυκα» στις 5 Σεπτεμβρίου, συμπληρωμένη με το χαρακτηρισμό «*βασιλεύς κομμουνιστικής προελεύσεως*». Οι αιτιάσεις για βία , νοθεία και τρομοκρατία που σάρωσαν κυρίως την ελληνική ύπαιθρο πριν το δημοψήφισμα υποχωρούν μπροστά στην ερμηνεία του φόβου του ελληνικού λαού ότι θα έχανε τη φιλία των «*Δυτικών Συμμάχων*» και θα «*κατεβροχθίζετο υπό του περικυκλούντος αυτήν Σοβιετικού συγκροτήματος*». Οι πιέσεις που ασκήθηκαν από τις καταγγελίες Manuïlski στάση της Ε.Σ.Σ.Δ στη συνδιάσκεψη Ειρήνης στο Παρίσι αποτέλεσαν τις «*συντριπτικές δυνάμεις*» που ώθησαν τον ελληνικό λαό να κάνει την επιλογή «του ήσσονος μεταξύ δύο κακών» και προτίμησαν «*τον μέτριοι μονάρχην των , από ένα ανδρείκελο στηριζόμενον επί των Σοβιέτ. Από της απόψεως αυτής ο βασιλεύς Γεώργιος ο 2^{ος} δύναται , ορθώς εν μέρει, να θεωρηθή ως ο πρώτος κομμουνιστικής προελεύσεως βασιλεύς*»¹³².

Την ίδια μέρα της δημοσίευσης του άρθρου ,πάντως, ο επιτετραμμένος επί των ελληνικών θεμάτων στις Η.Π.Α , Γκούρας, έλαβε εμμέσως μια εντελώς διαφορετική ερμηνεία του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος μαζί με διπλωματικές προειδοποιήσεις για την επόμενη μέρα. Συγκεκριμένα, συνομιλώντας με τον Henderson υπεύθυνο υποθέσεων Εγγύς Ανατολής, πληροφορήθηκε ότι «*το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος δεν αποτέλεσε έκπληξη για κανέναν*» και έλαβε

¹³² ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, «Η έννοια του αποτελέσματος.Μεταξύ ενός αντιδημοκρατικού βασιλέως και ενός ανεπιθυμήτου «κομμισσαρίου».Βασιλεύς κομμουνιστικής προελεύσεως», 5 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.4

διακριτικές συστάσεις για «μετριοπαθή πολιτική της κυβέρνησης που θα στοχεύει στη συμφιλίωση των διαφορετικών πολιτικών απόψεων της μεγάλης πλειοψηφίας του ελληνικού λαού». Ο Henderson διευκρίνισε ότι «Αν και κάθε κυβέρνηση δικαιούται να παίρνει τα απαραίτητα μέτρα για να διατηρήσει το νόμο και την τάξη, η κυβέρνηση των Η.Π.Α θα δυσκολευόταν πάρα πολύ μπροστά στην αντίθετη άποψη του αμερικάνικου λαού, όπως και του υπόλοιπου κόσμου, να δείξει συμπάθεια σε μια ελληνική κυβέρνηση που θα ακολουθούσε το δημοψήφισμα με τρομοκρατικά ή περιττά καταπιεστικά μέτρα για να ξεφορτωθεί όλα τα ελληνικά πολιτικά στοιχεία που δεν είναι φιλικά στην κυβέρνηση».¹³³

Οι θεωρίες περί «κομμουνιστικής προελεύσεως βασιλέα» αναιρούν και τη βαρύτητα των προγενεστέρων δημοσιευμάτων του «Εθνικού Κήρυκα» για την ένταση της τρομοκρατίας στην Ελλάδα. Από τις 26 Αυγούστου ο «Εθνικός Κήρυκας» είχε δημοσιεύσει «Μια φωτισμένη γνώμη» του διευθυντή του Γραφείου Πληροφοριών των Η.Π.Α κατά τη διάρκεια του πολέμου και «έγκυρου σχολιαστή των διεθνών γεγονότων», Elmer Davis, ο οποίος δηλώνει κατηγορηματικά ότι: «...Από την Ελλάδα έρχεται η είδησις ότι ο στρατός εξεκαθαρίσθη από όλα τα αντιμοναρχικά στοιχεία εις τρόπον ώστε να καταστή βέβαιον ότι θα εμπνέη εμπιστοσύνην κατά το δημοψήφισμα της προσεχούς Κυριακής, οπότε οι Έλληνες θα εκλέξουν μεταξύ μοναρχίας και δημοκρατίας. ΕΙΝΑΙ ΟΜΩΣ ΠΟΛΥ ΑΜΦΙΒΟΛΟΝ ΕΑΝ ΑΥΤΟ ΘΑ ΣΥΝΕΒΑΙΝΕ ΜΕ ΓΝΗΣΙΟΝ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ. Διενεργουμένου του δημοψηφίσματος κατά τρόπον νόθον υπέρ της βασιλόφρονος ελληνικής κυβερνήσεως, οι Βρετανοί οι οποίοι διατηρούν ακόμη στρατόν εις την Ελλάδα, θα υπέχουν μέγα μέρος της ευθύνης, διότι μόνον η ιδική των υποστήριξις πρωτίστως ανεβίβασε τους μοναρχικούς εις την εξουσίαν».

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ πληροφορεί για τις απολύσεις δύο αστυνομικών διευθυντών και σαράντα υπαστυνόμων με την κατηγορία συμμετοχής τους στα Δεκεμβριανά. Οι απολύσεις των δημοκρατικών, όπως τους χαρακτηρίζει η εφημερίδα, αστυνομικών που είχαν λάβει μέρος στην αντίσταση κατά της Γερμανικής κατοχής, έγιναν τον Αύγουστο, λίγο πριν το δημοψήφισμα.¹³⁴

¹³³ FRUS 868.00/9-546, Memorandum of Conversation, by Mr. William O. Baxter of the Division of Near eastern affairs, Confidential, Washington, September 5 1946.

¹³⁴ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ 3 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.2

Η απόδοση ευθυνών για την παλινόρθωση της μοναρχίας στην Ελλάδα στο Βρετανικό παράγοντα υποχώρησε σταδιακά , ενώ οι Η.Π.Α και η Μεγάλη Βρετανία ενώνουν τις δυνάμεις τους για παρεμπόδιση της επιρροής της Ε.Σ.Σ.Δ στις επίμαχες ζώνες της Ευρώπης.

Παράλληλα, οι « κύκλοι της Ουάσιγκτον» είναι γνώστες της αντιπάθειας που τρέφει ο ελληνικός λαός για το Γεώργιο. Ωστόσο , αντιμετωπίζοντας τις ενέργειες της Ρωσσίας, οι Η.Π.Α κρίνουν επιβεβλημένο να συνεργαστούν με τη Μεγάλη Βρετανία, και να στηρίξουν οικονομικά και στρατιωτικά την Ελλάδα *«την μόνην ουχί ρωσικήν άκρα ή «σφήνα» εις τα ρωσσοκρατούμενα Βαλκάνια»*. Επιπλέον, η Ελλάδα θεωρείται *«η κλεις των Δαρδανελλίων, της Εγγύς Ανατολής και της ανατολικής Μεσογείου»*.

Η αμερικανική εξωτερική πολιτική διαφοροποιεί τη στάση της ως προς την Ελλάδα και συμπράττει με τη Μεγάλη Βρετανία προκειμένου να αντιμετωπίσουν μαζί την κοινή αντίπαλο, Ε.Σ.Σ.Δ. Ενισχύει τις πολιτικές της Βρετανίας για την Ελλάδα συναινώντας στην παραμονή Αμερικανών παρατηρητών για το δημοψήφισμα και στην αποστολή αμερικανικής ναυτικής μοίρας στα ελληνικά ύδατα.¹³⁵ Στις 4 Σεπτεμβρίου το κεντρικό άρθρο στην πρώτη σελίδα του ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΗΡΥΚΑ δηλώνει ότι *«Η Αμερική δεν θα αδιαφορήσει δια την εξέλιξιν της Ευρώπης και δεν θα αποχωρήσει εξ αυτής»*.¹³⁶ Τα δημοσιεύματα ουσιαστικά προαναγγέλλουν την οριστική αλλαγή στην πολιτική των Η.Π.Α ως προς την Ελλάδα και την Ευρώπη, την εγκατάλειψη του απομονωτισμού και την ανάληψη ενός νέου, ηγετικού ρόλου στον μεταπολεμικό κόσμο . Αποσαφηνίζεται η απόφαση των Η.Π.Α για εμπλοκή στα πολιτικά πράγματα της χώρας και την πρόθεσή τους να της πουλήσουν στρατιωτικό εξοπλισμό, προκειμένου να την θωρακίσουν απέναντι *«στην πίεση της Ε.Σ.Σ.Δ»*.¹³⁷

¹³⁵ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, *«Το δημοψήφισμα δεν εκφράζει την πραγματικήν θέλησιν του ελληνικού λαού δια το πολίτευμα»* , 2 Σεπτεμβρίου 1946, σελ. 1

¹³⁶ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, *«Η Αμερική δεν θα αδιαφορήσει δια την εξέλιξιν της Ευρώπης και δεν θα αποχωρήσει εξ αυτής»*, 4 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.1

¹³⁷ *“That problem is whether in view of the policy which the Soviet Union appears to be pursuing of endeavoring to undermine the stability and to obtain control of the countries of the Near and Middle East such as Greece , Turkey and Iran, we should make certain changes in our general policies, including those relating to the sale of combat equipment, to an extent which might enable us to strengthen the will and ability of the various near and Middle eastern countries under soviet pressure to resist that pressure”*. FRUS 711.68/9-1246, The acting Secretary of State to the Secretary of State, at Paris, Washington , September 12, 1946, VOL VII,σελ.209

Οι Η.Π.Α είναι απολύτως σίγουρες ότι η Ελληνική κυβέρνηση θα απευθυνθεί σε αυτές ζητώντας αγορά στρατιωτικού εξοπλισμού.¹³⁸

Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ εκφράζει την αντίληψη της αναστολής της επιστροφής του Γεωργίου, σε περίπτωση που το οριστικό αποτέλεσμα της ψηφοφορίας δεν εξασφαλίσει την πλειοψηφία υπέρ του μονάρχη. Οι τελευταίες ελπίδες για την αποτροπή της επιστροφής του Γεωργίου εναποθέτονται στην έκθεση των παρατηρητών.¹³⁹ Η ανταπόκριση από το Λονδίνο μεταδίδει ότι ο Γεώργιος, στην πρώτη του επίσκεψη στην ελληνική πρεσβεία στο Λονδίνο μετά τη νίκη του «*δε φαίνεται ευχαριστημένος*»¹⁴⁰ και ότι είναι περίφοβος για πιθανές πράξεις αντεκδικήσεων για τις ακατανόμαστες βιαιοπραγίες που διέπραξαν οι οπαδοί του.

Εθνικός Κήρυξ της Νέας Υόρκης, 13 Σεπτεμβρίου 1946

Παράλληλα, εντείνεται η αγωνία για την αναμονή των αποφάσεων των κεντρικών ηγετών, που παρουσιάζονται διχασμένοι και αμήχανοι. Ο Πλαστήρας καταγγέλλει το δημοψήφισμα ως αποτέλεσμα τρομοκρατίας, υποδεικνύει στο βασιλιά να παραμείνει στο εξωτερικό, αφού η πλειοψηφία του λαού είναι αποφασισμένη να υπερασπίσει τη

¹³⁸ “Although Greece apparently has not approached us with a request to buy military type equipment it is reasonable to expect, in view of the situation in which that country finds itself, that the Greek Government will eventually seek to make some military purchase in this country”. FRUS, ο.π, σελ. 212

¹³⁹ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, «Η επάνοδος του Γεωργίου θα εξαρτηθεί από το τελικό αποτέλεσμα της ψηφοφορίας», 4 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.1

¹⁴⁰ «Ο Γεώργιος έδειχνε ότι ήτο κουρασμένος και νευρικός. Το στόμα του παρουσίαζε συνεχή σπασμώδη μορφασμόν, καθ’ ον χρόνον εφωτογραφείτο». ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ «Ο Γεώργιος εν μέσω κουστωδίας δε φαίνεται ευχαριστημένος», 4 Σεπτεμβρίου 1946, σελ. 2

Δημοκρατία και επισείει τον κίνδυνο εμφυλίου πολέμου. Προτείνει σχηματισμό οικουμενικής κυβέρνησης με στόχους τη διευθέτηση των εθνικών ζητημάτων και τη συμφιλίωση και αναβολή του δημοψηφίσματος για το πολιτειακό. Ο Παπανδρέου διαψεύδει κατηγορηματικά δημοσίευμα της ΒΡΑΔΥΝΗΣ που ισχυρίζεται ότι δήλωσε ότι το πολίτευμα της Ελλάδας είναι η βασιλευόμενη δημοκρατία και ζητά αναμονή για την ανακοίνωση των αποφάσεων του κόμματός του. Το ίδιο ζητούν και οι Σοφούλης και Βενιζέλος εκ μέρους του κόμματος των Φιλελευθέρων. Το ΕΑΜ δηλώνει ότι θα προσφύγει στον Άρειο πάγο για να προσβάλλει το κύρος των αποτελεσμάτων του δημοψηφίσματος.¹⁴¹

Μετά την ανακοίνωση του τελικού αποτελέσματος του δημοψηφίσματος πάντως, ο Κήρυκας αναγγέλλει ότι «*Το Σοσιαλιστικόν κόμμα του κυρίου Παπανδρέου ανακοίνωσεν ότι θεωρεί λήξαντα τον προεκλογικόν αγώνα και ότι αναγνωρίζει το καθεστώς της βασιλευόμενης δημοκρατίας*». Την ίδια γραμμή ακολουθεί και ο Κανελλόπουλος. Οι Σοφούλης και Βενιζέλος δήλωσαν ότι «*δε θα αναγνωρίσουν πλήρως το νέον καθεστώς, αλλά θα διατηρήσουν ωρισμένας επιφυλάξεις έναντι αυτού, θα μετάσχουν όμως ενεργώς στον πολιτικόν βίον της χώρας*».¹⁴² Η ανακοίνωση ότι «*Οι δημοκρατικοί θα συνεργασθούν με το βασιλέα αν ούτος αποδείξη ότι θα κυβερνήσει δημοκρατικώς*»¹⁴³ δείχνει ότι τα κεντρώα κόμματα σταδιακά και περισσότερο ή λιγότερο «επιφυλακτικά» ευθυγραμμίζονται με τις πολιτικές γραμμές που χαράζει το δημοψήφισμα και παίρνουν θέση στο νέο πολιτικό χάρτη της χώρας, εντός των ορίων της τάξεως και του νόμου. Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΚΑΣ αυξάνει την αντικομμουνιστική του δυναμική¹⁴⁴ και γίνεται φορέας συντηρητικών αντιλήψεων και πολιτικών. Άλλωστε, ο αντικομμουνισμός αποτέλεσε ισχυρό συνεκτικό στοιχείο

¹⁴¹ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, «Δεν καθωρίσθη ακόμη η στάσις των δημοκρατικών κομμάτων», 4 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.1

¹⁴² ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, «Τα πολιτικά κόμματα δηλούν ότι μετέχουν του πολιτικού βίου», 6 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.1

¹⁴³ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, 5 Σεπτεμβρίου 1946

¹⁴⁴ Είναι χαρακτηριστικό το δημοσίευμα του Εθνικού Κήρυκα στην κορύφωση του εμφυλίου πολέμου, όπου στηλιτεύοντας τη δράση των ακροδεξιών «εθνικοφρόνων» χιτών που επιδίδονται στην καύση των σπιτιών των κομμουνιστών, προτείνει μέτρα προστασίας της ιδιοκτησίας και του «σπιτικού πλούτου» της Ελλάδας. Η παρέμβαση του «Κήρυκα» βαίνει προς όφελος των ακινήτων και των εθνικοφρόνων πολιτών. «Στο κάτω – κάτω της γραφής, αν το να στερηθούν οι κομμουνισταί από τας οικίας των κριθή ως σκόπιμον μέρος της τιμωρίας που τοις αξίζει, το κράτος ημπορεί να δημεύση τα σπίτια αυτά, δια να χρησιμεύσουν δι' άλλους νομιμόφρονας και πατριωτικούς Έλληνας...Θεωρητικώς μόνον και υποθετικώς ομιλούμεν, δια να καταδείξωμεν σαφέστερον την έλλειψιν πάσης ανάγκης δια τους εμπρησμούς, δια να είπωμεν ότι οι κομμουνισταί του Μάρκου ημπορούν να στερηθούν της στέγης των και χωρίς να παραδίδονται εις το πυρ τα σπίτια των». Εφημερίδα ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ. 15 Ιουλίου 1948, σ.4

της μεσαίας τάξης που είχε διχαστεί πάνω στο ζήτημα της μοναρχίας.¹⁴⁵ Βάζει σταδιακά στην άκρη το αντιμοναρχικό του πνεύμα και συμπλέοντας με την αμερικανική εξωτερική πολιτική στηρίζει την επιλογή της να δεχτεί την ελληνική μοναρχία ως βασικό σύμμαχό της.

5.2 Το Ελληνοαμερικανικόν Βήμα της Νέας Υόρκης

Αυτοπροσδιοριζόταν ως «*Εφημερίς λαϊκών δημοκρατικών αρχών*» με έμβλημα «*Τα πάντα για την ειρήνη και την ευημερία*» και κυκλοφορούσε κάθε Παρασκευή. Αποτέλεσε τον συνεχιστή μιας μακράς παράδοσης εφημερίδων της αμερικάνικης αριστεράς, που από το 1917 πλαισίωσαν και εξέφρασαν το αμερικάνικο εργατικό κίνημα. Η έναρξη κυκλοφορίας του «Ελληνοαμερικανικού βήματος» από το 1940 εξέφρασε τη δυναμική των αντιφασιστικών ιδεών με την ιδέα συμπόρευσης του προγράμματος του ΕΑΜ με τη ριζοσπαστική πτέρυγα του New Deal. Οι οργανώσεις αρωγής προς τον ελληνικό λαό, η έκδοση ενημερωτικού υλικού, και η μετάφραση κειμένων για το ρόλο του Ε.Α.Μ., η παρουσία Ελληνοαμερικανών στις αποστολές στην κατεχόμενη Ελλάδα και η δράση των ναυτεργατικών οργανώσεων, διαπλέκονται γύρω από την ιδέα της παγκόσμιας συνεργασίας Ηνωμένων Πολιτειών και Σοβιετικής Ένωσης, αλλά και την προσδοκία της «επόμενης μέρας». Το 1942 το American Labor Party συγκεντρώνει 400.000 ψήφους με υποψήφιο κυβερνήτη τον Ελληνοαμερικανό Dean Alfange, ενώ την ίδια περίοδο ο Εθνικός Κήρυξ του Βάσου Βλαβιανού χαιρετίζει την ανάπτυξη του Εαμικού κινήματος. Η δυναμική αυτή δοκιμάζεται από την πραγματικότητα της μεταπολεμικής μετάβασης. Οι ταυτόχρονες εξελίξεις στην Ελλάδα και στις Ηνωμένες Πολιτείες από το 1944 έως το 1949 θέτουν υπό αίρεση τις κοινωνικές προϋποθέσεις του αντιφασιστικού μετώπου. Η δημιουργία νέων στρατοπέδων αναμέτρησης για τη διεκδίκηση της παγκόσμιας κυριαρχίας στα πλαίσια του Ψυχρού πολέμου διέλυσε την προσδοκία της «επόμενης μέρας» και περιθωριοποίησε τον ελληνοαμερικανικό ριζοσπαστισμό.

¹⁴⁵ Minas Samatas “Greek McCarthyism: A Comparative Assessment of Greek Post-Civil War Repressive Anticommunism and the U.S. Truman-McCarthy Era”, JOURNAL OF THE HELLENIC DIASPORA

Στις παραμονές του δημοψηφίσματος προβάλλει το ζήτημα των θυμάτων της τρομοκρατίας των δεξιών συμμοριών και του Τρίτου Ψηφίσματος σε όλη τη χώρα και χαρακτηρίζει το δημοψήφισμα «νόθο» και «τραγωδία», ενώ καταγγέλλει την εξάρτηση από τη Βρετανία.¹⁴⁶ Με τίτλο «Εμπρός για τη δημοκρατία» δημοσιεύει τον «εμπνευσμένο λόγο» του στρατηγού Οθωναίου σε «πανδημοκρατική συγκέντρωση» στις 11 Αυγούστου. Υμνεί τη Δημοκρατία, τοποθετώντας τη στα όρια της αστικής δημοκρατίας, με εξασφαλισμένη ευημερία από τη δίκαιη απόδοση των κόπων του λαού και αύξηση των «νοικοκυριών».

Ελληνοαμερικανικόν Βήμα, 30 Αυγούστου 1946

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη που διατυπώνεται σχετικά με τη συνεργασία της Αμερικής με την Αγγλία, για τη συνέχιση «του ρόλου που παίζανε οι Βρετανοί ιμπεριαλιστές επί 125 χρόνια». Παράλληλα, το ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ επικαλείται είδηση του «Εταιρικού Τύπου στο Λονδίνο», που ισχυρίζεται ότι οι Άγγλοι και οι Αμερικανοί φοβούνται τη λαϊκή αντεπίθεση που ίσως εκδηλωθεί από τον ελληνικό λαό αντιδρώντας στη μεθόδευση της επιστροφής του Γεωργίου με νόθο δημοψήφισμα. Στην κατεύθυνση του κατευνασμού αυτών των αντιδράσεων

¹⁴⁶ «Με 8.050 θύματα – 724 νεκρούς – οι Αγγλόδουλοι βαδίζουν στο νόθο δημοψήφισμα με Σούρληδες στη πρωτοπορεία» ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ, 30 Αυγούστου 1946, σελ.1

ερμηνεύεται και η συμμετοχή των Αμερικανών παρατηρητών στο δημοψήφισμα και η αποστολή του αμερικανικού στόλου στην Ελλάδα.¹⁴⁷

Το ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ επιχειρεί να αποκρούσει τις κατηγορίες που εκτοξεύονται εναντίον της ΕΣΣΔ για τη στάση της στη Διάσκεψη Ειρήνης στο Παρίσι. Υπογραμμίζει ότι ο Μανουίλσκι καταγγέλλει «τους Άγγλους στην Ελλάδα». Προσπαθεί να μετριάσει τις αντιδράσεις που προκλήθηκαν στη χώρα, αλλά και στην ελληνική ομογένεια, με τον ισχυρισμό ότι οι καταγγελίες απευθύνονται στο μοναρχικό καθεστώς και στους Άγγλους που με το στρατό κατοχής που διατηρούν στην Ελλάδα προβαίνουν σε πράξεις πρόκλησης εναντίον της Γιουγκοσλαβίας και της Αλβανίας, ενώ παράλληλα τρομοκρατούν και καταπιέζουν τις μειονότητες στη Μακεδονία.¹⁴⁸

Στις 20 Σεπτεμβρίου ο Ζαχαριάδης ξεκαθαρίζει ότι «δεν υπάρχει διαφορά ανάμεσα στον ελληνικό λαό και στις βαλκανικές βορεινές δημοκρατίες» και ότι το ΚΚΕ είναι υπέρ της εδαφικής ακεραιότητας και της ανεξαρτησίας της χώρας. Ισχυρίζεται ότι ο πραγματικός υπαίτιος που θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια της χώρας, διαταράσσει την ισορροπία των σχέσεών της με τους βαλκάνιους γείτονές της είναι ο αγγλοαμερικανικός ιμπεριαλισμός που χρησιμοποιεί ως πολιτικό του προγεφύρωμα την αγγλική κατοχή στην Ελλάδα. Επίσης, διατυπώνει την άποψη ότι οι εδαφικές αξιώσεις που προβάλλουν σε βάρος της Ελλάδας οι βαλκανικές δημοκρατίες, είναι απολύτως δικαιολογημένες.¹⁴⁹

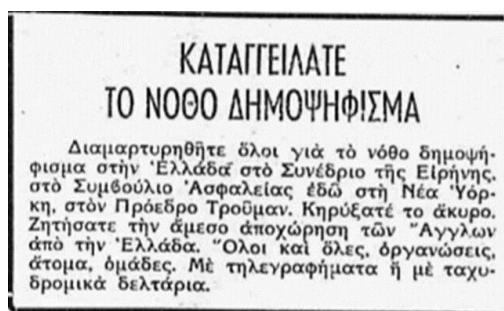
¹⁴⁷ «Υπάρχει μια πληροφορία ότι η απόφαση συμμετοχής Αμερικανών παρατηρητών στο δημοψήφισμα, καθώς και η αποστολή του στόλου, προορίζεται να βοηθήσει τους άγγλους στρατιωτικούς και ηθικώς, διότι υπάρχει φόβος μεταξύ των «διπλωματικών κύκλων» Ουάσιγκτων και Λονδίνου μήπως η διανομιήν απόπειρα επαναφοράς, ή μάλλον μεταφοράς του Γλυζβούργου στην Ελλάδα, προκαλέσει αντεπίθεσιν του λαού κατά της ξενικής επιθέσεως και η Αγγλία θα ευρεθή στην ίδια και χειρότερη θέση απ'ότι βρέθηκε στην Παλαιστίνη», ο.π.

¹⁴⁸ «Ο Ουκρανός αντιπρόσωπος ανέγνωσε μυστικό έγγραφον του διοικητού Ανατολικής Μακεδονίας, Μελισσηνού, το οποίον αποδεικνύει ότι το Μοναρχικό καθεστώς παίρνει βοήθειαν από τας αγγλικάς Στρατιωτικάς αρχάς. Επίσης ανέγνωσε και άλλο έγγραφο που προέρχεται από την 4^{ην} Ινδικήν Μεραρχίαν. Επιθυμούσαν να βελτιώση την τάξιν εις την Μακεδονίαν και η οποία απεφάσισε να διανείμη όπλα εις αξιοπίστους χωρικούς... Η εκλογή αυτή των χωρικών θα διεξαχθή από τους δημάρχους, από τας αγγλικάς στρατιωτικάς αρχάς και από την χωροφυλακήν». ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ, 6 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.2

¹⁴⁹ «...η Ελλάδα σήμερα με την αγγλική κατοχή προβάλλει σαν άμεση και πραγματική απειλή ενάντια στην ακεραιότητα και την ανεξαρτησία των Λαϊκών δημοκρατιών στα Βαλκάνια. Και, πολύ φυσικά, οι δημοκρατίες αυτές παίρνουν τα μέτρα τους και αμύνονται. Και προβάλλουν και εδαφικές αξιώσεις σε βάρος μας». ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ, «Άμεσοι εθνικοί κίνδυνοι», 20 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.7

Σε άλλο άρθρο, το ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ μεταδίδει ότι «*Η Ρωσσία δεν υποστηρίζει τας Βουλγαρικές αξιώσεις*» και ότι εγκατέλειψε την υποστήριξη των βουλγαρικών αξιώσεων επί της Δυτικής Θράκης, αλλά εξακολουθεί να αποκρούει και τις αξιώσεις της Ελλάδας για τα εδάφη της Νοτίου Βουλγαρίας.¹⁵⁰

Η εγκυρότητα του δημοψηφίσματος αμφισβητείται σθεναρά με αλλεπάλληλες δημοσιεύσεις που επιχειρούν να αποδείξουν ότι το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος ήταν αποτέλεσμα βίας και νοθείας. «*Χωρίς καλπιά δεν έπαιρνε ούτε 25%*». Επισημαίνεται το γεγονός ότι στις μεγάλες πόλεις, στα νησιά του Αιγαίου και στην Κρήτη οι μοναρχικοί, αν και εφάρμοσαν μεθόδους νοθείας, μειοψήφισαν σημαντικά ή ισοψήφισαν, διότι στις περιοχές αυτές δεν ασκήθηκε έντονη τρομοκρατία. Αποτρεπτικός παράγοντας για την επιβολή της βίας στις μεγάλες πόλεις, θεωρήθηκε και η ύπαρξη πρεσβειών ή προξενείων. Η νοθεία επιτεύχθηκε και με τη χρήση των διπτύχων από τους δημοσίους υπαλλήλους και τους στρατιωτικούς.¹⁵¹ Η εφημερίδα εναρμονίζεται με την ενέργεια του ΕΑΜ να προσφύγει στον Άρειο Πάγο, ζητώντας την ακύρωση του δημοψηφίσματος. Οι αναγνώστες παρακινούνται να κινηθούν ατομικά και συλλογικά για να κηρυχθεί το δημοψήφισμα άκυρο, με διαμαρτυρίες στο Συνέδριο της Ειρήνης στο Παρίσι, στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και στον πρόεδρο Τρούμαν. Ακόμη, προβάλλεται το βασικό αίτημα της άμεσης αποχώρησης των αγγλικών στρατευμάτων από την Ελλάδα.¹⁵²

Ελληνοαμερικανικόν Βήμα, 6 Σεπτεμβρίου 1946

¹⁵⁰ ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ, 20 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.2

¹⁵¹ «Οι στρατιωτικοί και οι δημόσιοι υπάλληλοι επειδή δεν έχουν μόνιμον κατοικίαν εφωδιάσθησαν οι πρώτοι με δίπτυχα δελτία και οι δεύτεροι με πιστοποιητικά, ωρίσθησαν μάλιστα και ειδικά τμήματα δι' αυτούς. Δεν υπάρχουν κατάλογοι προς τους οποίους να αντιστοιχούν τα δελτία αυτά, δια να ελεγχθούν. Το περιθώριο της διπλοψηφίας και πολυψηφίας είναι τεράστιον με το σύστημα αυτό και με τους στρατιωτικούς και τους προϊσταμένους δημοσίων υπηρεσιών τυφλά όργανα της κυβερνήσεως» ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ, 6 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.1

¹⁵² ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ «καταγγείλατε το νόθο δημοψήφισμα», 6 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.3

Αμέσως μετά το δημοψήφισμα , η εφημερίδα δημοσιεύει συνεχώς άρθρα που αναδεικνύουν το ζήτημα της τρομοκρατίας, των εκτοπίσεων και των αντεκδικήσεων που οδηγούν πολλούς ανθρώπους στο βουνό .

Ελληνοαμερικανικόν βήμα , 20 Σεπτεμβρίου 1946

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΜΙΑΣ ΡΑΧΙΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ

6.1 Η Φρειδερίκη «ελπίς δια πάσαν αντιξοότητα της ανθρωπίνης μοίρας»

Ο Γεώργιος ήταν το σύμβολο του παλαιού κατεστημένου. Αν και ήταν αντίθετος με τη γερμανική κατοχή και συνεργάστηκε στην εξορία του με τους Βρετανούς, η υπόληψή του δεν ήταν καλύτερη από εκείνη των δοσιλόγων μεταξύ των περισσότερων Ελλήνων. Ο βασιλιάς είχε στιγματιστεί από τα χρόνια της δικτατορίας αφού είχε βοηθήσει στην εγκαθίδρυση του μισητού μεταξικού καθεστώτος και συνεργάστηκε από τότε πιστά μαζί του. Η ανυπομονησία του Γεωργίου και του διαδοχικού ζεύγους Παύλου - Φρειδερίκης για επιστροφή και επανάκτηση των βασιλικών προνομίων που θεωρούν απαραβίαστα δικαιώματά τους αποτυπώνεται στην *«προσφώνηση της Α.Β.Υ του βασιλόπαιδος Παύλου, διαδόχου του ελληνικού θρόνου, προς τον αρχιστράτηγον της Νίκης, Αλέξανδρο Παπάγο, κατά τη δεξίωση της 15 Δεκεμβρίου 1945 στην Αλεξάνδρεια»*. Ο διάδοχος Παύλος εν μέσω της Δεκεμβριανής σύγκρουσης βρίσκει την ευκαιρία να ζητήσει από τους Βρετανούς την ανταμοιβή *«Την ανταμοιβή των θυσιών μας»*. Στην μακροσκελή του προσφώνηση υπαινίσσεται ότι *«οι μεγάλοι μας σύμμαχοι είναι κακώς πληροφορημένοι και πολλάκις δεν βλέπουν τον πραγματικόν δρόμον τον οποίον ο «ελληνικός λαός επιθυμεί εν επιγνώσει να ακολουθήσει»*. Τα δύο γεγονότα που μένουν ακλόνητα ως βράχοι, σύμφωνα με το διάδοχο Παύλο, είναι *«η βαθυτάτη αμοιβαία φιλία και ο ταυτισμός συμφερόντων με τους μεγάλους μας συμμάχους» και « η αγάπη του ελληνικού λαού προς τον Βασιλέα του»*. Ισχυρίζεται, λοιπόν, ότι έχει γίνει μεγάλο σφάλμα στο ζήτημα της επανόδου του βασιλιά στη Ελλάδα *«ως αποτέλεσμα μικρών ανοήτων ραδιουργιών ελληνικής πηγής»*. Ο σφάλμα έγκειται στη δημιουργία της εντύπωσης στην Ευρώπη ότι *«οι Έλληνες δεν ήθελαν πλέον τον Βασιλέα τους»*. Ο βασιλεύς δέχθηκε την πρόταση του δημοψηφίσματος *«όχι διότι έστω και προς στιγμήν αμφέβαλλε δια την αγάπην του λαού του»* αλλά *«διατί ήθελε να βοηθήσει τους συμμάχους του και να μη δημιουργήσει την εντύπωση ότι ήθελε να επιβάλλει τον εαυτό του στη χώρα του»*. Προβάλλει τη αξίωση να διενεργηθεί το δημοψήφισμα χωρίς άλλη αναβολή, υπενθυμίζοντας ότι πέρασε ένας ολόκληρος χρόνος αναμονής και προκαλεί *«αυτούς*

που επέμεναν να γίνει το δημοψήφισμα», να κρατήσουν την υπόσχεσή τους ακριβώς όπως και ο βασιλιάς κράτησε τη δική του.¹⁵³

Η δυσарέσκεια από το χειρισμό του ζητήματος της παλινόρθωσης της ελληνικής μοναρχίας από τους Βρετανούς με την αποτροπή της άμεσης επιστροφής του Βασιλιά στην Ελλάδα, φαίνεται να κυριαρχεί και στους βασιλικούς αξιωματικούς στη Μέση Ανατολή από το 1943. *«Δυστυχώς οι πολιτικοί αρχηγοί με την συγκατάθεσιν και της Αγγλίας, κατέληξαν εις την εκπληκτικήν και εγκληματικήν, εκ πρώτης όψεως απόφασιν, «της μη επανόδου του ήρωος βασιλέως Γεωργίου παρά δια δημοψηφίσματος, πράξις που δίδει εις τους κομμουνιστάς το επιζητούμενον δικαίωμα της συζητήσεως».*¹⁵⁴

Το ενδιαφέρον του Παύλου για την επιστροφή του Γεωργίου στην Ελλάδα βασίζεται στη δική του φιλοδοξία για τη διαδοχή του θρόνου. Τη φιλοδοξία του αυτή τη μοιράζεται με τη σύζυγό του Φρειδερίκη, που αναπτύσσει φιλανθρωπικές πρωτοβουλίες και καταφέρνει να προσελκύσει την προσοχή του Τύπου στην Ελλάδα¹⁵⁵ και στο εξωτερικό. Το διαδοχικό ζεύγος Παύλου – Φρειδερίκης αποτελούσε τη μεγάλη ελπίδα της φιλομοναρχικής παράταξης. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στο πρόσωπο της Φρειδερίκης που ως πριγκίπισσα διαδόχου μετά το γάμο της με τον Παύλο το 1938 είχε ξεκινήσει δυναμικά την κατασκευή του προφίλ της ως μέλλουσας «Μητέρας του Έθνους». Η προβολή του Παύλου ως το «θαυμάσιο παιδί» από τον φιλομοναρχικό Τύπο ανησυχεί και το ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ, που υποψιάζεται ότι ο διάδοχος μπορεί να είναι η «ρεζέρβα» του Γεωργίου.¹⁵⁶ Η παρουσία του Παύλου στην Αλεξάνδρεια, στις 7 Ιουλίου του 1946, σχολιάζεται θετικά από το Ε.Ο *«Αυτές τις μέρες πριν τις εκλογές στην Ελλάδα, αξίζει ίσως να αναφερθεί ο ομόφωνος ενθουσιασμός με τον οποίον χαιρετίστηκε ο πρίγκιπας Παύλος, σε μια εκδήλωση της ελληνικής αποικίας στην Αλεξάνδρεια, με αφορμή την ημέρα των*

¹⁵³ «Προσφώνησις της Α.Β.Υ του βασιλόπαιδος Παύλου, διαδόχου του ελληνικού θρόνου προς τον Αρχιστράτηγον της Νίκης Αλέξανδρον παπάγον κατά τη δεξίωσιν της 15 Δεκεμβρίου 1945 εν Αλεξάνδρεια» www.greekroyalfamily.gr/history-archive/documents.html

¹⁵⁴ Στρατηγού Θρασύβουλου Τσακαλώτου «40 χρόνια στρατιώτης της Ελλάδος. Πως εκερδίσαμε τους αγώνας μας 1940-1949» Αθήναι, εκ των τυπογραφείων της Ακροπόλεως, 1960, σελ.393

¹⁵⁵ «Θυμούμαι προσωπικώς ένα περιστατικό. Ήταν την ώρα που με τον Αντιβασιλέα Μητροπολίτη αποβιβαζόμαστε το Μάιο του 45 στην ελληνική μας Ρόδο. Ένα τεράστιο πλοίο γέμιζε τις φορτηγίδες ωραία συσκευασμένα τρόφιμα που έγραφον επάνω «Ερνος πριγκιπίσσης Φρειδερίκης», Εφημερίδα ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ, 21 Σεπτεμβρίου 1946, σελ. 3

¹⁵⁶ «Το ερώτημα των πλαστογράφων του δημοψηφίσματος δεν είναι : δημοκρατία ή βασιλεία, αλλά το γνωστό τροπάρι. «Έρχεται». Αν όπως δίκαια φοβούνται και βαθύτατα πιστεύει ο λαός μας δεν έρχεται ο Γεώργιος; Έχουν τη ρεζέρβα τους, το θαυμάσιο παιδί, τον Παύλο, που άρχισε τελευταία να ρεκλαμάρει ο μοναρχικός Τύπος», Εφημερίδα ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ, 7 Ιουνίου 1946, σελ.1

*Ευχαριστιών , την Κυριακή 7 Ιουλίου 1946 για την επιστροφή των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα. Η ελληνική αποικία εδώ είναι τόσο ισχυρή, όσο σε όλα τα μέρη εκτός Ελλάδας».*¹⁵⁷

Το ζεύγος Παύλου – Φρειδερίκης καταφθάνει στο Λονδίνο στις 22 Ιουλίου και επισκέπτεται αμέσως τον Γεώργιο, ενώ στις 26 Ιουλίου παραβρίσκεται σε δείπνο που παρέθεσαν προς τιμή του , οι βασιλείς της Αγγλίας, στα ανάκτορα του Buckingham.¹⁵⁸ Ο Παύλος και η Φρειδερίκη αρχίζουν να τραβούν την προσοχή των Βρετανών . Είναι αποφασιστικοί και αμετακίνητοι στην απόφασή τους να επιστρέψουν γρήγορα στην Ελλάδα, ακόμα κι όταν στις αρχές Αυγούστου ο Γεώργιος διστάζει να επιστρέψει.

Ο Orme Sargent αναφέρει με έκπληξη ότι ο βασιλιάς των Ελλήνων διατύπωσε στο βασιλιά της Αγγλίας το φόβο του για επιστροφή στην Ελλάδα, πρότεινε αναβολή της επιστροφής του ως το τέλος του χρόνου και διατύπωσε την επιθυμία του να πάει στο μεταξύ στη συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ως εκπρόσωπος της Ελλάδας.

Ο Άγγλος βασιλιάς τού είπε ότι καμιά από αυτές τις αποφάσεις δεν είναι πολιτικά πρακτικές. Από την άλλη πλευρά ο Sargent καταλαβαίνει ότι « *πρίγκιπας διάδοχος και η πριγκίπισσα ανυπομονούν να πάνε στην Ελλάδα, όσο γίνεται το συντομότερο*».¹⁵⁹

Ο Παύλος και η Φρειδερίκη πλαισιώνουν το Γεώργιο κατά την επιστροφή του στην Ελλάδα , προετοιμάζοντας το έδαφος για τη δική τους ενθρόνιση , που ήταν φανερό ότι δε θα αργούσε, λόγω της κλονισμένης υγείας του Γεωργίου. Από τον Απρίλιο του 1947, θα επιδοθούν με επιτυχία στο έργο της στερέωσης του θεσμού της μοναρχίας στην Ελλάδα , καθιστώντας το Παλάτι παράγοντα αποφασιστικής σημασίας στην ελληνική πολιτική ζωή συνεπικουρούμενοι από τις ΗΠΑ που παρέλαβαν τη σκυτάλη της εξάρτησης της χώρας από τη Βρετανία.¹⁶⁰

Η Αμερική διατρανώνει την απόφασή της να αναδειχθεί σε πανίσχυρη πυρηνική υπερδύναμη που θα εκπροσωπεί τις αξίες του δυτικού πολιτισμού, θα υποσκελίσει τη

¹⁵⁷ F.O 371/58854, BRITISH CONSULATE GENERAL ALEXANDRIA προς τον S.G.D SUMMERHAYES CHANCERY, BRITISH EMBASSY CAIRO, 9 Ιουλίου 1946,

¹⁵⁸ «Το διαδοχικόν ζεύγος εις την Μεγάλην Βρετανίαν» πρωτοσέλιδο άρθρο , ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ, 18 Αυγούστου 1946.

¹⁵⁹ F.O 371/58854 , R 1773, 7 Αυγούστου 1946

¹⁶⁰ «Η «Αγία Τριάδα» που κινούσε τα πάντα στην ελληνική ζωή.....συνιστάται από το βασιλέα, τον αμερικανό πρέσβη και όποιον πολιτικό προσπαθούσε ν εξασφαλίσει την υποστήριξη των άλλων δύο για να ανέλθει στην εξουσία». Αλέξης Παπαχελάς «Ο βιασμός της Ελληνικής δημοκρατίας» εκδ. Βιβλιοπωλείο της εστίας, Ιανουάριος 1998, σελ.18

Σοβιετική Ένωση και θα αποδυναμώσει την κομμουνιστική ιδεολογία. Η ελληνική μοναρχία ως φορέας της ελληνικής εθνικοφροσύνης στέκει στο πλευρό του μοναδικού θύλακα ελευθερίας στον αγώνα για την αναδιοργάνωση του μεταπολεμικού κόσμου.¹⁶¹ Στο editorial του περιοδικού LIFE, στις 17 Μαρτίου 1947, όπου παρουσιάζονται οι νέες θέσεις της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, δηλώνεται ότι οι Αμερικανοί μπαίνουν στο παιχνίδι γνωρίζοντας ότι αναλαμβάνοντας τις βρετανικές δεσμεύσεις στην Ελλάδα, υποκινούν έναν εμφύλιο πόλεμο, ο οποίος είναι αναπόφευκτος προκειμένου να μπει φραγμός στα σοβιετικά επεκτατικά σχέδια. Είναι αποφασισμένοι να παρέχουν όχι μόνο χρήματα, αλλά όπλα και ηθική υποστήριξη στην κυβέρνηση του Γεωργίου, που χαρακτηρίζεται **ραχιτική μοναρχία** και επανήλθε στη χώρα από τον Winston Churchill.¹⁶² Η ανικανότητα αυτής της κυβέρνησης και η φτώχεια που ταλανίζει τη χώρα σε συνδυασμό με τις συνεχιζόμενες διαμάχες με τους κομμουνιστές αντάρτες καθιστούν την παρέμβασή τους επείγουσα και απαραίτητη. Ο θάνατος του Γεωργίου, λίγες μέρες μετά το δημοσίευμα του LIFE, έφερε στο θρόνο το διάδοχό του Παύλο. Η σύζυγός του, Φρειδερίκη είχε προετοιμαστεί κατάλληλα για να ενδυναμώσει και να δώσει νέα πνοή στην ελληνική μοναρχία. Μέντοράς της υπήρξε ο Νοτιοαφρικανός ηγέτης Yann Smuts¹⁶³, ο οποίος έγινε ανάδοχος της μικρότερης κόρης της Ειρήνης και παρέμεινε πιστός φίλος του βασιλικού ζεύγους.

Αναζητώντας συμμάχους στον αγώνα της για την ανάσχεση του κομμουνισμού, η κατεξοχήν εκπρόσωπος της αβασίλευτης δημοκρατίας «η μεγάλη Συμπολιτεία της Αμερικής, η οποία δεν ε γνώρισε ποτέ βασιλέα»¹⁶⁴ αποφάσισε να στηρίξει ολόπλευρα μια μοναρχική δυναστεία και να την καταστήσει προπύργιο υπεράσπισης των αμερικανικών συμφερόντων στην Ελλάδα. Γρήγορα, ωστόσο, ξεκαθαρίστηκε

¹⁶¹ «Όπως και άλλες εκδοχές της μεταπολεμικής αντικομμουνιστικής ιδεολογίας στο δυτικό κόσμο, η εθνικοφροσύνη εγγράφεται στο εθνικό πεδίο και συγχρόνως στο σύστημα αξιών της Δύσης» Δέσποινα Παπαδημητρίου «Από το λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων. Η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967» εκδ. Σαββάλας, 2006, σ.178

¹⁶² “In Greece if we take over the British commitment adequately, we will be abetting a civil war. The Greek government is a rachitic monarchy revived by Winston Churchill. It makes no secret of what it wants of the U.S.: not just money but arms and moral support for the suppression of rebels. These rebels are salient of the Soviet drive for a Slav – Communist Balkan Federation. “
LIFE, Editorial “Our foreign policy crisis”, 17 Μαρτίου 1947, σ.38

¹⁶³ Jim Davidson “A Three-Cornered Life: The Historian W. K. Hancock”, University of New South Wales Press, Sydney, 2010, p.362-364

¹⁶⁴ Εφημερίδα ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ «Ο φάκελλος», 30 Αυγούστου 1946, σελ.1

ότι η στήριξη αυτή είχε συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις. Σε έγγραφο του State Department (1 Ιουλίου 1947) , δηλώνονται οι όροι για στήριξη του παλατιού. «Ο βασιλιάς πρέπει να πληροφορηθεί ότι δεν είμαστε εναντίον του και ότι ,σύμφωνα με την άποψή μας, η παραμονή του στο θρόνο, εξαρτάται αποκλειστικά από την επιτυχία του δικού μας προγράμματος». Διατυπώνεται χωρίς περιστροφές ότι ο Παύλος είναι «άνθρωπος περιορισμένης ευφυίας που δεν διακρίθηκε ποτέ για τη δύναμη του χαρακτήρα του» και είχε μοναδική του φιλοδοξία το θρόνο. Αντίθετα, η Φρειδερίκη χαρακτηρίζεται “έλκυστική και πανέξυπνη”, ενώ επαινείται η πρωτοβουλία της να ηγηθεί της καμπάνιας των παιδοπόλεων, «που θα προσελκύσει τη λαϊκή αφοσίωση στο πρόσωπό της». ¹⁶⁵ Είχε προηγηθεί δημοσίευμα του Associated Press ,όπου διατυπωνόταν η άποψη ότι «Πολλοί λένουν ότι η ενεργητική και εξαιρετικά ενδιαφέρουσα Φρειδερίκη θα παίξει σπουδαίο ρόλο κατά την διάρκεια την διάρκεια της βασιλείας του συζύγου της επί της πολιτικώς τεταραγμένης Ελλάδος». ¹⁶⁶ Η προαναγγελία της ενεργής συμμετοχής της Φρειδερίκης στα πολιτικά πράγματα της χώρας βασίζεται στην απόφαση του Αμερικανικού παράγοντα να της αφήσει ελεύθερο το πεδίο δράσης της κοινωνικής πρόνοιας. Η Φρειδερίκη δείχνει να έχει κατανοήσει πλήρως ότι η «παλαιά», «ραχιτική» μοναρχία του Γεωργίου δεν έχει προοπτικές επιβίωσης. Αντίθετα, μια νέα μορφή μοναρχίας, που θα προσεγγίζει το λαό με προσωπική επαφή και επικοινωνία των πολιτών - υπηκόων με έναν καταδεκτικό και προσιτό βασιλέα ,θα δημιουργήσει τους δεσμούς που θα εξασφαλίσουν τη μακροβιότητά της. Η Φρειδερίκη εργάζεται συστηματικά για να αποκτήσει τη δυναμική που θα της προσδώσει η ανάμειξή της στα κοινωνικά ζητήματα, ενώ είναι ακόμη Πριγκίπισσα Διαδόχου. Αρχικά, πασχίζει με κάθε τρόπο να «αποποιηθεί» τη γερμανική ¹⁶⁷ και ναζιστική της κληρονομιά .¹⁶⁸ και να χτίσει ένα

¹⁶⁵ Truman Presidential Library, Dwight Griswold Papers, Box1, AMAG Correspondence File, Memorandum "NEA Comments on Skouras Memorandum", 1/7/1947 , Προσωπικό Αρχείο Ζηνοβίας Λιαλιούτη

¹⁶⁶ «Οι ξένοι δια τα εν Ελλάδι. Βασίλισσα , Μητέρα και Οικοδέσποινα», του Frank O' Brien του "Associated Press"(Αποκλειστικότης του ΕΜΠΡΟΣ δια την Ελλάδα). Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ,29Απριλίου 1947, σ.2

¹⁶⁷ «Η Βασίλισσα Φρειδερίκη συνηθίζει να λέη συχνά: Πιστεύω στην μετεμψύχωση, γιατί εγώ δεν είναι δυνατόν να είμαι βορεία. Είμαι Ελληνίς» Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 5 Μαρτίου 1950, σ.3

¹⁶⁸ «Η αγαπημένη του λαοφίλους Διαδόχου σύζυγος έχει όλα τα φυσιογνωμικά σημεία της φυλής μας. Είναι ο τύπος της λυγρής ελληνοπούλας με τα σκούρα μαλλιά και τα γλαρά μάτια.Αλλά εκτός αυτού η απέχθειά της προς τη γερμανική φυλή και ιδίως όταν οι Ναζήδες με χίλιους τρόπους ταπείνωνσαν τον πατρικό της οίκο είχε οικογενειακή παράδοση. _ Δεν αισθανόμουν ποτέ καλά – έχει ειπεί – εκείπέρα με τους τραχείς, χοντρούς ανθρώπους που όλο κραύγαζαν και εφέροντο δεσποτικά ο ένας στον άλλον. Καθόλου δε μου πήγαινε ο γερμανικός αέρας». Εφημερίδα ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ , 21 Σεπτεμβρίου 1946,σ.3

[illegible]

Με τη «Φανέλλα του Στρατιώτου» και τη «Βιβλιοθήκη Εθνικής Διαφωτίσεως» αναπαράγεται με κάθε τρόπο η επίσημη προπαγάνδα που παρουσιάζει τη Φρειδερίκη άγρυπνο προστάτη και φρουρό της πατρίδας, επιδιώκοντας να δώσει μια μεταφυσική διάσταση στη σχέση που αναπτύσσει η Φρειδερίκη με τον ελληνικό λαό. «*Μεταξύ των διαφόρων λαϊκών στρωμάτων και της περιγκιπίσης Φρειδερίκης εδημιουργήθη, θα ελέγωμεν, μια μυστική ανταπόκρισις*». Λαμβάνει πρωτοβουλίες , θέτει «*μόνη τον δάκτυλον επί τον τύπον των ήλων*» , γίνεται «*η αλληλογράφος του ελληνικού λαού*» και αποδεικνύεται «*φάρμακον δια πάσαν νόσον*»:

. Η επικοινωνιακή τακτική της Φρειδερίκης ενισχύεται και επαινείται από τον Αμερικανικό παράγοντα. Η μοναρχία με το φιλόανθρωπο και καταδεκτικό πρόσωπο, ενδυναμώνει τους υπηκόους να αντέχουν τη σκληρή τους μοίρα. Στα απομνημονεύματα της η Betty Peurifoy, συζύγου του Αμερικανού πρέσβη στην Ελλάδα, John Peurifoy, διατυπώνει την άποψη ότι η μοναρχία, σε μια χώρα τόσο

¹⁷⁰ Απόσπασμα από τη «Βιβλιοθήκη Εθνικής Διαφωτίσεως» που συμπεριλαμβάνεται στο βιβλίο του Βασίλη Μπούτου *«Τα δάκρυα της βασίλισσας»*, εκδ. Νεφέλη, σελ.240

φτωχή όσο η Ελλάδα δίνει χρώμα και ομορφιά στη μουντή ζωή των ανθρώπων , όπως ακριβώς ένας θεσπέσιος καθεδρικός ναός στη Λατινική Αμερική.¹⁷¹ .

Η φιλοδοξία της Φρειδερίκης , η βιασύνη της για να καθιερωθεί αξιόμαχη ηγέτιδα του ελληνικού λαού την οδηγεί να σπεύσει στα Γιάννενα , να εμφανιστεί και να μιλήσει στο μπαλκόνι του Αρχηγείου της 7ης Μεραρχίας¹⁷² και από εκεί να μεταβεί στην Κόνιτσα για να ενθαρρύνει τον Εθνικό Στρατό , ενώ ο Παύλος είναι άρρωστος από τυφοειδή πυρετό στην Αθήνα. Τις αρχηγικές τάσεις της Φρειδερίκης φαίνεται να αντιλαμβάνεται πλήρως η Betty Peurifoy. Σε περιοδεία των βασιλέων στην Πελοπόννησο το 1951 , η φιλική συντροφιά που αποτελείται από εξέχοντα πρόσωπα όπως το ζεύγος Peurifoy και το ζεύγος Clifford παίζει το παιχνίδι των ερωτήσεων. Στην ερώτηση : «*Ποια ιστορική προσωπικότητα θα ήθελες να ήσουν;*», η Φρειδερίκη απάντησε αμέσως: «*Ενας από τους στρατηγούς του Μεγάλου Αλεξάνδρου*». Στην απορία του Παύλου «*Γιατί όχι ο ίδιος ο Αλέξανδρος;*», η Βασίλισσα σιώπησε. Ωστόσο , η κυρία Peurifoy συμμερίστηκε την επιλογή της Φρειδερίκης . Οι στρατηγοί του Μεγάλου Αλεξάνδρου είχαν ζήσει περισσότερο από αυτόν και τον είχαν διαδεχτεί.¹⁷³

¹⁷¹ "As we skimmed over the country road to join the ship on the coast, the Queen suddenly called to her husband, "Stop! Stop!"

The car screeched to a halt alongside a peasant woman who had been waiting, heaven knows how long, with her paralyzed son to see the King and Queen pass their way. The startled mother hoisted the crippled lad high in her arms so that the Queen might speak to him and touch him. It was a simple revelation of the dramatic role of the monarchy in Greece.

Because of Their Majesties, something significant had happened in the lives of two peasants who would remember so long as they lived, "Yesterday I talked with the Queen;" or "Last month I saw the Queen;" or even "When I saw the Queen five years ago." It was the same with the throngs crowding the dock and the village streets. From the presence of their beloved monarchs, they had drawn hope, courage, and the strength that fortifies. In a country as poor as Greece, the glamour and stature of the monarchy imparts beauty and color to many drab lives, the same as a splendid cathedral enriches the world of Latin American poems. If the wealth of the cathedral were melted down and distributed evenly among the poor, no one person would profit so much as a peso, and everyone would lose something of grace and excellence."

The Association for Diplomatic Studies and Training Foreign Affairs Oral History Project Foreign Service Spouse Series

BETTY JANE PEURIFOY (MRS. ARTHUR STEWART)

¹⁷² "Upon arrival she spoke to the officers and o.r from the balcony of 7th Division H.Q. as follows: «I bring the tidings of the king. He wanted to come in person but, as you know, he is still sick and cannot leave his bed. That is why I came in order to convey to you his greetings. He is aware of your bravery and sends you his best wishes» ATHENS GAZETTE, 11 Ιανουαρίου 1948, Daniel Wright Archives, box 1. Folder 8.

¹⁷³ "Someone began the game of asking, "If you had a choice, which one of all the figures in history would you choose to be?"

When the Queen promptly answered, "One of Alexander the Great's generals," the King seemed to think she could have stated a wiser reference.

Η κατάκτηση των «ανταρτόπληκτων» και των «εθνικοφρόνων» είναι ο πρώτος στόχος της Φρειδερίκης, προκειμένου να συγκροτήσει ένα νέο , δυναμικό , φιλομοναρχικό στρατόπεδο. Στις περιόδους της ανά την Ελλάδα, η Φρειδερίκη έρχεται σε επαφή με τα Σώματα Ελλήνων προσκόπων και Ελληνίδων Οδηγών , με λόχους «κυνηγών χωροφυλάκων», επιθεωρεί στρατώνες , έρχεται σε επικοινωνία με στρατιώτες και αξιωματικούς και ενισχύει Σωματεία όπως «Οι φίλοι του Στρατού». Διανέμει «ιδιοχείρως πλουσιώτατα δέματα» στις οικογένειες των «στρατιωτών και θυμάτων της συμμοριακής εγκληματικότητας». Γίνεται «πνευματική μητέρα» των εθνικοφρόνων, πραγματοποιώντας μαζικές βαπτίσεις βρεφών στρατιωτών και χωροφυλάκων .¹⁷⁴ Θεωρείται, άλλωστε , «Μεγαλειοτάτη βασίλισσα, νουνά του στρατεύματος» που στέλνει τα δώρα της μέσω της «Φανέλλας του στρατιώτη» στους «αγωνιστές του εθνικού στρατού». ¹⁷⁵ Προσφέρει ιματισμό και κουβέρτες στους ανταρτόπληκτους και μένει πολλές ώρες μαζί τους συζητώντας για τις ανάγκες τους, ενώ δείχνει ιδιαίτερη φροντίδα στα άρρωστα παιδιά τους.

6.2 Οι παιδοπόλεις

Η προνοιακή πολιτική της ελληνικής μοναρχίας συγκροτήθηκε κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου με τη δημιουργία των παιδοπόλεων και άλλων ιδρυμάτων. Τα ιδρύματα αυτά αποτέλεσαν ένα σύστημα θεσμών που όριζαν την ελληνική κοινωνία

He questioned, "Why one of Alexander's generals? Why not Alexander?"

Nevertheless I sympathized with Her Majesty's choice. Hadn't the generals outlived Alexander and inherited his empire? "

The Association for Diplomatic Studies and Training Foreign Affairs Oral History Project Foreign Service Spouse Series

BETTY JANE PEURIFOY (MRS. ARTHUR STEWART)

¹⁷⁴ «Το απόγευμα της Κυριακής στο «Σπίτι του Στρατιώτου», η Πριγκίπισσα Φρειδερίκη εβάπτισε 59 παιδιά στρατιωτών και χωροφυλάκων, εν μέσω μεγάλης συγκινήσεως και ενθουσιασμού. ..Εκ των βαπτισθέντων τα περισσότερα έλαβον τα ονόματα Γεώργιος, Παύλος και Φρειδερίκη». Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 14 Ιανουαρίου 1947, σ.3

¹⁷⁵ «Λεχθήτε λοιπόν , Μεγαλειοτάτη βασίλισσα Νουνά του στρατεύματος και σεις το υπόλοιπον προσωπικόν ολίγα ψύχουλα σεβασμού και εκτιμήσεως εκ μέρους ενός αγωνιστού του εθνικού μας στρατού». Γράμμα του στρατιώτη Χριστόφορου Ιωακειμίδα προς τη "Φανέλλα του στρατιώτη» 25- 11- 1949
Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, 30 Νοεμβρίου 1949, σ.2

σε πολύ μεγάλο βαθμό. Η επίδραση των προνοιακών θεσμών της ελληνικής μοναρχίας αποδείχτηκε αποτελεσματική ως προς τους στόχους που έθεσε και έχει αφήσει το στίγμα της στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Οι παιδοπόλεις άρχισαν να ιδρύονται κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, με Βασιλικό Διάταγμα τον Ιούλιο του 1947 και να λειτουργούν ως δομές του Εράνου Προνοίας Βορείων Επαρχιών Ελλάδας. Διοικούνταν από μια πενταμελή Εκτελεστική Επιτροπή (ΕΕ) αλλά τα νήματα κινούσαν οι «Έντεταλμένες Κυρίες», εθελόντριες, οι οποίες προΐστατο προνοιακών - φιλανθρωπικών οργανώσεων. Βασικές πρωταγωνίστριες, η Αλεξάνδρα Μελά το γένος Πεσμαζόγλου, πρόεδρος της Λέσχης Εργαζομένου Κοριτσιού στη Θεσσαλονίκη και στη συνέχεια Διευθύντρια της «Βασιλικής Προνοίας» καθώς και η Λίνα Τσαλδάρη, κόρη του Σπυρίδωνα Λάμπρου και χήρα του αρχηγού του Λαϊκού Κόμματος Παναγή Τσαλδάρη, αντιπρόεδρος του ΠΙΚΠΑ, η οποία, το 1956, ως η πρώτη Ελληνίδα υπουργός ανέλαβε το Υπουργείο Κοινωνικής Προνοίας.¹⁷⁶

Οι παιδοπόλεις συνδέθηκαν με το λεγόμενο «Παιδομάζωμα», τη μεταφορά δηλαδή παιδιών από το Δημοκρατικό Στρατό, από την Ελλάδα στις Λαϊκές Δημοκρατίες. Υπήρξε ο ισχυρισμός ότι η ίδρυση των παιδοπόλεων πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του λεγόμενου «Παιδοφυλάγματος». Το «Παιδοφύλαγμα» προβλήθηκε ως «επιχείρηση σωτηρίας» των παιδιών από τον αφελληνισμό. Στην πραγματικότητα, η ίδρυση των παιδοπόλεων προηγείται χρονικά του «Παιδομαζώματος», αφού η πρώτη παιδούπολη «Αγία Ειρήνη», ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 1947 στη Θεσσαλονίκη^{177, 178}, ενώ η ανακοίνωση της ΠΔΚ για μεταφορά των παιδιών στις Λαϊκές

¹⁷⁶Τασούλα Βερβενιώτη «ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΑΙΔΟΜΑΖΩΜΑ Ή /ΚΑΙ ΠΑΙΔΟΦΥΛΑΓΜΑ»

http://ellinikosemfiliis.blogspot.gr/2011/12/blog-post_21.html Τετάρτη, 21 Δεκεμβρίου 2011

¹⁷⁷Αρχείο ελληνικής βασιλικής οικογένειας - ΟΙ ΠΑΙΔΟΠΟΛΕΙΣ

http://www.greekroyalfamily.gr/images/stories/eggrafa_afieromata/PAIDOPOLEIS.pdf

¹⁷⁸ «Η επίσπευση των ενεργειών ανταποκρινομένη προς την εξαρθείσαν ανάγκην όπως εντός του ελαχίστου χρόνου συντελεσθή η διοργάνωσις της πρώτης αυτής Παιδουπόλεως. Ο χρόνος τούτος περιλαμβάνεται μεταξύ της 7^{ης} Ιουλίου, οπότε ελήφθη η απόφασίς της αναχωρήσεώς μου και της 30^{ης} Ιουλίου, ημέρας των εγκαίνιων».

Αρχείο τ. βασιλικών ανακτόρων, ΓΑΚ, φ. 1222, (683) Έκθεσις Αλεξάνδρας Μελά, Προς την Επιτροπήν Συντονισμού Εράνου Προνοίας Βορείων Επαρχιών Ελλάδος, Αθήναι 15 Αυγούστου 1947, σελ.1

Δημοκρατίες έγινε αργότερα, και συγκεκριμένα, στις 7 Μάρτη του 1948. Η ανακοίνωση του Υπουργείου των Εσωτερικών της Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης, με τον τίτλο *«Για να σωθούν από τη λύσσα των μοναρχοφασιστών τα παιδάκια»* ισχυρίζεται ότι η Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση (Π.Δ.Κ.) *«αποφάσισε να κάνει αποδεκτές τις αιτήσεις των λαϊκών οργανώσεων και των γονιών τους και να εγκρίνει την αποστολή και παραμονή των παιδιών μέχρις ότου οι συνθήκες στη χώρα μας θα επιτρέψουν την επιστροφή τους»*. Οι λόγοι που επικαλείται προκειμένου να δικαιολογήσει την απόφασή της, είναι η πείνα, οι βομβαρδισμοί των χωριών *«από τους οποίους τον τελευταίο καιρό σκοτώθηκαν 120 παιδάκια»* και η τελευταία διαταγή της Φρειδερίκης *«που διέταξε τους υποτακτικούς της να συγκεντρώσουν όλα ανεξαιρέτως τα παιδιά στα κέντρα για να τα μετατρέψουν σε γενίτσαρους και να τα βάλουν αναγκαστικά στις αγαπητές της χιτλερικές οργανώσεις νεολαίας»*.¹⁷⁹ Ο Ευάγγελος Αβέρωφ υποστηρίζει ότι το «παιδομάζωμα» ξεκίνησε νωρίτερα και συγκεκριμένα στα τέλη του 1947. Ωστόσο δηλώνει ότι *«Δεν είχε πράγματι θεωρηθεί κάτι σοβαρό όταν πρωτοάρχισε στα τέλη του 1947»*.¹⁸⁰

Φαίνεται λοιπόν, ότι οι παιδοπόλεις – τουλάχιστον στην αρχή- συνδέονται άμεσα με τη μετακίνηση των «συμμοριτοπληκτών», που ξεκίνησε από τα τέλη του 1946 και κορυφώθηκε στις αρχές του 1949 και αφορά 700.000 με 750.000 ανθρώπους, περίπου το 1/10 του πληθυσμού της χώρας. Οι κάτοικοι από τα ορεινά κυρίως χωριά της Κεντρικής και Βόρειας Ελλάδας μετακινήθηκαν στις πόλεις, στα «Κέντρα Ασφαλείας» και έζησαν σε καταυλισμούς – οι πιο τυχεροί σε σπίτια συγγενών τους – από ένα έως τρία χρόνια.¹⁸¹ Τη μετακίνηση αυτή προκάλεσαν ο φόβος, η πείνα, οι στρατιωτικές επιχειρήσεις και οι βομβαρδισμοί, αλλά κυρίως πρόκειται για οργανωμένο σχέδιο του Εθνικού Στρατού να εκκενώσει τα χωριά, προκειμένου να

¹⁷⁹ Δελτίο Ειδήσεων από τη δράση του Δ.Σ, 8 Μάρτη 1948, Ντοκουμέντα του Ελληνικού προοδευτικού Κινήματος, Δελτίο του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας ΔΣΕ, Έκδοση του Γενικού Αρχηγείου του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, εκδ. Μνήμη

¹⁸⁰ Ευάγγελος Αβέρωφ, *«Φωτιά και τσεκούρι»* βιβλιοθήκη Το ΒΗΜΑ, σελ. 287

¹⁸¹ Τασούλας Βερβενιώτη *«Αναπαραστάσεις της Ιστορίας. Η δεκαετία του 1940 μέσα από τα αρχεία του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού»*, Αθήνα 2009, Εκδ. Μέλισσα, σελ.67

πλήξει το σύστημα ανεφοδιασμού, εφεδρειών και πληροφοριών του Δημοκρατικού Στρατού.¹⁸²

Η ταχύτατη αύξηση του αριθμού των «ανταρτόπληκτων» προσφύγων, που κατά τη διάρκεια του 1948 αυξήθηκαν από 300,000 σε 700.000 ενόχλησε τους Αμερικανούς ,που ανησύχησαν μήπως με αυτόν τον τρόπο υποδηλώνεται έλλειψη εμπιστοσύνης του Ελληνικού λαού στην κυβέρνηση ή ανικανότητα της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει τις στρατιωτικές υποθέσεις. Επεσήμαναν στον πρέσβη της Ελλάδας στις ΗΠΑ, Βασίλειο Δενδραμή ,ότι οι αντάρτες δεν ελέγχουν μεγάλες περιοχές στην Ελλάδα, όπως πριν ένα χρόνο, οπότε *«αυτή η ανεξήγητη αύξηση του αριθμού των προσφύγων δείχνει ότι κάτι δεν πάει καλά και χρειάζεται άμεση διόρθωση»*.¹⁸³

Η δημιουργία της στρατιάς των «ανταρτόπληκτων» προσφύγων , και η ανάγκη διευθέτησης και περίθαλψης των ανθρώπων αυτών, καθώς και η διεκδίκηση των παιδιών που οδηγήθηκαν στις σοσιαλιστικές χώρες στα πλαίσια του λεγόμενου «παιδομαζώματος», έδωσαν την ευκαιρία στη βασίλισσα Φρειδερίκη να εδραιώσει την κυριαρχία της στην ελληνική πολιτική ζωή αλλά και στις συνειδήσεις των απλών ανθρώπων ως «Μεγάλη Μητέρα» . Ανέλαβε να διαχειριστεί την κρίση. Πρωτοστάτησε στη μάχη εναντίον του κομμουνισμού αναλαμβάνοντας σοβαρές πρωτοβουλίες που έδωσαν στην ελληνική μοναρχία πρωταγωνιστικό ρόλο στην πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας. Ο Έρανος της βασίλισσας που ιδρύθηκε με βασιλικό διάταγμα στις 10 Ιουλίου του 1947 και χρηματοδοτήθηκε κυρίως από «εθελοντικές» εισφορές των πολιτών, καθώς και το δίκτυο των παιδοπόλεων που οργανώθηκε με ταχύτατους ρυθμούς , συνέβαλαν στην προβολή του προσώπου της σε διεθνές προσκήνιο, αλλά και στην εδραίωση του θεσμού της βασιλείας στη Ελλάδα.¹⁸⁴

¹⁸² Αγγελική Λαΐου, *«Μετακινήσεις πληθυσμού στη ελληνική ύπαιθρο κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου»*, στο συλλογικό τόμο :Γιάννης Ιατρίδης. Lars Baerentzen *«Μελέτες για τον εμφύλιο πόλεμο 1945-1949»*, , Αθήνα 1992, εκδ. Ολκός, σελ 67-114

¹⁸³ FRUS 868.00/1-449, Memorandum of Conversation, by the Acting Secretary of State, Washington January 4 1949, Visit of Greek Ambassador to discuss Greek question, Participants Q Vassili Dendramis, Ambassador of Greece, the Acting Secretary Mr. Baxter, p. 232

¹⁸⁴ *«Γενικά, μετά τη βρετανική επέμβαση η οποία έσωσε αρχικά την Μοναρχία, η μεγάλη της τύχη ήταν ότι μπόρεσε να εμφανισθεί σαν ένας φράχτης κατά του κομμουνισμού»* J. Meynaud με τη συνεργασία Π. Μερλόπουλου – Γ. Νοταρά *«Πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα»*, εκδ. Μπάϋρον, σελ.336

«Άφιξη ανταρτόπληκτων Θράκης 2-4-1948» από το βιβλίο «Τα Παιδιά 1946-1961», Συλλογή Ν.Ε.Τόλη , εκδόσεις Ποταμός 2001.

Five boys from Promahi in front of the refugee ship S.S Samos that evacuated kids during Civil War, photo David Seymour/Magnum Photos

Η οργάνωση και η δομή του δικτύου των παιδοπόλεων παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον καθώς ο θεσμός αυτός αποδείχθηκε ανθεκτικός στο χρόνο και πρακτικά επιτυχημένος και καθόρισε σε πολύ μεγάλο βαθμό τη ζωή των ανθρώπων, κυρίως στην ελληνική επαρχία.

Άλλωστε οι παιδοπόλεις απορρόφησαν σε πολύ μεγάλο βαθμό τους κραδασμούς που προκάλεσε η δημιουργία «ανταρτόπληκτων» πληθυσμών . Η τεράστια διαδικασία μετακίνησης «συμμοριόπληκτων» πληθυσμών αποτέλεσε μια από τις κυριότερες και τις πιο δύσκολα αντιμετωπίσιμες, από τις κοινωνικές και τις οικονομικές συνέπειες του Εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα.¹⁸⁵

Οι παιδοπόλεις έφτασαν τον αριθμό των 53. 23 στην περιοχή της Αθήνας, 12 στη Θεσσαλονίκη, 3 στα Ιωάννινα, 2 στη Λαμία και από μία στην Καβάλα, το Αγρίνιο, το Βόλο, τη Λάρισα και την Πάτρα. Παιδοπόλεις ιδρύθηκαν επίσης και στα νησιά: 3 στη Ρόδο, 2 στη Σύρο και από μία στην Τήνο, Μυτιλήνη και την Κέρκυρα.¹⁸⁶ Αποτέλεσαν τη μήτρα που γέννησε μια σειρά από θεσμούς στη του '50, (Σπίτια του Παιδιού,¹⁸⁷ Ομάδες Βοήθειας Υπαίθρου, Φίλοι του Χωριού, Κέντρα Νεότητας κ.λ.π). *«Αιτία ιδρύσεώς του Σπιτιού του παιδιού ήταν η επιθυμία της Βασιλίσσης Φρειδερίκης να παρακολουθήσει το επαναπατριζόμενο παιδί από τας Παιδοπόλεις εις το χωριό και να το μεταχειρισθή ως πυρήνα εκπολιτισμού εκεί»*. Πράγματι, μετά τη λήξη του εμφυλίου και τη διάλυση της πλειονότητας των παιδοπόλεων η επιστροφή των παιδιών στα χωριά τους αποτέλεσε μια νέα αποστολή στην υπηρεσία της εθνικοφροσύνης. Τα παιδιά των παιδοπόλεων είχαν το χρέος να αποτελέσουν το μέσον της αναγέννησης του χωριού τους. Οι έννοιες του σεβασμού και της υπακοής στους μεγαλύτερους ,της ευγνωμοσύνης στους ευεργέτες και της ιερότητας της ιδιοκτησίας που αποτέλεσαν ακρογωνιαίους λίθους στην διαπαιδαγώγηση των παιδοπολιτών εγγυούνταν την επιτυχία του εγχειρήματος.¹⁸⁸ Βασικό τους εφόδιο των παιδιών για την επιτέλεση

¹⁸⁵ Μιχάλης Λυμπεράτος *«Μετά τον Εμφύλιο. Πολιτικές διαδικασίες και κοινωνική πόλωση στις απαρχές της προδικτατορικής περιόδου»* , Αθήνα 2015, εκδ. Νότιος Άνεμος,σελ.225

¹⁸⁶ Τασούλα Βερβενιώτη
Ο Έρανος της Βασίλισσας. Ημερολόγιο Παιδόπολης Βόλου, , «Καλλιόπη Μουστάκα: αρχηγός Παιδόπολης «Αγία Σοφία» Βόλου», Αρχαιοτάξιο 10/2008, σελ.186-189
<http://www.academia.edu/8036707/>

¹⁸⁷Τι είναι και τι προσφέρει εις τον λαόν η Βασιλική Πρόνοια
«Αιτία ιδρύσεώς του ήταν η επιθυμία της Βασιλίσσης Φρειδερίκης να παρακολουθήσει το επαναπατριζόμενο παιδί από τας Παιδοπόλεις εις το χωριό και να το μεταχειρισθή ως πυρήνα εκπολιτισμού εκεί».
http://www.royalhouseofgreece.gr/vasiliki_pronoia.pdf

¹⁸⁸ *«Πρέπει να έχω σεβασμό και υπακοή εις τους μεγαλύτερους μου, ευγνωμοσύνη εις τους ευεργέτας μας, και να σέβομαι όλα τα πράγματα της παιδοπόλεως , διότι είναι ιερά. Εν παιδοπόλει τη 15-4-1948,*

αυτής της αποστολής ήταν «το πνεύμα του υπηρετείν» που απέκτησαν μέσα στις παιδοπόλεις και τα κατέστησε έτοιμα «να υπηρετήσουν την πατρίδα, το χωριό, την κοινότητα, την οικογένεια». Παράλληλα, απέκτησαν «εθνική συνείδηση, πνευματική και θρησκευτική αγωγή».¹⁸⁹ Αναφέρεται ότι από το 1947 ως το 1964 αποφοίτησαν από τις παιδοπόλεις 3.989 παιδιά.¹⁹⁰

Στο καταστατικό «συστάσεως και αποστολής» των παιδοπόλεων ορίζεται ότι σκοπός τους είναι «η παροχή προσωρινού ασύλου και η περίθαλψις των ορφανών εγκαταλελειμμένων, απόρων ή δεομένων αμέσου βοηθείας παιδιών της υπαίθρου». Στις παιδοπόλεις γίνονταν δεκτά παιδιά από 3 έως 14 ετών.

Ξεχωριστή κατηγορία στην επιλογή των παιδιών, αποτελούν τα «Παιδιά απομακρυνθέντα, μερίμνη του Κράτους, εκ της επισφαλούς περιοχής προς αποφυγήν απαγωγής των υπό των συμμοριτών». ¹⁹¹Διευκρινίζεται φυσικά, ότι στην έννοια «περίθαλψη» εντάσσονται και η μόρφωση, η ψυχαγωγία και η «Εθνική Διαπαιδαγώγησις». ¹⁹²Με την είσοδό τους στην παιδόπολη τα παιδιά λούζονταν, κουρεύονταν, έπαιρναν ρούχα και εξετάζονταν από γιατρό. Το ημερήσιο πρόγραμμα οργάνωνε μια ημιστρατιωτικού τύπου διαβίωση, με ατομική καθαριότητα, γυμναστική, προσευχή, έπαρση σημαίας, τακτοποίηση θαλάμων, μαθήματα, γεύματα, ανάπαυση, ψυχαγωγία, υποστολή σημαίας, κατάκλιση και σιωπητήριο. Παράλληλα με την εκπαίδευση του δημοτικού σχολείου τα παιδιά διδάσκονταν και τέχνες «αι οποίαι θα τους ήταν χρήσιμα δια την ζωήν του χωριού όπως η γεωργία, η

Μπλάτσιου Αλεξάνδρα του Κωνσταντίνου ».Φ.1214 ΓΑΚ – Αρχεία τ. Βασιλικά ανάκτορα, Έκθεση μαθήτριας με θέμα : «Πώς να φέρομαι στην παιδόπολη», (411), 15-4-1948.

¹⁸⁹ Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 8 -6-1950,σελ.3

¹⁹⁰ Αρχείο ελληνικής βασιλικής οικογένειας - ΟΙ ΠΑΙΔΟΠΟΛΕΙΣ

<http://www.royalhouseofgreece.gr>

¹⁹¹ Αντώνιος Δαυίδ, Εθνικό Παιδοφύλαγμα, Αθήναι 1949, έκδοσις Β5/ΓΕΣ σελ.38

¹⁹² «Εις το γραφικώτερον σημείον των Ιωαννίνων....πεντακόσια περίπου Ελληνόπουλα ζουν στο παραμυθένιο αυτό περιβάλλον. Όλα κατάγονται από ορεινά παρασυνοριακά χωριά, που απελευθερώθηκαν από τον Εθνικό Ελληνικό Στρατό. Από χωριά που έστω και για μικρό διάστημα τα διοίκησε η βία του ερυθρού επιδρομέως, τα εδηλητηρίασε η παρουσία των εγκληματιών και των αρνησιπάτριδων, των δολοφόνων συμμοριτών και των καθοδηγητών τους σλαύων...Δηλητηριασμένα από τη μορφήν του κομμουνισμού ήταν όταν πρωτοκάθησαν στα θρανία της παιδοπόλεως».
Δαυίδ, ο.π, σελ.93

κτηνοτροφία, η απλή ξυλουργική, η οικοδομική δια τα αγόρια και όλα τα θέματα της αγροτικής οικονομίας δια τα κορίτσια».¹⁹³

Παιδούπολη Αγ. Αλέξανδρος-Ζηρός Φυλιπιάδος. Αναμνηστική φωτογραφία δασκάλου που μαθαίνει στους τροφίμους την πτηνοτροφία) <http://filoiko.blogspot.gr/>

Στην ψυχαγωγία περιλαμβάνονταν οι εκδρομές, τα κατηχητικά σχολεία, οι διαλέξεις, οι χοροί, τα τραγούδια όπως επίσης και «παιδιαί με εξαιρετικά ευρήματα». ¹⁹⁴ Η εμφάνιση των παιδιών στις πόλεις γινόταν σε στρατιωτικούς σχηματισμούς. Ήταν ντυμένα με ομοιόμορφες στολές, στρατιωτικό μπουφάν και χακί παντελόνι για τα αγόρια και γκρι φουστάνια για τα κορίτσια.

Στις παιδοπόλεις τηρούνταν και «Δελτία παρακολουθήσεως εξελίξεως προσωπικότητος» που ενημερώνονταν κάθε εξάμηνο, ακολουθούσαν τον τρόφιμο σε κάθε παιδόπολη μεταστέγασής του και περιλάμβαναν τα εξής κριτήρια : Οξύνοια ,

¹⁹³ Τι είναι και τι προσφέρει εις τον λαόν η Βασιλική Πρόνοια http://www.royalhouseofgreece.gr/vasiliki_pronoia.pdf

¹⁹⁴ Δαυίδ, ο.π, σελ.88

Υπακοή και πειθαρχικότητας, Ευθύτης και φιλαλήθεια, Σεβασμός ξένης ιδιοκτησίας, Φιλοπονία, Προθυμία δι' οιανδήποτε εργασίαν, Ποιότης εργασίας, Πρωτοβουλία, Συνέχισις προσπαθείας, Σταθερότης εις τα εν γένει εκδηλώσεις, Τάξις ή ακρίβεια, Συνήθεια καθαριότητος, Κοινωνικότης, Φιλαλληλία, Συμμετοχή εις τας ομαδικάς εκδηλώσεις, Σχέσεις μετά των υπολοίπων τροφίμων, Ευδιαθεσία.¹⁹⁵ Τις παιδοπόλεις επισκεπτόταν συχνά οι Κυρίες του Εράνου, αλλά και η ίδια η βασίλισσα Φρειδερίκη, την οποία οι τρόφιμοι έπρεπε να υποδέχονται με εκδηλώσεις πραγματικής λατρείας.¹⁹⁶

<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=378354>

¹⁹⁵ Δελτίο Παρακολουθήσεως Εξελίξεως της Προσωπικότητος, ντοκουμέντο από την Παιδούπολη «Άγιος Αλέξανδρος» της Καβάλας <https://el.wikipedia.org/wiki>

¹⁹⁶ **Με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα της Μητέρας: Παιδονόλεις της Φρειδερίκης** Εξίσου διαφωτιστική ήταν και η μαρτυρία της Σταυρούλας Ιωάννου που πέρασε και αυτή από την φρίκη της παιδούπολης:

"Μας είχανε μαζεμένα μιά μέρα όλα μαζί στην Αθήνα Χειμώνα. Ήταν Γενάρης ή Φλεβάρης και χιόνιζε αραιά, αλλά το κρύο τρύπαγε ως το μεδούλι. Έκοβες καρφί. Μας είχαν στοιβαγμένα σε σειρά δίπλα στον δρόμο με τις στολές μας για να χαιρετίσουμε την Φρειδερίκη που θα περνούσε με το αυτοκίνητο από μπροστά μας. Νομίζω ήταν αφού είχε γεννήσει το παιδί της και γύρναγε απο το μαιευτήριο. Τουρτουρίζαμε και μπλαβιάζαμε δύο ώρες όρθια και μερικά κορίτσια είχαν και πυρετό. Μετά ήρθε και ο υπεύθυνος και μεις κάτσαμε "προσοχή". "Έρχεται η Βασίλισσά μας", μας είπε και μας ορμήνεψε να φωνάζουμε "μάνα, μάνα" όταν την δούμε..."

<http://tvxs.gr/news/paideia/me-aformi-tin-pagkosmia-imera-tis-miteras-paidoypoleis-tis-freiderikis&dr=tvxsmrstvxs>

Άλλωστε οι φωτογραφίες του βασιλικού ζεύγους ήταν αναρτημένες στους τοίχους των σχολικών τάξεων δίπλα στην εικόνα του Σωτήρα Χριστού. Τα παιδιά ζούσαν έχοντας παράλληλα την αίσθηση του κινδύνου από τον κομμουνισμό που είχε προκαλέσει τόσα δεινά στα παιδιά του «Παιδομαζώματος» και της ευγνωμοσύνης για τη βασίλισσα. Ο γενικός διευθυντής των Παιδοπόλεων, στρατηγός Μπουλαλάς, τον Οκτώβριο του 1948 θέτοντας τους βασικούς στόχους του προγράμματος «έχριζε» τους παιδοπολίτες μαχητές της εθνικοφροσύνης. Όφειλαν να είναι υπερασπιστές των ελληνικών ιδεωδών Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια και μελλοντικοί πολεμιστές, αφού μεγαλώσουν και εφόσον η πατρίδα τους βρεθεί σε κίνδυνο.¹⁹⁷

Το τέλος του εμφυλίου πολέμου και η αποσόβηση της κομμουνιστικής απειλής, το καλοκαίρι του 1949, έδωσαν το έναυσμα για την παύση λειτουργίας των παιδοπόλεων και τον επαναπατρισμό των παιδιών, εφόσον είχαν επαναπατριστεί και οι γονείς τους. Ο αριθμός των παιδοπόλεων περιορίστηκε σε 12 και των παιδιών που φιλοξενούνταν από 15.000 σε 3.000.

Η Ε.Ε του Εράνου αποφάσισε ότι *«θα μπορούσαν να επιστρέψουν σπίτι τους όλοι οι τρόφιμοι των Παιδοπόλεων εκτός από όσους ήταν ορφανοί και από τους δύο γονείς ή των προς τούτοις εξομοιούμενων (γονείς συμμορίται ή υπόδικοι ή κατάδικοι ή εν παιδιά εξορία)»*.¹⁹⁸ Η «βασίλισσα Μητέρα» αναλαμβάνει την πλήρη ευθύνη για την ανατροφή και αποκατάσταση αυτών των παιδιών. Η μεταφορά της Βασίλισσας ως μητέρας νομιμοποιεί την προσπάθεια να χαρακτηριστούν οι αριστεροί ως ακατάλληλοι να φροντίσουν τα παιδιά τους ή ακόμα χειρότερα, «νεκροί». Δικαιολογεί επίσης τη απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης να ταξινομήσει τα παιδιά ως «ορφανά» και να αναλάβει την ευθύνη τους, παίρνοντας τη θέση των βιολογικών τους γονέων.¹⁹⁹ Τα ορφανά ήταν Ελληνόπαιδες, τμήμα του Ελληνικού κεφαλαίου και γι' αυτό έπρεπε να προφυλαχθούν από την επίδραση των αντεθνικών διδαγμάτων. Οι Παιδοπόλεις που συνέχισαν τη λειτουργία τους πήραν πλέον ξεκάθαρα το χαρακτήρα ορφανοτροφείου και αναμορφωτηρίου. Σε μια χώρα με γεμάτες τις γυναικείες φυλακές και τους τόπους εξορίας, οι μικροί τρόφιμοι δεν έλειψαν ποτέ. Τα

¹⁹⁷ Efthimia Voutira and Aigli Brouskou "Borrowed children in the Greek Civil War" από το βιβλίο των Catherin Panter – Brick & Malcom Smith "Abandoned Children", Cambridge University Press, σ.102

¹⁹⁸ Τασούλα Βερβενιώτη. «Ο Έρανος της βασίλισσας. Ημερολόγιο Παιδόπολις Βόλου»

http://www.academia.edu/8036707/O_Έρανος_της_βασίλισσας_Ημερολόγιο_Παιδόπολις_Βόλου

¹⁹⁹ Riki Van Boeschoten, Loring M. Danforth «Παιδιά του ελληνικού Εμφυλίου. Πρόσφυγες και πολιτική της μνήμης» εκδ. Αλεξάνδρεια, 2015, σ.145

παιδιά των κρατουμένων γυναικών σπάνια δίνονταν σε συγγενείς τους για να τα αναθρέψουν, είτε γιατί ήταν ύποπτοι για τα πολιτικά τους φρονήματα, είτε γιατί απλά αδυνατούσαν να τα αναλάβουν. Περιγράφοντας την εμπειρία της απόκτησης του παιδιού της το 1952 μέσα στη φυλακή «Αβέρωφ», η Έλλη Παππά, εκφράζει αυτή τη αγωνία:

*«Ήταν τότε επτά μωρομάνες στο θάλαμο, όλες αγρότισσες. Τα παιδιά τους ήταν όλα από δυόμισι ως τριών χρονών, σε λίγο θα τα έπαιρναν από τη φυλακή, για να τα στείλουν στα Ιδρύματα της Φρειδερίκης – στα χωριά τους δεν μπορούσαν να τα στείλουν, ήταν κατεστραμμένα, οι δικοί τους σκοτωμένοι, διωγμένοι, ξεκληρισμένοι».*²⁰⁰

Έτσι συνεχίστηκε η λειτουργία ορισμένων παιδουπόλεων. Χαρακτηριστικό είναι ότι ακόμα και την 1^η Ιανουαρίου 1953 υπήρχαν εν ενεργεία ακόμη 12 παιδουπόλεις με 2.696 παιδιά.²⁰¹

Τα παιδιά αυτά, όμως, όφειλαν να αποτελέσουν έμπρακτες, ζωντανές αποδείξεις της σωστής, πλήρους και αποτελεσματικής αγωγής που πήραν μέσα στα Ιδρύματα της βασιλίσσας.²⁰² Η παραγωγή επιστημόνων, «σπουδαγμένων» και επιτυχημένων εν γένει πολιτών επέβαλλε τον κανονισμό που έδωχνε από τις παιδοπόλεις τους μαθητές που έβγαζαν κάτω από 17 ½ μέσο όρο στο Γυμνάσιο.²⁰³ Αντίθετα, όσοι κατάφερναν να πετύχουν αυτή τη βαθμολογία, συνέχιζαν τις Σπουδές τους στο Γυμνάσιο με εξασφαλισμένη τη στέγη και τη διατροφή σε μια εποχή δυσμενέστατη για την επιβίωση των νέων ανθρώπων.²⁰⁴

²⁰⁰ Έλλη Παππά «Μαρτυρίες μια διαδρομής», Αθήνα..., Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη, σελ. 121

²⁰¹ Λυμπεράτος ο.π σελ 255

²⁰² Βασιλική Πρόνοια «Πολλοί απόφοιτοι είναι σήμερα Δικηγόροι, Ιατροί, Αξιωματικοί του Πολεμικού και του Εμπορικού Ναυτικού, Καθηγηταί, και άλλοι σπουδάζουν με υποτροφίες εις το εξωτερικόν»

²⁰³ Βασιλική Πρόνοια, σελ. 4 «Εις τα παιδιά εκείνα, αγόρια και κορίτσια τα οποία έχουν εξαιρετικής επίδοσιν εις τα γράμματα, παρέχεται δυνατότης να παρακολουθήσουν γυμνασιακάς σπουδάς...»

²⁰⁴ Ο 70χρονος σήμερα Σταύρος Καλαϊτζόγλου που πέρασε στις Παιδοπόλεις της Φρειδερίκης 14 ολόκληρα χρόνια (1947-1961). 16-1-2011

«Οι δάσκαλοι μας έλεγαν ότι είμαστε από ιδιαίτερη “πάστα” ότι αποδίδαμε πάρα πολύ μέσα στην τάξη. Αυτό βέβαια συνέβαινε διότι μας ασκούσαν δύο πιέσεις : η μία ήταν να μορφωθούμε για το καλό το δικό μας και η άλλη για να βγάλουμε καλούς βαθμούς και να μπορέσουμε να συνεχίσουμε. Διαφορετικά έπρεπε να εγκαταλείψουμε τα γράμματα, να μάθουμε μια τέχνη ή να πάμε σε επαγγελματική σχολή». Ο ίδιος θυμάται την «ανταρσία» του στην Παιδοπόλη του Αγίου Δημητρίου. Είχε τελειώσει την Α΄

Άλλωστε και η αποστολή των παιδιών στις παιδοπόλεις είχε σε αρκετές περιπτώσεις μοναδικό στόχο τη μόρφωσή τους, που αποτελούσε εισιτήριο για επιβίωση και κοινωνική καταξίωση.²⁰⁵

Οι παιδοπολίτες αγωνιούσαν να συγκεντρώσουν την απαιτούμενη βαθμολογία προκειμένου να συνεχίσουν τις σπουδές τους με ταυτόχρονη εξασφαλισμένη διαμονή και διατροφή. Δεν είχαν άδικο. Το περιβάλλον που τους περίμενε έξω από την παιδούπολη ήταν ζοφερό.

Ανεργία, εκτεταμένο καθεστώς ημι – απασχόλησης, ανασφάλιστη παιδική εργασία χωρίς στοιχειώδη δικαιώματα καθορισμού εργασιακού ωραρίου και ανάπαυσης. Τα ορφανά παιδιά κάτω των 16 ετών ξεπερνούσαν τις 80.000 και τα περισσότερα από αυτά ζούσαν στους δρόμους, αφού μόνο περίπου 15.000 περιθάλπονταν από

γυμνασίου με βαθμό ικανοποιητικό αλλά όχι ικανό (ήτοι, όχι 171/2 που ήταν το ελάχιστο όριο) και η μοίρα του έμοιαζε προδιαγεγραμμένη: δεν του επιτρεπόταν να συνεχίσει το σχολείο, έπρεπε να πάει σε Σχολή Υπαξιωματικών. «Εκείνη την ημέρα είχε έρθει η κυρία Μελά, η “Μεγάλη Κυρία των Τιμών”. Η ομαδάρχισσά μου με ενθάρρυνε να της μιλήσω. Πήγα με τη βεβαιότητα ότι θα με διαολόστελνε. Βρισκόταν στο γραφείο του Αρχηγού. Της είπα πως εγώ και κάποιοι συμμαθητές μου δεν θέλαμε να πάμε στη Σχολή Υπαξιωματικών και την παρακαλούσαμε να μας επιτρέψει να συνεχίσουμε το γυμνάσιο. Έμεινε εμβρόντητη. Είπε αυστηρά στον Αρχηγό: “Τι είναι αυτά; Κάτω από τη μύτη σας να γίνεται επανάσταση και να μην το πάρετε χαμπάρι;”. Τελικά ενέδωσε: “Αλλά, βάλτε το καλά στο μυαλό σας, όσοι μένουν εδώ δεν παίζουν. Θέλουμε παιδιά σωστά, μορφωμένα, άριστους αυριανούς πολίτες... Αν δεν βγάλετε 171/2 του χρόνου, θα φύγετε για τα χωριά σας».

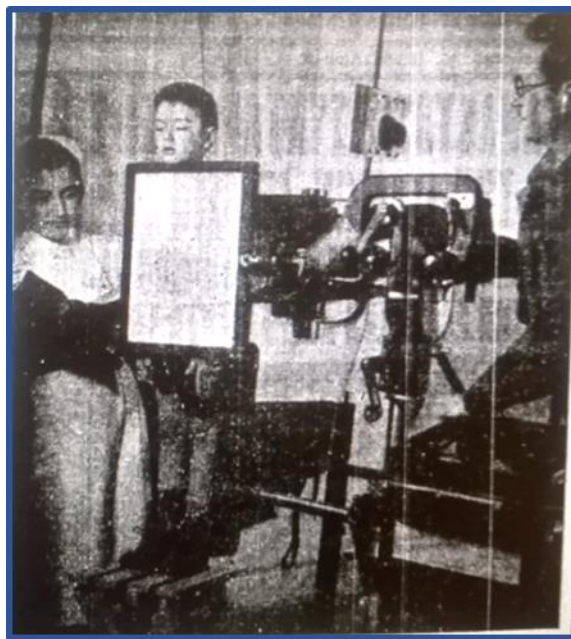
<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=378354>

²⁰⁵ Γιάννης Ατζακάς «Δώσε το παιδί στη βασίλισσα να το μάθει γράμματα» 16-1-2011

«Η μητέρα μου πέθανε λίγο μετά τη γέννα. Ο πατέρας μου ήταν αντάρτης, για χρόνια είχαν χαθεί τα ίχνη του. Με μεγάλωνε η γιαγιά μου η Βενετιά στο χωριό μας, τον Θεολόγο της Θάσου. Η γυναίκα του παντεπόπτη γραμματέα της κοινότητας ερχόταν διαρκώς: “Δώσ’ το, θεία Βενετιά, το παιδί στη Βασίλισσα να το μάθει γράμματα”. Για μια λαϊκή, αμόρφωτη γυναίκα οι λέξεις “βασίλισσα” και “γράμματα” είχαν ιδιαίτερο βάρος. Η γιαγιά έδωσε τη συγκατάθεσή της, αν και με βαριά καρδιά. Δεν είχαν έρθει στην τύχη στο σπίτι μας. Το επιχείρημα της Φρειδερίκης ότι ήθελε να μας γλιτώσει από το “παιδομάζωμα”, ήταν εντελώς ανυπόστατο στη δική μου περίπτωση γιατί βρισκόμασταν σε νησί και δεν υπήρχαν κίνδυνοι όπως στη Βόρεια Ελλάδα. Άλλωστε 20 ημέρες νωρίτερα είχε λήξει ο Εμφύλιος. Όσο για φτώχεια, το δικό μας κελάρι ήταν γεμάτο».

<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=378354>

ορφανοτροφεία. Επιπλέον, τα παιδιά και οι νέοι που λόγω του υποσιτισμού και της διαβίωσης σε άθλιες συνθήκες υγιεινής, μαστίζονταν από τη φυματίωση ξεπερνούσαν τις 180.000.²⁰⁶ Χαρακτηριστική είναι η προσπάθεια απόρων γονέων που προκειμένου να εξασφαλίσουν την υλική και ηθική φροντίδα των παιδιών τους σε κάποια παιδούπολη, απευθύνονταν ακόμη και στο μηχανισμό δικαιοσύνης ανηλίκων, (Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων, Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων). Βασική επιδίωξή τους, να αποτρέψουν « τον κυριολεκτικό κίνδυνο που διατρέχουν τα παιδιά τους : να αρρωστήσουν ή να πεθάνουν από την πείνα και από αρρώστιες λόγω φτώχειας».²⁰⁷

***«Ομαδική εξέταση παιδιών εις Σικιαρίδειον πρεβαντόριο, δια των ακτίνων Χ.
Κατά τις διαπιστώσεις των ειδικών, η φυματίωσις λόγω του πολέμου προσέλαβεν
ανησυχητικήν έκτασιν εις την Ελλάδα, ιδία των παιδιών και των εφήβων.
Υπολογίζεται ότι 150.000 εις την Ελλάδα πάσχουν εκ προχωρημένης φυματιώσεως
και 300.000 εκ των παραπλησίων ασθενειών».***

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΙΜΑ, 15 Σεπτεμβρίου 1946

²⁰⁶ Λυμπεράτος, ο.π, σ.195

²⁰⁷ Έφη Αβδελά «Νέοι εν κινδύνω», εκδ. Πόλις, σ.264

Ο αριθμός «των παιδιών του πολέμου», που είχαν ανάγκη άμεσης φροντίδας ανέρχεται στις 360.000. Επίσης , 28.000 παιδιά υπολογίζεται ότι πέρασαν τα σύνορα και οδηγήθηκαν στις σοσιαλιστικές χώρες με το λεγόμενο «παιδομάζωμα» ή «παιδοσώσιμο».

Την επιστροφή των παιδιών αυτών στην Ελλάδα διεκδίκησε η Φρειδερίκη, σε συνεργασία με τον Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Σπυρίδωνα, ο οποίος *«απηύθυνεν έκκλησιν προς τους ηγέτας των κρατών , των εκκλησιών και του ΟΗΕ ζητών την επέμβασίν των δια την απόδοσιν των Ελληνοπαίδων»*. Στις 29 Δεκεμβρίου 1949 επιβλήθηκε Πανελλήνιο Πένθος για το Παιδομάζωμα, ενώ δόθηκε συνέντευξη Τύπου , όπου η Βασίλισσα και ο Αρχιεπίσκοπος απευθύνθηκαν στους δημοσιογράφους του ελληνικού και ξένου Τύπου και ζήτησαν *« να διαφωτίσουν την διεθνήν κοινήν γνώμη δια το έγκλημα»*. Η Φρειδερίκη επέμεινε στον ισχυρισμό ότι μιλά σαν μητέρα και όχι σαν βασίλισσα και οικειοποιήθηκε τον πόνο των μητέρων που τους λείπουν τα παιδιά τους. Αξιοσημείωτη, πάντως, είναι η προτεραιότητά της να απομακρυνθούν τα παιδιά από τις κομμουνιστικές χώρες , ακόμα κι αν δεν επιστρέψουν στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα: *«28.000 παιδιά αρπάχτηκαν από την αγκαλιά της μητέρας τους και υποφέρουν ζώντας μακριά, χωρίς οικογένεια, χωρίς Θεό. Επήρανε τα παιδιά μας γιατί η Ελλάδα είναι φασιστική επειδή θέλει να είναι ελεύθερα. Καμμία ελεύθερη χώρα δεν είναι φασιστική. Αν δε θέλουν να τα δώσουν εις εμάς, ας τα δώσουν εις την Σουηδία, την Ολλανδία ή την Νορβηγία που δεν είναι φασιστικάί»*.²⁰⁸

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΤΕΧΝΟΓΝΩΣΙΑ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ

7.1 Κοινωφελή Ιδρύματα και Σωματεία

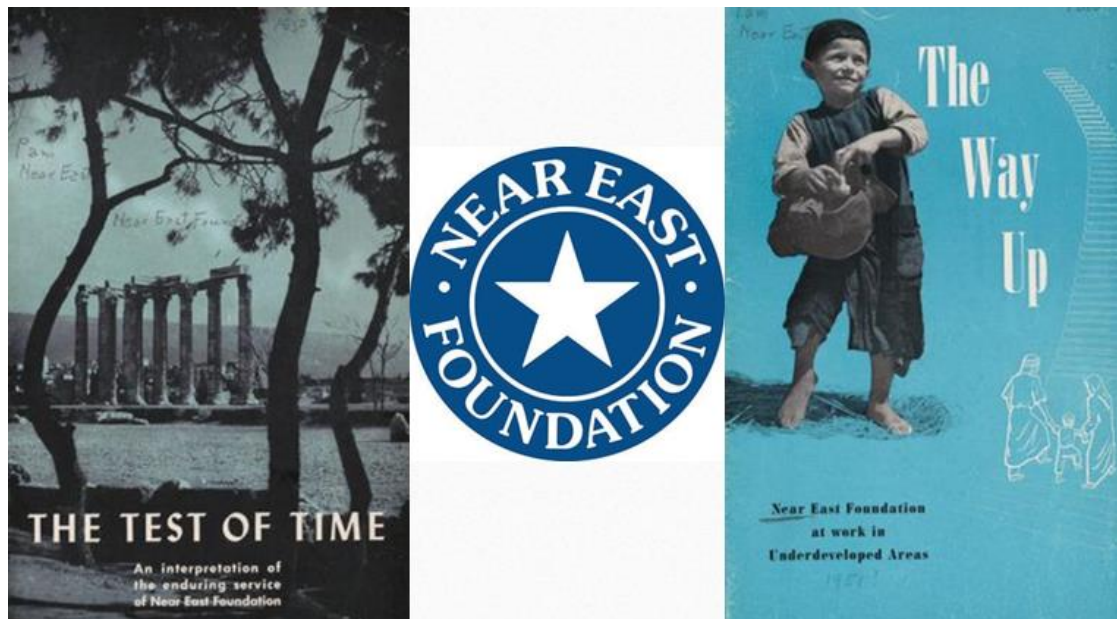
Οι ΗΠΑ παρέχουν την τεχνογνωσία και η ελληνική μοναρχία μέσω της Φρειδερίκης συνεχίζει το έργο της άμβλυνσης των οξύτατων κοινωνικών προβλημάτων μέσω της φιλανθρωπίας, προκειμένου να εξασφαλιστεί η σταθερότητα και να καταπολεμηθεί ο κομμουνισμός. Η παρουσία των αμερικάνικων κοινωφελών ιδρυμάτων στην Ελλάδα

²⁰⁸ Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ 29 Δεκεμβρίου 1949, σ.6

διευκόλυνε το προνοιακό έργο της Φρειδερίκης, αφού στάθηκαν αρωγοί στις προσπάθειές της.

7.1.1 Near East Foundation – NEF

Συγκεκριμένα, το «Κοινωφελές Ίδρυμα Εγγύς Ανατολή», (Near East Foundation – NEF) , που ιδρύθηκε στη νέα Υόρκη το 1915 ως «Περίθαλψη Εγγύς Ανατολής» (Near East Relief) και λειτουργεί μέχρι σήμερα, δραστηριοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του εμφυλίου , αλλά και αργότερα, παράλληλα με τις ενέργειες του Εράνου και του Υπουργείου Προνοίας.

Από τα αρχεία του ιδρύματος φαίνεται η δραστηριοποίησή του στην Ελλάδα του εμφυλίου πολέμου με πολλούς τρόπους. Στο φυλλάδιο “The Way Up” το 1951 διατυπώνεται ότι το NEF ανέλαβε την πρωτοβουλία της ίδρυσης των εννέα πρώτων κέντρων πρόνοιας για τα παιδιά από 1.700 χωριά που καταστράφηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου.²⁰⁹ Τα ιδρύματα αυτά λειτουργούσαν με τη μέθοδο της εναλλαγής των τροφίμων προκειμένου να καταφέρουν να φιλοξενήσουν περίπου

²⁰⁹ THE WAY UP, σ.5

30.000 παιδιά το χρόνο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το άσυλο του NEF στην Κόνιτσα, το οποίο, τον Αύγουστο του 1947, αναλαμβάνει να φιλοξενήσει 230 «ανταρτόπληκτα» παιδιά ²¹⁰ και τα άσυλα του NEF στη Φλώρινα με δυνατότητα φιλοξενίας 200 παιδιών και το άσυλο NEF του Αγρινίου.²¹¹ Αυτά τα κέντρα δράσης του NEF αποτέλεσαν τους θεμέλιους λίθους των παιδοπόλεων της Φρειδερίκης, αφού παραχωρούνται από το Ίδρυμα στο Υπουργείο Υγείας και συμβάλλουν στην προσωρινή στέγαση των «ανταρτόπληκτων» παιδιών. Κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου η βασίλισσα Φρειδερίκη επέκτεινε το δίκτυο των κέντρων, αυξάνοντας τον αριθμό του στα εξήντα κέντρα σε όλη την Ελλάδα. Το αξιοσημείωτο είναι ότι το προσωπικό που εκπαιδεύτηκε από το Ίδρυμα NEAR EAST, εξακολουθεί να παίζει σημαντικό ρόλο στην οργάνωση και διοίκηση αυτών των κέντρων. ²¹²

Επίσης το NEAR EAST ίδρυσε τρία κέντρα για εργαζόμενα αγόρια και τέσσερα κέντρα για εργαζόμενα κορίτσια στην Αθήνα, με σκοπό την παροχή εκπαιδευτικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, θεραπευτικών γευμάτων και φιλικής συναναστροφής. Το καλοκαίρι οργανώνει κατασκηνώσεις και εκδρομές με τη συνεργασία άλλων οργανώσεων, αλλά πάντα κάτω από την επίβλεψη των εκπαιδευμένων στελεχών του NEF. Στο *The Way up* διατυπώνεται η πεποίθηση ότι τα κέντρα και οι κατασκηνώσεις βελτιώνουν την υγεία και το ήθος των νέων ανθρώπων και έτσι αναχαιτίζουν τις κομμουνιστικές δραστηριότητες.²¹³

²¹⁰ ΓΑΚ, Αρχείο τ. βασιλικών ανακτόρων, φ. 1222, (676), Έκθεσις Λίνας Τσαλδάρη και Αμαλίας Λυκουρέντζου προς την Εκτελεστική Επιτροπή Εράνου Βορείων επαρχιών Ελλάδος, Αύγουστος 2017, σελ.2

²¹¹ ΓΑΚ, Αρχείο τ. βασιλικών ανακτόρων, φ.1223, Επιστολή των κυριών Τσαλδάρη, Λελούδα, Ζαλοκώστα, Λυκουρέζου, Χαρτουλάρη, Σινιόσογλου προς τον Αυλάρχη της Α.Μ της Βασιλίσσης Π. Λελούδαν, (620), Εν Αθήναις, 28 Ιουλίου 1947.

²¹² *“Trained Foundation personnel continue to play a conspicuous part in organizing and administering these centers.”* THE WAY UP, 1951, p.5

²¹³ *“These centers and camps greatly improve the health and morale of the young people and so provide an important bulwark against Communist activities.”* ο.π, σ.6

Η Ναυσικά Παπαδάκη στη Λέσχη Εργαζόμενου Κοριτσιού, απολαμβάνει ένα ευχάριστο γεύμα με τα κορίτσια της. Test of Time, 1953 ,σ. 16

Ένα άλλο πεδίο δράσης στο οποίο διακρίνεται το NEF είναι αποκατάσταση των αναπήρων παιδών. Και σε αυτό το πεδίο ,το NEF ίδρυσε το πρώτο Κέντρο στην Ελλάδα που τώρα έχει περάσει σε ελληνικά χέρια . Ωστόσο , τη γενική διεύθυνση έχει η Miss Emilie Willms , μια βετεράνος νοσοκόμα του NEF.

Test of Time ,1953,σ.20

.Η εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ προβάλλει το έργο του NEF στον τομέα αυτό με άρθρο του «Ανάπηρα παιδιά και κορίτσια « Εργασίαι και προσπάθειαι δια να σωθούν».²¹⁴

Η οικιακή οικονομία στην Ελλάδα οργανώνεται μέσω του NEF . Το ανθρώπινο δυναμικό που εκπαιδεύεται σύμφωνα με τις αρχές του NEF αποδεικνύεται πολύτιμο εργαλείο στη μετάδοση των αντιλήψεων του ιδρύματος και στην επίτευξη των στόχων που θέτει. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που παρουσιάζεται στο The Way up είναι η Σοφία Κυριάκου ,ένα από τα χιλιάδες ορφανά που σώθηκαν και ανατράφηκαν από το NEF και διορίστηκε από το Υπουργείο Γεωργίας ως η πρώτη ειδικός στα ζητήματα Οικιακής οικονομίας στην Αττική. Η Σοφία Κυριάκου παρακολούθησε μαθήματα οικιακής οικονομίας και απέκτησε εμπειρίες από την πολύχρονη

²¹⁴ Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 10 Αυγούστου 1946, σ.4

συμμετοχή της στα προγράμματα του ιδρύματος. Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις το Ίδρυμα την επέλεξε για ένα ειδικό πρόγραμμα σπουδών ενός έτους στις ΗΠΑ από όπου και αποφοίτησε το 1949 ως διπλωματούχος της Οικιακής Οικονομίας.

Η Σοφία Κυριάκου στα σκαλιά του δικού της Κέντρου Οικιακής Πρόνοιας.

THE WAY UP 1951,σ.10

Το παράδειγμα της Σοφίας Κυριάκου ενισχύει την αντίληψη που διατυπώνεται στο the Way Up. Ότι η σπουδαιότερη, ίσως, υπηρεσία που παρέχεται στην Ελλάδα από το ίδρυμα είναι η επιλογή και η εκπαίδευση εξαίρετων στελεχών. Τα στελέχη εκπαιδεύονται σε προγράμματα στην Ελλάδα και σε λίγα επιλεγμένα στελέχη προσφέρεται μετεκπαίδευση σε πανεπιστήμια των ΗΠΑ. Έτσι γίνονται ειδικοί σε ζητήματα παιδικής πρόνοιας, υγιεινής, οικιακής και αγροτικής οικονομίας, διαχειριστές σε ζητήματα αιχμής και πρωταγωνιστές μια νέας εποχής για τη χώρα. Διευκρινίζεται ότι το Ίδρυμα έχει άριστη συνεργασία και στενές σχέσεις με όλα τα τμήματα της ελληνικής κυβέρνησης , καθώς και με άλλες αμερικανικούς

κυβερνητικούς οργανισμούς ή οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών. Επίσης γίνεται λόγος για το Αμερικανικό Συμβούλιο Εθελοντικών Πρακτορειών στην Ελλάδα που στηρίζει οικονομικά τα προγράμματα του ιδρύματος.

Στο φυλλάδιο “The test of Time” του 1953, που αποτελεί μια ανασκόπηση της εικοσιτριάχρονης δράσης του Ιδρύματος, γίνεται ξανά αναφορά στην προσφορά του Ιδρύματος στην Ελλάδα. Τονίζεται η αποτελεσματική του δράση στο κύριο πρόβλημα της Ελλάδας στον πόλεμο : Τα άστεγα παιδιά. Επισημαίνεται ότι «*το Ίδρυμα οργάνωσε κέντρα πρόνοιας που σήμερα, κάτω από την εμπνευσμένη ηγεσία της λατρεμένης βασίλισσας Φρειδερίκης, αυτό το πρόγραμμα έχει περάσει στην ευθύνη των Ελλήνων. Το Ίδρυμα έδειξε το δρόμο, έδειξε πως μπορούσε να γίνει και δημιούργησε μερικούς από τους πιο αποτελεσματικούς αρχηγούς που είναι ακόμα στην καρδιά της βασίλισσας, εξαιρετική προσφορά στα παιδιά και στους νέους της Ελλάδας*».²¹⁵

Test of time, 1953, σ.12

Στο “Test of Time” το NEF προβάλλει τις αρμονικές και δημιουργικές σχέσεις του με τις κυβερνήσεις των χωρών στις οποίες αναλαμβάνει δράση, καθώς και με όλες τις αντίστοιχες οργανώσεις. Το NEF αναλαμβάνει δράση σε μια χώρα, μόνον κατόπιν προσκλήσεως από την κυβέρνησή της με την οποία συνεργάζεται σε κλίμα αμοιβαίας

²¹⁵ “The Foundation organized a number of child welfare centers to demonstrate what could be done to meet a critical need. Today, under the inspiring leadership of Queen Frederika, this program has been taken over by the Greek people and greatly extended. The Foundation led the way, demonstrated how it could be done, and developed some of the most effective leaders who are still in responsible positions at the heart of the Queen's magnificent service to the childhood and youth of Greece.”TEST OF TIME, 1953, σ.11

εμπιστοσύνης . Στην περίπτωση της Ελλάδας, το NEF απολαμβάνει το σεβασμό και την εκτίμηση όλων των πολιτικών κομμάτων και παρά τις πολλές κυβερνητικές αλλαγές, εξακολουθεί απερίσπαστο το έργο του.²¹⁶ Η παρουσίαση των επιτευγμάτων του Ιδρύματος τελειώνει με τον κύριο στόχο του προγράμματος του NEF. Να παρέχει σταθερότητα σε χώρες όπου οι φτωχικές συνθήκες ζωής και η δυσανεξία θα ενίσχυαν τον κομμουνισμό.²¹⁷

Φαίνεται πάντως, ότι το NEF δεν περιορίζεται στη παροχή φιλανθρωπικού έργου , αλλά αντίθετα, αποτελεί έναν ισχυρό συνεκτικό κρίκο που συνδέει τη αμερικανική και την ελληνική κυβέρνηση. Το τμήμα του NEF στην Ουάσιγκτον οργάνωσε σχέδιο εράνου για την ενίσχυση του φιλανθρωπικού έργου στην Ελλάδα. Σε πρόγευμα που παρέθεσε παρευρέθησαν ο Loy Henderson διευθυντής του τμήματος Εγγύς ανατολής του Αμερικανικού Υπουργείου εξωτερικών και ο πρεσβευτής της Ελλάδας ,Δενδραμής. Στη συνάντηση αυτή οι δύο διπλωμάτες υπογράμμισαν την αξία του έργου του NEF. Ο Χέντερσον τόνισε τη σημασία του έργου του ιδρύματος για την υλική και ψυχολογική στήριξη του ελληνικού λαού και τόνισε ότι το έργο αυτό βρίσκεται σε πλήρη αρμονία με την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, η οποία συνοψίζεται στη ρήση: *«Και επί γης ειρηνή, εν ανθρώποις ευδοκία»*.

Ο Δενδραμής , με τη σειρά του, εκθειάζει το έργο των ΗΠΑ και τονίζει την αναγκαιότητα παροχής οικονομικής βοήθειας σε μια εποχή που η ελληνική νέα γενιά κινδυνεύει , *«διότι ταύτην την στιγμήν διακυβεύεται η τύχη της φυλής»*.²¹⁸

Το NEF και η αμερικανική εξωτερική πολιτική, αναλαμβάνοντας τον εκπαιδευτικό και ηγετικό ρόλο αντίστοιχα, μεταχειρίζονται παρόμοιες μεθόδους προκειμένου να εξοικονομήσουν δυνάμεις και πόρους και να έχουν αποτελέσματα στη δράση τους. Κατά την έναρξη της Ψυχροπολεμικής περιόδου ακολουθείται η οδός της ηρεμίας ,της υπομονής και της προσέγγισης του επιθυμητού στόχου βήμα – βήμα. Ο στόχος είναι , σαφώς, η καλύτερευση των όρων της ζωής των λαών της Εγγύς ανατολής.

²¹⁶ TEST OF TIME, 1953, σ.17

²¹⁷ *«Furthermore, who shall estimate the power of a program such as ours in bringing stability to those lands where low standards of living and dissatisfaction with things as they are give Communism its greatest opportunity?»*.ο.π σ. 21

²¹⁸ Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ , 11-12-1947 , σ.5

Αυτό διατυπώνεται στο φυλλάδιο THE WAY UP από τον H. V. Kaltenborn σχολιαστή ειδήσεων.²¹⁹

Αλλά και ο John Foster Dulles, ο Υπουργός Εξωτερικών της κυβέρνησης Eisenhower το 1952, αναλύοντας τη νέα εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, συστήνει μια θαρραλέα, τολμηρή πολιτική σχεδιασμένη με σοφία και υπομονή. Ο στόχος είναι η αντιμετώπιση του κομμουνισμού, η οποία, σύμφωνα με το συντάκτη, δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τα χρήματα και τα όπλα. Οι δαπάνες είναι άλλωστε δυσβάσταχτες και δεν φέρνουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Είναι καιρός να μπουν δυναμικά στη μάχη οι ιδέες και οι ηθικές αρχές της Αμερικής, σαν νέο αποτελεσματικό όπλο. Οι ιδέες αυτές πρέπει να εξαπλωθούν και να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων όλων των χωρών, στην Ευρώπη, στην Ασία, στην Αφρική, στη Νότιο Αμερική, αποδυναμώνοντας τη σοβιετική απειλή και προβάλλοντας τα δυτικά πρότυπα.²²⁰

7.1.2 Αμερικανική Κονγκρεγκασιοναλιστική Επιτροπή Χριστιανικής Διακονίας

Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα συμβολής του αμερικανικού παράγοντα στην παροχή υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας και στην επιμόρφωση της ελληνικής νεολαίας, είναι η δράση των χριστιανικών αμερικανικών σωματείων.

Η Αμερικανική Κονγκρεγκασιοναλιστική Επιτροπή Χριστιανικής Διακονίας, μέλος του Αμερικανικού Συμβουλίου Εθελοντικών Οργανώσεων, που ιδρύθηκε στις αρχές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στις ΗΠΑ από το Γενικό συμβούλιο των Κονγκρεγκασιοναλιστικών Εκκλησιών – Κλάδου της Προτεσταντικής Εκκλησίας – «για να δώσει τη δυνατότητα στους ανήκοντες στις εκκλησίες αυτές να βοηθήσουν υλικώς τις κατεστραμμένες από τον πόλεμο χώρες και να αναλάβουν σ' αυτές διάφορα προγράμματα ανασυγκροτήσεως, ανεξαρτήτως θρησκειώματος, εθνικότητας ή φυλής».²²¹ Τα κεντρικά γραφεία της Οργάνωσης βρίσκονταν στη Νέα Υόρκη και οι οικονομικοί

²¹⁹ "The Near East Foundation has learned by a long period of trial and error how to concentrate its efforts, how to conserve its resources, and how to get results. It has learned to deal with foreign peoples and their problems with that quiet patience which uses the step-by-step approach of the sound educator". (The way up 1951)

— H. V. Kaltenborn News Commentators, p.11

²²⁰ "A policy of Boldness. The republican's foreign affairs expert shows that neither arms nor money alone – but only wise, patient planning can win peace" By John Foster Dulles, LIFE 19-5-1952, σ.154

²²¹ ΓΑΚ – Αρχείο Βασιλικών Ανακτόρων, Φ.1659, Φυλλάδιο της Αμερικανικής Κονγκρεγκασιοναλιστικής Επιτροπής Χριστιανικής Διακονίας, «Εστία Φιλίας», Αθήναι 1962, σ.5

πόροι προέρχονταν από εισφορές σε υλικό και δωρεές των μελών των Κονγκρεγκασιοναλιστικών Εκκλησιών που διανέμονταν στα ανά τον κόσμο γραφεία. Στην Ελλάδα, πάντως, μέρος των εξόδων διαχείρισεως και υλικού διοικήσεως καλυπτόταν από το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας. Επίσης, η Οργάνωση αυτή, δεχόταν ένα κονδύλι από την Ένωση Αμερικανίδων Κυριών Ελλάδος (A.W.O.G), για την κάλυψη εκτάκτων αναγκών.

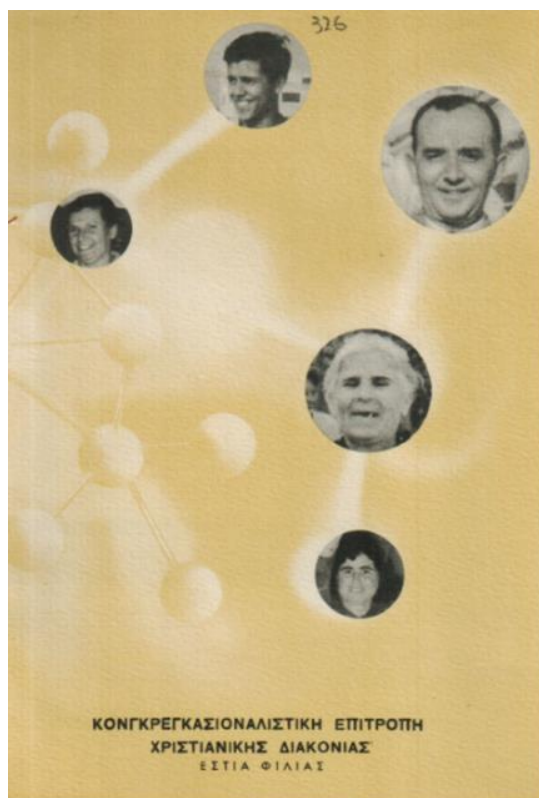
Η Αμερικανική Κονγκρεγκασιοναλιστική Επιτροπή Χριστιανικής Διακονίας εμφανίστηκε στην Ελλάδα το 1947 και ξεκίνησε τη δράση της με την παροχή υλικής βοήθειας. Στην αρχή εγκαταστάθηκε στη Γλυφάδα, από το 1951 μεταφέρθηκε στην Καισαριανή όπου έδρασε για τρία χρόνια και το 1954 εγκαταστάθηκε στην περιοχή Ασυρμάτου. Οι περιοχές δράσης της οργάνωσης επιλέγονταν κατόπιν υποδείξεως του Υπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας, σαν περιοχές που είχαν απόλυτη ανάγκη υλικής και κοινωνικής βοήθειας και *«γενικά εξυψώσεως του επιπέδου τους»*.

Συγκεκριμένα στην περιοχή Ασυρμάτου ασχολείται με την *«κατά περίπτωση επίλυση ατομικών προβλημάτων των κατοίκων»* τα οποία επιλύει με θεωρητική προσέγγιση, συμβουλευτική καθοδήγηση, αλλά και με παροχή υλικής βοήθειας, όπως φάρμακα, ιματισμός και τρόφιμα. Παράλληλα οργανώνει εκδρομές, αθλοπαιδιές, ομάδες αλληλοβοήθειας και στεγάζει ψυχαγωγικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Από το 1960 σιτίζει περίπου 40 ηλικιωμένους. Η Έκθεσις Κοινωνικής Ερεύνης Συνοικισμού Ασυρμάτου το 1961, υπογραμμίζει την ουσιαστική βοήθεια που παρέχει στους κατοίκους η οργάνωση αυτή, η οποία διευθύνεται από το ζεύγος Stuart και στελεχώνεται από κοινωνικούς λειτουργούς, υπαλλήλους για την γραφική εργασία και εθελοντές.²²²

Το 1962 η Αμερικανική Κονγκρεγκασιοναλιστική Επιτροπή Χριστιανικής Διακονίας διευθύνει τέσσερα κέντρα στην Ελλάδα. Το «Κέντρον Εξυπηρετήσεως Οικογενειών» που εργάζεται κατά περίπτωση με άτομα ή οικογένειες αντιμετωπίζοντας προβλήματα διαπροσωπικών σχέσεων και κοινωνικής προσαρμογής που εδρεύει στην Αθήνα. Αναλαμβάνει δράση «για περιπτώσεις όταν αυτές αναφέρονται 1. από Κοινωνικές Υπηρεσίες, Συλλόγους ή Ιδρύματα της περιοχής Αθηνών – Πειραιώς που έχουν σχέση με την Κοινωνική πρόνοια 2. από την Αμερικανική Πρεσβεία και Ξένες

²²² Φ.1082 ΓΑΚ – Βασιλικά Ανάκτορα, Έκθεσις Κοινωνικής Ερεύνης Συνοικισμού Ασυρμάτου, περιοχής αθηνών, Συνταχθείσα υπό του κυρίου Δημητρίου Σαλιβέρου, εν Αθήναις τη 20^η Οκτωβρίου 1961, σ.22

οργανώσεις για εξακρίβωση και κοινωνική εργασία και 3. Από άτομα που διαμένουν στο εξωτερικό και «ενδιαφέρονται για οικογένειες που κατοικούν στην Ελλάδα και επιθυμούν να έχουν μια πλήρη εικόνα της καταστάσεώς τους ή την επίβλεψη της αποστελλομένης βοήθειας».²²³

ΓΑΚ – Αρχείο Βασιλικών Ανακτόρων, Φ.1659, Φυλλάδιο της Αμερικανικής Κονγκρεγκαριστοναλιστικής Επιτροπής Χριστιανικής Διακονίας, «Εστία Φιλίας», Αθήναι 1962

Το Κέντρο αυτό παρέχει και εκπαίδευση σε 6-8 σπουδάστριες των Σχολών Κοινωνικής Πρόνοιας του Αμερικανικού Κολλεγίου, της Χριστιανικής Ενώσεως Νεανίδων (XEN) και του Βασιλικού Εθνικού ιδρύματος, οι οποίες τοποθετούνται από τις σχολές τους για την πρακτική τους Άσκηση. Την «Εστία Φιλίας», κοινοτικό κέντρο στο οποίο γίνεται κοινωνική εργασία με ομάδες στα Άνω Πετράλωνα. Το «Πρόγραμμα Κοινοτικής Αναπτύξεως Ευρυτανίας – Ναυπακτίας» που περιλαμβάνει 42 κοινότητες και σε συνεργασία με τους κατοίκους επιδιώκεται η πρόοδος των

²²³ ΓΑΚ – Αρχείο Βασιλικών Ανακτόρων, Φ.1659, Φυλλάδιο της Αμερικανικής Κονγκρεγκαριστοναλιστικής Επιτροπής Χριστιανικής Διακονίας, «Εστία Φιλίας», Αθήναι 1962, σ.10

οικονομικών και κοινωνικών τους συνθηκών , με έδρα το Καρπενήσι. Τέλος, το «Steward's House» ένα πρότυπο οικοτροφείο φοιτητριών που το κύριο χαρακτηριστικό του είναι η αυτοδιοίκηση και βρίσκεται και αυτό στην Αθήνα.

7.1.3 C.A.R.E

Ο Συνεταιρισμός Αμερικανικών Αποστολών Απανταχού COOPERATIVE FOR AMERICAN REMITTANCES TO EVERYWHERE (C.A.R.E) στηρίζει με τρόφιμα και υλικά το έργο παροχής συσσιτίων της Βρετανο- καναδικής οργάνωσης SAVE THE CHILDREN FUND²²⁴, η οποία βρέθηκε στην Ελλάδα αμέσως μετά την απελευθέρωση. Σε φυλλάδιο ανασκόπησης της «Εργασίας εις την Ελλάδα» για το χρονικό διάστημα από το 1945 έως το 1960, Η Save the children fund υμνεί τους βασιλείς και ευχαριστεί τη Βασιλική πρόνοια ενώ προβάλλει τη συμπαράστασή τους στο έργο της.

²²⁴ εΦ.1118 ΓΑΚ – Αρχεία τ. Βασιλικά ανάκτορα , THE SAVE THE CHILDREN FUND Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1945-1950

Η C.A.R.E αποστέλλει επίσης βούτυρο στο Δημοτικό Βρεφοκομείο Αθηνών με την επισήμανση ότι «προέρχεται εκ των Γεωργικών πλεονασμάτων της Αμερικανικής και αποτελεί Δωρεάν του Αμερικανικού Λαού».²²⁵

Η CARE στηρίζει με τρόφιμα και το Ορφανοτροφείο Θηλέων Νέας Σμύρνης «Η Εθνική στέγη»²²⁶ και βρίσκεται στον κατάλογο δωρητών (300.000 δραχμές και πάνω) του Κέντρου Βρεφών ΜΗΤΕΡΑ που τελεί «υπό την προστασίαν της Α.Μ της Βασιλίσσης». Στον ίδιο κατάλογο βρίσκεται και η Αμερικανική Αποστολή και η βρετανική οργάνωση SAVE THE CHILDREN FUND ενώ στον κατάλογο ευεργετών (150.000 δραχμές και πάνω) βρίσκονται διάφοροι ανώνυμοι «Αμερικανοί Πολίται».

227

7.2 Ελληνοαμερικανικοί δεσμοί

7.2.1 Ελληνοαμερικανική δράσις «Ελλάμδρα»

Ο Ελληνοαμερικανικός παράγοντας ανέλαβε σημαντικές πρωτοβουλίες στην κατεύθυνση της προσέγγισης της αμερικανικής κυβέρνησης. Το 1947 ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνάγορας και παράγοντες της οργάνωσης War Relief Association συναντήθηκαν με τον πρόεδρο Truman επιδιώκοντας τη βοήθεια των ΗΠΑ για την Ελλάδα. Ο εμφύλιος , που σηματοδότησε την έναρξη του Ψυχρού πολέμου έστρεψε το ελληνικό κράτος προς την ελληνοαμερικανική κοινότητα και στην ισχυροποίηση των δεσμών τους.²²⁸ Η ΕΛΛΑΜΔΡΑ είναι μια φιλομοναρχική ελληνοαμερικανική οργάνωση που εντοπίστηκε κατά τη διάρκεια της έρευνας σε εφημερίδες και αρχεία.

²²⁵ ΓΑΚ , Αρχείο Δημοτικου Βρεφοκομείου, COOPERATIVE FOR AMERICAN REMITTANCES TO EVERYWHERE (C.A.R.E) προς το Δημοτικό βρεφοκομείο Αθηνών, 19 Ιουλίου 1956,(1111)

²²⁶ «Σημαντική ενίσχυσις δια το Ίδρυμα αποτελεί και η , υπό της οργανώσεως C.A.R.E δωρεά χορήγησις τροφίμων (άλειυρα, όσπρια κ.λ.π), Φ.1082 ΓΑΚ – Βασιλικά ανάκτορα , Έκθεσις περί του Ορφανοτροφείου Θηλέων η «Εθνική Στέγη» Νέας Σμύρνης, σελ.7

Συνταχθείσα υπό του κυρίου Δημητρίου Σαλιβέρου (365)

²²⁷ ΓΑΚ – Αρχείο Βασιλικών Ανακτόρων, Φ. 1924Φυλλάδιο του Κέντρου Βρεφών Μητέρα (1955-1965). Σελ.52-53

²²⁸ Diamanti-Karanou Panagoula “ THE RELATIONSHIP BETWEEN HOMELAND AND DIASPORA:

THE CASE OF GREECE AND THE GREEK-AMERICAN COMMUNITY “,Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Political Science in College of Social Sciences and Humanities of Northeastern University ,April 2015

Σε δημοσίευμα του ATHENS HERALD στις 11 Απριλίου 1946, όπου παρουσιάζεται η ιστορία της οργάνωσης συνοπτικά, η ΕΛΛΑΜΔΡΑ θεωρεί ότι στέκεται στην πρώτη γραμμή των πατριωτικών οργανώσεων στην Ελλάδα και πληροφορεί το αναγνωστικό κοινό ότι αποτελείται από 200 παραρτήματα μέσα σε όλη την Ελλάδα και ότι επεκτείνεται στις ΗΠΑ και στον Καναδά. Διατείνεται ότι συστάθηκε αμέσως μετά τη γερμανική κατοχή με αρχικό στόχο την ανακούφιση των καταπιεσμένων ανθρώπων κυρίως των Ελληνοαμερικανών και Βρετανών που έμειναν πίσω μετά την υποχώρηση των βρετανικών στρατευμάτων. Μετά την απελευθέρωση οργανώθηκε σύμφωνα με τους νόμους του Ελληνικού κράτους σαν ένας σύνδεσμος μεταξύ Ελλήνων και Αμερικανών, προκειμένου να ενδυναμωθεί ο δεσμός μεταξύ των δύο χωρών. Η δράση της στην Ελλάδα και στις ΗΠΑ στηρίζεται από διακεκριμένα πρόσωπα, αξιωματούχους των ελληνικών αρχών και της Αμερικανικής πρεσβείας. Οι χοροί που διοργανώνει σε μεγάλα ξενοδοχεία της Αθήνας αποτελούν κοινωνικά γεγονότα της εποχής αφού μεταξύ των συμμετεχόντων είναι *«Ελληνοαμερικανοί και Βρετανοί, μέλη της ΟΥΝΠΑ μαζί με γνωστές Αθηναίες κυρίες, διάσημες για την ομορφιά τους και το καλό τους γούστο»*.²²⁹

Σκοπός της Οργάνωσης, όπως διατυπώνεται σε επίσημα έγγραφά της είναι: *«Η ανάπτυξη των πνευματικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ των λαών των ΗΠΑ και της Ελλάδας»*.²³⁰ Ιδρυτές της οργάνωσης είναι ο Ιωάννης Παναγουλόπουλος και ο γιατρός Μιχάλης Θεοδωρόπουλος, οι οποίοι είναι *«πρέσβεις καλής θελήσεως»* προκειμένου να διαδώσουν τα ιδανικά της ΕΛΛΑΜΔΡΑ στις ΗΠΑ. Ο Ιωάννης Παναγουλόπουλος, Πρόεδρος της ΕΛΛΑΜΔΡΑ, σε συνέντευξή του στην εφημερίδα ATHENS NEWS, στις 25 Φεβρουαρίου του 1945, ισχυρίζεται ότι θεωρεί τις ΗΠΑ δεύτερη πατρίδα του και θέτει τους επιμέρους στόχους της οργάνωσης. Η ΕΛΛΑΜΔΡΑ πασχίζει να δια φωτίσει την αμερικανική κοινή γνώμη για τα δικαιώματα της Ελλάδας και να κερδίσει τη συμπαράσταση και τη συμμαχία των

²²⁹ Εφημερίδα ATHENS HERALD, 11 Απριλίου 1946, Digital Library and Archives, University Libraries, Virginia Tech, Selected papers from the Col. Daniel Wright collection, Greece, Post WWII, Newspapers and Clippings 1945-48 Box-folder: 1:8

²³⁰ *“The scopes that are working for by the “ELLAMDRA” “HELLENIC AMERICAN ACTIVITY” which are the development of the intellectual and economic relationships between the peoples of the United states and Greece”* Επιστολή της Οργάνωσης στη σύζυγο του συνταγματάρχη Daniel Wright, Athens, October 1st 1948, Digital Library and Archives, University Libraries, Virginia Tech, Selected papers from the Col. Daniel Wright collection, Greece, Post WWII, Newspapers and Clippings 1945-48 Box-folder: 1:8

ΗΠΑ στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων αυτών. Επιθυμεί μια πιο στενή πολιτική , πνευματική , κοινωνική και εμπορική συνεργασία μεταξύ δύο χωρών. Επιδιώκει την αύξηση της ελληνικής μετανάστευσης στην Αμερική , την επαφή με τις ορθόδοξες εκκλησίες της Αμερικής και την παροχή υλικής βοήθειας και ηθικής υποστήριξης στα μέλη της οργάνωσης. Η πιο ενδιαφέρουσα επιδίωξη της Οργάνωσης είναι η διεκδίκηση αντιπροσώπευσης των Ελλήνων της Αμερικής στη Βουλή των Ελλήνων. Ένας ακόμη στόχος της ΕΛΛΑΜΔΡΑ είναι η δημιουργία ενός Οίκου φιλοξενίας των Ελλήνων της Αμερικής στην Αθήνα, ο οποίος θα περιλαμβάνει ξενοδοχείο, εστιατόριο και λέσχη.²³¹

Η ΕΛΛΑΜΔΡΑ στηρίζει ανεπιφύλακτα τη μοναρχία. Η Φρειδερίκη, ενώ είναι ακόμη Πριγκίπισσα Διαδόχου , θέτει υπό την «υψηλή προστασία» της, τη μεγάλη καλλιτεχνική γιορτή που διοργανώνουν η ΕΛΛΑΜΔΡΑ και ο Δήμος Αθηναίων «υπέρ του δώρου των ορφανών παιδιών των πεσόντων υπέρ πατρίδος».²³²

Επίσης, η ΕΛΛΑΜΔΡΑ επιδιώκει να «στρατολογήσει» στα μέλη της Αμερικανούς αξιωματούχους που υπηρετούν στην Ελλάδα. Ανακηρύσσει τους ίδιους ή τις συζύγους τους σε επίτιμα μέλη της , επαινώντας τους «για την αγάπη τους στην Ελλάδα», για το έργο τους και για το θαυμασμό που τρέφουν για τους σκοπούς της Οργάνωσης.²³³

²³¹Digital Library and Archives, University Libraries, Virginia Tech, Selected papers from the Col. Daniel Wright collection, Greece, Post WWII, Newspapers and Clippings 1945-48 Box-folder: 1:8 , *“Interview with the president of Hellenic American Activity”*, Εφημερίδα ATHENS NEWS, 11 Απριλίου 1946 σελ. 1-2

https://scholar.lib.vt.edu/collections/manuscripts/wright_daniel_ms68_007/

²³² Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 11 Ιανουαρίου 1947, σ. 2

²³³ *«Dear Mrs Daniel Wright, we are taking the honor to announce to you, also in writing that at a special meeting the Supreme Governing Board of our ladies section for your noble work, your love for Greece and for your admiration for the scopes that are we working for...” Athens . October 1st, 1948,* Digital Library and Archives, University Libraries, Virginia Tech, Selected papers from the Col. Daniel Wright collection, Greece, Post WWII, Newspapers and Clippings 1945-48 Box-folder: 1:8

"ELLAMDRA"
HELLENIC - AMERICAN ACTIVITY

HEAD OFFICES: ARISTIDOU STR. No. 3

TEL. 26.216

ATHENS (GREECE)

PRESIDENT'S ADDRESS:
NAVARCHOU NIKODIMOU 18
TEL. 27.369
ATHENS - GREECE

ATHENS, October 1st, 1948.

Mrs. DANIEL E. WRIGHT
ON BOARD "NEA HELLAS"
PIRAEUS.

Dear Mrs. Wright:

We are taking the honor to announce you, also in writing that at a special meeting the Supreme Governing Board of our Organization, unanimously elected you, Honorary Member of the Governing Board of our Ladies section for your noble work, your love for Greece and for your admiration for the scopes that are working for, by the "ELLAMDRA" "HELLENIC-AMERICAN ACTIVITY" which are the development of the intellectual and economic relations between the peoples of the United States and Greece.

Η ΕΛΛΑΜΔΡΑ διοργάνωνε ποικίλες εκδηλώσεις με σκοπό την τόνωση των Ελληνοαμερικανικών σχέσεων. Ανάμεσα σε αυτές συγκαταλέγονται οι επετειακοί εορτασμοί, οι ραδιοφωνικές εκπομπές, οι χοροί, οι κληρώσεις, οι διαλέξεις και οι εκδρομές.

Τιμούσε την 4^η Ιουλίου, μέρα της Αμερικανικής Ανεξαρτησίας με πλούσιο εορταστικό πρόγραμμα, συμπράττοντας με άλλες φιλοαμερικανικές οργανώσεις, όπως η Αμερικανική Λεγεών, ο Ελληνο – Αμερικανικός Σύνδεσμος Αθηνών, οι Φίλοι της Αμερικής και η Ελληνο αμερικανική Νεολαία.²³⁴ Το 1946 στην Αθήνα η εορταστική εκδήλωση έγινε στην αίθουσα του Φιλολογικού Ομίλου «Παρνασσός» με τη συμμετοχή των Πλαστήρα, Ζέρβα, Γονατά και άλλων.²³⁵ Οι εορτασμοί για την

²³⁴ «Η Ελλάς εορτάζει την Αμερικανικήν Εθνικήν Εορτήν». Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 4 Ιουλίου 1946, σελ.2

²³⁵ «Η Ελληνοαμερικανική Δράσις ΕΛΛΑΜΔΡΑ, επί τη επετείο της αμερικανικής Ανεξαρτησίας» Εφημερίδα Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, 15 Ιουλίου 1946, σελ.1, Digital Library and Archives,

επέτειο της Αμερικανικής ανεξαρτησίας δεν περιορίζονταν στην Αθήνα , αλλά επεκτείνονταν και στην επαρχία .Το 1948,το παράρτημα της ΕΛΛΑΜΔΡΑ στην Ηράκλειο της Κρήτης διοργάνωσε «μεγαλοπρεπή εορτασμό» με επίσημους προσκεκλημένους .²³⁶Από τα δημοσιεύματα φαίνεται η δυναμική δράση της οργάνωσης σε όλη τη χώρα , η στελέχωσή της από σημαίνοντα πρόσωπα του πολιτικού, πνευματικού, στρατιωτικού και εμπορικού κόσμου και οι στενές της σχέσεις με τον τοπικό και Αθηναϊκό φιλομοναρχικό και εθνικιστικό Τύπο.

Οι επισκέψεις της οργάνωσης σε αμερικανικά πολεμικά πλοία αποτελούν άλλη μια μορφή απόδοσης τιμών στους Αμερικανούς συμμάχους.

Αντιπροσωπεία της Οργάνωσης επισκέφθηκε το αμερικανικό καταδρομικό «Providence» και πρόσφερε μια «μεγαλοπρεπή άγκυρα και ωραία άνθη» στον κυβερνήτη του. Η αντιπροσωπεία ξεναγήθηκε από τον κυβερνήτη στα διαμερίσματα και στα μηχανήματα του πλοίου και ακολούθησε δεξίωση , όπου «αντηλλάγησαν ενθουσιώδεις εκδηλώσεις υπέρ της ελληνοαμερικανικής φιλίας κα ευχαί δια την θριαμβευτικήν πρόοδον των δύο χωρών».²³⁷ Παρόμοιες επισκέψεις της ΕΛΛΑΜΔΡΑ πραγματοποιήθηκαν στο αμερικανικό πολεμικό πλοίο «Missuri» τον Απρίλιο του 1946 και στο αμερικανικό αεροπλανοφόρο πλοίο “Franklin Roosevelt” το Σεπτέμβριο του 1946. Στις επισκέψεις αυτές επιστρατεύτηκαν τα μέλη του γυναικείου τμήματος της οργάνωσης . Στο «Missuri» νεαρές καλλονές , ντυμένες με παραδοσιακές ενδυμασίες διασκέδασαν με ελληνικούς χορούς και τραγούδια το πλήρωμα ²³⁸ενώ

University Libraries,Virginia Tech, Selected papers from the Col. Daniel Wright collection,Greece, Post WWII, Newspapers and Clippings 1945-48 Box-folder: 1:8

²³⁶ «Εξ Αθηνών κατήλθον ειδικώς και παρέστησαν εις τον εορτασμόν ο Γενικός πρόεδρος Της «Ελλάμδρα» κ. , Ιωαν. Παναγιολόπουλος, ο Συνταγματάρχης κ. Ράιτ –εκπρόσωπος του ιδρύματος Ροκφέλλερ - μετά της κυρίας του, οι κ.κ Dorothy Brown, Juy Flaherty, Mathew Lones, Gertrude Jones, ανώτεροι αξιωματούχοι της AMAC και ο κύριος Μυρ. Δημητρακόπουλος εκπρόσωπος της οργανώσεως στη Βόρειο Ελλάδα και πρόεδρος του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Θεσσαλονίκης. Παρέστησαν εκ της πόλεώς μας ο σεβασμιότατος Κρήτης κ. Βασίλειος, ο κ. Νομάρχης, ο Νομάρχης Λασιθίου. Ο κ. Διοικητής του Κ.Β.Ε.Η,ο κ. Εισαγγελεύς μετά του προέδρου Πρωτοδικών, ο καπετάν Χρήστος Μπαντουβάς, ο καπετάν Νίκος Γιακουμάκης, ο Κ. Διοικητής της Χωροφυλακής, οι Διευθυνταί των Τραπεζών, αι λοιπαί αρχαί της πόλεως και πλήθος λαού το οποίον κατέκλυσε το θέατρον. Παρέστησαν επίσης η Διοίκησις του Εργατικού Κέντρου με τον Πρόεδρον κ. Σταυρουλάκη, οι διοικήσεις πολλών εργατικών Σωματείων και πολλοί οπλαρχηγοί της Εθνικής αντιστάσεως». Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ _όργανον του λαού της Κρήτης, Ιούλιος 1948, σ.1 ,Digital Library and Archives, University Libraries,Virginia Tech, Selected papers from the Col. Daniel Wright collection,Greece, Post WWII, Newspapers and Clippings 1945-48 Box-folder: 1:8

²³⁷ Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, «Μια δεξίωσις εις το Πρόβιντενς», 8 Δεκεμβρίου 1945 σελ.2

²³⁸ “We were very glad to see the group of girl members of your organization in their colorful costumes. Thank them for me for coming on board and bringing the many attractive greek flowers”. Ευχαριστήρια επιστολή του ναυάρχου του «Μιζούρι» Hewitt προς την οργάνωση ΕΛΛΑΜΔΡΑ, 14 Απριλίου 1946, Εφημερίδα ATHENS HERALD, 24 Ιουνίου 1946, Digital Library and Archives,

στο «Franklin Roosevelt» τα «κορίτσια της ΕΛΛΑΜΔΡΑ» πρόσφεραν ποτά και φρούτα στους αξιωματικούς του αεροπλανοφόρου.²³⁹

Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, «Επί του Αμερικανικού αεροπλανοφόρου», 7 Σεπτεμβρίου 1946

Σε δημοσίευσμά της στην εφημερίδα "ATHENS NEWS" η ΕΛΛΑΜΔΡΑ μεταφέρει τους ενθουσιώδεις αδελφικούς χαιρετισμούς των Ελλήνων φοιτητών στους Έλληνες της Αμερικής. Οι Έλληνες φοιτητές ζητούν από τους ομογενείς να γίνουν το μέσο για να εκφραστεί η βαθιά ευγνωμοσύνη των Ελλήνων στον αμερικανικό «Υπερ-πολιτισμό» και στον πρόεδρο Roosevelt, ενώ εκφράζουν αντίληψη ότι οι ΗΠΑ είναι ο μεγαλύτερος ναός της δημοκρατικής πίστης σε ολόκληρο τον πλανήτη.²⁴⁰

Οι διαλέξεις της ΕΛΛΑΜΔΡΑ γίνονταν στο κέντρο της Αθήνας σε αίθουσες, όπως αυτές του Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου, της Ελληνικής

University Libraries, Virginia Tech, Selected papers from the Col. Daniel Wright collection, Greece, Post WWII, Newspapers and Clippings 1945-48 Box-folder: 1:8

²³⁹ Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, & «Επί του Αμερικανικού αεροπλανοφόρου», 7 Σεπτεμβρίου 1946, σελ.2

²⁴⁰ "Moreover, express our gratitude to Mr. Roosevelt, that true light bringer, herald of the brotherhood of the Peoples and luminous receiver of the highest exigencies and universal desires of the United Nations, who is inspired by the most ardent democratic spirit that the world has ever known". Εφημερίδα "Athens News", 25 1945, Φεβρουαρίου 1945, Digital Library and Archives, University Libraries, Virginia Tech, Selected papers from the Col. Daniel Wright collection, Greece, Post WWII, Newspapers and Clippings 1945-48 Box-folder: 1:8, https://scholar.lib.vt.edu/collections/manuscripts/wright_daniel_ms68_007/

Αρχαιολογικής εταιρείας και του Φιλολογικού συνδέσμου « Παρνασσός» και οι ομιλητές ήταν σημαίνοντα πρόσωπα της πολιτικής , διπλωματικής, λογοτεχνικής και εκπαιδευτικής κοινότητας.^{241 , 242 , 243}

Η ελληνική κυβέρνηση πρόσφερε αμέριστη συμπαράσταση στο έργο της ΕΛΛΑΜΔΡΑ. Η εκδρομή που διοργάνωσε η ΕΛΛΑΜΔΡΑ στην Αίγινα την Κυριακή 14 Ιουλίου του 1946 πραγματοποιήθηκε με το αρματαγωγό σκάφος του Πολεμικού Ναυτικού LCT αρ. 619. ²⁴⁴ Η εκδρομή της οργάνωσης που διακρίνεται για την «πολυσχιδή, εθνικιστική και εκπολιτιστική δράση» προσέλκυσε επιφανή μέλη της, όπως ο λογοτέχνης Στρατής Μυριβήλης , ο ιστορικός καθηγητής του πανεπιστημίου Βολονάκης «και άλλα επίλεκτα μέλη της Αθηναϊκής και Πειραιϊκής κοινωνίας». Το πρόγραμμα της εκδρομής περιλάμβανε καταθέσεις στεφάνων , δοξολογία και εκφωνήσεις λόγων εθνικιστικού, πατριωτικού και φιλοαμερικανικού περιεχομένου.²⁴⁵

7.2.2 Παρελάσεις , Εορτασμοί, Εκδηλώσεις

Στις 23 Απριλίου 1948 25.000 μαθητές παρέλασαν στους δρόμους της Νέας Υόρκης ζητώντας οικονομική στήριξη για τα 230 εκατομμύρια , πεινασμένα παιδιά σε Ευρώπη και Ασία. **Η «Σταυροφορία των παιδιών» οργανώθηκε από την AMERICAN OVERSEAS AID UNITED NATIONS APPEAL FOR CHILDREN** . Η γιγάντια σημαία που περιέφεραν οι 150 ενήλικες εθελοντές έγινε αποδέκτης των συνεισφορών του πλήθους, συγκεντρώνοντας σε μια ώρα και σαράντα πέντε λεπτά 1500 δολάρια. ²⁴⁶

²⁴¹ Στις 28 Μαρτίου του 1945 η ΕΛΛΑΜΔΡΑ πραγματοποίησε την τέταρτη διάλεξή της , «υπό του κ. Α. Αθηνογένης, μέλους της οργανώσεως , πρώην υπουργού και Αντιπροέδρου της Βουλής, με θέμα: «Η ελληνοαμερικανική φιλία και τα ελληνικά δίκαια». Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 28 Μαρτίου 1945, σ.2

²⁴² Στις 29 Ιανουαρίου 1947 η ΕΛΛΑΜΔΡΑ πραγματοποίησε διάλεξη «Η Τεχνική Εκπαίδευσις εν Ελλάδι και εν Αμερική», με ομιλητή το Θεόδωρο Βαρούνη, ο οποίος ήταν «πρύτανης του Εθνικού Μετσοβείου Πολυτεχνείου και επίτιμον μέλος της Ελλάδρα». Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ , 28 Ιανουαρίου 1947, σ.2

²⁴³ Στις 4 Ιουλίου 1946, η ΕΛΛΑΜΔΡΑ διοργάνωσε «συγκέντρωσιν εις τον «Παρνασσόν» κατά την οποίαν θα ομιλήσουν περί της εθνικής εορτής των Ηνωμένων πολιτειών της Αμερικής οι κ.κ. Ν. Λανίτης και Γρ. Κασιμάτης. Θα επακολουθήσει καλλιτεχνική εορτή». Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 4 Ιουλίου 1946, σ.2

²⁴⁴ Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 11 Ιουλίου 1946, σ.2

²⁴⁵ Εφημερίδα Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, 30 Ιουλίου 1946, σελ.1, Digital Library and Archives, University Libraries, Virginia Tech, Selected papers from the Col. Daniel Wright collection, Greece, Post WWII, Newspapers and Clippings 1945-48 Box-folder: 1:8 ,

²⁴⁶ LIFE, 15 -5- 1948

MARCH OF YOUTH

LIFE, 15 -5- 1948

Στην Ελλάδα διοργανώνονται παρόμοιες παρελάσεις με τους παιδοπολίτες να δηλώνουν την ευγνωμοσύνη τους στη βασίλισσα Φρειδερίκη.

«Ανταρτόπληκτα παιδιά , το μέλλον της Ελλάδος παρελαύνουν κάτω από τον Παρθενώνα. Αυτά τα μικρά παιδιά που προέρχονται από περιοχές που καταστράφηκαν από τους Κομμουνιστές αντάρτες είναι προστατευόμενοι της Βασίλισσας Φρειδερίκης».

National Geographic, Δεκέμβριος 1949 ,από το άρθρο του Maynard Owen Williams "War torn Greece looks ahead",σ.727

Με παρέλαση πραγματοποιήθηκε και η τελετή αποχαιρετισμού των παιδιών, μετά το κλείσιμο των περισσότερων παιδοπόλεων, στις 24 Ιουνίου του 1950 στην πλατεία Συντάγματος, μπροστά στο μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη. Στην τελετή συμμετείχαν 3.800 παιδιά από τις παιδοπόλεις, μαθητές των σχολείων της Αθήνας, πρόσκοποι και οδηγοί και παρέστησαν η βασιλική οικογένεια, ο Αρχιεπίσκοπος Σπυρίδων, ανώτεροι αξιωματούχοι της Αμερικανικής Πρεσβείας, άλλοι επίσημοι και πλήθος κόσμου.

Στο ίδιο ιδεολογικό πλαίσιο εντάσσονται και οι εορταστικές εκδηλώσεις **«Εργασία και Νίκη»**, που πραγματοποιήθηκαν στην Αθήνα και στην επαρχία, αλλά και στις ΗΠΑ στο διάστημα μεταξύ 20^{ης} και 25^{ης} Μαρτίου 1949. Διοργανώθηκαν από την ελληνική κυβέρνηση σε συνεργασία με την αμερικανική πρεσβεία και μέλη της ελληνοαμερικανικής ομογένειας. Οι εκδηλώσεις αυτές είχαν έντονο προπαγανδιστικό χαρακτήρα εκφράζοντας τον «διμέτωπο πόλεμο», δηλαδή, το στρατιωτικό και ιδεολογικό αγώνα εναντίον του κομμουνισμού και χαιρετίστηκαν από τον πρόεδρο Τρούμαν. Σύμφωνα με τον Αμερικανό πρέσβη Grady, ο βασικός λόγος της διοργάνωσής τους ήταν η διατήρηση του υψηλού φρονήματος του ελληνικού λαού, που είχε παρουσιάσει άνοδο το προηγούμενο τρίμηνο, μετά την αλλαγή της κυβέρνησης, την τοποθέτηση του Παπάγου στη θέση του Αρχιστράτηγου και τις επιτυχίες του εθνικού στρατού στην Πελοπόννησο και στη Φλώρινα. Αυτές οι επιτυχίες που αναπτέρωσαν το ηθικό του λαού και δημιούργησαν την κατάλληλη ατμόσφαιρα για τη διοργάνωση μιας τέτοιας σημαντικής εορταστικής εκδήλωσης.²⁴⁷ Ο αμερικανικός παράγοντας ήταν κυρίαρχος στη σύλληψη, το σχεδιασμό και στο συντονισμό των εκδηλώσεων, με προεξάρχοντες το ζεύγος Grady που ανέλαβε και την κινηματογράφηση και διεθνή προβολή των εκδηλώσεων στην Ελλάδα και τις ΗΠΑ. Η κινηματογράφηση ανατέθηκε στον ομογενή Σπύρο Σκούρα, πρόεδρο της «20th Century Fox» και πραγματοποιήθηκε και με τη βοήθεια «*εύπορων Αμερικανών φιλελλήνων*» που πείστηκαν να αναλάβουν μέρος του κόστους «*εν είδει δωρεάς*». Η επιλογή του Σπύρου Σκούρα δεν είναι τυχαία, αφού ήταν «*άνθρωπος του Προέδρου*» και σταθερός σύμμαχος στη μάχη εναντίον του κομμουνισμού. Ο Σκούρας ως πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου της «20th Century Fox» τιμήθηκε από τον Τρούμαν, που ως επίτιμος πρόεδρος του Αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού βράβευσε

²⁴⁷ FRUS.868.20/3-3049: Telegram, The Ambassador in Greece (Grady) to the Secretary of State. Athens, March 30, 1949 – 4 p.m

τον Σκούρα για τη συνολική προσφορά των Κινηματογραφιστών της Αμερικής, αξίας 113,000,000.²⁴⁸ Το Φεβρουάριο του 1949, περίπου δύο μήνες πριν τις εκδηλώσεις «Εργασία και Νίκη», ο Σκούρας έκανε βαρυσήμαντες δηλώσεις κατά του κομμουνισμού. Δήλωσε ότι μετά από την επίσκεψή του στην Ελλάδα «*ήνοιξαν τα μάτια του*» αφού ανακάλυψε ότι «*οι συμμορίται που κατέφυγαν στα βουνά δεν είναι αγαθοί άνθρωποι με πολιτικά ιδέας τας οποίας υποστήριζαν μετά φανατισμού, αλλά είναι δολοφόνοι κα εγκληματίαι*» και ότι χρειάζονται «*περισσότερα αμερικανικά τηλεβόλα και δολάρια για να συντριβούν οριστικώς οι συμμορίται*». Γι αυτόν ακριβώς το λόγο , ο Σκούρας υποσχέθηκε ότι θα πάρει πρωτοβουλίες και θα εργασθεί υπέρ της αυξήσεως της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα.²⁴⁹

Το βασιλικό ζεύγος είχε παρουσία στις εκδηλώσεις «Εργασία και Νίκη», « *καθώς και συστηματική προβολή του έργου της βασίλισσας Φρειδερίκης , με έμφαση στις παιδουπόλεις.(...) Ο επίσημος λόγος για τις βασιλικές παιδουπόλεις αποτελούσε χαρακτηριστική έκφραση του «μοναρχικού πατερναλισμού»,με κεντρική έννοια εκείνη της «μητέρας βασίλισσας».*²⁵⁰

²⁴⁸ Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, «Τιμή εις Έλληνα. Ο κ. Σκούρας παρά τω Προέδρω Τρούμαν», 4 ιουλίου 1946, σελ.2

²⁴⁹ Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ , «Ο κ. Σπ. Σκούρας δια τον Συμμοριτισμόν. «*Ηνοιξαν τα μάτια του*», 8 Φεβρουαρίου 1949, σ.6

²⁵⁰ Ζηνοβία Λιαλιούτη «Εργασία και Νίκη» Όψεις της ψυχροπολεμικής προπαγάνδας στην Ελλάδα του εμφυλίου. Σύγχρονα Θέματα, τεύχος 125, Απρίλιος-Ιούνιος 2014, σσ. 13-22.

The Women's Union of Technical Textile workers are marching in a Labor Day parade in Athens, Greece. All are unidentified. Truman Library, September 1949

Ο εορτασμός ήταν εβδομαδιαίος , με κάθε μια μέρα θεματικά αφιερωμένη σε κοινωνικές ομάδες (Εκκλησία, νεολαία, αγρότες, εργάτες κ.λπ) με ιδιαίτερη έμφαση στην αгаστή συνεργασία και συνύπαρξη των τάξεων, στον εθελοντισμό και στην αμισθί εργασία , ιδέες που προωθούνταν με κάθε τρόπο και από το Παλάτι. Η εθελοντική εργασία συμβάλλει στη συμφιλίωση των τάξεων, που εργάζονται αφιλοκερδώς για έναν κοινό σκοπό και σφυρηλατούν τους δεσμούς του Έθνους .Αυτή η ιδέα έχει πάρει σάρκα και οστά από τη «Φανέλλα του Στρατιώτη» , όπου **δηλώνεται** ότι : «Από της 15^{ης} Νοεμβρίου 1947.....περί τα 2.000 χιλιάδας Ελληνίδας, προσφέρουν εθελοντικώς μέσω της φανέλλας του στρατιώτου τας υπηρεσίας των προς τους μαχομένους. Αύται ανήκουν εις όλας τας κοινωνικάς τάξεις, από της Βασιλίσσης μέχρι της πτωχής εργάτιδος ή δακτυλογράφου».²⁵¹

²⁵¹ Φανέλλα του στρατιώτη, σελ.13

<http://www.greekroyalfamily.gr/en/history-archive/documents.html?start=10>

Η εθελοντική εργασία, η προσφορά μάλλινων ρούχων στους στρατιώτες του Εθνικού Στρατού αποτελεί επίσης όπλο στον αγώνα «για τα ιδανικά της φυλής και της πολιτισμένης ανθρωπότητας», αλλά και απόδειξη εθνικοφροσύνης.²⁵²

Η Εταιρεία Αμερικανίδων Μητέρων (**Society of American Mothers**) ανακήρυξε τη βασίλισσα Φρειδερίκη «Πρώτη Μάνα» για το έτος 1950 και η αμερικανική πρεσβεία παρέχει τη στήριξή της στο περιοδικό «**Παιδόπολις**» που η έκδοσή του υπήρξε προσωπική επιθυμία της Φρειδερίκης.²⁵³

Όπως πληροφορούμαστε από το πρώτο τεύχος του περιοδικού «**Παιδόπολις**» την πρωτοχρονιά του 1950, 120 παιδιά των παιδοπόλεων γιόρτασαν τα Χριστούγεννα σε 4 αμερικανικά πολεμικά πλοία που είχαν τις ημέρες εκείνες καταπλεύσει στον Πειραιά, ύστερα από πρόσκληση του διοικητή της μοίρας πλοίαρχου Τζων Άτκενσον. Τα παιδιά χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες των ατόμων και μοιράστηκαν στα 4 πολεμικά πλοία. Εκεί έφαγαν το χριστουγεννιάτικο γεύμα τους, πήραν δώρα, παρακολούθησαν κινηματογραφικές προβολές. Όπως αναφέρει το περιοδικό «τα παιδιά των παιδοπόλεων έφυγαν από τα αμερικανικά πλοία, αφού ευχαρίστησαν τους ξένους φίλους τους για τις στοργικές τους περιποιήσεις».²⁵⁴

Ο Έρανος της Βασίλισσας και η Λέσχη Εργαζόμενου Κοριτσιού στηρίζονται οικονομικά από τις ξένες Πρεσβείες, που συμβάλλουν με φιλανθρωπικές εκδηλώσεις και εορτές.²⁵⁵

²⁵² «Δεν αρκεί να λέγεσαι εθνικόφρων. Πρέπει και να το αποδείξεις. Βοήθησε τον μαχόμενον στρατόν. Μάλλινα για το φαντάρο, πουλόβερ, κάλτσες, κασκόλ» Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 14-12-1947 σ.5

²⁵³ Χασιώτης

²⁵⁴ Περιοδικό ΠΑΙΔΟΠΟΛΙΣ, τεύχος 1, 1950

²⁵⁵ «Perhaps the most spectacular charity fete was Lady Norton's Gala at the race course, the sizable proceeds going to the Queen's Fund for Charity. Everyone within reach of Lady Norton's long arm was commissioned to work, donate, or perform. The Americans' notable contributions were smoked hams from the Sixth Fleet and crockery lent for the occasion by the American Naval Mission in Greece. A project which enlisted widespread support from the diplomatic corps was Soeur Helene's charity bazaar for the Working Girls' Home.»

The Association for Diplomatic Studies and Training Foreign Affairs Oral History Project Foreign Service Spouse Series
BETTY JANE PEURIFOY (MRS. ARTHUR STEWART)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΥΙΟΘΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΟΧΕΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΣΤΙΣ ΗΠΑ

8.1 Υιοθετώντας το ρόλο του παγκόσμιου ευεργέτη

Μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, Αμερική απέκτησε σταδιακά όλο και μεγαλύτερο κύρος για τον εξέχοντα ρόλο της στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Η υποδοχή μεταναστών από τη ρημαγμένη Ευρώπη, της προσέδωσε χαρακτηριστικά ενός νέου κόσμου, που παρείχε ασφάλεια και ευκαιρίες για επούλωση των πληγών του πολέμου και για τη δημιουργία μιας νέας ζωής. Τα ορφανά ήταν οι τέλειοι μετανάστες και πολίτες επειδή *«ήταν νέοι, εύπλαστοι και δεν είχαν δεσμούς με καμία άλλη κουλτούρα»*. Τα ορφανά από άλλες χώρες που προορίζονταν για υιοθεσία ονομάστηκαν από την Υποεπιτροπή Μετανάστευσης της Γερουσίας *«οι καλύτεροι δυνατοί μετανάστες»* και βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή ζήτησης για υιοθεσία από Αμερικανικές οικογένειες. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο και ο Αμερικανικός Μεταναστευτικός νόμος το 1953 απέδωσε το χαρακτηρισμό «ορφανό» και σε παιδιά που είχαν και τους δύο γονείς στη ζωή.²⁵⁶

Η τακτική της υιοθεσίας παιδιών από άλλη ήπειρο πήρε τεράστιες διαστάσεις και χαρακτηρίστηκε ως *«μικροαστική ιδεολογία»* που παρείχε θεμελιώδη στήριξη στην πολιτική της μετατροπής των ΗΠΑ σε παγκόσμια υπερδύναμη.²⁵⁷ Από το 1947 έως το 1975 οι Αμερικανοί πολίτες πραγματοποίησαν 35,000 υπερπόντιες υιοθεσίες. Ο κύκλος των υιοθεσιών στην Αμερική, φαίνεται να ανοίγει με το κύμα μεταναστεύσεων μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο. Οι νομοθετικές Πράξεις «Displaced Persons Act» του 1948 επί προεδρίας Τρούμαν και «Refugee Acts» του 1953 επί προεδρίας Αϊζενχάουερ διευκόλυναν τη μετανάστευση στο ασφαλές έδαφος των ΗΠΑ και κατά την εφαρμογή τους υπολογίζεται ότι έφτασαν στη χώρα και δόθηκαν για υιοθεσία περί τα 5.814 παιδιά.²⁵⁸ Με την πράξη «Displaced Persons Act» του 1948 επιτράπηκε η είσοδος στη χώρα σε 4,065 ορφανά με την ευρεία έννοια του

²⁵⁶ Rachel Rains Winslow "The Best Possible Immigrants: International Adoption and the American Family", University of Pennsylvania Press, 7 Απρ 2017, σ. 46-55

²⁵⁷ "International Adoption Global Inequalities and the Circulation of Children"
Edited by Diana Marre and Laura Briggs, New York University Press, 2009 σ.5

²⁵⁸ Howard Altstein, Rita James Simon
"Intercountry Adoption: A Multinational Perspective", New York 1991

όρου, αφού περιελάμβανε παιδιά εγκατελειμμένα από έναν ή δύο γονείς. Τα παιδιά αυτά προέρχονταν κυρίως από τη Γερμανία και την Ελλάδα. Τα ορφανά Ελληνόπουλα αποτέλεσαν την ομάδα που είχε επείγουσα ανάγκη, ταλαιπωρημένα από δύο διαδοχικούς πολέμους. Ειδικά με την Πράξη «Refugee Acts» του 1953 εισήλθαν 17.000 πρόσφυγες από την Ελλάδα. Υπολογίζεται ότι έφτασαν στη χώρα και δόθηκαν για υιοθεσία περί τα 5.814 παιδιά. Ένας σημαντικός αριθμός παιδιών έγιναν δεκτά για υιοθεσία στις ΗΠΑ μετά τη στήριξη που πρόσφεραν οι ΗΠΑ στις αντικομμουνιστικές δυνάμεις κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα.²⁵⁹ Η Ελλάδα βρίσκεται – αμέσως μετά την Κορέα- στη δεύτερη θέση σε αριθμό παιδιών προς υιοθεσία στις ΗΠΑ. Σε έγγραφο της Αμερικανικής πρεσβείας αναφέρεται ότι μέχρι και τις 14 Σεπτεμβρίου του 1956 «ανεχώρησαν αρκετά εκατοντάδων ορφανών υιοθετημένων παιδιών εξ Ελλάδος με τον ευεργετικόν Νόμον Περιθάλψεως Προσφύγων του 1953 , όστις επέτρεψε την είσοδον εις ΗΠΑ ορισμένου αριθμού ορφανών κάτω των δέκα ετών».²⁶⁰

Table 6.1 Top ten countries of adoption origin special wartime legislation

	1948	1953 Act	1953	1957	Total
Korea			461	3,701	4,162
Greece	1,246	54	506	1,360	3,166
Japan		287	1,315	1,385	2,987
Italy	568		464	1,539	2,571
Germany	1,156	1	187	438	1,782
Austria	169	75	367	133	744
China	1	3	47	415	466
Poland	214		1	184	399
Hong Kong			27	347	374
Finland	4		5	314	323
Total	3,829	466	3,736	11,053	19,084

Source: Weil, 1984

1948 Displaced Persons Act

Act of July 29, 1953

1953 Refugee Relief Act

Act of September 11, 1957

Πηγή: Mary Ann Davis “Children for Families or Families for Children The Demography of Adoption Behavior in the U.S.», The Springer Series on Demographic Methods and Population Analysis, 2011

²⁵⁹ “International Adoption Global Inequalities and the Circulation of Children”

Edited by Diana Marre and Laura Briggs, a New York University Press, 2009, σελ.5

²⁶⁰ ΓΑΚ Αρχείο βρεφοκομείου Αθηνών, Αμερικανική πρεσβεία, Υπηρεσία θεωρήσεως Διαβατηρίων προς Δημοτικό Βρεφοκομείο Αθηνών, Αθήνα 14 Σεπτεμβρίου 1956.

Η Πράξη διευκρίνιζε ότι οι πρόσφυγες ήταν άνθρωποι «που τους έλειπαν τα στοιχειώδη για τη ζωή».²⁶¹ Την εγγύηση για τη διαμονή και επαγγελματική αποκατάσταση αυτών των ανθρώπων, προκειμένου να γίνουν δεκτοί, μπορούσαν να αναλάβουν οι Ελληνοαμερικανοί συγγενείς τους. Η ομογένεια λοιπόν, γίνεται δεξαμενή υποδοχής προσφύγων και υιοθεσίας ορφανών. Οι μαζικές υιοθεσίες στην Αμερική, κυρίως τη δεκαετία 1950-1960, πραγματοποιήθηκαν κάτω από αμφιλεγόμενες συνθήκες. Επίσης, μεμονωμένες μαρτυρίες κάνουν λόγο για παιδιά πολιτικών κρατουμένων ή εκτελεσθέντων, που εξαφανίστηκαν στα Ιδρύματα του Εράνου και που πιθανότατα υιοθετήθηκαν από οικογένειες του Εξωτερικού.²⁶² Η Φρειδερίκη, ως ιθύνων νους των Ιδρυμάτων πρόνοιας, πρωταγωνιστεί στις υιοθεσίες. Όπως παραδέχεται σε συνέντευξή της το Σεπτέμβριο του 1949 στο **READER'S DIGEST** περνάει πολύ χρόνο στην Παιδόπολη του Αγίου Ανδρέα όπου «φιλοξενούμε 700 κορίτσια ηλικίας 6-14 ετών.....συζητώντας με τις ανάδοχες οικογένειες που ενδιαφέρθηκαν να τα υιοθετήσουν».²⁶³ Το 1996 διάφορα δημοσιεύματα στον αμερικάνικο τύπο προκαλούν αίσθηση για το σκάνδαλο των παράνομων υιοθεσιών στις ΗΠΑ ²⁶⁴. Οι NEW YORK TIMES αποκάλυψαν το ρόλο του Ελληνοαμερικανού δικαστικού Stephen S. Scoras, ο οποίος κατηγορήθηκε για την πώληση Ελληνόπουλων σε ζευγάρια Αμερικανών στη Νέα Υόρκη. Σύμφωνα με το δημοσίευμα, η τιμή πώλησης ενός παιδιού κυμαινόταν από 1.000 έως 2.000 δολάρια . Ωστόσο η τιμή αυξανόταν κατακόρυφα , φτάνοντας και τις 4.000 δολάρια , σε

²⁶¹ "The act defined refugees as people who lack "the essentials of life." In order to be eligible for admission, refugees were required to evidence a guarantee of a home and job by a U.S. resident. Italian – Americans and Greek – Americans were permitted to pre-empt refugee quotas to admit their relatives." Refugee Relief Act, https://en.wikipedia.org/wiki/Refugee_Relief_Act

²⁶² Λουκιανός Χασιώτης «Τα παιδιά του εμφυλίου. Από την κοινωνική πρόνοια του Φράνκο στον «Έρανο» της Φρειδερίκης (1936-1950)», Αθήνα 2013, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, σ. 208

²⁶³ Συνομιλώντας με την βασίλισσα Φρειδερίκη: Reader's Digest, Οκτώβριος 1949

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ / 10/05/2015, επιμέλεια: Ανδρέας Μέγκος,
<http://www.royalchronicles.gr/sinomilontas-me-tin-vassilisa-freideriki/>

²⁶⁴ New York Times "Tales of Stolen Babies And Lost Identities, A Greek Scandal Echoes in New York", 13 Απριλίου 1996

<http://www.nytimes.com/1996/04/13/nyregion/tales-of-stolen-babies-and-lost-identities-a-greek-scandal-echoes-in-new-york.html>,

Seattle Times "Greece's Black-Market Babies Come Home -- Stolen Children Demand To Know Their Histories" 22 Σεπτεμβρίου 1996

<http://community.seattletimes.nwsources.com/archive/?date=19960922&slug=2350532>

Los Angeles Times "Greek Americans Fear They May Have Been Black-Market Babies", 29 Σεπτεμβρίου 1996 http://articles.latimes.com/1996-09-29/news/mn-48657_1_black-market-baby

περίπτωση που οι υποψήφιοι γονείς είχαν ιστορικό νοητικής υστέρησης ή ψυχικής νόσου, αφού η αμερικανική νομοθεσία τους απαγόρευε να υιοθετήσουν.

Το πολυδαίδαλο κύκλωμα των υιοθεσιών από την Ελλάδα στην Αμερική καθώς και τα χαλκευμένα στοιχεία συσκοτίζουν μέχρι σήμερα αυτή την υπόθεση.

Είναι, ωστόσο, ενδιαφέρον να ερευνηθεί κανείς τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες το ορφανό , φτωχό παιδί του ελληνικού εμφυλίου γίνεται εξαγώγιμο είδος και ευπώλητο προϊόν στην αγορά της Αμερικής.

Κατά την ανάδυση του Ψυχρού πολέμου η αναπαραγωγή έγινε εθνική εμμονή στις ΗΠΑ, καθώς η οικογένεια αναδείχτηκε σε ιδεολογικό επίκεντρο της εθνικής κουλτούρας. Η χώρα χρειαζόταν ένα νέο , υγιές δυναμικό ως εγγύηση στα μελλοντικά της μιλιταριστικά σχέδια. Η μεσαία τάξη διευρύνεται και γίνεται η ραχοκοκαλιά της ιδεολογίας της κατανάλωσης και της αφθονίας, οι γυναίκες αφήνουν τις δουλειές - και τη συνεπαγόμενη χειραφέτηση- στους άνδρες βετεράνους που γύρισαν από τον πόλεμο. Ο προορισμός τους είναι η ανατροφή του νέου δυναμικού μιας υπερδύναμης.

Στην εποχή της δημογραφικής έκρηξης, του περίφημου baby boom ,στην Αμερική η στειρότητα θεωρείτο ντροπή. Τα ζευγάρια που δεν μπορούσαν να αποκτήσουν παιδιά έσπευδαν να αναζητήσουν το παιδί που θα τους πρόσφερε κοινωνική καταξίωση . Το ποσοστό στειρότητας εκτινάχθηκε , αμέσως μετά το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, όταν πολλοί στρατιώτες επέστρεφαν στην πατρίδα με αφροδίσια νοσήματα και άλλες σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες.²⁶⁵ Η ζήτηση για παιδιά αυξανόταν αντιστοίχως. Φαίνεται ,πάντως, ότι η τακτική της υιοθεσίας παιδιών στην αποτελούσε μια μοντέρνα και κοινωνικά αποδεκτή τακτική πριν από τον πόλεμο.

Από το 1939 δημοσίευμα του LIFE αναφέρει ότι η υιοθεσία είναι μόδα και υποδεικνύει με φωτογραφικό υλικό *«το είδος των παιδιών που οι γονείς μπορούν να υιοθετήσουν»*, *«γελαστά , έξυπνα και γοητευτικά»*.²⁶⁶

²⁶⁵ Christine Anne Cole “Stolen Babies - Broken Hearts: Forced Adoption in Australia, 1881-1987” Volume 2, This thesis is presented for the Degree of Doctor of Philosophy of The University of Western Sydney ,June 2013, School of Social Sciences and Psychology ,p.32

²⁶⁶ LIFE 15-5-1939

THESE CHILDREN ARE THE KIND PARENTS CAN ADOPT

Τα παιδιά παρουσιάζονται και ως αποκτήματα. Σε δημοσίευμα του LIFE τον Οκτώβριο του 1941 αναφέρεται ότι «Ο ηθοποιός Μπομπ Χόουνπ κατοικεί σε μια έπαυλη που στεγάζει 2 υιοθετημένα παιδιά, τρία σκυλιά, 2 Κάντιλλακ και 1 στέισον βάγκον».²⁶⁷

Κατά τη δεκαετία 1950- 1960 η υιοθεσία απέκτησε εξέχοντα ρόλο στην κοινωνική πολιτική των ΗΠΑ. Η υπηρεσία U.S. Children's Bureau αναφέρει πως ο αριθμός των

²⁶⁷ LIFE 27-10-1941, p.115

υιοθεσιών αυξήθηκε από τον ετήσιο αριθμό των 17.000 το 1937 σε 50.000 το 1945 και μετά εκτινάχτηκε στις 91.000 το 1957.

Catholic Herald, Nov 1962 <https://motherandbabyhomes.wordpress.com/>

Το 1950 πάνω από ένα εκατομμύριο ζευγάρια προσπαθούσαν να υιοθετήσουν παιδί, αλλά επισήμως μόνο 75.000 παιδιά ήταν διαθέσιμα για υιοθεσία. Το παράνομο εμπόριο βρεφών με κοστολόγιο που έφτανε τα 5.000 δολάρια ανθούσε και συντηρούσε ένα κερδοφόρο κύκλωμα. Οι έμποροι παιδιών παρουσιάζονταν ως κοινωνικοί λειτουργοί και έφταναν στο σημείο να κλέβουν ή να απαγάγουν παιδιά με επιθυμητά χαρακτηριστικά. Ορισμένες περιπτώσεις αποκαλύφθηκαν δείχνοντας το εύρος του προβλήματος. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι αυτή της **Georgia Tann** στο Memphis, στην πολιτεία του Tennessee που προκάλεσε σκάνδαλο, όταν κατηγορήθηκε ότι χρησιμοποίησε το Ίδρυμά της Tennessee Children's Home Society για εμπόριο 5.000 παιδιών που της απέφερε ένα εκατομμύριο δολάρια.²⁶⁸

²⁶⁸ Barbara Bisantz Raymond "The baby Thief. The Untold story of Georgia Tann, the baby seller who corrupted Adoption", Hachette UK, 2009

Η διαφήμιση των υιοθεσιών γινόταν και μέσω του τοπικού τύπου , που παρακινούσε τους γονείς να αποκτήσουν μωρά ως «χριστουγεννιάτικα δώρα του Αι Βασίλη».²⁶⁹ Το άρθρο τονίζει τη ζήτηση που έχουν υιοθεσίες αυτή την εποχή. Την προηγούμενη χρονιά (το 1937) υπήρξαν 1.500 αιτήσεις για πενήντα διαθέσιμα παιδιά. Το Ίδρυμα της Georgia Tann περηφανευόταν για την ευκατάστατη πελατεία του αφού οι υποψήφιοι γονείς των «Χριστουγεννιάτικων μωρών» ήταν «όχι μόνο μισθωτοί, αλλά γερουσιαστές, τραπεζίτες, καλλιτέχνες και διευθυντές κολλεγίων».²⁷⁰ Η έκθεση του Tennessee Department of Human Services στον Κυβερνήτη της πολιτείας Gordon Browning το 1950 αποκάλυψε τη σωρεία των παρανομιών του ιδρύματος.²⁷¹ Το 1951 η νομοθεσία υιοθεσιών στην Πολιτεία του Tennessee έγινε πιο αυστηρή, προσπαθώντας να απαλείψει το εμπόριο παιδιών .²⁷² Η Νέα Υόρκη ήταν η πρώτη πολιτεία που το 1949 πέρασε έναν νόμο ενάντια στη «μαύρη αγορά» των υιοθεσιών , που όμως αποδείχτηκε ανεφάρμοστος στην πράξη.

²⁶⁹ “The idea of giving away babies as Christmas presents is about the best Santa Claus ever had...Mrs Georgia Tann, executive officer of the Tennessee Children’s Home Society, a veteran in child placement work, worked out the details” Εφημερίδα “The Sandusky Register”, 16 Dec 1937, Thu, Page 4, https://www.newspapers.com/clip/3661892/georgia_tann_santa_giving_away_babies/

²⁷⁰ Ο.π

²⁷¹ “While the financial transactions of Miss Tann were shocking enough other facts came to our attention which disturbed us even more. We found that on many occasions babies had been taken from their mothers at the hospitals when only a few hours old and placed in nursing homes in and about Memphis where they were without medical care . Many of these children died”, Tennessee Department of Human Services, Reprint of the report to governor Gordon Browning on the Shelby County Branch Tennessee Children’s Home Society, page 7, <http://tennesseechildren.tripod.com/tennesseechildrenshomestolenbabies/id2.html>

²⁷² “It does not authorize the acceptance of new applications to adopt Tennessee children by residents of other states”, State of Tennessee, Department of Welfare, 17 July 1951, <http://tennesseechildren.tripod.com/tennesseechildrenshomestolenbabies/id2.html>

Santa Claus Gives Away Babies But He's Careful Who Gets 'Em

By ERNEST VACCARO
MEMPHIS, Tenn. (AP)—The idea of giving away babies as Christmas presents is about the best Santa Claus ever had.

Scores of couples, whose homes have been brightened by the childish prattle of "Christmas babies" will back up that statement.

And there's more proof. No foster parents ever have returned a "Christmas baby."

The idea originated in the mind of Ada Gilkey, then the "little girl reporter" on the Memphis Press Scimitar. She and Miss Georgia Tann, executive officer of the Tennessee Children's Home society, a veteran in child

Ada Gilkey

CHRISTMAS GIFTS—Among the Tennessee "Christmas babies" available for adoption this year are Tim, 6, and his sister Dollie, 5. They're such chums that social workers will try to place them in the same home.

The Sandusky Register, 16 Dec 1937

https://www.newspapers.com/clip/3661892/georgia_tann_santa_giving_away_babie

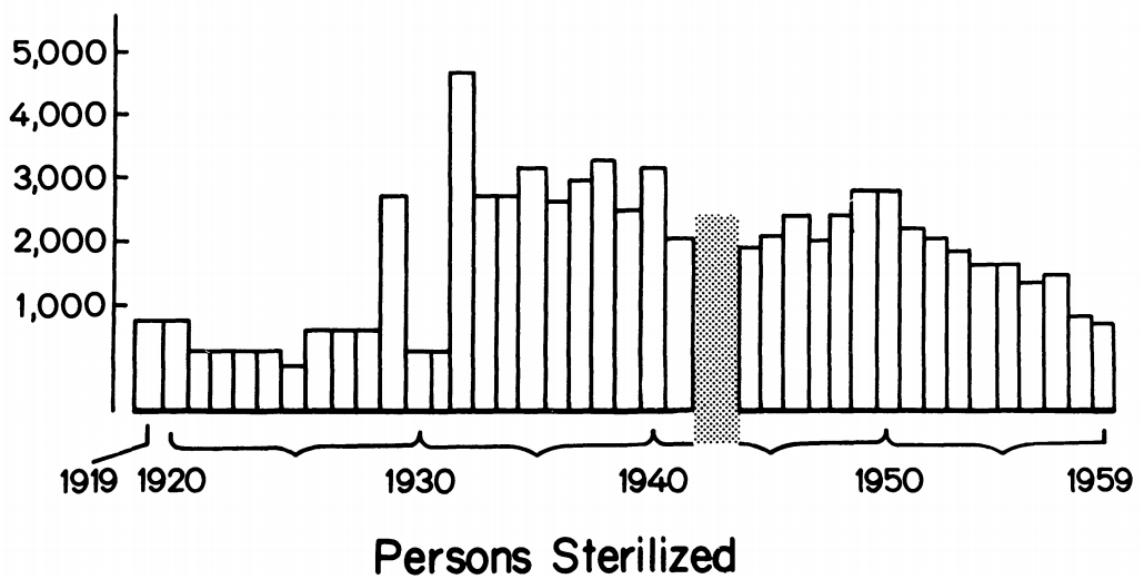
S

Ένας από τους παράγοντες που ενδεχομένως να συνδέεται με τις υιοθεσίες είναι αυτός της **ευγονικής**, που επηρέασε έντονα την αμερικανική κοινωνία²⁷³ από το μεσοπόλεμο και οδήγησε σε περισσότερες από 60.000 νόμιμες, αναγκαστικές στείρωσεις των νοητικά καθυστερημένων, ψυχικά διαταραγμένων, αναπήρων και κοινωνικά ανεπιθύμητων πληθυσμών από το 1907 έως το 1963. Τα πρώτα σαράντα χρόνια του 20^{ου} αιώνα θα μπορούσαν να ονομαστούν «Η εποχή της Στείρωσης», (Age of Sterilization) για τις ΗΠΑ, εξαιτίας του εύρους της αποδοχής της τακτικής της στείρωσης, ως μέσο για βελτίωση της φυλής.²⁷⁴ Τα προγράμματα καταναγκαστικής στείρωσης των Ναζί στη Γερμανία, που ξεκίνησαν το 1934, δεν περιόρισαν ούτε διαφοροποίησαν τα αμερικανικά προγράμματα στείρωσης. Οι πληροφορίες που διέρρεαν από τη Γερμανία στις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του πολέμου έκαναν γνωστό ότι οι Ναζί πραγματοποιούσαν προγράμματα ευγονικής στείρωσης σε ευρεία κλίμακα σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Μετά τις δίκες της

²⁷³ Wendy Kline "Building a Better Race Gender, Sexuality, and Eugenics from the Turn of the Century to the Baby Boom", UNIVERSITY OF CALIFORNIA PRESS Berkeley / Los Angeles / London, 2001

²⁷⁴ «Mental Retardation in America - A Historical Reader» EDITED BY Steven Noll and James W. Trent Jr. .NEW YORK UNIVERSITY PRESS, New York and London, 2004

Νυρεμβέργης , υπήρξαν καταθέσεις μαρτύρων για τα προγράμματα στείρωσης των Ναζί γιατρών ,που χρησιμοποιούσαν τους ανθρώπους σαν πειραματόζωα, προκειμένου να ανακαλύψουν την τέλεια μέθοδο στείρωσης για να εποίκισουν όλες τις δυτικο Ευρωπαϊκές χώρες με Γερμανούς , μέσα σε μια γενιά μετά τον πόλεμο. Οι αποκαλύψεις για τα εγκλήματα στο όνομα της ευγονικής, περιόρισε βαθμιαία την εφαρμογή των νόμων περί στείρωσεων στις ΗΠΑ από το 1940 μέχρι το 1950.²⁷⁵

STERILIZATIONS PERFORMED EACH YEAR UPON INSTITUTIONALIZED PERSONS, 1919-1959

Στείρωσεις που πραγματοποιήθηκαν κάθε χρόνο σε ιδρυματοποιημένα άτομα, 1919-1959

Πηγή : PHILIP R. REILLY : INVOLUNTARY STERILIZATION IN THE UNITED STATES:A SURGICAL SOLUTION, Eunice Kennedy Shriver Center, Waltham) Massachusetts 02254 USA, VOLUME 62, No.2 THE QUARTERLY REVIEW OF BIOLOGY JUNE 1987

²⁷⁵ Daniel J. Kevles” In the Name of Eugenics. Genetics and the Uses of Human Heredity” University of California Press Berkeley and Los Angeles ,1985,s.169

Η διάχυση των αντιλήψεων για ρατσιστική καθαρότητα, η εμμονή στην τελειότητα και ο φόβος της πιθανότητας – λόγω επιβαρυνμένης κληρονομικότητας- απόκτησης ενός παιδιού με προβλήματα υγείας, αλλά κυρίως ο φόβος της νοητικής υστέρησης²⁷⁶ πιθανόν να συνέβαλαν στην αύξηση της ζήτησης των υιοθεσιών. Η υιοθεσία παιδιού από ένα ζευγάρι με προβλήματα υγείας απαγορευόταν και στοίχιζε πολύ ακριβά στη μαύρη αγορά .Η επιθυμία των γονιών να αποκτήσουν παιδιά που τους μοιάζουν και ανταποκρίνονται στα αποδεκτά πρότυπα της εποχής οδήγησε στην έξαρση του φαινομένου του **matching** δηλαδή της επιλογής παιδιών με εξωτερικά χαρακτηριστικά παρόμοια με εκείνα των θετών γονιών ή ακόμη και με των υιοθετημένων αδελφών τους, με κοινή καταγωγή και θρησκεία.²⁷⁷

Gracie Allen and George Burns adopted Sandra Jean, 4½, two years ago. Next year, they wanted a boy who looked enough like Sandra to be her brother. In Ronald, 3½, they found one.

Η Γκρέις Άλλεν και ο Τζορτζ Μπέρνς υιοθέτησαν τη Σάντρα Τζην 4 ½ ετών, δύο χρόνια πριν. Τον επόμενο χρόνο , ήθελαν ένα αγόρι που έμοιαζε αρκετά στη Σάντρα για να γίνει αδελφός της. Το βρήκαν στο πρόσωπο του Ρόναλντ, 3 ½ ετών. LIFE.....

²⁷⁶ “Menace of the Moron”, ο.π

²⁷⁷ Matching, Adoption Topics, University of Oregon, pages.uoregon.edu/adoption/topics/matching.html

Τυχερό παιδί: Κορίτσι, ξανθό, κάτω από 6 ετών και με λακκάκια στα μάγουλα , είναι το είδος των παιδιών του παιδιού που θέλουν οι περισσότεροι θετοί γονείς.

Εδώ κάνει το τεστ της νοημοσύνης της.

LIFE, 15-5-1939

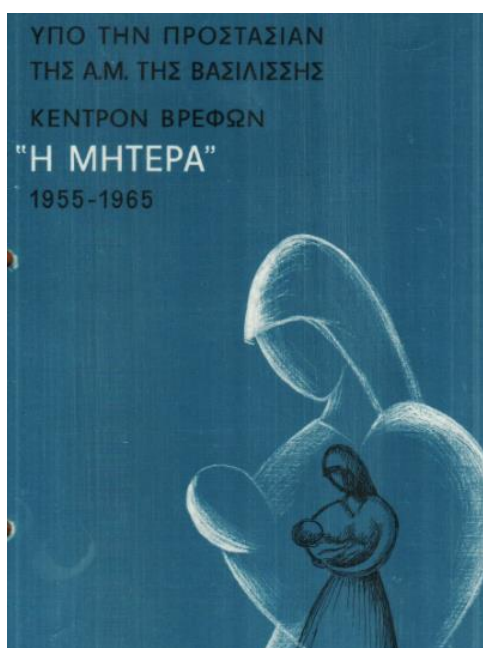
Τα Ελληνόπουλα είχαν τη δική τους , ιδιαίτερη θέση σε αυτή την ιστορία της μετανάστευσης και της υιοθεσίας στις ΗΠΑ. Σε αντίθεση με τα άλλα Ευρωπαϊκά κράτη, τα οποία προσπαθούσαν να «κρατήσουν τα παιδιά τους» και προέβαλαν αντιρρήσεις στην υιοθεσία των παιδιών τους στις ΗΠΑ , η ελληνική μοναρχία αποδέχθηκε με ενθουσιασμό και ανακούφιση το πρόγραμμα υιοθεσίας. Μέχρι τα μέσα του 1951 η διαθεσιμότητα παιδιών για υιοθεσία από την Ευρώπη είχε μειωθεί τόσο, ώστε η Επιτροπή Εκτοπισμένων Ατόμων Displaced Persons Commision έπαψε να δέχεται αιτήσεις για αγνώστου πατρός παιδιά, εκτός κι αν η οικογένεια ήταν διατεθειμένη να υιοθετήσει «ένα νέγρο ή ένα παιδί από την Ελλάδα». 47

Στην Ελλάδα , με τη δημιουργία των Παιδοπόλεων και συναφών ιδρυμάτων, η μοναρχία είχε στην κατοχή της και στη δικαιοδοσία της το μέλλον της νέας γενιάς και ήταν αποφασισμένη να το διαθέσει στον αγώνα ενάντια στον κομμουνισμό.

Το πρόταγμα ήταν η προστασία των παιδιών από την κομμουνιστική επιρροή και η προσφορά ευκαιριών για πρόοδο και ευημερία. Από τα 120,000 ορφανά που χρειάζονταν τη στήριξη του κράτους, τα ιδρύματα πρόνοιας μπορούσαν να απορροφήσουν μόνο 42,500 . Η ελληνική κυβέρνηση ζήτησε ευθέως από τις ΗΠΑ

βοήθεια. Το Υπουργείο Εθνικής Προνοίας ευγνωμονεί την κυβέρνηση των ΗΠΑ και το Κογκρέσο για την ευκαιρία που έδωσαν στα παιδιά να μεταναστεύσουν και να υιοθετηθούν στις ΗΠΑ. Η πλειονότητα των παιδιών που προορίζονταν για υιοθεσία ήταν μεγάλα , με Ελληνοαμερικανούς συγγενείς.²⁷⁸

Η αναζήτηση στοιχείων για παιδιά που φέρεται ότι υιοθετήθηκαν στο εξωτερικό απέβαινε συνήθως άκαρπη , διότι δεν δίνονταν ποτέ εξηγήσεις. Χαρακτηριστική είναι η απάντηση του Κέντρου Βρεφών Μητέρα, που τελούσε υπό την προστασία της Βασίλισσας Φρειδερίκης, στη δημοσιογράφο Μαρία Κουβελά , η οποία αναζητά στοιχεία για δύο παιδιών που υιοθετήθηκαν «παρ' αλλοδαπών» . Η επιστολή της δημοσιογράφου απευθυνόταν στην Λ. . Αλεξανδράκη , γενική Γραμματέα του Κέντρου Βρεφών. Στην επιστολή απάντησε η Α. Καραγγέλη , βοηθός διευθύνοντος Συμβούλου και ισχυρίστηκε ότι η Αλεξανδράκη απουσίαζε σε άδεια και σύμφωνα με έρευνα στα αρχεία του Ιδρύματος, τα παιδιά με τα ονόματα Τσαποίτης και Καμπίτση , ουδέποτε «επροστατεύθησαν υπό του Κέντρου Βρεφών η ΜΗΤΕΡΑ».²⁷⁹

ΓΑΚ, Φ.1926, Φυλλάδιο Κέντρου Βρεφών ΜΗΤΕΡΑ

Στη διαδικασία της υιοθεσίας στις ΗΠΑ εντάσσεται η εξέταση των παιδιών από «ιατρό και από τον IMMIGTARION AND NATURALIZATION SERVICE OFFICER

²⁷⁸ Rachel Rains Winslow “The Best Possible Immigrants: International Adoption and the American Family”, University of Pennsylvania Press, 7 Απρ 2017 ,p.46-55

²⁷⁹ ΓΑΚ , Αρχείο τ. Βασιλικών Ανακτόρων, Φ1120, αρ. πρωτ. Δ2208-1, 3 Οκτωβρίου 1963 (112)

προκειμένου να εκδοθεί από την Αμερικάνικη πρεσβεία η VISA».²⁸⁰ Ζεύγος Αμερικανών Γονέων στέλνουν επιστολή στην ίδια τη Φρειδερίκη , ευχαριστώντας τη για την πρωτοβουλία του Ιδρύματός της - του Κέντρου Βρεφών ΜΗΤΕΡΑ - για την υιοθεσία ενός παιδιού από την Ελλάδα. Από την επιστολή είναι φανερό ότι οι Αμερικανοί έχουν πληρώσει διάφορα ποσά προκειμένου να δώσει τη συγκατάθεσή της η φυσική μητέρα. Στο όλο ζήτημα εμπλέκονται ο Δοξιάδης από το ΜΗΤΕΡΑ και ένας δικηγόρος που ονομάζεται Ιωάννης Φυτάς.²⁸¹ Από τον φάκελο 1120 των Βασιλικών Ανακτόρων πληροφορούμαστε και για άλλες υιοθεσίες στις ΗΠΑ μέσω του Κέντρου Βρεφών ΜΗΤΕΡΑ. Συγκεκριμένα, το ζεύγος Gravelle υιοθέτησε δύο αγόρια, «τον Γεώργιο Γεωργακόπουλο, γεννηθέντα την 5-7-1947 και τρόφιμον του Δημοτικού Βρεφοκομείου Αθηνών και τον Θεόφιλον Τριανταφύλλου, γεννηθέντα την 20-3-1948 και τρόφιμον του εκκλησιαστικού ορφανοτροφείου Βουλιαγμένης»²⁸² και ο ομογενής Θ. Καλοπίδης ένα «άρρεν εκ του ορφανοτροφείου Καλαμών»²⁸³

Η δράση οργανισμών που εμπλέκονται σε διαδικασία υιοθεσιών φαίνεται ενδεικτικά σε έγγραφο που αποστέλλει ένα σωματείο που είναι ο ελληνικός κλάδος της **ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ**, ζητώντας οικονομική ενίσχυση από τη βασιλική Πρόνοια. Η διεθνής κοινωνική υπηρεσία είναι μια «εθελοντική διεθνής οργάνωσις Κοινωνικής προνοίας, με έδραν την Γενεύην». Ο ελληνικός κλάδος της Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας ιδρύθηκε το 1923 με την επωνυμία «Διεθνής Υπηρεσία Μεταναστεύσεως» και λειτούργησε μέχρι το 1940 , οπότε και διέκοψε λόγω του πολέμου. Το Σωματείο επανιδρύθηκε το 1953 με απόφαση του πρωτοδικείου Αθηνών. Για την εφαρμογή των προγραμμάτων του Σωματείου χρησιμοποιήθηκε ελληνικό προσωπικό κοινωνικών λειτουργών που είχαν ειδικά εκπαιδευτεί στην επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας, «σύμφωνα με τις διεθνείς μεθόδους της Οργανώσεως»²⁸⁴ Η οργάνωση διέθετε γραφεία στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη και τα Ιωάννινα. Πρόεδρος του εντεκαμελούς Διοικητικού Συμβουλίου ήταν ο Στέφανος Πεσμαζόγλου.

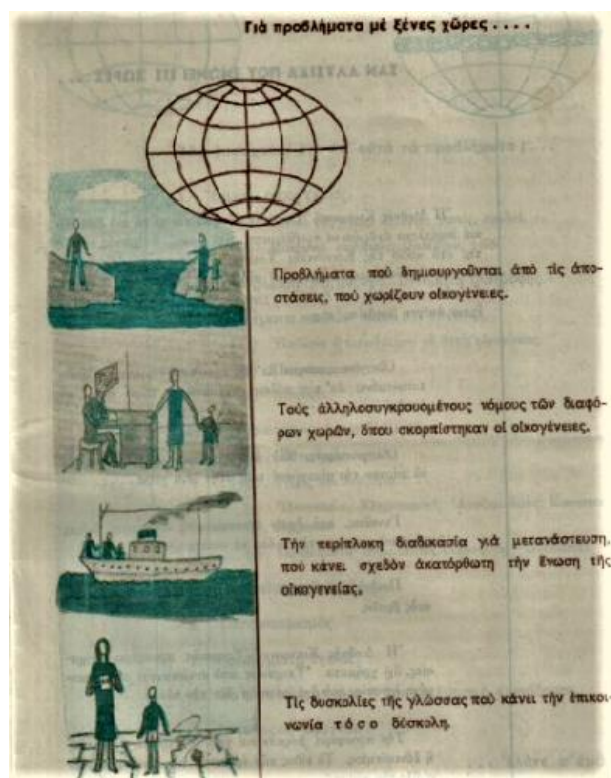
²⁸⁰ ΓΑΚ , Αρχείο τ. Βασιλικών Ανακτόρων, Φ1120, Κέντρο Βρεφών Μητέρα αρ. πρωτ. Β567-10, 23 Ιουνίου 1960 (135)

²⁸¹ ΓΑΚ , Αρχείο τ. Βασιλικών Ανακτόρων, Φ1120, 270-275 (μολ.133-134) Επιστολή των Dr and MRS John Heath, Kaysville, Utah , USA, προς την H.M The Queen, Athens, Greece.

²⁸² ΓΑΚ , Αρχείο τ. Βασιλικών Ανακτόρων, Φ1120, Κέντρο Βρεφών Μητέρα , αρ. πρωτ. 1960-2, (138) 28 Ιουνίου 1960

²⁸³ ΓΑΚ , Αρχείο τ. Βασιλικών Ανακτόρων, Φ1120, Κέντρο Βρεφών Μητέρα , αρ. πρωτ. 19531, (139) 20 Ιουνίου 1960

²⁸⁴ ΓΑΚ , Αρχείο τ. Βασιλικών Ανακτόρων, Φ.1659, Φυλλάδιο Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας

ΓΑΚ , Αρχείο τ. Βασιλικών Ανακτόρων, Φ.1659, Φυλλάδιο Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας

Στο έγγραφο παρουσιάζονται οι κοινωνικοί και ανθρωπιστικοί σκοποί του σωματείου στους οποίους συμπεριλαμβάνεται και «η υιοθεσία εν άλλη χώρα».²⁸⁵ Στο άρθρο 2 , παράγραφος 3 του Καταστατικού του Σωματείου καθορίζεται ο σκοπός του «να συνεργάζεται μετά των κατά χώρας κλάδων της Διεθνούς οργανώσεως, προς ενέργειαν επιμελούς ερεύνης υπό κοινωνικών λειτουργών, αποσκοπούσης εις την εξασφάλισιν της κοινωφελούς εφαρμογής του θεσμού των διακρατικών υιοθεσιών».²⁸⁶ Φαίνεται ότι το σωματείο προσπαθεί να διαδώσει στην Ελλάδα « το νόημα της κοινωνικής εργασίας εν τω πλαισίου του διεθνούς κλίματος» και προκειμένου

²⁸⁵ «Ταύτα προβλήματα , ενδεικτικώς, είναι η επανασύνδεσις διασπασθεισών οικογενειών, προβλήματα αφορώντα ανηλίκους, όπως η αναζήτησις πατρότητος και η υιοθεσία εν άλλη χώρα, προβλήματα νομικο –κοινωνικά αφορώντα την νομικήν κατάστασιν του ατόμου» ΓΑΚ , Αρχείο τ. Βασιλικών Ανακτόρων, Φ., Αρχείον Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας, αρ.πρωτ. 2156, Επιστολή προς τον Κ. Αρλιώτη, πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου Κοινωνικής Προνοίας, Αθήνα 6 Απριλίου 1960 (96,97)

²⁸⁶ Ο.π Καταστατικόν Σωματείου ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ - ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΑΔΟΣ 23 Δεκεμβρίου 1953 (.99)

να συνεχίσει το έργο του ζητά «τη συμβολή των δημοσίων και εθελοντικών κοινωνικών οργανισμών , εις την πρώτη γραμμή των οποίων βρίσκεται η Βασιλική Πρόνοια».²⁸⁷

Στο έγγραφο «Οδηγίαί επί της διαδικασίας περιπτώσεων Διακρατικών Υποθέσεων» της ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ²⁸⁸, περιγράφεται πλήρως το έργο της υπηρεσίας στο πεδίο των διακρατικών υιοθεσιών, αλλά και το πολυδαίδαλο κύκλωμα των οργανώσεων και των υπηρεσιών που συνεργάζονται γι αυτό το σκοπό, στην Ελλάδα και στις ΗΠΑ. Οι υιοθεσίες πραγματοποιούνται «εφόσον τυγχάνει προφανές ότι θα αποβή προς συμφέρον του παιδιού η τοποθέτησίς του πλησίον οικογενείας εν Αμερική, δια την οποίαν υφίστανται αι δέουσαι συστάσεις». Οι Αμερικανοί που θέλουν να υιοθετήσουν ένα παιδί από την Ελλάδα ξεκινούν τη διαδικασία ερχόμενοι σε επαφή με μια «ειδική Οργάνωση κοινωνικής προνοίας της Περιφέρειάς των », η οποία είναι υπεύθυνη για να διαπιστώσει αν οι υποψήφιοι γονείς πληρούν τις προϋποθέσεις για να υιοθετήσουν. Κατόπιν, «η Οργάνωσις Κοινωνικής Προνοίας βοηθεί την οικογένειαν εις το να λάβη τας απαραίτητους πληροφορίας όσον αφορά κατάλληλα παιδιά, εν συνεχεία να επιλέξη εν εξ αυτών και να ετοιμάση και υποβάλη εις το Υπουργείον των Εξωτερικών τα πιστοποιητικά , άτινα απαιτούνται δια την είσοδον του παιδιού εις Ηνωμένας πολιτείας». Προκειμένου να φέρει σε πέρας το έργο της η Οργάνωση βρίσκεται σε στενή συνεργασία με το Γραφείο Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας στη Νέα Υόρκη, από το οποίο λαμβάνει πληροφορίες για κατάλληλα παιδιά. Το Γραφείο της Οργάνωσης στη Νέα Υόρκη συμβάλλει και στην προετοιμασία και στην υποβολή των πιστοποιητικών της υιοθεσίας.

Το Γραφείο της Οργάνωσης στην Ελλάδα απασχολεί δύο κοινωνικές λειτουργούς , οι οποίες είναι προσαρτημένες στο προσωπικό της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα. Αυτές αναλαμβάνουν την εξεύρεση ορφανών παιδιών κατάλληλων για υιοθεσία και καταρτίζουν λεπτομερείς εκθέσεις για το κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον αυτών των παιδιών. Οι εκθέσεις μαζί με φωτογραφίες των παιδιών στέλνονται στο Γραφείο της Οργάνωσης στις ΗΠΑ. Αυτό , με τη σειρά του , τις διαβιβάζει στις «ειδικές Οργανώσεις κοινωνικής προνοίας της Περιφέρειας» των υποψηφίων γονέων, οι οποίες βοηθούν τους υποψηφίους γονείς να επιλέξουν ένα παιδί.

²⁸⁷ ΓΑΚ , Αρχείο τ. Βασιλικών Ανακτόρων, Φ1119, Αρχείον Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας, αρ.πρωτ. 2156, Επιστολή προς τον Κ. Αρλιώτη, πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου Κοινωνικής Προνοίας, Αθήνα 6 Απριλίου 1960 (96,97)

²⁸⁸ ΓΑΚ , Αρχείο Δημοτικού Βρεφοκομείου, Φ.72, ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ «Οδηγίαί επί της διαδικασίας περιπτώσεων Διακρατικών Υποθέσεων» (1263)

Μόλις επιλεγεί το παιδί, αναλαμβάνει ξανά δράση το ελληνικό τμήμα της Οργάνωσης. Οι Κοινωνικές λειτουργοί συνεργαζόμενες με Κέντρα Κοινωνικής Προνοίας ή με Προέδρους Κοινοτήτων²⁸⁹ ή ακόμα και απευθείας με τους κηδεμόνες του παιδιού, ετοιμάζουν όλα τα πιστοποιητικά για την έκδοση και θεώρηση του διαβατηρίου. Οι εν λόγω κοινωνικές λειτουργοί «*παρακολουθούν την εξέλιξιν της περιπτώσεως εις την Αμερικανικήν Πρεσβείαν εις Αθήνας*», μεριμνούν για το παιδί κατά τη διάρκεια της αναμονής του μέχρι να θεωρηθεί το διαβατήριό του, και το συνοδεύουν μέχρι το αεροπλάνο που θα το μεταφέρει στις ΗΠΑ.

Αυτή η διαδικασία εξασφαλίζει, σύμφωνα με την Οργάνωση, την ομαλή εξέλιξη της υιοθεσίας. Ωστόσο η κατάσταση περιπλέκεται όταν γίνονται υιοθεσίες «*δι' αντιπροσώπου*» ή σε περιπτώσεις «*επειγούσης υιοθεσίας, εις ην προβαίνουν εν Ελλάδι επισκεπτόμενοι την χώραν περιηγηταί εξ Αμερικής*». Φαίνεται λοιπόν, ότι υπήρξαν κάποιου είδους «αντιπρόσωποι» θετών γονέων από τις ΗΠΑ στην Ελλάδα, οι οποίοι επιδίδονταν στην διεκπεραίωση της υιοθεσίας, προφανώς «με το αζημίωτο». Αλλά και η δυνατότητα «περιηγητών εξ Αμερικής» να πραγματοποιούν «επείγουσες υιοθεσίες» είναι ενδεικτική της ανεξέλεγκτης κατάστασης σε ό,τι αφορά τις υιοθεσίες παιδιών από την Ελλάδα στις ΗΠΑ, κατά τη μετεμφυλιακή περίοδο.

Σύμφωνα με το έγγραφο, η υιοθεσία στοιχίζει 115 δολάρια. Το ποσό αυτό καλύπτει τις δαπάνες για την εξεύρεση κατάλληλου παιδιού, την έκδοση πιστοποιητικών, την προμήθεια ρουχισμού, τηλεγραφικά και παραμονή στην Αθήνα. Το αεροπορικό ταξίδι του παιδιού στη Νέα Υόρκη προφέρεται δωρεάν «*εις εν εκ των ειδικών δρομολογίων της Διακυβερνητικής Επιτροπής μεταναστεύσεως εξ Ευρώπης*».

Ένα άλλο ενδιαφέρον στοιχείο του εγγράφου, είναι η σύστασή του προς τους υποψηφίους Αμερικανούς γονείς να απευθύνονται σε «*αναγνωρισμένες*» οργανώσεις Κοινωνικής προνοίας. Παράλληλα, συνιστάται στους υποψηφίους θετούς γονείς που «*σκοπεύουν να επισκεφθούν την Ελλάδα δια να εύρουν ένα παιδί*», να απευθύνονται σε Αμερικανικές οργανώσεις Κοινωνικής προνοίας για να πάρουν τις απαραίτητες συστάσεις προκειμένου να εξυπηρετηθούν στην Ελλάδα. Προειδοποιεί τους

²⁸⁹ Ενδεικτικό παράδειγμα της εμπλοκής των Δήμων και των Κοινοτήτων στη διαδικασία υιοθεσίας, το Έγγραφο του Δήμου Παλαιού Φαλήρου προς το Βρεφοκομείο Αθηνών στο οποίο «*Εχομε την τιμήν εις απάντησιν του υπ. Αριθ. 2956/1926/1952 εγγράφου ημών εν σχέσει με τους τροφίμους εν των ανωτέρω Ιδρύματι τους προερχομένους εκ του ημετέρου Δήμου και των οποίων τα τροφεία καταβάλλει ο Δήμος να γνωρίσωμε ότι συναινούν πως δοθούν προς υιοθεσίαν*».

ΓΑΚ, Αρχείο Δημοτικού Βρεφοκομείου, ΑΒΕ 917, Φ68, Δήμος Παλαιού Φαλήρου αρ. πρωτ.1554, προς το Δημοτικόν Βρεφοκομείον Αθηνών, 20 Οκτωβρίου 1952

«επισκέπτες» υποψηφίους γονείς ότι δεν θα μπορέσουν να πάρουν το παιδί και να επιστρέψουν στην Αμερική εντός ολίγων εβδομάδων, διότι απαιτείται μια χρονοβόρα διαδικασία, προκειμένου να εξασφαλισθεί η καταλληλότητα και η εγκυρότητα της υιοθεσίας.

Το παραπάνω έγγραφο, μάλλον, εντάσσεται στην αλληλογραφία του ελληνικού τμήματος της ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ –του οποίου πρόεδρος είναι ο Στέφανος Πεσμαζόγλου –με το Βρεφοκομείο Αθηνών. Το ελληνικό τμήμα της ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ενημερώνει το Βρεφοκομείο για τις μεθόδους που ακολουθεί, ζητώντας συνεργασία στον τομέα των διακρατικών υιοθεσιών.²⁹⁰ Η άποψη της Οργάνωσης είναι ότι η υπηρεσία διακρατικών υιοθεσιών έχει καθήκον να βρίσκει για υιοθεσία απροστάτευτα παιδιά, όχι μόνο από μια περιφέρεια, αλλά από περισσότερες. Απευθύνθηκε στο Δημοτικό Βρεφοκομείο Αθηνών λόγω «της μεγάλης πελατείας του» και με τη βεβαιότητα ότι τα παιδιά θα τοποθετηθούν «εις καλές οικογενείας», ενώ παράλληλα «το Βρεφοκομείο θα εξυπηρετείτο από την αποσυμφόρμησι, η οποία θα επηκολούθει».

Το φαινόμενο υιοθεσίας Ελληνόπουλων στην Αμερική παίρνει τεράστιες διαστάσεις και ενισχύεται από την ευνοϊκή νομοθεσία εισαγωγής μεταναστών στις ΗΠΑ. Από την αναφορά του Σπυρίδωνος Καζαντζή, Προϊσταμένου Γραφείου Κοινωνικής Πρόνοιας προς τη Διοίκηση του Βρεφοκομείου στις 21 Νοεμβρίου 1957, πληροφορούμαστε ότι κατά τη διάρκεια του 1957 «*παρατηρείται αθρόα ζήτησις τροφίμων προς υιοθεσίαν και κυρίως παρ' Αμερικανών*». Η πραγματοποίηση μεγάλου αριθμού υιοθεσιών του Ιδρύματος από αλλοδαπούς, έχει ως αποτέλεσμα οι «*διαμένοντες εν Ελλάδι ημεδαποί*» να μη βρίσκουν βρέφη για υιοθεσία. Δημιουργείται ένα κοινωνικό πρόβλημα αφού οι Έλληνες που θέλουν να υιοθετήσουν «*δεν αποκρύπτουν την λύπην των, διότι το Δημοτικόν Βρεφοκομείον Αθηνών δεν δύναται να ικανοποιήση τιν πραγματικόν πόθον των ν' αποκτήσουν ένα παιδί, το οποίον θ' αναθρέψουν και θα μορφώσουν εν Ελλάδι και ως Έλληνα πολίτη*».²⁹¹ (μολ.1015)

Η δραστηριότητα του Δημοτικού Βρεφοκομείου Αθηνών στον τομέα των υιοθεσιών συζητήθηκε και στη Συνεδρίαση της Διοικούσης Επιτροπής του ΠΙΚΠΑ στις 4

²⁹⁰ ΓΑΚ, Αρχείο Δημοτικού Βρεφοκομείου, Φ.72, ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ, τμήμα Ελλάδος, προς το Αδελφάτο του Βρεφοκομείου Αθηνών, Αθήναι, 23 Ιανουαρίου 1956. (1303)

²⁹¹ ΓΑΚ, Αρχείο Δημοτικού Βρεφοκομείου, Φ.94, Αναφορά του Σπυρίδωνος Καζαντζή, Προϊσταμένου Γραφείου Κοινωνικής Πρόνοιας προς τη Σεβαστή Διοίκηση του Ιδρύματος, Αθήναι 21 Νοεμβρίου 1957

Μαρτίου 1958. Από τα Πρακτικά της Συνεδρίασης πληροφορούμαστε ότι στο ζήτημα των υιοθεσιών, το ΠΙΚΠΑ εγκαινίασε τη συνεργασία με την Αρχιεπισκοπή της Αμερικής και έτσι εξασφαλίστηκε η υιοθέτηση παιδιών από ελληνικές, ορθόδοξες οικογένειες της Αμερικής. Προκύπτει ωστόσο προβληματισμός για παράνομες υιοθεσίες, μετά τη συνάντηση της Προέδρου του ΠΙΚΠΑ με το νέο Διευθυντή του Δημοτικού Βρεφοκομείου Αθηνών, ο οποίος αποφεύγει να απαντήσει για τον ακριβή αριθμό των βρεφών που εισάγονται μηνιαίως στο Βρεφοκομείο. Μετά από επιμονή της Προέδρου, ο Διευθυντής αποκαλύπτει ότι εντός πέντε μηνών, πραγματοποιήθηκαν μέσω του Βρεφοκομείου 200 υιοθεσίες σε μη ορθόδοξες οικογένειες και ότι οι παραλαβές των παιδιών έγιναν μέσω απεσταλμένων εκπροσώπων, ομαδικώς. *«Εκ των ανωτέρω, καταλήγει η κα πρόεδρος, δύνανται τα μέλη της Δ. Επιτροπής να εξαγάγουν τα συμπεράσματά των»*.²⁹²

Η οργάνωση AXEPA (American - Hellenic Educational Progressive Association), η Αμερικανο-Ελληνική Επιμορφωτική Προοδευτική Εταιρεία λειτούργησε σε συνδετικός κρίκος μεταξύ των Ιδρυμάτων Πρόνοιας της Φρειδερίκης και του State Department.

Η Συμβουλευτική Επιτροπή του State Department επέτρεψε στην AXEPA να βοηθήσει στο έργο της «ελεύσεως και εγκαταστήσεως» των «εκτοπισμένων» και «ορφανών» Ελλήνοπαίδων.²⁹³ Στο έργο αυτό έσπευσαν να μεσολαβήσουν καθολικές αμερικανικές οργανώσεις. Η ελληνική κυβέρνηση δεν μπορεί να αρνηθεί την προσφορά καταρχήν, αλλά θα φροντίσει να απαιτείται «έγκρισις ελληνικής αρχής» πριν από καθεμία περίπτωση ανάληψης «προστασίας ορφανού» προκειμένου να «αποφευχθή, αθρούνως, ο παρά των καθολικών επιδιωκόμενος προσηλυτισμός». Επίσης, στο έγγραφο διατυπώνονται οι σκοποί της Ελληνικής κυβέρνησης μέσω της μετανάστευσης στις ΗΠΑ και αυτοί είναι η ανακούφιση του ελληνικού δημοσίου από μέρος των βαρών αποκατάστασης των προσφύγων και η ενίσχυση του Ελληνισμού και της Ελληνόρθodoxης Εκκλησίας της Αμερικής.

²⁹² ΓΑΚ, Αρχείο ΠΙΚΠΑ, Φ.48, Πατριωτικόν Ίδρυμα Κ.Π.Α αριθμός 1866, Πρακτικά Συνεδρίας της Δ.Ε ΠΙΚΠΑ της 4-3-1958

²⁹³ ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου πρόνοιας, Κιβώτιο 5, Εγγραφο, αρ.5267/14 του Πρέσβυ Αθ. Πολίτη προς το Β. Υπουργείον Εξωτερικών, Διεύθυνσιν Αποδήμου Ελληνισμού, Αθήνα 16 Νοεμβρίου 1950 «Περί της ενισχύσεως μεταναστεύσεως εκτοπισμένων προσώπων και ορφανών»

8.2 Ανάδοχοι Γονείς: Υπερατλαντικές σχέσεις στοργής δι' αλληλογραφίας

«Είστε η μόνη μου ελπίδα στη ζωή γιατί είμαι ορφανή. Ζω με τη γιαγιά που είναι πολύ γριά και με τη μικρή μου αδελφή. Όταν η μητέρα μου και ο πατέρας μου πέθαναν τον περασμένο χειμώνα η γιαγιά έκαψε τα στρώματα και τις κουβέρτες που είχαν στα κρεβάτια τους. Και τώρα κοιμόμαστε σε πολύ σκληρά σανίδια ...και τα κόκαλά μας πονάνε».

(Γράμμα της εξάχρονης Δέσποινας που έχασε και τους δύο γονείς της από φυματίωση και εκλιπαρεί για βοήθεια, σε καμπάνια της οργάνωσης FOSTER PARENTS PLAN FOR WAR CHILDREN²⁹⁴

Η αναδοχή παιδιών με την αποστολή οικονομικής βοήθειας και δεμάτων με είδη πρώτης ανάγκης αποτέλεσε μια ακόμη επιλεγμένη μέθοδο παροχής βοήθειας από τον αμερικάνικο παράγοντα στα παιδιά του ελληνικού εμφυλίου. Η επικοινωνία μεταξύ του ανάδοχου γονέα και του παιδιού γινόταν με αλληλογραφία. Η ελληνική κυβέρνηση παρέχει έκτακτα προνόμια στην οργάνωση FOSTER PARENTS PLAN FOR WAR CHILDREN . Ο Εθνικός Κήρυξ της Νέας Υόρκης στις 17 Μαΐου 1949 πληροφορεί τους αναγνώστες ότι *«Τη συμφωνία υπέγραψαν από μέρους της κυβέρνησης ο υπουργός οικονομικών Δ . Χέλμης και Κοινωνικής Προνοίας Κ. Καραμανλής. Δια της συμφωνίας εξαιρούνται τελωνειακού και παντός άλλου δασμού όλα τα αποστελλόμενα υπό της οργανώσεως δέματα και επιπλέον η οργάνωσις αναλαμβάνει την πληρωμήν εξόδων μεταφοράς και διανομής των».*²⁹⁵

Ενδεικτικά, η FOSTER PARENTS PLAN FOR WAR CHILDREN πληρώνει 420.000 δραχμές για τα έξοδα του μηνός Φεβρουαρίου του 1951 για την πληρωμή 4 τεσσάρων πολεμοπαθών παιδιών στην Άρτα. Παράλληλα, διανέμει σε όλα τα παιδιά του Κέντρου προνοίας από μια κονσέρβα λίπος , δύο κονσέρβες κρέας, δύο πετσέτες του προσώπου , ένα φουστάνι ή κοστούμι, ένα ζεύγος κάλτσες ή ένα ζεύγος γάντια ή εσώρουχα. Στο έγγραφό της προς το προϊστάμενο του Κέντρου προνοίας Άρτης, η διευθύντρια του ελληνικού τμήματος Catherine Clark, επισημαίνει ότι τα παιδιά που λαμβάνουν σημειώματα από τους Αμερικανούς θετούς γονείς τους πρέπει να τους απαντούν απευθυνόμενοι ονομαστικώς και όχι απλώς *«Αγαπητοί μου θετοί γονείς»*.

²⁹⁴ Bulletin of the Atomic Sciences, 31 Ιουλίου 1951

²⁹⁵ ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ, 17 Μαΐου 1949, σ.1

Επίσης, θα πρέπει τα γράμματα των παιδιών να είναι «εντελώς παιδικά» και να ευχαριστούν πάντοτε για τα χρήματα και τα είδη που λαμβάνουν «αναφέροντας ένα παρά ενός ένα τα οποία περιέχονται εις τα δέματα».²⁹⁶

Το έργο της FOSTER PARENTS PLAN FOR WAR CHILDREN που δραστηριοποιείται ενεργά στην Ελλάδα στην κατεύθυνση της οικονομικής στήριξης πολεμοπαθών παιδιών μέσω της αναδοχής έχει ανοδική πορεία. Στις 31 Ιανουαρίου του 1961, ενημερωτική επιστολή της οργάνωσης προς την Κυρία των Τιμών της Φρειδερίκης, Μαρία Καρόλου, πληροφορεί ότι ο αριθμός των παιδιών που δέχονται βοήθεια από Αμερικανούς και Καναδούς ανάδοχους γονείς έχει φτάσει τις 5.000. Το 1960 προστέθηκαν στη λίστα 1.313 νέες περιπτώσεις παιδιών ενώ παράλληλα «413 παιδιά ακυρώθηκαν για διάφορους λόγους». Ενδεικτικά, η οικονομική ενίσχυση που δόθηκε μετρητά ήταν 554,305.80 δολάρια και περιελάμβανε μηνιαία επιχορήγηση 8,00 δολαρίων για κάθε παιδί, 5,00 δολάρια Για αγορά παπουτσιών, 10,594 .14 δολάρια για ειδικές υπηρεσίες, όπως ιατρική περίθαλψη , ειδικό διαιτολόγιο, εκπαίδευση, κ.λ.π και 89,889.89 για χαρτζιλίκι των ανάδοχων γονέων στα παιδιά . Το ποσό που κατατέθηκε στο λογαριασμό της οργάνωσης στην Εθνική τράπεζα από το εξωτερικό για το έτος 1960, ήταν 629,136.62 δολάρια. Εκτός από τα μετρητά , από το Κεντρικό αρχηγείο της Οργάνωσης στην Νέα Υόρκη, απεστάλησαν και διανεμήθηκαν στα παιδιά είδη καθαριότητας και υγιεινής, ρουχισμός και δέματα με τρόφιμα , αξίας 158,169,51 δολαρίων. Οι ανάδοχοι γονείς έστειλαν στο δικό τους παιδί , ξεχωριστά, μέσω της οργάνωσης δέματα που συνολικά είχαν αξία 55.853.62 δολάρια.

Πολύ ενδιαφέρον παρουσιάζουν , όμως, και οι συναντήσεις μεταξύ των αναδόχων και των παιδιών .Αναφέρεται ότι το 1960 πραγματοποιήθηκαν 53 τέτοιες συναντήσεις κυρίως στην Αθήνα, αλλά υπήρξαν ορισμένες περιπτώσεις, όπου οι Αμερικανοί ανάδοχοι γονείς πήγαν στα χωριά των παιδιών για να τα συναντήσουν. Οι εμπειρίες τους καταγράφηκαν και αντανακλούν συναισθήματα φιλίας, εμπιστοσύνης και καλής διάθεσης. Ένα ζεύγος Αμερικανών από τη Μινεσότα, ανάδοχοι γονείς της μικρής Φραντσέσκας από τον Αλίκαμπο , κοντά στα Χανιά, αναφέρουν ότι έλαβαν θερμή υποδοχή από το δήμαρχο, τον ιερέα και το δάσκαλο του χωριού εντυπωσιάστηκαν από τη φιλοξενία που δέχτηκαν από τις ελληνικές οικογένειες και ακύρωσαν ταξίδι

²⁹⁶ ΓΑΚ, Αρχείο Υπουργείου προνοίας, Κιβώτιο 5, Αμερικανική Περίθαλψις Πολεμοπαθών παιδιών, προς το Κέντρον Κοινωνικής προνοίας Άρτας, 15 Φεβρουαρίου 1951

τους στο Ισραήλ, προκειμένου να προσφέρουν τα 300,00 δολάρια που θα στοίχιζε στο χωριό. Άλλοι ανάδοχοι γονείς από τις ΗΠΑ, στο χωριό Αγία Ευθυμία στην Άμφισσα, βλέποντας τις συνθήκες της ακραίας φτώχειας, ντράπηκαν για τα αγαθά που είχαν στην πατρίδα τους.

Στην ίδια επιστολή, η διευθύντρια της Οργάνωσης στη Ελλάδα, Φανή Έξαρχου, αναφέρει ότι, σε ομιλία της σε υψηλόβαθμα στελέχη της FOSTER PARENTS PLAN FOR WAR CHILDREN στη Νέα Υόρκη διαβίβασε τις ευχαριστίες της Φρειδερίκης για το έργο της οργάνωσης στην Ελλάδα.²⁹⁷

Ο Ελληνικός και Ελληνοαμερικανικός τύπος δε χάνει ευκαιρία να εξάρει το έργο της FOSTER PARENTS PLAN FOR WAR CHILDREN. Η Αμερική είναι η χώρα των θαυμάτων και της φιλανθρωπίας. Τον Μάιο του 1949 Ο Εθνικός Κήρυξ της Νέας Υόρκης δημοσιεύει φωτογραφίες της δωδεκάχρονης, μισότυφλης, ορφανής Βαρβάρας Νίκολη, της οποίας ανάδοχη μητέρα έγινε η διάσημη ηθοποιός Tallulah Bankhead μαζί με τον πρωθυπουργό Σοφούλη και την πρόεδρο της Οργάνωσης Edna Blue. Η αποκατάσταση της όρασης της μικρής Βαρβάρας σε κλινική της Αμερικής, η μεταμόρφωσή της σε ένα χορτάτο και ευτυχισμένο παιδί συνθέτουν ένα αφήγημα ευγνωμοσύνης για την προστάτιδα υπερδύναμη.²⁹⁸

²⁹⁷ 70-341 έγγραφο 31-1-1961 ΓΑΚ – Βασιλικά Ανάκτορα 1138

²⁹⁸ «Όταν την ηρωτήσαμεν αν προτιμά την Ελλάδαν ή την Αμερικήν, το πρόσωπό της έλαμψε. – Την Αμερικήν, είπε. Γιατί αυτή θα μου φτιάξει το μάτι και βοηθεί τα άλλα παιδιά στην Ελλάδα, στην Ιταλία και αλλού». Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, Αναδημοσίευση από την εφημερίδα SUN της Νέας Υόρκης, 20 Οκτωβρίου 1949, σ.3

Εθνικός Κήρυξ της Νέας Υόρκης, Μάιος 1949

Η μικρή Βαρβάρα Νικολή, όπως ήταν τον Μάιο, προτού αναχωρήσει από την Ελλάδα.

Η Βαρβάρα Νικολή τρώγοντας το αγαπημένο της κινέζικο φαγητό στο εστιατόριο Τούγκ—Σαί.

Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, Οκτώβριος 1949

Το έργο της FOSTER PARENTS PLAN FOR WAR CHILDREN επαινείται και από το δημοσιογράφο του NEW YORKER Josef Wechberg, στο άρθρο του, LETTER FROM ATHENS, τον Αύγουστο του 1951. Το «Γράμμα από την Αθήνα» αφήνει να εννοηθεί ότι υπάρχουν οξύτατες ταξικές αντιθέσεις, με τους πλούσιους να ζουν «σε υπέροχες βίλες και διαμερίσματα» και τους φτωχούς «σε μερικές από τις χειρότερες τρώγλες του κόσμου, χωρίς νερό, ηλεκτρικό ρεύμα, θέρμανση και αποχετεύσεις» και περιγράφει το δράμα των 3.400 ορφανών παιδιών τα οποία τριγυρίζουν στην Αθήνα ξυπόλητα και ντυμένα με κουρέλια. Αυτά τα παιδιά τρώνε κρέας δύο φορές το χρόνο, τα Χριστούγεννα και το Πάσχα. Η μόνη αποτελεσματική λύση για την ανακούφιση των παιδιών είναι η ιδιωτική βοήθεια η οποία έρχεται, κυρίως, από την Αμερική. Υποστηρίζει ότι η FOSTER PARENTS PLAN FOR WAR CHILDREN έχει διασώσει πάνω από 12.000 ορφανά παιδιά από την φτώχεια και τις ασθένειες που τα απειλούν, μέσω της αποστολής δεμάτων με είδη πρώτης ανάγκης από τους ανάδοχους Αμερικανούς γονείς τους, που τους δίνουν το αίσθημα ότι κάποιος τα σκέπτεται και τα φροντίζει. Παράλληλα εξαίρει την αυτοθυσία της Katherine Clark, της Αμερικανίδας διευθύντριας της οργάνωσης στην Ελλάδα, και του ελληνικού προσωπικού της που ταξιδεύουν ακόμα και στα πιο απομακρυσμένα μέρη της χώρας, προκειμένου να προσφέρουν τις υπηρεσίες της Αμερικανικής φιλανθρωπίας.²⁹⁹

Φαίνεται ότι ένας από τους σκοπούς της δράσης των οργανώσεων αναδοχής είναι να σφυρηλατηθούν ανθεκτικοί δεσμοί που εξασφαλίζουν την ανταπόδοση ευγνωμοσύνης, το θαυμασμό και τον ενστερνισμό των αξιών και των δυτικών προτύπων. Οι οργανώσεις αυτές συνέβαλαν στον περιορισμό της κομμουνιστικής επιρροής και στην εξάπλωση της ηγεμονίας των ΗΠΑ. Η προβολή της αμερικανικής ισχύος μέσα από το πρίσμα της οικογενειακής αγάπης πρόβαλε τις ΗΠΑ ως το γενναιόδωρο πατέρα στην οικογένεια των εθνών.³⁰⁰ Στη μάχη εναντίον του κομμουνισμού τα όπλα που επέλεγαν οι Αμερικανοί είναι «τα τρόφιμα και τα παπούτσια, τα πανωφόρια και η καλοσύνη».³⁰¹

²⁹⁹ NEW YORKER «LETTER FROM ATHENS» Joseph Wechberg, 25-8-1951, p.70

³⁰⁰ Sara Fieldston “*Raising the World. Child Welfare in the American Century*”, Cambridge, Mass, Harvard University Press, 2015

³⁰¹ Sara Fieldston “*Little Cold Warriors: Child Sponsorship and International Affairs*” Albert Einstein College of Medicine on March 2014, <http://dh.oxfordjournals.org>

Greece, 1947(?). Actor Kirk Douglas is distributing boxes with school items in the framework of US Relief Aid Plan, toward the end of the Greek Civil War (1945-1949).

<https://gr.pinterest.com/pin/481885228866016202/>

eteriafotografizontas.blogspot.com

Αυτή η πολιτική αντίληψη διευρύνεται , καθώς προβάλλει το καπιταλιστικό σύστημα και τον αμερικάνικο τρόπο ζωής ως αξίες που εδραιώνουν την ειρήνη και την ηρεμία όχι μόνο μεταξύ των χωρών, αλλά και στο εσωτερικό τους. Η ειρήνη βρίσκεται σ’ έναν κόσμο που έχει καλύτερη τροφή, καλύτερη στέγη και καλύτερο ντύσιμο και έχει ως πρότυπο την αμερικάνικη ιδιωτική επιχειρηματικότητα και παραγωγικότητα.³⁰²

³⁰² “The May issue of FORTUNE is dedicated to the proposition that Us production through Enterprise must be a co- singer of Peace...Peace, not only with Russia....but in India among Indians....and in Greece among the Greeks”. LIFE 12-5-1947, p.151

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

“THE QUEEN WHO MADE THE GOOD”

9.1 Όψεις της Φρειδερίκης στον Αμερικάνικο τύπο

Στην ακτινοβολία της Φρειδερίκης που εξασφαλίστηκε από την προβολή της εικόνας της «φιλεύσπλαχνης βασίλισσας» συνέβαλε αποφασιστικά και ο Αμερικανικός Τύπος. Σε αυτή την κατεύθυνση, είναι σαφής η επιλογή των αμερικάνικων ΜΜΕ να ακολουθήσουν τα ελληνικά ΜΜΕ στην προβολή της Φρειδερίκης. Σύμφωνα με το Γιώργο Μαργαρίτη: *«Πολλές χιλιάδες φωτογραφίες αποτύπωσαν σε εφημερίδες, περιοδικά ή προπαγανδιστικά φυλλάδια τις βασιλικές δραστηριότητες και τις έκαναν γνωστές σε παγκόσμια κλίμακα. Το γεγονός είχε τη σημασία του, ιδιαίτερα στις ΗΠΑ, όπου οι κύκλοι της ελληνικής ομογένειας διαδραμάτιζαν ενεργό πόλο τόσο ως προς την ακολουθούμενη στην Ελλάδα αμερικανική πολιτική, όσο και ως προς τη χρηματοδότηση των πολυάριθμων οργανισμών αρωγής της πάσχουσας Ελλάδας. Η βασιλική ακτινοβολία απλοποιούσε το έργο της κυβέρνησης των ΗΠΑ και στον πρώτο και στο δεύτερο τομέα»*.³⁰³

Έτσι λοιπόν, η παρουσία της Φρειδερίκης είναι διαρκής στα αμερικανικά έντυπα σε όλη τη διάρκεια του Ψυχρού πολέμου με αφιερώματα, ρεπορτάζ, εξώφυλλα.

³⁰³ Γιώργος Μαργαρίτης *«Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949»* Τόμος 2, εκδ. Βιβλιόραμα, σ.142

Ξεχωριστή θέση στην προβολή της Φρειδερίκης στο Αμερικάνικο αναγνωστικό κοινό κατέχει το περιοδικό LIFE. Το γεγονός αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία διότι πρόκειται για ένα εξαιρετικά δημοφιλές έντυπο³⁰⁴ που κατείχε πρώτη θέση στα έσοδα από τις διαφημίσεις.³⁰⁵ ³⁰⁶ και συνέβαλε στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης της χώρας, εναρμονιζόμενο πλήρως με τα κέντρα αποφάσεων που ελέγχονταν από τα οικονομικά συμφέροντα ανώτερων κύκλων. Το LIFE αποτύπωσε επιτυχημένα σε γυαλιστερό χαρτί, το όραμα του δημιουργού του, Henry Luce, που ήταν ο κήρυκας της παγκόσμιας κυριαρχίας των ΗΠΑ. Με το περίφημο άρθρο του “The American

³⁰⁴ “Indeed, one magazine, *Life*, could report in 1950 that each issue was read by about one in five Americans aged ten or older.” Theodor Peterson “Magazines in the Twentieth Century, The University of Illinois Press, Urbana, 1956, σ.24

³⁰⁵ “the leader was *Life*, which averaged more than \$2,372,000 in advertising in each of its weekly issues throughout 1955”.ο.π, σ.13

³⁰⁶ “The President’s Scrapbook. Two pages SHOW BOOK will reserve for pictures which the president of the United States might have chosen for his scrapbook; Himself eating peanuts, his new swimming pool, his wife on roller skates, the dam he is building in Oregon, his appointee to the Supreme Court, the assassin who almost got him, the meanest cartoon, a boondoggle, his favorite house – guest.” Henry R. Luce “A prospectus for a new magazine” Original Life Magazine prospectus, Σελ. 7, <http://www.chasejarvis.com/wp-content/uploads/2010/07/life-prospectus-smaller.pdf>

Century”, στις 17 Σεπτεμβρίου 1941, ο Luce διατυπώνει την πεποίθησή του ότι ο εικοστός αιώνας είναι ο αιώνας την Αμερικής, η οποία εγκαταλείποντας το δόγμα του απομονωτισμού, οφείλει να εκπληρώσει το πεπρωμένο της και να επιβληθεί ως υπερδύναμη της Ελευθερίας και της Δικαιοσύνης, μεταλαμπαδεύοντας τις αξίες αυτές σε ολόκληρο τον κόσμο.³⁰⁷ Συνοδοιπόροι του Luce στο όραμα της παγκόσμιας αμερικανικής κυριαρχίας μέσω μιας στιβαρής επιθετικής πολιτικής απέναντι στην ΕΣΣΔ ήταν οι αδελφοί Dulles. Ο John Foster Dulles, σύμβουλος του Luce σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και Υπουργός Εξωτερικών (1953-1959) της κυβέρνησης Eisenhower, ήταν ένας από τους κύριους επικριτές της πολιτικής της «ανάσχεσης» του Kennan και εισηγητής της «απόσυρσης» της σοβιετικής δύναμης που θα κατέληγε στην «απελευθέρωση» της Ανατολικής Ευρώπης.^{308 309} Ο Allen Dulles , διευθυντής της κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (CIA) είχε αναπτύξει άριστη συνεργασία με το Henry Luce, «ο οποίος επέτρεπε σε ορισμένα μέλη του προσωπικού του να δουλεύουν για την Υπηρεσία και παρείχε δουλειά και πιστοποιητικά έγγραφα για άλλους μυστικούς πράκτορες της CIA που δεν είχαν δημοσιογραφική εμπειρία. Ο C.D. Jackson, ένας αντιπρόεδρος της Time Inc., που διετέλεσε εκδότης του LIFE από το 1960 ως το θάνατό του το 1964, «ήταν ο προσωπικός απεσταλμένος του Luce στη CIA».³¹⁰ Έτσι ο Luce συγκαταλέγεται ανάμεσα στα στελέχη των Media που

³⁰⁷ “America as the dynamic center of ever-widening spheres of enterprise, America as the training center of the skillful servants of mankind, America as the Good Samaritan, really believing again that it is more blessed to give than to receive, and America as the powerhouse of the ideals of Freedom and Justice - out of these elements surely can be fashioned a vision of the 20th Century to which we can and will devote ourselves in joy and gladness and vigor and enthusiasm”. Life, February 17. 1941, Σελ. 61, <https://books.google.gr>

³⁰⁸ « Others criticized Kennan’s policy for being too defensive. Most notably, John Foster Dulles declared during the 1952 election campaign that the United States’ policy should not be containment, but the “rollback” of Soviet power and the eventual “liberation” of Eastern Europe». Kennan and Containment, 1947, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/kennan>

³⁰⁹ “Truman’s Cold Warriors, especially Acheson, Luce believed, lacked the fervor a global crusade against communism required. And Dulles proposed a crusade. In War and peace (1950) and a May 1952 Life article, he offered a doctrine of “liberation”... “we should use ideas as weapons” James L. Baughman “HENRY R. LUCE and the rise of American news media, The John’s Hopkins University press, Baltimore and London, 1987, p.160

³¹⁰ Carl Bernstein “The Cia and the Media” How America’s most powerful news media worked hand in glove with the Central Intelligence Agency and why the church committee covered it up” http://carlbernstein.com/magazine_cia_and_media.php

παρείχαν ενεργητικά τις υπηρεσίες τους στη CIA³¹¹. Ο πρόεδρος Eisenhower και το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα βρήκαν στο πρόσωπο του Luce αμέριστη υποστήριξη και το LIFE συνέβαλε στην επιτυχία της προεκλογικής τους καμπάνιας³¹².

Στη συνέντευξή της στον δημοσιογράφο Arthur Hays Sulzberger των TIMES της Νέας Υόρκης, στις 21 Ιουνίου του 1948, η Φρειδερίκη μιλά για το «παιδομάζωμα» και εκφράζει τις ανησυχίες της για «βουλγαροποίηση» των Ελληνόπουλων «που απήχθησαν υπό των συμμοριτών του Μάρκου». Ο Sulzberger, με τη σειρά του, επιχειρεί να εξισώσει τις ναζιστικές με τις κομμουνιστικές τακτικές, αφού δηλώνει ότι: «η προσπάθεια βουλγαροποίησης των Ελληνοπαίδων παρακολουθείται εις Αθήνας με ιδιαίτερη προσοχήν, ιδίως υπό το φως παλαιότερων τσεχοσλοβακικών διαμαρτυριών εναντίον γερμανικών προσπαθειών προς εκγερμανισμόν των παιδιών της Τσεχοσλοβακίας, τα οποία είχαν απαχθή από τα σπίτια των και μεταφερθή εις Γερμανίαν κατά τη διάρκειαν του πολέμου».³¹³ Παράλληλα επαινεί την πρωτοβουλία της Φρειδερίκης για τη δημιουργία των παιδοπόλεων.

Το προφίλ που χτίζεται για τη Φρειδερίκη είναι κολακευτικό σε όλα τα επίπεδα. Στη συνέντευξή της που δόθηκε στο δημοσιογράφο Μαξ Ήστμαν στα ανάκτορα των Αθηνών και δημοσιεύτηκε στο READER'S DIGEST, τον Οκτώβριο του 1949, με τον τίτλο «*Converstation with a queen*», η Φρειδερίκη προβάλλεται ως σωτήρας χιλιάδων ορφανών παιδιών, που περνάει πολύ χρόνο μαζί τους και θεωρεί ότι είναι δική της δουλειά «να τα βοηθήσει να μεγαλώσουν σωστά και να μην καταντήσουν ανάπηρα σωματικά ή διανοητικά». Ακόμη τονίζεται η απλότητα και η ομορφιά της βασίλισσας «μικρόσωμης, λεπτής σαν κοριτσάκι μητέρας τριών παιδιών που περιέργως δεν είχε φροντίσει να αλλοιώσει το σχήμα των φρυδιών της και μακάρι να το έκαναν όλες οι γυναίκες!». Το εγκωμιαστικό άρθρο κορυφώνεται με την άποψη ότι η

³¹¹ “Among the media executives who most actively provided their services to Cia were William Palley from CBS, Henry Luce of Time, Inc, Arthur Sulzberger of the New York Times...” Herbert N. Foerstel “From Watergate to Monicagate: Ten Controversies in Modern Journalism and Media”, Greenwoodpress, Westport, Connecticut, London, 2001, p.p 74,75

³¹² “Luce was a major force within the Republican party between 1940-1964.....Without Luce and Time Inc, Dwight Eisenhower’s decision to run his nomination and his election become more problematic.” Robert E. Herzstein “Henry R. Luce, Time, and the American Crusade in Asia”. Cambridge University Press, 2005, p.4

³¹³ Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ «Η Βασίλισσα Φρειδερίκη ομιλεί δια το Παιδομάζωμα. Συνέντευξις προς τους «Τάιμς Ν. Υόρκης», 22 Ιουνίου 1948, σ.5

Φρειδερίκη είχε καταφέρει με τη δράση της να μετατρέψει το πολίτευμα της χώρας από απλή βασιλεία σε «κοινοφελές βασιλικό πολίτευμα». Παρατηρείται μια «αγιοποίηση» της βασίλισσας στα αμερικάνικα ΜΜΕ, μια προσπάθεια ανάδειξης του προσώπου της σε ίνδαλμα των Ελλήνων . Το κύριο πλεονέκτημα της Φρειδερίκης που προβάλλεται έντονα και συγκινεί το αμερικάνικο κοινό, αφού εναρμονίζεται με τις αντιλήψεις του περί οικογένειας, είναι η πρωτοβουλία και το έργο που ανέπτυξε στα πλαίσια του Παιδοφυλάγματος . Η δράση της αυτή τη διακρίνει , την εξυψώνει, και την κάνει αποδεκτή .

Στο National Geographic Magazine Δεκέμβριος 1949 στο πολυσέλιδο άρθρο του Maynard Owen Williams με τίτλο “War – torn Greece” , η Φρειδερίκη περιγράφεται ως «Βασίλισσα Φρειδερίκη, νέα, όμορφη, και Δημοκρατική, είναι το είδωλο των Ελλήνων στρατιωτών» και δημοσιεύεται ακόμα μια φωτογραφία της ανεβασμένη στους ώμους των μετανοημένων στρατιωτών στη Μακρόνησο. Η Μακρόνησος ανοίγει το οδοιπορικό του συγγραφέα στην Ελλάδα και υμνεί το ελληνικό πείραμα μεταστροφής των κομμουνιστών , ανταρτών και συμπαθούντων σε «νομιμόφρονες, δημοκρατικούς πολίτες» , παρατηρώντας «σκληροτράχηλους αξιωματικούς του Ελληνικού στρατού να παίζουν το ρόλο του καλού ποιμένα». ³¹⁴

Η Φρειδερίκη στους ώμους των στρατιωτών στη Μακρόνησο.

National geographic

³¹⁴ National Geographic, December 1949, σ.711

Ολόκληρο το άρθρο δεν φείδεται κολακευτικούς χαρακτηρισμούς , όποτε αναφέρεται στο όνομα της Φρειδερίκης «όμορφη», «δοξασμένη» , «αγαπημένη μητέρα» και «δυναμική βασίλισσα των Ελλήνων»

Η Φρειδερίκη καλεί το δημοσιογράφο να επισκεφθεί κάποιες από τις παιδοπόλεις της κι εκείνος σπεύδει να τη πληροφορήσει ότι έχει ήδη επισκεφθεί την παιδόπολη στα Ιωάννινα όπου στο φακό του πρόβαλλαν «σχεδόν μια ντουζίνα χαρούμενα πρόσωπα».

Παιδόπολη Ιωαννίνων, « σχεδόν μια ντουζίνα χαρούμενα πρόσωπα» στο National Geographic ,Δεκέμβριος 1949

«Ο Αμερικανός λοχίας Stephen Merrill που μιλάει ελληνικά σαν ντόπιος κρατάει έναν μικρό «συμπατριώτη» του» στην Παιδόπολη Ιωαννίνων».

National Geographic Δεκέμβριος 1949

Άλλωστε και η ίδια η Φρειδερίκη, όπως πληροφορείται από τον ίδιο, συνέβαλε στην ευτυχία του δημοσιογράφου όταν περιόρισε τις ενοχές του, αφού ανακάλυψε ότι με την έμμεση φορολογία του Βασιλικού Ιδρύματος στα εισιτήρια θεάτρου και κινηματογράφου *«είχε το προνόμιο να προσθέσει την αξία των δυο σεντς του στην φιλανθρωπία της (Φρειδερίκης)»*. Συγκεκριμένα, *«ένιωθε ότι είχε έναν αόρατο μικρό καλεσμένο δίπλα του»*. Έτσι , απαλύνθηκαν οι ενοχές που τον βασάνιζαν όταν χαιρόταν αυτές τις απολαύσεις των θεαμάτων ενώ η Ελλάδα *«υπέφερε τόσο σκληρά»* και *«υπήρχε τόση ανάγκη»*.

Μετά την ανταλλαγή φιλοφρονήσεων με το βασιλέα Παύλο , ο δημοσιογράφος καταλήγει :*«έφυγα θαυμάζοντας την απλότητα και τη δημοκρατία αυτών των σκληρά εργαζόμενων ηγετών, από τους οποίους εξαρτάται τόσο πολύ η κοινή λογική»*.

«Το αμερικάνικο κοινό πάντα ενδιαφερόταν να ακούσει το success story ενός όμορφου κοριτσιού».³¹⁵ Αυτός είναι ο λόγος που επικαλείται ο δημοσιογράφος του LIFE , William Atwood, προκειμένου να πάρει συνέντευξη από τη Φρειδερίκη, το Νοέμβριο του 1950.

³¹⁵ LIFE 20-11-1950 σ. 147

Life 20-11-1950

Το *success story* της Φρειδερίκης έγκειται στην καταπολέμηση όλων των δυσάρεστων οίωνων για την αποδοχή της από τον ελληνικό λαό. Η γερμανική καταγωγή της , το δημοκρατικό πνεύμα των Ελλήνων , και μερικές πρόσφατες προσπάθειες του Παύλου να ενισχυθεί η μοναρχία που έπληξαν τη λαοφιλία του κάμφθηκαν μπροστά στην αγάπη του λαού για τη Φρειδερίκη. Η φωτογραφία της στο αναμορφωτήριο της Λέρου από το Νοέμβριο του 1949 δημοσιεύεται ξανά για να τονίσει τη συμβολή της βασίλισσας στην καταπολέμηση του κομμουνισμού.

Η Φρειδερίκη στη Λέρο, LIFE 20-11-1950

Η Φρειδερίκη πάνω στους ώμους Ελλήνων νεολαίων να παρελαύνει. «Κάποτε Κομμουνιστές αντάρτες, τώρα δείχνουν την ευγνωμοσύνη τους για τα στρατόπεδα αποκατάστασης, όπου έζησαν από τότε που αιχμαλωτίστηκαν». ³¹⁶ Η αναμορφωτική δύναμη της Φρειδερίκης μεταπλάθει ακόμα και σκληρούς κομμουνιστές τραυματίες σε νοσοκομείο της Θεσσαλονίκης και τους κάνει να της φιλούν το χέρι με σεβασμό.³¹⁷

Μετά την αποφασιστική συμβολή της στη νίκη εναντίον της κομμουνιστικής απειλής στην Ελλάδα, η Φρειδερίκη αρνείται να περιοριστεί στο ρόλο του εθνικού συμβόλου και δηλώνει ότι θα εξακολουθήσει να εργάζεται για τη στερέωση και την ενδυνάμωση της μοναρχίας. Το οπλοστάσιο της βασίλισσας διαθέτει «δοκιμασμένες πολιτικές μεθόδους». Οι μέθοδοι προσεταιρισμού του ελληνικού λαού είναι «οι έξοδοι και οι συναντήσεις του βασιλικού ζεύγους με τους υπηκόους τους, οι χειραψίες, τα φιλικά χτυπήματα στην πλάτη, τα φιλιά στα μωρά, και οι χάρες».³¹⁸ . Αυτές οι «χάρες» χρησιμοποιήθηκαν από την ελληνική μοναρχία ευρύτατα και σε

³¹⁶ LIFE, ο.π, σ.141

³¹⁷ Ο.π σελ.142

³¹⁸ LIFE ο.π

βάθος χρόνου , καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα αιτημάτων. Οι πολίτες απευθύνονταν στο Παλάτι προς άμεση επίλυση των προβλημάτων τους, μέσω επιστολών ³¹⁹που κατανέμονται σε κατηγορίες: «**Διορισμοί**», «*Μεταθέσεις-Μετατάξεις-Προαγωγαί-Μονιμοποιήσεις-Ανανεώσεις συμβάσεων και αναστολαί αυτών*», «*Επαναπατρισμός - Αποδημία - Αδεια παραμονής εις Ελλάδα*», «*Στέγασις - Οικόπεδα - Αδεια οικοδομής*», «*Κοινοτικά έργα. Υδρευσις, Αρδευσις, Ηλεκτροφωτισμός, Συγκοινωνία, Αποχέτευσις, Μεταφορά χωρίου, Μετατροπή Σχεδίου Πόλεως, Αντιπλημμυρικά έργα κ.λπ.*», «*Ιατρική και φαρμακευτική περίθαλψις*», «*Δικαστικά Υποθέσεις*», «*Απαλλαγή χρημάτων*», «*Οικογενειακά Υποθέσεις*», «*Αναζητήσεις αγνοουμένων*» . Με την εφαρμογή αυτών των δοκιμασμένων μεθόδων, ο πολίτης αντί να διεκδικεί αξιοπρεπώς τα δικαιώματά του έχει υποκατασταθεί από έναν υπήκοο–συλλογικό επαίτη.

Το δημοσίευμα προσπαθεί να πείσει το αμερικανικό αναγνωστικό κοινό ότι η Ελληνική μοναρχία είναι προσηλωμένη στο κοινωνικό και φιλανθρωπικό της έργο και δεν αναμειγνύεται ενεργά στην πολιτική της χώρας. «Ο βασιλιάς είναι ένας συνταγματικός μονάρχης με περιορισμένες εξουσίες όπως αυτές του Γάλλου προέδρου. Υπογράφει έγγραφα, αλλά δεν νομοθετεί , όταν μια κυβέρνηση πέφτει, διορίζει νέο πρωθυπουργό που όμως χρειάζεται και την έγκριση της Βουλής. Παραδέχεται, ωστόσο, ότι πρόσφατα ο Παύλος έχει προσπαθήσει να ασκήσει επιρροή στο σύνθεση διαφόρων κυβερνήσεων, χωρίς να δίνει σημασία στο λαϊκό αίσθημα. Υπονοείται ότι η Φρειδερίκη έχει μερίδιο ευθύνης για τις κινήσεις αυτές αφού, όπως πληροφορούμαστε από το δημοσίευμα, είναι ο δεύτερος βασικός συμβουλάτορας του Παύλου μετά τον Αναστάσιο «Μπούλη» Μεταξά, διευθυντή του πολιτικού γραφείου του. Οι πολιτικές απόψεις της βασίλισσας είναι υπέρ της μοναρχίας και της μέτριας απολυταρχίας Η Φρειδερίκη έμεινε αταλάντευτη στις προθέσεις της για αυξημένο ρόλο της μοναρχίας στην Ελλάδα, με τη διατήρηση και την ενδυνάμωση του θεσμού, τονίζοντας τις αδυναμίες της Δημοκρατίας και επισημαίνοντας στα αμερικάνικα ΜΜΕ ότι «*οι πολιτικοί έρχονται και παρέρχονται*». Ο συντάκτης του άρθρου ,πάλι ,φαίνεται να δικαιώνει τη βασίλισσα που «*δεν τους δίνει και τόση αξία*», αφού « *ο καθένας μπορεί να οδηγηθεί σε αυτό το συμπέρασμα*

³¹⁹ Τάσου Κωστόπουλου : «Το ρουσφετολόγιο του βασιλέως» 14-2-2016, Αρχείο Τέως βασιλικών Ανακτόρων, Φ.438 του αρχείου «*Υπομνήματα 1954-967*»
<https://www.efsyn.gr/arthro/roysfetologio-toy-vasileos>

παρατηρώντας την πολιτική της Αθήνας». ³²⁰ Η Φρειδερίκη, λοιπόν, ποντάροντας στην αφερεγγυότητα των Ελληνικών Κυβερνήσεων, προβάλλει το Παλάτι σαν σταθερό σύμμαχο προς τις ΗΠΑ και δυναμικό παράγοντα για τη διευθέτηση των πολιτικών υποθέσεων της χώρας προς την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού κατά τα δυτικά πρότυπα.

Ο Atwood παραδέχεται ότι θαυμάζει την χαρισματική προσωπικότητά της που «με το χαμόγελό της, καταφέρνει να κάνει τελικά όποιον έρχεται να τη δει, μοναρχικό.» ³²¹

Πάνω σε αυτή την παραδοχή που συνδέει τους ιδεολογικούς σκοπούς με το αμερικάνικο όνειρο, χτίζεται βήμα – βήμα η εικόνα μιας δημοκρατικής και λαοφιλούς βασίλισσας που «ενάντια σε όλα τα πεπρωμένα έγινε η αγαπημένη της Ελλάδας».

Στον πόλεμο της Κορέας, η Φρειδερίκη παρουσιάζεται να ενθαρρύνει και να εμπνέει τους στρατιώτες του Ελληνικού Τάγματος πεζικού, βετεράνους του ελληνικού εμφυλίου, που μάχονται στο κεντρικό μέτωπο. Στις 26 Φεβρουαρίου 1951, στο αφιέρωμά του στους 25.000 στρατιώτες από 11 χώρες, συμμάχους των ΗΠΑ στον πόλεμο της Κορέας, το LIFE δείχνει Έλληνα στρατιώτη να έχει στερεωμένη τη φωτογραφία της Φρειδερίκης στο παρμπρίζ του τζιπ του. Η Φρειδερίκη προβάλλεται στο αμερικάνικο αναγνωστικό κοινό να στηρίζει ενεργά τις ΗΠΑ στον αγώνα τους ενάντια στους «Κόκκινους Κινέζους». ³²²

GREEK PRIVATE HAS PIN-UP OF QUEEN FREDERIKA ON JEEP'S WINDSHIELD

Life 26-2-1951

³²⁰ LIFE, Ο.π

³²¹ LIFE 20-11-1950 The queen who made the good σ.141

³²² LIFE, 26-2-1951, "Other U.N troops. They also serve. Picked men from many lands fight hard in Korea", σ.104

Στο «Γράμμα από την Αθήνα» του Joseph Wechberg στον NEW YORKER, τον Αύγουστο του 1951, ο ανταποκριτής αποδεικνύει ότι η Φρειδερίκη υπερισχύει του Παύλου. Αφού περιγράψει τη ζοφερή εικόνα της ένδειας και της δυστυχίας που μαστιάζει τα λαϊκά στρώματα και πλήττει κυρίως τα παιδιά, δηλώνει ότι *«η βασίλισσα Φρειδερίκη που είναι κόρη του Γερμανού Δούκα του Brunswick έχει κάνει για την ευημερία των άπορων παιδιών και για άλλες φιλανθρωπίες πολύ περισσότερα από οποιαδήποτε άλλη Ελληνίδα»*. Αφού παρουσιάσει το έργο της στις παιδοπόλεις και στα Ιδρύματα Προνοίας, επισημαίνει ότι η Φρειδερίκη προσπαθεί να βελτιώσει τις συνθήκες ζωής των ανθρώπων στις βόρειες περιοχές της χώρας. Για τον Παύλο, περιορίζεται να πει ότι *«έχει υψηλό κύρος στην Αθήνα, κινείται ελεύθερα στους δημόσιους δρόμους και του αρέσει να τρέχει με το γρήγορο μπλε cabriolet μεταξύ του θερινού ανακτόρου και της κατοικίας του στην πόλη, συνοδευόμενους από λίγους αξιωματικούς της φρουράς του»*.³²³

Η Φρειδερίκη παρουσιάζεται χαμογελαστή, να γοητεύει με την οικειότητά της τον Υπουργό Εξωτερικών Dulles και τον Eisenhower *σε επίσκεψή τους στην Ελλάδα το Μάρτιο του 1952*. Ο Eisenhower επισκέπτεται την Τουρκία και την Ελλάδα το Μάρτιο του 1952, ως κίνηση υποδοχής των 2 νέων κρατών –μελών του NATO. Στην Ελλάδα γίνεται δεκτός με ενθουσιασμό από το παλάτι από το βασιλικό ζεύγος. Η ελληνική μοναρχία επαινείται για το κατόρθωμά της να ανταποκριθεί στα δύσκολα καθήκοντά της *«με χάρη και καλό χιούμορ»*.³²⁴

³²³ NEW YORKER «LETTER FROM ATHENS» Joseph Wechberg, 25-8-1951, p.74

³²⁴ Life 17-3-1952 σελ.33

Life 17-3-1952 σελ.33

Η πρώτη επίσκεψη του βασιλικού ζεύγους στις ΗΠΑ, το Νοέμβριο του 1953 ξεκίνησε από το Λευκό Οίκο και συνεχίστηκε με περιοδεία σε όλη τη χώρα. Χαιρετίστηκε ένθερμα από το LIFE , που αφιερώνει το εξώφυλλό του στο πρόσωπο της Φρειδερίκης. Η επίσκεψη των βασιλέων στις ΗΠΑ συνοδεύτηκε με περιοδεία και συναντήσεις με παράγοντες της Ελληνοαμερικανικής ομογένειας.³²⁵

³²⁵ *Life* 16-11-1953, s.56-60

Ο Εθνικός Ύμνος και επευφημίες έξω από τη βιβλιοθήκη στο Hyde Park. Τα κορίτσια προέρχονται από ένα ελληνικό ορθόδοξο σχολείο.

Life, 16-11-1953

Φαίνεται , ωστόσο, ότι η πρώτη επίσκεψη των βασιλέων της Ελλάδας στις ΗΠΑ το 1953 ήταν καρπός μακροχρόνιων προσπαθειών πολιορκίας του State Department από την Ελληνική πρεσβεία. Οι βασιλείς είχαν εκδηλώσει την επιθυμία τους να επισκεφθούν τις ΗΠΑ για να ευχαριστήσουν τον αμερικανικό λαό για τη βοήθειά του. Ωστόσο , οι Αμερικανοί είχαν προβάλλει δισταγμούς για την παρουσία και την υποδοχή της βασιλικής οικογένειας στις ΗΠΑ. Το ζήτημα συζητήθηκε στο State Department τον Ιανουάριο του 1949 και οι Αμερικανοί κατέληξαν στην απόφαση ότι «η παρούσα στρατιωτική κατάσταση στην Ελλάδα δεν είναι ευνοϊκή για επισκέψεις στις ΗΠΑ προς το παρόν. Εάν αργότερα οι συνθήκες στην Ελλάδα βελτιωθούν και ο Βασιλιάς και η βασίλισσα εκφράσουν την επιθυμία να έρθουν στη χώρα, θα χαρούμε να ανταποκριθούμε φιλικά στις επιθυμίες τους».³²⁶ Όμως, και μετά το πέρας του εμφυλίου πολέμου, η Αμερικανική πλευρά δεν συγκατατέθηκε να καλέσει τους βασιλείς στις ΗΠΑ. Η άρνηση των Αμερικανών να δεχτούν τον Παύλο και την

³²⁶ FRUS 868.00/1-349, Memorandum by the Director Office of near Eastern and African Affairs (Shatterthwaite) to the Under Secretary of State (Lovett). "Suggested topics for conversation with Greek Ambassador", Washington, January 3 1949, p.230

Φρειδερίκη στις ΗΠΑ δεν έκαμψε την επιμονή των βασιλέων να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους. Ένα δημοσίευμα της εφημερίδας ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, στις 22 Ιουνίου του 1950, αναφέρει ότι ο νέος πρέσβης της Ελλάδας στις ΗΠΑ, Αθανάσιος Πολίτης, αμέσως μόλις αποβιβάστηκε από το υπερωκεάνιο που τον μετέφερε από την Ελλάδα στη Νέα Υόρκη, δήλωσε σε δημοσιογράφους ότι *«Ο βασιλεύς Παύλος και η Βασίλισσα Φρειδερίκη, πιθανώς να επισκεφθούν συντόμως τας Ηνωμένας Πολιτείας δια να ευχαριστήσουν τον Αμερικανικόν λαόν δια παν ούτος έπραξε υπέρ της Ελλάδος»*. Το θέμα πήρε κάποιες διαστάσεις γιατί η ελληνική κυβέρνηση και τα Ανάκτορα δεν επιβεβαίωσαν την πληροφορία. Το δημοσίευμα, ωστόσο, διευκρινίζει ότι αφενός ο Πρέσβης *«δεν ήτο δυνατόν να ανακίνησε δημοσία ζήτημα επισκέψεως των βασιλέων εις τας Ην. Πολιτείας μόνον εξ ιδικής του πρωτοβουλίας»*, αφετέρου *«δεν έρχεται δια πρώτην φοράν εις την δημοσιότητα η επιθυμία των Βασιλέων να ευχαριστήσουν τον αμερικανικόν λαόν δια την παρεχομένην προς την Ελλάδαν βοήθειαν»*. Οι «βολιδοσκοπήσεις» των Ανακτόρων προς τις ΗΠΑ, όμως, παραμένουν άστοχες, αφού οι Αμερικανοί αποδέχονται ευχαρίστως την επίσκεψη των βασιλέων στην *«βορειοαμερικανικήν συμπολιτείαν»*, βρίσκουν όμως αφορμές να μεταθέτουν συνεχώς την επίσκεψη αυτή σε αόριστο χρόνο.³²⁷

Αξιοσημείωτη είναι και η προβολή της Φρειδερίκης δίπλα στον ηγέτη της Γιουγκοσλαβίας και *«κομμουνιστή σύμμαχο»*³²⁸ των ΗΠΑ, στρατάρχη Τίτο, κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στην Αθήνα, τον Ιούνιο του 1954,³²⁹ από το περιοδικό LIFE. Η πρόσφατη συνεργασία Ελλάδας – Γιουγκοσλαβίας – Τουρκίας για ενδεχόμενη δημιουργία κοινής στρατιωτικής δράσης, που κατοχυρώθηκε με την υπογραφή του Συμφώνου Φιλίας και Συνεργασίας το Φεβρουάριο του 1953 και η περαιτέρω εμπέδωση των καλών σχέσεων των δύο χωρών προκειμένου να εμποδίσουν οποιαδήποτε επιθετική ενέργεια της Σοβιετικής Ένωσης, «ευλογείται» από την Αμερικανική εξωτερική πολιτική. Η *«όμορφη βασίλισσα Φρειδερίκη»* είναι ξανά στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας και παρουσιάζεται *«να γοητεύει τον Τίτο»*.

³²⁷ *«Ο χρόνος της προσκλήσεως θα εξαρτηθή από πολλούς παράγοντας, Συγκεκριμένως, η σχεδιαζόμενη επίσκεψις του προέδρου της γαλλικής δημοκρατίας εις Ουάσιγκτον το φθινόπωρον αναγκαστικώς θα μεταθέση την ημερομηνίαν της ενδεχόμενης επισκέψεως των βασιλέων της Ελλάδος πέραν της περιόδου ταύτης»*. Εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, 23 Ιουνίου, 1950, σ.4

³²⁸ *“Our communist ally. USA reastically welcomes Yugoslavia’s resistance to Russia”* LIFE, 15-1-1951, σ.66

³²⁹ *“Queen turns charm on Tito. Greeks give him pact and parties”* LIFE 21-6-1954, σ.26

Life 21-6-1954

Οι φιλικές σχέσεις Τίτο και Φρειδερίκης ,τις οποίες ενορχηστρώνει άριστα ο Αμερικανικός παράγοντας, βελτιώνονται μετά τη συναίνεση της Γιουγκοσλαβίας να επιστρέψει κάποια³³⁰ από τα παιδιά του «Παιδομαζώματος»³³¹ από το 1950 μέχρι το 1954. Οι προσπάθειες της Φρειδερίκης ευοδώνονται με τη συναίνεση του Τίτο και τη βοήθεια του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού. Πραγματοποιήθηκαν έξι αποστολές παιδιών από την Γιουγκοσλαβία, μέσω των οποίων επαναπατρίστηκαν συνολικά 644³³² παιδιά μέχρι το 1954. Με την πρώτη αποστολή , που πραγματοποιήθηκε στις

³³⁰“Yugoslavia alone is believed still to hold nearly 9,000 children in its camps” LIFE 11-12-1950, Σελ.52

³³¹ “ These were the first children to be returned to Greece since some 25, 000 were kidnapped by the Communists and taken into Albania, Bulgaria or Yugoslavia during Greek Civil War”. LIFE 11-12-1950, Σελ.52

³³² Οι αποστολές επαναπατρισμού παιδιών από τη Γιουγκοσλαβία αναλυτικά:

21-12-1950 **21 παιδιά**

14-3-1951 **54 παιδιά**

21 έως 24-3-1951 **214 παιδιά**

30-10 έως 3-11-1951 **96 παιδιά**

16-3-1952 **84 παιδιά**

1 έως 6 -10-1952 **69 παιδιά**

Το 1953 επαναπατρίστηκαν **40 παιδιά** και το 1954 **46 παιδιά**.

Τασούλα Βερβενιώτη «Αναπαράστάσεις της Ιστορίας. Η δεκαετία του 1940 μέσα από τα αρχεία του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού», 2009, εκδ. οίκος Μέλισσα , σελ. 234- 269Τ

25 Νοεμβρίου 1950 επαναπατρίστηκαν 21 παιδιά . Στα παιδιά προσφέρθηκαν δέματα με τρόφιμα και ρούχα από την Αμερική μέσω της CARE . Η επιστροφή αυτών των παιδιών δημιούργησε στους Αμερικανούς την πεποίθηση ότι «Η Γιουγκοσλαβία αρχίζει να ανανεώνει τους δεσμούς της με την Ελλάδα»,³³³ και ενίσχυσε την προπαγάνδα κατά του κομμουνισμού.

Life 11-12-1950

Διατυπώνονται , ωστόσο, και κάποιες επιφυλάξεις για την ενδεχόμενη «πλύση εγκεφάλου» που είχαν υποστεί τα παιδιά , εξαιτίας της μακρόχρονης παραμονής τους στη Γιουγκοσλαβία. «Κάποια από τα 21 παιδιά , περίπου 4 ετών ,μιλούν μόνο Σερβικά τώρα. Ένα μικρό παιδί ζήτησε μια κόκκινη σημαία. Ένα άλλο μίλησε με περηφάνεια για τα γιουγκοσλάβικα παιχνίδια του : αεροπλάνα, τανκς και όπλα με κόκκινα αστέρια. Μέσα σε δύο χρόνια οι απαγωγείς τους μετέτρεψαν πολλά παιδιά σε τέλειους κομμουνιστές νηπιαγωγείου».³³⁴ Παρόμοιες επιφυλάξεις είχε και η ελληνική κυβέρνηση που βαθμιαία χαλάρωσε τις απαιτήσεις της στο ζήτημα της επιστροφής

³³³ LIFE 11-12-1950, σ.52

³³⁴ Ο.π

των παιδιών. Το State Department ενώ δε συμεριζόταν αυτούς τους φόβους, κράτησε χαμηλούς τόνους πάνω στο ζήτημα διότι προέχει η επιχειρούμενη προσέγγιση των δύο χωρών και η συμμαχία των ΗΠΑ με τον Τίτο μετά τη ρήξη της Γιουγκοσλαβικής κυβέρνησης με την Κομινφόρμ.³³⁵ Η συμμαχία της ελληνικής μοναρχίας με τις ΗΠΑ ενδυναμώνεται στην ψυχροπολεμική εποχή. Οι συντηρητικοί δημοσιογραφικοί κύκλοι επιχειρούν να προβάλλουν τη μοναρχία «ως ζωντανό σύμβολο ενότητας». Σε τεύχος του LIFE τον Ιούνιο του 1957 αναδεικνύεται «η εντυπωσιακή επιβίωση των Ευρωπαϊκών μοναρχών στην εποχή της δημοκρατίας» σε ένα πολυσέλιδο αφιέρωμα με έγχρωμες φωτογραφίες από τις επτά ευρωπαϊκές δυναστείες.

The Reigning Royalty of Europe

IN A DEMOCRATIC ERA, THEY SURVIVE BY SERVING IT

Although the modern theories of government seem to render it obsolete, the institution of royalty survives in Europe to an amazing extent. An impressive number of European royal houses have not only made their peace with democracy but they serve it and strengthen it. At the same time the once autocratic royalty stands out today as a firm foe of tyranny; the dictatorships generally cannot abide kings. LIFE here explores the remarkable process of

royal survival. These and the following pages show how the seven pre-eminent royal families of Europe live and go about their work. And Lord David Cecil, a citizen and scholar of the most venerable monarchy on earth, the British, explains the *raison d'être* of modern royalty.

Seven other important European thrones are vacant. The next issue of LIFE will portray the former kings and the royal pretenders of Europe and study their chances of reigning again.

LORD CECIL

Την πρώτη θέση του αφιερώματος καταλαμβάνει η Βρετανία και ακολουθούν η Δανία, το Βέλγιο, η Ολλανδία, η Νορβηγία, η Σουηδία και η Ελλάδα που τοποθετείται στον επίλογο του ιλουστρασιόν αφηγήματος για τη μοναρχία στην Ευρώπη. Ο συντάκτης του άρθρου, Λόρδος Ντέιβιντ Σέσιλ, επαινεί το θεσμό της μοναρχίας που οφείλει την επιβίωσή του «στις υπηρεσίες που προσφέρει στη δημοκρατία». Η αυτοκρατορική μοναρχία, σύμφωνα με τον Λόρδο Σέσιλ, ενδυναμώνει τη δημοκρατία, και αποτελεί ισχυρό εχθρό της τυραννίας, αφού οι

³³⁵ Για το ζήτημα της επιστροφής των παιδιών του παιδιών του «Παιδομαζώματος» από τη Γιουγκοσλαβία και τη στάση των ΗΠΑ, στο έργο της Ειρήνης Λαγάνη «Το «Παιδομάζωμα» και οι Ελληνογιουγκοσλαβικές σχέσεις 1949-1953» εκδ. Σιδέρης, σ.132-133 και 149-151

δικτατορίες , γενικά, δεν ανέχονται τους βασιλείς. Ο πρόλογος του αφιερώματος προαναγγέλλει τη δημοσίευση του δεύτερου μέρους με την παρουσίαση των επτά θρόνων της Ευρώπης που παραμένουν κενοί, καθώς και των πρώην βασιλέων και νυν διεκδικητών των θρόνων αυτών *«που εξετάζουν τις ευκαιρίες που έχουν να βασιλέψουν ξανά»* ³³⁶

Η ελληνική μοναρχία έχει ξεχωριστή θέση στο αφιέρωμα. Είναι η *«Ελκυστική πρώτη οικογένεια της Ελλάδας»*. Το άρθρο εξαίρει την ελληνική μοναρχία καθώς κατόρθωσε να νικήσει τις αντιξοότητες και να επιβληθεί αφού *« το πεπρωμένο ενός Έλληνα βασιλιά δεν είναι ειρηνικό»*. Η μοίρα των έξι βασιλιάδων από την ανεξαρτησία της χώρας εξιστορείται με μελανά χρώματα . *« Ο πρώτος εκθρονίστηκε μετά από εξέγερση, ο δεύτερος δολοφονήθηκε, ο τρίτος πέθανε στην εξορία, ο τέταρτος πέθανε από δάγκωμα μαϊμούς, ο πέμπτος διώχθηκε και αποκαταστάθηκε δύο φορές»*. Ο Παύλος προβάλλεται ως ένας καλοσυνάτος, εκσυγχρονιστής, και εργατικός βασιλιάς που κατόρθωσε να επιβιώσει από μια άγρια κομμουνιστική εξέγερση διότι πιστεύει ότι *«οι μοντέρνοι βασιλείς πρέπει να κερδίζουν την επιβίωσή τους»*. Οι περιοδείες του ελληνικού βασιλικού ζεύγους σε όλη τη χώρα , ακόμα και στα μέτωπα μάχης κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου , εμψύχωσαν αποτελεσματικά τους υποστηρικτές τους. Η παρουσίαση των προβλημάτων της χώρας τους με δραματικό τρόπο στην παγκόσμια κοινή γνώμη συνέβαλλε στην καταξίωσή τους. Ειδικά η *«ενεργητική»* Φρειδερίκη κατόρθωσε να ενθουσιάσει τον Αμερικανό γερουσιαστή Αλεξάντερ Wiley που δήλωσε *«Αν υπήρχε η δυνατότητα να ψηφιστείτε τώρα, θα παίρνατε την αμερικανική βοήθεια διπλασιασμένη»*.³³⁷ Ωστόσο, επισημαίνεται ότι μετά την ήττα των «Κόκκινων», οι Έλληνες πολιτικοί υπέδειξαν ευγενικά στη Φρειδερίκη να μην ανακατεύεται στις υποθέσεις τους. Έτσι , η Φρειδερίκη περιορίστηκε στο *«να δανείζει λίγη χρυσόσκονη ευτυχίας στη σκληρή ζωή που ζει ο ελληνικός λαός»*.

³³⁶ LIFE , 17 -6- 1957, σ.59

³³⁷ LIFE 17- 6-1957

Greece's Attractive First Family

HUGGING THE KING, whom she always refers to as simply "my husband," Frederika greets him

A Greek king's lot is not a peaceful one. There have been six kings since the nation gained its freedom from the Ottoman Empire in 1832. The first was deposed by rebellion. The second was assassinated. The third died in exile. The fourth was killed by a monkey bite. The fifth was thrown out twice and restored twice. When the present King Paul I came to the throne in 1947, he promptly had to defend his kingdom against a savage rebellion launched by the Communists.

"Modern kings must earn their keep to survive," genial Paul says. During the civil war he and his energetic Queen Frederika toured every inch of the country and the fighting fronts, heartening their loyal adherents. And both of them dramatized their country's case to the world. After hearing Frederika speak, U.S. Senator Alexander Wiley said, "If you could have a vote taken this minute, you would get the American aid to Greece doubled."

After the Reds were beaten, Frederika did not find it easy to be merely a national symbol. But Greek politicians politely put a stop to her dabbling in their affairs. Since then, both king and queen have gracefully eased into their less strenuous job of lending some joyous glitter

PLEASING THE PEOPLE, Frederika cheerfully leads a village dance in the northwest of Greece at

Είναι φανερό ότι το άρθρο παρουσιάζει μια μαγική εικόνα για την ελληνική μοναρχία, αποσιωπώντας την ενεργή ανάμειξη του παλατιού στην πολιτική ζωή της χώρας με κύρια όργανα τα βασιλικά ιδρύματα που αποτέλεσαν τον πυρήνα του «Παλατιού», ως φορέα της προσωπικής πολιτικής των βασιλέων. Με τεράστια εισοδήματα, και πυρήνες μιας φατρίας με μεγάλη επιρροή, ο Παύλος και η Φρειδερίκη παρέβλεπαν τη διάταξη του Συντάγματος που έλεγε ότι έπρεπε να βασιλεύουν, και όχι να κυβερνούν. Οι Αμερικανοί όπως και το πολιτικό κατεστημένο έβλεπαν τον βασιλιά ως εγγυητή της κοινωνικής τάξης πραγμάτων και της δυτικόφιλης τοποθέτησης.³³⁸

Στις 3 Νοεμβρίου του 1958 το LIFE ανακοινώνει την «άφιξη μιας μαθήτριας βασίλισσας».³³⁹ Η Φρειδερίκη της Ελλάδας έρχεται στις ΗΠΑ «αναζητώντας γνώσεις» για την πυρηνική ενέργεια. Συνοδεύεται από τα παιδιά της, Ειρήνη 20 ετών και Κωνσταντίνο 18 ετών. Η ίδια αυτοχαρακτηρίζεται ως «ταπεινή μαθήτρια της πυρηνικής ενέργειας» και αφιερώνει ένα ταξίδι έξι εβδομάδων προκειμένου «να μάθει τις ειρηνικές χρήσεις της ατομικής ενέργειας».

Αφορμή για την επίσκεψή της αποτέλεσε η δημιουργία πυρηνικού αντιδραστήρα κοντά στην Αθήνα. Η Φρειδερίκη συναντήθηκε με ειδικούς στην πυρηνική ενέργεια.

³³⁸ David Close "Η ηγεμονία της δεξιάς», στο συλλογικό τόμο «Ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος 1943-1950, Μελέτες για την πόλωση, επιμέλεια Ντέιβιντ Κλόουζ, Αθήνα 1993, σελ

³³⁹ LIFE 3-11-1958, σ.31

Επίσης , με τη συνοδεία της κόρης της, Σοφίας, επισκέφθηκε πυρηνικές εγκαταστάσεις και ενημερώθηκε για τα νέα επιστημονικά δεδομένα. Ο μελλοντικός διάδοχος του ελληνικού θρόνου Κωνσταντίνος αναλαμβάνει τον στρατιωτικό τομέα, κι έτσι περιηγείται από τους Αμερικανούς συμμάχους σε διάφορες στρατιωτικές βάσεις. Παράλληλα η Φρειδερίκη , βρίσκει την ευκαιρία να έρθει σε επαφή με τους Ελληνοαμερικανούς που σπεύδουν να προσφέρουν προς τιμήν της αίμα σε Τράπεζα Αίματος του Αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού.

Σύμφωνα με το άρθρο της Μαρίας Ρεντέζη «Φύλο, Επιστήμη και Πολιτική: Η βασίλισσα Φρειδερίκη και η πυρηνική επιστήμη στη μεταπολεμική Ελλάδα»³⁴⁰ , το ενδιαφέρον της Φρειδερίκης για την πυρηνική ενέργεια, δεν περιορίζεται στην εκδήλωση ενδιαφέροντος παρακολούθησης των επιστημονικών εξελίξεων στο ζήτημα αυτό. Είχε προηγηθεί - την 1η Αυγούστου του 1955 - Έκθεση στο Ζάππειο Μέγαρο, με τον τίτλο «Η πυρηνική ενέργεια για ειρηνικούς σκοπούς» , με συμμετοχή των βασιλέων Παύλου και Φρειδερίκης , ολόκληρης της ελληνικής Κυβέρνησης , του πρέσβη των ΗΠΑ στην Αθήνα Cavendish Cannon και διαφόρων σημαντικών ερευνητών της επιστήμης της Φυσικής. Η Έκθεση αυτή ήταν το αποτέλεσμα μιας καλοσχεδιασμένης συνεργασίας ανάμεσα στο παράρτημα της C.I.A στην Αθήνα και στο Παλάτι.

Φαίνεται λοιπόν, ότι η επίσκεψη της Φρειδερίκης το 1958 στις ΗΠΑ είναι το επιστέγασμα των επιτυχημένων προσπαθειών να συμβάλει στο έργο της C.I.A και της αμερικανικής κυβέρνησης Eisenhower στον τομέα τα πυρηνικής ενέργειας. Η σταδιακά αυξανόμενη και προσεκτικά σχεδιασμένη επέκταση ενός δικτύου από το Ζάππειο Μέγαρο των Αθηνών στο Λευκό Οίκο είναι ένα κατόρθωμα της Φρειδερίκης που επιτεύχθηκε μέσω κρυφών διεθνών διαπραγματεύσεων, δημοσίων εκδηλώσεων και εκμετάλλευσης της «θηλυκής» εικόνας και του προφίλ που είχε χτίσει η βασίλισσα. Η Φρειδερίκη «εξαργυρώνει» την «επιτυχημένη» εφαρμογή της πυρηνικής ενέργειας στην Ελλάδα για να ισχυροποιήσει το θρόνο Το ρεπορτάζ του LIFE για την επίσκεψη της Φρειδερίκης ενισχύει την άποψη της εκμετάλλευσης της θηλυκής εικόνας της , στο πεδίο της πυρηνικής «συνεργασίας». Η *«ταπεινή μαθήτριά της ατομικής ενέργειας»* εμφανίζεται *«τυλιγμένη σε γούνα μινκ, να λάμπει από διαμάντια και ρουμπίνια και να χαρίζει ένα αστραφτερό, βασιλικό χαμόγελο»*. Το

³⁴⁰ Maria Rentezi "Gender, Science, and Politics: Queen Frederika and Nuclear Science in Postwar Greece" Centaurus, vol. 51 (2009)p. 63-87, <http://onlinelibrary.wiley.com>

άρθρο επιμένει ότι «Παντού η Φρειδερίκη χαμογελούσε και έδειχνε γοητευτική».

ARRIVAL OF A STUDENT QUEEN

Frederika of Greece comes to U.S. seeking nuclear knowledge

Life 3-11-1958

«Το βασιλικό χαμόγελο» της Φρειδερίκης δεν παρουσιάζεται τυχαία στον αμερικάνικο Τύπο. Είναι αναπόσπαστο στοιχείο της επικοινωνιακής τακτικής που έχει επιλέξει η Φρειδερίκη, το ισχυρότερο όπλο που εξασφαλίζει στη βασίλισσα «τη δύναμή της, που πηγάζει από την αγάπη του λαού».³⁴¹

«Σκεπτόμουν καμιά φορά, πώς ήταν δυνατόν να πηγαίνωμε να επισκεφθούμε τους χωρικούς μας, αφού δεν είχαμε τίποτα να τους δώσουμε;» αναρωτιέται στα απομνημονεύματά της η Φρειδερίκη, για να δώσει η ίδια την απάντηση: «Και όμως, έμαθα πως υπήρχε κάτι που μπορούσαμε να κάνωμε. «Χθες ήλθε εδώ ο Βασιλεύς. Άκουσε τον πόνο μου. Και η βασίλισσα μου χαμογέλασε». Τέτοιες απλές σκέψεις είχαν

³⁴¹“My power is the love of the people”, εξώφυλλο TIME 26-10-1953

τη δύναμη να σπάσουν , έστω και για ένα μικρό μέρος, τη μονοτονία της απελπισίας τους».³⁴²

Ο αμερικάνικος Τύπος αναπαράγει την εικόνα που προβάλλει ο ελληνικός κυβερνητικός και φιλομοναρχικός τύπος. Υποστηρίζει την «πεφωτισμένη μοναρχία» στην Ελλάδα, ενσαρκωμένη στη δραστήρια, καλοπροαίρετη ,μητρική φιγούρα της βασίλισσας Φρειδερίκης. Δίνει την έγκρισή του σε μια βασιλεία με δημοκρατικό πρόσωπο ,ξεκάθαρα προσανατολισμένη προς τις ΗΠΑ, σύμμαχό τους ενάντια στην απειλή του σταλινισμού. Προβάλλει το αφήγημα της σωτηρίας του δυτικού πολιτισμού από τους Έλληνες που νίκησαν τον Ανατολίτικο δεσποτισμό στα αρχαία χρόνια και υπερασπίζονται τώρα με σκληρούς αγώνες τη δημοκρατία απέναντι στο Σιδηρούν Παραπέτασμα.³⁴³

9.2 Η οικογένεια καταφύγιο και η βασίλισσα – μητέρα

Ο Β' παγκόσμιος πόλεμος συνέβαλε στη χειραφέτηση της γυναίκας στις ΗΠΑ. Οι ανάγκες για εργατικό δυναμικό στις βιομηχανίες και βοηθητικό ή νοσηλευτικό προσωπικό στο στρατό , δημιούργησαν τις προϋποθέσεις μιας εθνικής καμπάνιας που έστρεφε τη γυναίκα στη διεκδίκηση των δικαιωμάτων της στην εργασία ³⁴⁴ και στη συμμετοχή της στην κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα. Το ζήτημα της επιστράτευσης των γυναικών δημιούργησε αναστάτωση , καθώς ήταν μια πολύ ριζοσπαστική λύση για την αμερικανική κοινωνία, ωστόσο φαίνεται ότι στη δεδομένη χρονική στιγμή και κάτω από την πιθανότητα διάρκειας του πολέμου ήταν η ενδεδειγμένη λύση. Στο editorial .του LIFE φαίνεται ότι η επιστράτευση είναι το αντάλλαγμα που έπρεπε να πληρώσουν οι γυναίκες για να αποκτήσουν τη

³⁴²Τα ιδρύματα των τέως. Βασιλικό παρακράτος προνοίας

Εφημερίδα Ελευθεροτυπία 15-12-2002<http://www.iospress.gr/ios2002/ios20021215a.htm>

³⁴³ National Geographic magazine, Washington, December 1949, σ.715

³⁴⁴ “The war has put to work about 4,000,000 women who otherwise would have stayed home” LIFE, editorial “American women. Draft them? Too bad we can’t draft their grandmothers” 29 Ιανουαρίου 1945, σ.28

χειραφέτησή τους.³⁴⁵ Ο συντάκτης του άρθρου , επιχειρεί την αποδόμηση του προτύπου της συντηρητικής, εγωκεντρικής «μαμάς» ,μιας νοικοκυράς που ενδιαφέρεται μόνο για τις σαπουνόπερες και ευθύνεται για τον Αμερικάνικο υλισμό . Αυτές οι «μαμάδες» χαρακτηρίζονται «πνευματικά παράσιτα» που αποτελούν τη «γενιά των εχιδνών». Δηλώνει απερίφραστα ότι οι γυναίκες πρέπει να ανταποκριθούν στις εκκλήσεις του έθνους για επιστράτευση και είναι πολύ κρίμα που δεν είναι δυνατόν να επιστρατευθούν και οι γιαγιάδες τους, που αποτέλεσαν μια γενναία γενιά που δάμασε την άγρια Δύση.

Το ένθερμο φεμινιστικό σκηνικό που στήθηκε πρόχειρα κατέρρευσε μετά τη τελευταία πράξη της παράστασης, όταν με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου πολέμου και την επιστροφή των βετεράνων από το μέτωπο, η αμερικάνικη «αγία» οικογένεια ανασυστάθηκε και αναγεννήθηκε , καθώς η σταθερή οικογενειακή ζωή φάνταζε απαραίτητη για την εθνική ασφάλεια, την άμυνα των πολιτών και τον ανταγωνισμό για κυριαρχία με την ΕΣΣΔ.³⁴⁶ Ο θεσμός της οικογένειας αναδεικνύεται και εξιδανικεύεται στις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Υπήρξε διαφοροποίηση στις αξίες και στα ιδανικά που προβάλλονται και επιβάλλονται από την κεντρική πολιτική σκηνή έως τα μέσα μαζικής κουλτούρας. Τέθηκε έντονα το δίλημμα της επιλογής των γυναικών για καριέρα ή οικογένεια, ενώ παράλληλα παρατηρήθηκε στροφή προς τις οικογενειακές αξίες με ταυτόχρονη δημογραφική έκρηξη, ένα «baby boom», που άλλωστε υποδεικνυόταν ως λύση στην κρίση αξιών και την παρακμή που παραμόνευε την Αμερική στο τέλος του αιώνα.³⁴⁷ Το ζητούμενο άλλωστε ήταν η ευτυχία της Αμερικανικής οικογένειας μέσα σε μια δύσκολη εποχή με αύξηση των διαζυγίων και διαφθορά της νεολαίας . Το φάρμακο που προτεινόταν ήταν η προετοιμασία των νέων πριν το γάμο για τις δυσκολίες και

³⁴⁵“Public opinion polls show that women are much more willing to be drafted than men are to draft them. To intelligent women a draft is not amoveto enslave them. On the contrary , it would be amilestone in an age – long process: their emancipation”, ο.π

³⁴⁶ Elaine, Tyler May “*Homeward Bound. American families in the Cold War Era*” ,New York 1988, Basic Books , σ.216

³⁴⁷Idealization of the Family / Forecasts for the Future

Science Digest asked, “Family Life Ruined by 2000 A.D.?” in an article on sociologist Carle C. Zimmerman’s dire report that the decline of the U.S. family was as serious as it was in ancient (and fallen) Greece and Rome, and that, without steps to stop it, crisis would hit by the end of the century.

<http://www.pobronson.com/factbook/pages/308.html> In 1947,

τις απαιτήσεις του έγγαμου βίου, που στηριζόταν , κυρίως, στην αφοσίωση της γυναίκας στα συζυγικά και μητρικά της καθήκοντα.³⁴⁸

Η ανησυχία για τη μορφή που θα πάρει η αμερικάνικη οικογένεια μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και στην έναρξη ακόμα του Ψυχρού πολέμου είναι έκδηλη και στο περιοδικό LIFE . Στο τεύχος του στις 26-6-1948 με αφορμή τα 450.000 διαζύγια της προηγούμενης χρονιάς , το LIFE παρουσιάζει ένα εκτενές αφιέρωμα 12 σελίδων για την αμερικάνικη οικογένεια με τον τίτλο «The American Family in Trouble». Εκεί παρουσιάζονται τα προβλήματα της σύγχρονης αμερικανικής κοινωνίας που πηγάζουν από την κρίση του θεσμού της οικογένειας . Επισημαίνονται οι αλλαγές του αμερικάνικου μοντέλου ζωής τα τελευταία 100 χρόνια που έχουν συρρικνώσει την οικογένεια και έχουν αποξενώσει τα μέλη της.³⁴⁹

Η ανατολή της εποχής του Ψυχρού πολέμου, με τη σκιά του φόβου για παγκόσμια κυριαρχία της ΕΣΣΔ και την ανησυχία για τα προβλήματα Αμερικής, όπως η ρατσιστική βία, οι χειραφετημένες γυναίκες, η πάλη των τάξεων και η οικογενειακή διαφθορά , οδήγησε τους Αμερικανούς στην αναζήτηση της ασφάλειας στην οικογένεια, που φάνταζε σαν τείχος απέναντι στους κινδύνους αυτούς. Άλλωστε, οι ειδικοί, οι ηγέτες και οι πολιτικοί είχαν φροντίσει γι' αυτό, αφού είχαν κατευθύνει την επικοινωνιακή και δημόσια πολιτική στο να υποστηρίξουν το Αμερικάνικο σπιτικό.

Στην ίδια κατεύθυνση κινήθηκε η τηλεόραση και η διαφήμιση που κυριολεκτικά κατασκεύασε μια ιδανική μορφή οικογένειας, Χολλυγουντιανής έμπνευσης, που προβαλλόταν από τα σήριαλ την εποχή του Ψυχρού πολέμου. Διαμορφώθηκε ένα πρότυπο πυρηνικής οικογένειας όπου οι γυναίκες έβρισκαν ικανοποίηση στο ρόλο της νοικοκυράς και της μητέρας. Ο πατέρας ήταν εργαζόμενος και μοναδικός οικονομικός πάροχος, και τα δύο ,συνήθως, καλο- αναθρεμμένα παιδιά πλαισίωναν αρμονικά την

³⁴⁸Idealization of the Family / Forecasts for the Future In 1947, Senior Scholastic wrote, "Some people would say that . . . everybody looks too happy. They would have you believe that the rise in divorces, juvenile delinquency, and mental cases means that happy families are as extinct as the dodo bird. But there are still many really happy homes in America – and not just in movies or magazine stories." <http://www.pobronson.com/factbook/pages/308.html>

³⁴⁸Idealization of the Family / Forecasts for the Future In 1947, Senior Scholastic wrote, "Over and over again, the case records in family agencies tell this story: many divorces, juvenile crimes, and other family breakdowns could have been avoided if young people were better prepared for marriage." <http://www.pobronson.com/factbook/pages/308.html>

³⁴⁹ The American Family in Trouble," *Life*, Vol. 25, p. 83 (July 26, 1948).

εικόνα της τελειότητας. Έτσι υποδηλώνονταν ότι οι οικογένειες που δεν ταίριαζαν σε αυτό το στερεότυπο ήταν προβληματικές και υπεύθυνες οι ίδιες για τα προβλήματά τους.

<http://users.humboldt.edu/ogayle/hist111/ColdWarDomesticArena.html>

Η βία των ανδρών προς τις συζύγους τους προβαλλόταν με «χαριτωμένο» τρόπο , μέσω της διαφήμισης που ενίσχυε το παντοδύναμο ανδρικό πρότυπο προτείνοντας παράλληλα στις γυναίκες καταναλωτικές λύσεις για τον κατευνασμό της ανδρικής οργής.³⁵⁰

<http://users.humboldt.edu/ogayle/hist111/ColdWarDomesticArena.html>

³⁵⁰ Dr. Gayle Olson – Raymer “The cold war and the domestic arena”<http://users.humboldt.edu/ogayle/hist111/ColdWarDomesticArena.html>

Η θέση της γυναίκας μεταβάλλεται και η ανεξαρτησία της υποβιβάζεται στην ελεύθερη επιλογή καταναλωτικών αγαθών και σκευασμάτων, αφού όλη της υπόσταση αφιερώνεται στην οικογένεια και στην υπακοή της στο σύζυγο. Αυξάνεται η καχυποψία για κάθε ιδέα ή πρακτική που ξεφεύγει από το μοντέλο της αγίας αμερικανικής οικογένειας. Στην προσπάθεια αυτή, η προβολή των κινδύνων της σταθερότητας και της ανόδου του βιοτικού επιπέδου από τον κομμουνισμό. Ο κίνδυνος φθοράς των αρετών του έθνους, της ελευθερίας στην ιδιοκτησία, την κατανάλωση, τις ευκαιρίες για πλουτισμό και όλες τις εκφάνσεις του αμερικάνικου ονείρου. Η βασίλισσα Φρειδερίκη πληροί όλες τις προϋποθέσεις του γυναικείου και μητρικού προτύπου ως το κύριο συνεκτικό στοιχείο της πυρηνικής οικογένειας. Ενσαρκώνει το τρίπτυχο: «Βασίλισσα, Μητέρα και Οικοδέσποινα».³⁵¹ Είναι μια σύζυγος «που ξέρει τη θέση της και βρίσκεται στο πλευρό του συζύγου της και των παιδιών της».³⁵² Κατόρθωσε να τιθασεύσει τον πρώην play – boy Παύλο και να τον στρέψει επιτυχώς προς τα βασιλικά του καθήκοντα³⁵³, είναι μητέρα τριών παιδιών³⁵⁴, με τα οποία ασχολείται σχολαστικά³⁵⁵. Η Φρειδερίκη είναι μια βασίλισσα που έσωσε στα ιδρύματά της 18.000 παιδιά τα οποία θα τη θυμούνται με ευγνωμοσύνη και λατρεία. Άλλωστε τα παιδιά είναι η αδυναμία της. Παίζει μαζί τους, τα αγκαλιάζει, τα φιλάει, χορεύει μαζί τους και αφιερώνει το χρόνο της σε αυτά. Διεκδίκησε «σαν μητέρα» την επιστροφή των παιδιών που είχαν απαχθεί από τους «κόκκινους» και είναι αιχμαλωτισμένα στο «Παραπέτασμα».

Η σταθερή αφοσίωση της Φρειδερίκης στο θεσμό της οικογένειας και στις ΗΠΑ αναδεικνύεται ακόμη και στην καθημερινή της ζωή. Η λατρεία και η υπακοή για το σύζυγό της εκδηλώνεται σε κάθε δήλωσή της και σε κάθε φωτογραφικό φλας, ενώ παράλληλα η ίδια υμνεί τις χαρές της οικογενειακής ζωής. Το αμερικάνικο κοινό συγκινείται από την αυθεντική απλότητά της³⁵⁶ όταν γίνεται λόγος για τις οικογενειακές διακοπές, όπου μπορεί να φοράει σορτς να μαγειρεύει και να γευματίζει με τους δικούς της στην παραλία «*ξεχνώντας πως είναι βασίλεις*».

³⁵¹ «Οι ξένοι δια τα εν Ελλάδι. Βασίλισσα, Μητέρα και Οικοδέσποινα», του Frank O' Brien του "Associated Press" (Αποκλειστικότητας του ΕΜΠΡΟΣ δια την Ελλάδα). Εφημερίδα ΕΜΠΡΟΣ, 29 Απριλίου 1947, σ.2

³⁵² The queen who did the good", LIFE 20-11-1950

³⁵³ "Their marriage worked a transformation on Paul", LIFE 20-11-1950, σ.142

³⁵⁴ «Αλλά τα σημαντικότερα δώρα της Φρειδερίκης προς την Ελλάδα είναι τα τρία τέκνα της» ΕΜΠΡΟΣ, ο.π

³⁵⁵ «Η Φρειδερίκη περιποιείται και φροντίζει εξαιρετικά τα παιδιά της, τα οποία τρώγουν μαζί της, εκτός αν υπάρχουν ξένοι» ΕΜΠΡΟΣ, ο.π

³⁵⁶ "She is a genuinely simple person" LIFE 20-11-1950

Life, 20-11-1950

Οι φιλικές συντροφίες του βασιλικού ζεύγους είναι Αμερικανοί αξιωματούχοι εγκατεστημένοι στη Αθήνα, και μυούνται από τη βασίλισσα στους ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς. Μα και οι καλύτεροι φίλοι των βασιλικών τέκνων είναι επίσης Αμερικανοί, που λαμβάνουν προσκλήσεις για το Παλάτι, όπου η ίδια η βασίλισσα τους ψήνει χάμπουργκερς και παίζει μαζί τους κρυφτό.³⁵⁷ Το βασιλικό ζεύγος βαπτίζει στην Αγγλικανική Εκκλησία την εγγονή του αρχηγού της Αμερικάνικης Στρατιωτικής Αποστολής, στρατηγού Βαν Φλητ.³⁵⁸

³⁵⁷ "The queen who did the good", *LIFE* 20-11-1950

³⁵⁸ *ΕΜΠΡΟΣ*, 19 Φεβρουαρίου 1949, σ.1

Εμπρός, 19-2-1949

Dwight Griswold and Erma Griswold are with Queen Frederika of Greece. Behind them are a group of child refugees brought to Thrace to avoid being kidnapped. All others are unidentified. April 6 1948, Truman Library

Όσο βαθαίνει το ρήγμα μεταξύ των δύο αντιπάλων του Ψυχρού Πολέμου, η ελληνική μοναρχία και ο Αμερικανικός παράγοντας συσφίγγουν και αναθερμαίνουν

συνεχώς τις σχέσεις τους. Η «συμπαθητική» και «φιλόανθρωπη» ελληνική μοναρχία προβάλλεται ως εγγυητής των δημοκρατικών ελευθεριών , ενώ η πίστη στις δημοκρατικές αξίες και στην αβασίλευτη δημοκρατία, όπως εκφράστηκε στο αμερικάνικο σύνταγμα , αμβλύνεται αφήνοντας να κυριαρχήσουν τα συντηρητικά αντανακλαστικά της νέας πυρηνικής υπερδύναμης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο βρετανικός παράγοντας δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την επιστροφή του βασιλιά Γεωργίου , αποτέλεσε τον κεντρικό μηχανισμό μεταστροφής της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής για την Ελλάδα και συνέβαλε αποφασιστικά στη μετατροπή των ΗΠΑ από μετριοπαθή παρατηρητή των πολιτικών εξελίξεων στην Ελλάδα και υπέρμαχο της δημοκρατικής διακυβέρνησης της χώρας σε ένθερμο υποστηρικτή της μοναρχίας. Παράλληλα, η κυρίαρχη μερίδα του Ελληνοαμερικανικού παράγοντα ακολούθησε τη γραμμή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής , και ενώ αρχικά εξέφραζε αντιμοναρχικές απόψεις, κατέληξε να συμβιβαστεί με τη μοναρχία , μπροστά στο φόβο του κομμουνιστικού κινδύνου που προβάλλει στην ψυχροπολεμική εποχή. Η ριζοσπαστική μερίδα του Ελληνοαμερικανικού παράγοντα απομονώθηκε και περιθωριοποιήθηκε. Η ανάληψη της κηδεμονίας της χώρας από τον αμερικανικό παράγοντα συνέπεσε χρονικά με μια νέα εποχή για την ελληνική μοναρχία, που εγκαινιάζεται από τη βασίλισσα Φρειδερίκη . Η Φρειδερίκη πρωταγωνίστησε στην αντικατάσταση της παλαιάς «ραχιτικής» μοναρχίας με μια νέα δυναμική και μοναρχία , σε μοντέρνο περιτύλιγμα αμερικανικής διαφήμισης. Παράλληλα, ενσάρκωσε ιδανικά το πρότυπο της συζύγου και μητέρας που κυριάρχησε στη μεταπολεμική εποχή στις ΗΠΑ, που στήριξαν τη Φρειδερίκη, παρέχοντας υλική βοήθεια και τεχνογνωσία στο έργο της , καθώς και προβολή της προσωπικότητάς της στον Τύπο. Η πολιτική της προπαγάνδας του αντικομμουνισμού σε συνδυασμό με την πολιτική της φιλανθρωπίας και της ευγνωμοσύνης επιλέχθηκαν για την αντιμετώπιση του του κοινού ιδεολογικού εχθρού .Η στήριξη που πρόσφεραν οι ΗΠΑ στην ελληνική μοναρχία είναι αναμφίβολα προϊόν της ανάγκης εξασφάλισης ενός σταθερού και υπάκουου σύμμαχου στο εσωτερικό της χώρας που θα επιβιώνει ασχέτως των πολιτικών

συγκυριών και των κυβερνήσεων και θα παρέχει εγγυήσεις για την ευθυγράμμιση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας σύμφωνα με τα αμερικανικά συμφέροντα.

ΠΗΓΕΣ – ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρχεία FRUS

Foreign Relations of the United States, 1945, The Near East and Africa, Volume VIII

Foreign Relations of the United States, 1946, The Near East and Africa, Volume VII

Foreign Relations of the United States, 1947, The Near East and Africa, Volume V

Foreign Relations of the United States, 1949, The Near East, South Asia, and Africa, Volume VI

Truman Library Archives

The Truman Doctrine Research File “Loy Henderson's draft of President's Message”, ca. March 1947. J.M. Jones Papers, Subject File. Drafts of Truman Doctrine.

Αρχεία Foreign Office

Φάκελοι : F.O 371/58854, F.O 371/58706, F.O 371/58688, F.O 371/58709, F.O 371/58710

ΓΑΚ

Αρχείο τ. Βασιλικών ανακτόρων

Φάκελοι : Φ. 1222, Φ.1214, , Φ.1223, Φ.1659, Φ.1082, Φ.1659, Φ.1118, Φ. 1924, Φ1120, Φ1119

Αρχείο Δημοτικού Βρεφοκομείου Αθηνών : Φ.72, Φ68, Φ.94

Αρχείο ΠΙΚΠΑ: Φ.48

Αρχείο Υπουργείου πρόνοιας, Κιβώτιο 5

Αρχεία

- NEAR EAST Φυλλάδια :“The way up” & “Test Of Time” Αντλήθηκε από την ιστοσελίδα <https://archive.org/search.php?query=subject%3A%22Near+East+Foundation%22>
- «Προσφώνησις της Α.Β.Υ του βασιλόπαιδος Παύλου, διαδόχου του ελληνικού θρόνου προς τον Αρχιστράτηγον της Νίκης Αλέξανδρον παπάγον κατά τη δεξίωσιν της 15 Δεκεμβρίου 1945 εν Αλεξάνδρεια» . Αντλήθηκε από την ιστοσελίδα www.greekroyalfamily.gr/history-archive/documents.html
- Truman Presidential Library, Dwight Griswold Papers, Box1, AMAG Correspondence File, Memorandum "NEA Comments on Skouras Memorandum", 1/7/1947 , Προσωπικό Αρχείο Ζηνοβίας Λιαλιούτη
- The Association for Diplomatic Studies and Training Foreign Affairs Oral History Project Foreign Service Spouse Series
- BETTY JANE PEURIFOY (MRS. ARTHUR STEWART)
- Αντλήθηκε από την ιστοσελίδα
- <http://adst.org/wp-content/uploads/2012/09/Peurifoy-Betty-Jane.pdf>
- Αρχείο ελληνικής βασιλικής οικογένειας - ΟΙ ΠΑΙΔΟΠΟΛΕΙΣ. Αντλήθηκε από την ιστοσελίδα: http://www.greekroyalfamily.gr/images/stories/eggrafa_afieromata/PAIDOPOLEIS.pdf
- Τι είναι και τι προσφέρει εις τον λαόν η Βασιλική Πρόνοια http://www.royalhouseofgreece.gr/vasiliki_pronoia.pdf
- Refugee_Relief_Act, https://en.wikipedia.org/wiki/Refugee_Relief_Act
- Διάφορα έγγραφα και εφημερίδες από το αρχείο του συνταγματάρχη Daniel Wright
- Digital Library and Archives, University Libraries,Virginia Tech, Selected papers from the Col. Daniel Wright collection,Greece, Post WWII, Newspapers and Clippings 1945-48 Box-folder: 1:8 Αντλήθηκε από την ιστοσελίδα
- https://scholar.lib.vt.edu/collections/manuscripts/wright_daniel_ms68_007/
- Φανέλλα του στρατιώτη .Αντλήθηκε από την ιστοσελίδα

- <http://www.greekroyalfamily.gr/en/history-archive/documents.html?start=10>
- Tennessee Department of Human Services, Reprint of the report to governor Gordon Browning on the Shelby County Branch Tennessee Children's Home Society, page 7,
<http://tennesseechildren.tripod.com/tennesseechildrenshomestolenbabies/id2.html>
- State of Tennessee, Department of Welfare, 17 July 1951,
<http://tennesseechildren.tripod.com/tennesseechildrenshomestolenbabies/id2.html>
- Matching, Adoption Topics, University of Oregon,
pages.uoregon.edu/adoption/topics/matching.html
- Ψηφιοποιημένο υλικό από συζητήσεις στο βρετανικό Κοινοβούλιο
.Αντλήθηκε από την ιστοσελίδα <http://hansard.millbanksystems.com/>

BIBΛΙΑ

1. Major Abbot J. Frank , Military Intelligence “The Greek Civil War, 1947-1949: Lessons for the operational artist In Foreign Internal Defense”, A monograph, School of Advanced Military Studies, United States Army Command and General Staff College Fort Leaven worth, Kansas, May 6 1994
2. International Adoption Global Inequalities and the Circulation of Children” Edited by Diana Marre and Laura Briggs, New York University Press, 2009 p.5
3. Mental Retardation in America - A Historical Reader» EDITED BY Steven Noll and James W. Trent Jr. .NEW YORK UNIVERSITY PRESS, New York and London, 2004
4. Altstein Howard, James Simon Rita «Intercountry Adoption: A Multinational Perspective, New York 1991
5. Baughman L . James. “HENRY R. LUCE and the rise of American news media, The John's Hopkins University press, Baltimore and London, 1987

6. Bisantz Raymond Barbara “The baby Thief. The Untold story of Georgia Tann, the baby seller who corrupted Adoption”, Hachette UK, 2009
7. Close David “Conservatism, authoritarianism and fascism in Greece, 1915–45. The radical right and the establishment in twentieth-century Europe”...συνεισφορά στο συλλογικό τόμο” FASCISTS AND CONSERVATIVES” επιμέλεια MARTIN BLINKHORN Unwin Hymen Ltd
8. Cropsey Seth “U.S. Policy and the Strategic Relationship of Greece, Cyprus, and Israel: Power Shifts in the Eastern Mediterranean” Monograph, Hudson Institute, March 2015,
9. Davidson Jim “*A Three-Cornered Life: The Historian W. K. Hancock*”, University of New South Wales Press ,Sydney,2010
10. Davis Mary Ann “Children for Families or Families for Children The Demography of Adoption Behavior in the U.S.», The Springer Series on Demographic Methods and Population Analysis, 2011
11. Fieldston Sara “Raising the World .Child Welfare in the American Century”, Cambridge, Mass,Harvard University Press , 2015
12. Foerstel N.Herbert. “From Watergate to Monicagate: Ten Controversies in Modern Journalism and Media”, Greenwoodpress, Westport, Connecticut, London, 2001,
13. Gilbert Martin “Churchill The Power of Words” Bantam Press, 2012
14. Hansen Randall and King Desmond “Sterilized by the State: Eugenics, Race, and the Population Scare in Twentieth-Century North America”, Cambridge University Press.....
15. Herzstein E. Robert. “Henry R. Luce, Time, and the American Crusade in Asia”. Cambridge University Press, 2005
16. Iartides O.J, Ambassador MacVeagh reports Greece, 1933-1947.Princeton University Press,1980,
17. John Iatrides “*Britain, the United States, and Greece, 1945-49*” στο συλλογικό τόμο : “*The Greek Civil War, 1943-1950 Studies of Polarization*” edited by David H. Close,T.J Press, Ltd, Padstow, Cornwall
18. . Kevles J.Daniel “In the Name of Eugenics. Genetics and the Uses of Human Heredity” University of California Press Berkeley and Los Angeles ,1985
19. Kline Wendy “Building a Better Race Gender, Sexuality, and Eugenics from the Turn of the Century to the Baby Boom”, University of California Press Berkeley / Los Angeles / London, 2001
20. Lars Baerentzen, Γιάννης Ιατρίδης , Ole Smith «Μελέτες για τον εμφύλιο πόλεμο 1945-1949», Αθήνα 1992, εκδ. Ολκός

21. Melosh Barbara “Strangers and Kin. The American way of Adoption” Harvard University Press, 2006
22. Meynaud J. με τη συνεργασία Π. Μερλόπουλου – Γ. Νοταρά «Πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα», εκδ. Μπάϋρον,
23. Nigel Clive «Εναλλακτικές επιλογές της βρετανικής πολιτικής, 1945-46»,στο Συλλογικό τόμο «Μελέτες για τον Εμφύλιο πόλεμο 1945-1949», Επιμέλεια : Lars Baerentzen, Γιάννης Ιατρίδης. Ole Smith, εκδ. Ολκός. Αθήνα 2002,
24. Peterson Theodor “Magazines in the Twentieth Century, The University of Illinois Press, Urbana, 1956,
25. Procopis .Papastratis “British Policy Towards Greece during the second World War 1941-1944” Cambridge University Press,1984,
26. Saville John, “Ernest Bevin and the Cold War, 1945–1950,” in Socialist Register (London, 1984),
27. Tyler May Elaine “Barren in the promised land. Childless Americans and the pursuit of Happiness”, Harvard University Press, 1997
28. Tyler May Elaine, “Homeward Bound. American families in the Cold War Era” ,New York 1988, Basic Books
29. Van Boeschoten Riki, Danforth M . Loring. «Παιδιά του ελληνικού Εμφυλίου. Πρόσφυγες και πολιτική της μνήμης» εκδ. Αλεξάνδρεια, 2015
30. Voutira Eftihia and Brouskou Aigli “Borrowed children in the Greek Civil War” από το βιβλίο των Catherin Panter – Brick & Malcom Smith “Abandoned Children”, Cambridge University Press,
31. Winslow Rains Rachel “The Best Possible Immigrants: International Adoption and the American Family”, University of Pennsylvania Press, 7 Απρ 2017 ,p.46-
32. Woodhouse M .Chris “Modern Greece – A short History” Faber and Faber , 3 Queen Square, London, 1977
33. Xydis St. “Greece and the Great Power 1944 -1947 Prelude to the Truman Doctrine” Inst. For Balkan Studies, Thessaloniki 1963
34. Αβδελά Έφη «Νέοι εν κινδύνω» ,Εκδόσεις Πόλις
35. Αβέρωφ Ευάγγελος, «Φωτιά και τσεκούρι» βιβλιοθήκη Το ΒΗΜΑ
36. Ατζακάς Γιάννης «Θολός Βυθός», Αθήνα 2008, Εκδόσεις ΑΓΡΑ
37. Βερβενιώτη Τασούλα «Αναπαραστάσεις της Ιστορίας. Η δεκαετία του 1940 μέσα από τα αρχεία του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού» ,Αθήνα 2009, Εκδόσεις Μέλισσα

38. Γιώργος Μαργαρίτης «Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949. Τόμοι 1&2, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα 2000
39. Γουίτνερ Λώρενς «Η Αμερικανική επέμβαση στην Ελλάδα 1943- 1949, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991
40. Γουντχάουζ Κρις «Το μήλο της έριδος. Η ελληνική αντίσταση και η πολιτική των μεγάλων δυνάμεων», Εκδόσεις Εξάντας
41. Δαυίδ Αντώνιος, Εθνικό Παιδοφύλαγμα , Αθήναι 1949, έκδοσις Β5/ΓΕΣ
Καιροφύλας Γιάννης «Η Αθήνα μετά τον πόλεμο», Αθήνα 1988, Εκδόσεις Φιλιππότη,
42. Κωστής Καρπόζηλος «Κόκκινη Αμερική. Έλληνες μετανάστες και το όραμα ενός Νέου Κόσμου 1990-1950» Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης , Ηράκλειο 2017
43. ΚΚΕ Επίσημα κείμενα, τόμος πέμπτος 1940-1945, Αθήνα 1974. Έκδοση του ΚΚΕ (Εσωτερικού”
44. Κόντης Βασίλειος «Η Αγγλοαμερικανική πολιτική και το Ελληνικό πρόβλημα: 1945-1949, Θεσσαλονίκη 1984
45. Κωστόπουλος Τάσος «Η λευκή τρομοκρατία», στο συλλογικό τόμο «ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ», τόμος 17 Η σύγχρονη Ελλάδα 1944- 1974, Εκδόσεις Δομή
46. Λαγάνη Ειρήνη «Το «Παιδομάζωμα» και οι Ελληνογιογυγκοσλαβικές σχέσεις 1949-1953» Εκδόσεις Σιδέρης
47. Λιαλιούτη Ζηνοβία «Ο αντιαμερικανισμός στην Ελλάδα, 1947-1989», Εκδόσεις Ασίνη, Αθήνα 2016
48. Λυμπεράτος Μιχάλης «Μετά τον Εμφύλιο. Πολιτικές διαδικασίες και κοινωνική πόλωση στις απαρχές της προδικτατορικής περιόδου» , Αθήνα 2015, Εκδόσεις Νότιος Άνεμος,σελ.225
49. Μαριόλης Δημήτρης «Η αδύνατη ταξική ανακωχή. Η πολιτική του ΕΑΜ στα υπουργεία Οικονομικών, Εργαίας και στα συνδικάτα μέχρι τα Δεκεμβριανά» Αθήνα 2015, Εκδόσεις ΚΨΜ
50. Μπούτος Βασίλης «Τα δάκρυα της βασίλισσας», Εκδόσεις Νεφέλη
51. Ντοκουμέντα του ΕΑΜ για τα Δεκεμβριανά» Επιμέλεια – Εισαγωγή: Γιώργος Πετρόπουλος, Αθήνα 2005, Εκδόσεις Προσκήνιο – Άγγελος Σιδεράτος
52. Ντοκουμέντα του Ελληνικού προοδευτικού Κινήματος, Δελτίο του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας ΔΣΕ, Έκδοση του Γενικού Αρχηγείου του Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδας, Εκδόσεις Μνήμη

53. Παπαχελάς Αλέξης «Ο βιασμός της Ελληνικής δημοκρατίας», Βιβλιοπωλείο της εστίας, Ιανουάριος 1998
54. Παπαδημητρίου Δέσποινα «Από το λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων. Η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967» Εκδόσεις Σαββάλας, 2006
55. Παππά Έλλη «Μαρτυρίες μια διαδρομής» , Βιβλιοθήκη του Μουσείου Μπενάκη Αθήνα 2010,
56. Πόρτερ Πολ «Ζητείται: Ένα θαύμα για την Ελλάδα», Αθήνα 2006, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις
57. Συμφωνία της Βάρκιζας, άρθρο 9. «Η Συμφωνία της Βάρκιζας, όλα τα σχετικά κείμενα, αυθεντικό ντοκουμέντο», Εκδόσεις Μπάϋρον
58. Σφαέλλου Κ. Δημητρίου «Αι Ελληνο – Αμερικανικά Συμφωνία», Αθήναι 1949
59. Σφήκας Θανάσης ‘Οι Άγγλοι Εργατικοί και ο Εμφύλιος Πόλεμος στην Ελλάδα, Αθήνα 1997,. Εκδόσεις Φιλίστωρ
60. Τσακαλώτου Θρασύβουλου «40 χρόνια στρατιώτης της Ελλάδος. Πως εκερδίσαμε τους αγώνες μας 1940-1949» Αθήναι, εκ των τυπογραφείων της Ακροπόλεως , 1960,
61. Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδος, Υπηρεσία Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου, «Η Ελλάδα στο μεταίχμιο ενός νέου κόσμου» τόμος δεύτερος, επιστ. Επιμέλεια Φωτεινή Τομαή – Κωνσταντοπούλου, εκδ. Καστανιώτη
62. Φρειδερίκη «Μέτρον κατανόησης», Αθήναι 1971
63. Χάινζ Ρίχτερ «Η επέμβαση των Άγγλων στην Ελλάδα –από τη Βάρκιζα στον εμφύλιο πόλεμο - Φεβρουάριος 1945- Αύγουστος 1946», Εκδόσεις ΕΣΤΙΑ
64. Χασιώτης Λουκιανός «Τα παιδιά του εμφυλίου. Από την «κοινωνική πρόνοια του Φράνκο στον «Έρανο» της Φρειδερίκης (1936-1950), , Αθήνα 2013, Βιβλιοπωλείον της Εστίας
65. Χατζιωσήφ Χρήστος «Οικονομική σταθεροποίηση και πολιτική αστάθεια στην Ελλάδα 1944-1947» στο συλλογικό τόμο «Μελέτες για τον Εμφύλιο πόλεμο 1945-1949» Αθήνα 2002, Εκδόσεις Ολκός

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

ATHENS HERALD

ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΙΜΑ

ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ

ΕΜΠΡΟΣ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ,

ΠΑΤΡΙΣ

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

ΤΑ ΝΕΑ

THE NEW YORK TIMES

ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Seattle Times

Los Angeles Times

The Sandusky Register

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

National Geographic

LIFE

Spectator

Reader's Digest

New Yorker

Παιδόπολις

Bulletin of the Atomic Sciences

ΑΡΘΡΑ και ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- Ζηνοβία Λιαλιούτη «Εργασία και Νίκη» Όψεις της ψυχροπολεμικής προπαγάνδας στην Ελλάδα του εμφυλίου. Σύγχρονα Θέματα, τεύχος 125, Απρίλιος-Ιούνιος 2014
- Thanasis Sfikas “Attlee, Bevin and a very lame horse: The dispute over Greece and Middle East”, December 1946 – January 1947, Journal Hellenic Diaspora
- George Maud “The 1946 Parliamentary Delegation to Greece: A lost opportunity? JOURNAL OF THE HELLENIC DIASPORA, VOL XI , No 1, Spring 1984
- Τασούλα Βερβενιώτη
Ο Έρανος της Βασίλισσας. Ημερολόγιο Παιδόπολις Βόλου, , «Καλλιόπη Μουστάκα: αρχηγός Παιδόπολης «Αγία Σοφία» Βόλου», Αρχαιοτάξιο 10/2008, σελ.186-189 <http://www.academia.edu/8036707/>
- Dr. Gayle Olson – Raymer “The cold war and the domestic arena”<http://users.humboldt.edu/ogayle/hist111/ColdWarDomesticArena.html>
- Diamanti-Karanou Panagoula “ THE RELATIONSHIP BETWEEN HOMELAND AND DIASPORA: THE CASE OF GREECE AND THE GREEK-AMERICAN COMMUNITY “,Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Political Science in College of Social Sciences and Humanities of Northeastern University ,April 2015
- Minas Samatas “Greek McCarthyism: A Comparative Assessment of Greek Post-Civil War Repressive Anticommunism and the U.S. Truman-McCarthy Era”, JOURNAL OF THE HELLENIC DIASPORA
- Christine Anne Cole “Stolen Babies - Broken Hearts: Forced Adoption in Australia, 1881-1987” Volume 2, This thesis is presented for the Degree of Doctor of Philosophy of The University of Western Sydney ,June 2013, School of Social Sciences and Psychology
- Sara Fieldston “ *Little Cold Warriors: Child Sponsorship and International Affairs*” Albert Einstein College of Medicine on March 2014, <http://dh.oxfordjournals.org>

- Carl Bernstein “The Cia and the Media” How America’s most powerful news media worked hand in glove with the Central Intelligence Agency and why the church committee covered it up”
http://carlbernstein.com/magazine_cia_and_media.php
- Τάσου Κωστόπουλου : «Το ρουσφετολόγιο του βασιλέως» 14-2-2016, Αρχείο Τέως βασιλικών Ανακτόρων, Φ.438 του αρχείου «Υπομνήματα 1954-967»
<https://www.efsyn.gr/arthro/roysfetologio-toy-vasileos>
- Maria Rentezi “Gender, Science, and Politics: Queen Frederika and Nuclear Science in Postwar Greece”Centaurus, vol. 51 (2009)p. 63-87,
<http://onlinelibrary.wiley.com>
- Τα ιδρύματα των τέως. Βασιλικό παρακράτος προνοίας. Εφημερίδα Ελευθεροτυπία 15-12-2002<http://www.iospress.gr/ios2002/ios20021215a.htm>
- Dr. Gayle Olson – Raymer “The cold war and the domestic arena”<http://users.humboldt.edu/ogayle/hist111/ColdWarDomesticArena.html>
- Idealization of the Family / Forecasts for the Future *SELECTED HISTORICAL QUOTES ON THE STATE OF THE AMERICAN FAMILY*
<http://www.pobronson.com/factbook/pages/308.html>